

శ్రీమన్నారాయణ రామానుజ యతిభ్యోనమః

కరోపనిషత్

ప్రతిపదార్థ, తాత్పర్య, విశేషార్థములతో

వ్యాఖ్యానము

శ్రీ ఉ.పే. శ్రీమాన్ కవిశాస్త్రిక కేసరి

శ్రీ న.చ రఘునాథాచార్య స్వామివారు

ప్రచురణ

జీయర్ ఎడ్యుకేషనల్ ట్రస్ట్

శ్రీ రామానుజవాణి

సీతానగరము - 522 501

గుంటూరు జిల్లా - ఆంధ్రప్రదేశ్

కథోపనిషత్

KATHOPANISHAD

© శ్రీ రామానుజవాణి

ద్వితీయ ముద్రణ - 1998

ప్రతులు - 1000

ప్రతులకు

జీయర్ ఎడ్యుకేషనల్ ప్రెస్

శ్రీ రామానుజవాణి

సీతానగరము - 522 501

గుంటూరు జిల్లా

ఫోన్ : 424053

శ్రీ రామానుజవాణి

29-1-26. శేషాచలశాస్త్రి పీఠి

గవర్నరు పేట విజయవాడ - 2

ఫోన్ : 433040

విషయసూచిక

మంగళాశాసనములు

అవతరణిక 3

ప్రథమవల్లీ 9

స్వర్ణశబ్దము మోక్షార్థకము

ప్రథమవల్లీ సారాంశము 62

ద్వితీయవల్లీ 67

విత్తమోహము -

దాని దుష్ప్రభావము 76

ఆత్మ నిత్యత్వాధికరణము 104

తృతీయవల్లీ 126

ద్వితీయాధ్యాయము

చతుర్థవల్లీ 149

పంచమవల్లీ 176

షష్ఠవల్లీ 207

ఆవిష్కరణ :

శ్రీ శ్రీ శ్రీ చిన్న జీయర్లు స్వామి వారి
తిరునక్షత్ర శుభ సమయాన భాగ్య నగరములో జరిగినది (1998)

అనేక మంగళాశాసనములు !

ప్రపంచ సాహిత్య చరిత్రలో అతిప్రాచీనమైనదిగ గుర్తింబబడినది భారతీయ ఉపనిషత్ సాహిత్యము. కాలబృష్ట్యా ప్రాచీనతమేదో అయినా, ఈ ఉపనిషత్సాహిత్యమందించిన విషయమును పరికిరిస్తే, అధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రానికిగూడ మార్గదర్శనము చేయగలిగినదని చెప్పకతప్పదు. విషయము యొక్క గాంభీర్యము, ఆవిష్కరించిన తీరు ఈ విషయాన్ని స్పష్టపరుస్తాయి.

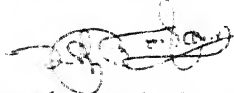
పరమ తాత్విక సత్యాలను, పసిపిల్లలకు గూడ తెలిసేరీతిలో అందమైన కథలతో ప్రారంభించడం, ప్రశ్న సమాధానాలరూపంలో గురుశిష్య సంవాదంగ కొనసాగించడం గమనిస్తే, ఉత్తమ బోధనా విధతుల గురించి అధునికులకు గూడ ఉపనిషత్ తైలి మార్గదర్శకమనడంలో సందేహం లేదు.

వందల సంఖ్యలో ఉపనిషత్ల పేర్లు ఈనాడు వినవస్తున్నా జగదాచార్యులుగ ప్రసిద్ధిగల శ్రీ శంకరులు, ఆచార్య రామానుజులు మొదలగు మహానుభావుల కాలానికి తెలిసిన ప్రసిద్ధపనిషత్తులు 10, 12 మాత్రమే. అవి ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య, తైత్తిరీయం, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యక, ఐతరేయోపనిషత్తులు మరియు కొడితకీ శ్వేతాశ్వతరములనే ఉపనిషత్తులు. ఇవి మాత్రమేకాక మాంత్రికోపనిషత్ లాంటి మరో 3,4 ఉపనిషద్భాగాల ప్రస్తావనగూడ అక్కడక్కడ వినిపిస్తుంది. వీటన్నిటిలోకి తెలియవలసిన విషయములనన్నింటిని స్పష్టముగ ప్రతిపాదించిన ఉపనిషత్తు కఠోపనిషత్. వ్యక్తియొక్క సామాన్య ధర్మాలను, విశేష ధర్మాలను నిరూపించేదీ ఉపనిషత్. యగాలు, దానాలు చేయవలసిన క్రమమేమిటో, ఆ సమయములో చేయకూడని పనులేమిటో, ఎట్లాంటి దానాలు పనికి రావో, గృహజేధియొక్క కర్తవ్యములేమిటో, అతిథినాదరించవలసిన విధులేమిటో, పుత్రునియొక్క బాధ్యతలేమిటో సామాన్య పౌరునికి తన ప్రజల విషయంలో ఉండే బాధ్యతలేమిటో.... ఇలా ఒకటేమిటి అన్ని విషయాలనుగురించి చర్చించి, ప్రధానంగ జీవ, పరమాత్మల స్వరూప, సంబంధములను నిర్ధారించి, శాశ్వతకానంద సాధనములను అందంగ అందించడంలో ఈ ఉపనిషత్ అగ్రతాంబూలాన్నందుకుంటుంది.

ఇందులో కథానాయకుడయిన నదికేతన్ వయస్సులో పశుబాలుడే అయినా యముని మైదురపించి, అతని అనుగ్రహాన్ని పొందడంలో కృతకృత్యుడౌతాడు. మరంగుజ్జవామనుడై మూడడుగులనేలను కోరి ముల్లోకాలను స్వాధీనపరచుకొనిన వామనునివలె ఈ నదికేతస్సు గూడ, తాను కోరకనే లభించిన మూడు వరములతో యముని సర్వస్వాన్ని తన వశం చేసేసుకున్నాడు. మొదటి వరంతో పితౄణం తీర్చుకొన్నాడు. రెండవదానితో లోకానికంతకూ ఉత్తరకమైన అగ్ని ఉపాసననందించాడు. 3వ వరంతో సమస్త జీవకోటికీ సంసారోత్తరకమైన విష్ణుపదమునే అందించివేసి ఆదర్శబాలుడైనాడు.

ఈ ఆదర్శబాలుని దివ్యచరితను తెలుగులోని కనువదించి యదార్థ భావముతో ప్రకటించిన ఘనత శ్రీ ఉ.వే. శ్రీమాన్ కవిశాస్త్రిక కేసరి S.N.C. రఘునాథాచార్యస్వామి వారికే దక్కింది. పరమ నిష్పాక్షికముగ ప్రామాణ్యముగ, పూర్వాచార్యుల పద్ధతిని సంస్థాపనచేస్తూ, వీరు చేసిన వ్యాఖ్య, అన్ని సాంప్రదాయములవారికీ ఆదర్శమైనదే.

పూర్వము భక్తినివేదన పత్రికలో కొన్ని సంవత్సరములు ధారావాహికముగా ప్రకటించబడిన ఈ కరోపనిషద్వివరణమును ఎకగ్రన్థ రూపమున మాన్యులు ఇక్కుకళా ప్రపూర్ణులు K.C.P సంస్థ నిర్వాహకులైన శ్రీమాన్ ఇంజేటి జగన్నాథరావుగారు తమ జన్మదిన వజ్రోత్సవ సందర్భముగా ముద్రింపజేసి 16-11-93న శ్రీ రామానుజవాణి ద్వారా ఆవిష్కరించి జిజ్ఞాసువులైన పాఠకులకు మహాపకారమొనరించిరి. అచిరకాలములోనే ఈ గ్రన్థ ప్రతులు అన్నియు ఖర్చయిపోవుటచేతను, పలువురు దీనిని ఆపేక్షించుచుండుటచేతను, తిరిగి ఈ సగ్రన్థ ద్వితీయ ముద్రణకై హైద్రాబాద్ వాస్తవ్యులు శ్రీమతి ఆరుణ రమేష్ గారు తమ పవిత్ర ధనమును సమర్పించి సంప్రదాయముపై గల తమ భక్తి శ్రద్ధలను నిరూపించుకొనిరి. ఉపనిషత్ ప్రతిపాద్యుడైన శ్రీనివాసుడు వీరికి సమస్త సన్మంగళములను ప్రసాదించుగాకయని మంగళాశాసనములను చేయుచున్నాము.

చిన్న శ్రీమన్నారాయణ రామానుజ జీయర్

సీతానగరం

పరమహంస పరివ్రాజకులు
శ్రీశ్రీశ్రీ త్రిదండి చిన్న శ్రీమన్నారాయణ
రామానుజ జీయర్ స్వామి వారి
మంగళాశాసనములతో...

శ్రీమతి అరుణ రమేష్ గారు
కీ. శే. రమేష్ గారి స్మృతి చిహ్నముగా
సమర్పించిన కైంకర్యముతో
ఈ గ్రంథము ముద్రించబడినది.

జై శ్రీమన్నారాయణ

పూర్వరంగం

భారతీయ చత్వర విచార ధారలో ఉపనిషత్తులు :

ఉపనిషత్తులు వేద భాగాలుగా సనాతనాలు. ఇందులోని సత్యం భగవత్సుఖోదీరితం. ఈ సత్యం ప్రత్యక్షానుమానాది భౌతిక పరిచ్ఛిన్న ప్రమాణాల ద్వారా తెలుసుకొన్నదికాదు. మరి, ఋషులు సాక్షాత్తుగా దర్శించినది. మన ప్రత్యక్షానుభవం కంటే ఋషుల దర్శనానుభవం నిర్దుష్టం, ప్రామాణికం, వాస్తవం దివ్యమూను. యాస్కులవారు 'సాక్షాత్కృత ధర్మాణః' అంటారు ఋషులని. వారి ప్రయత్నం లేకుండానే వారి ఎదలలో భాసించే దివ్య సత్యమిది. 'పురుష ప్రయత్నం వివా ప్రకటిభూతం' అంటారు శ్రీ శంకరులు ఈ సత్యాన్ని.

భగవద్విశ్వసనం వేదాలు :

మనపై ప్రసరించి మనను ప్రబోధించి ప్రభావితంచేసే ఈశ్వరుని నిశ్వాసం వేదాలు. 'యస్య విశ్వపితం వేదాః' - ఊపిరి ఉనికికి ఉత్ప్రేక్షకం. ఆయన ఉనికిని నిరూపించటంతోపాటు జాతికి ప్రాణవాయువును ప్రసాదించి జన్మకు చారితార్థ్యాన్ని ప్రతిపాదించేది ఈ నిశ్వాసనం. ఊపిరి అగిపోతే ఉనికి సమసిపోతుంది. అందుకే భగవత్ సత్తను సందేహించే వారికంటే వేదాల ప్రామాణ్యాన్ని శంకించే వారినే మనవారు తీవ్రంగా పరిగణించేరు. వారినే నాస్తికులన్నారు, బాహ్యులు అన్నారు. ఈ నిశ్వాసాన్ని ప్రకృష్టంగా సమాకర్షించుకొన్నవారు సమార్జించుకొన్నవారు ఋషులు. వారి ఎదలలో సునిక్షిప్తమైన ఈ నిశ్వాసమే దివ్యజ్ఞానాన్ని కల్గించి, దివ్య దర్శనాన్ని ప్రసాదించింది. అంచేతే వారి దర్శనం, వారి అనుభవం 'పురుష ప్రయత్నం వివా ప్రకటిభూతం' అనటం.

'ఇదం ఋషిభ్యః పూర్వేభ్యః నమోవాకం ప్రశాన్తహే!' :

వశిష్ఠుడు, కశ్యపుడు, ఆరుణి, ఆధర్వణుడు, జనకుడు, యాజ్ఞవల్క్యుడు, భరద్వాజుడు, శ్వేతకేతువు, శాండీల్యుడు, అజాతశత్రువు, శ్వేతాశ్వతరుడు, పిష్పరాదుడు మొదలైనవారు ఇట్లా రహస్య నిక్షేపాలను ముందు పొందినవారు. ఆ నిక్షేపరక్షకులుగా నిలిచి భావితరాల వారికి వాటి నందించినవారు వీరు.

ఉపనిషత్సౌత్రిక విచారధారా జలాశయాల వంటివారు వీరు. ఇక్క

ద్వీచే జిజ్ఞాసు శిష్యకుల్యం ద్వారా తరతరాల ఆస్తిక జనమనః కేదారాలలో
ఈ విచారధారా జలస్రావహాయ సాగి అధ్యాత్మికసన్యాస బంగారు పంటలు
ముక్కారు పండించినాయి.

ఉపనిషత్తులెల్లా వచ్చేయి ? :

తమకు లభించిన అనుభవాలను, తాము దర్శించిన సర్వాన్ని ముప్పి
పరిషత్తులు శిష్యశ్రేణులలో విశ్లేషించి, విచికిత్సలకు చికిత్సలు కావించి, ఎంతో
శాస్త్రీయంగా, ఎంతో ఉదారంగా, ఎంతో హార్దంగా, ఎంతో దివ్యంగా, మరెంతో
విశ్వశ్రేయోదాయకంగా సాగిన చర్యాసమాధానాల బృహత్సంపుటలే ఉప
నిషత్తులు. ఉపనిషత్తుల ఆలోచనా పరణి పీఠికాకాదు, గతానుగతికమూ
కాదు. ఆత్మావలోకనం వైపు, ఆనందానుభవంవైపు జనపాతి సుఖంగా
ప్రయాణించగల అకంటక సువిశాల సుందర ఘంటాపథం అది!

ఉపనిషత్తులు - వేదాంతం, ఒకటేనా ? :

మొదట్లో వేదాంతము, ఉపనిషత్తులు పర్యాయపదాలుగానే వ్యవహరి
తాయి. ఇప్పుడు ఉపనిషత్పురిపాదితమైన దర్శనాన్ని వేదాంతం అంటు
న్నారు. 'వేదస్య ఆంతః' వేదముల ఉపసంహారం, లక్ష్యం - నిర్ణయం అని
లాత్పర్యం. వేదాంతం అంటే - దర్శనశాస్త్ర మౌలిక సమస్యలపై నిగూఢ
నితాంత నిశిత పరామర్శ ధోరణి యిందులో సాగడంవల్ల, అర్థప్రధానాలు
కావడంవల్ల, అధ్యయనప్రణాళికలో చివరగా ఉపదేశించడం వలన కూడా
ఇవి వేదాంతాలు.

వేదాధ్యయన పార్యంతిక ప్రయోజనం లభించేది ఉపనిషత్తుల వల్లనే.
ఆరణ్యకాల వరకు వేదభాగాలు జగద్భూతపాపాన్ని దర్శించి ప్రదర్శించి ప్రతి
ష్ఠించటానికి ప్రయత్నిస్తే, ఉపనిషద్భాగాలు ఆంతరమైన అచక్షుర్గాహ్యమైన
ఆత్మమహత్వాన్ని అనుశీలించనారంభించినాయి. ఈ రెండూ అన్యోన్య
విముఖాలుగా పరస్పర విరుద్ధ దిశాభిముఖంగా పయనించకుండా అన్యోన్యా
భిముఖాలుగా అన్యోన్య సంశ్లిష్టాలు కావడంతో జగత్సత్యాణం సారభించింది.
ఉపనిషత్తులను గూర్చి వైదేశికులు :

భారతీయులేకాక వైదేశికులు, ఇతర సంప్రదాయాల వారూ కూడా
ఉపనిషద్గర్భిమను గుర్తించి శ్లాఘించినారు. జర్మన్ తత్వవేత్త సాఫేన్
హార్ట్ గదిలో బల్లమీద ఉపనిషత్తుల లాటిన్ ప్రతి ఒకటి ఉండేదట.
నిత్యము రాత్రి అది కొంత చదివినాని నిద్రకుప్రళమించేవాడు కాదట

అయిన. 'ఉపనిషత్తులలో ప్రతివాక్యం గభీరోదాత్త మౌలికభావ సంధితం. ఆ వాక్యములూ ఉన్నరం, పవిత్రం తదేకనిష్ఠమూ అయిన భావనంతో పరిధినిల్లేది. ప్రపంచంలో ఉపనిషత్తులవంటి అత్యోన్నత్య సంధాయకమైన గ్రంథం మరొకటిలేదు. అవి 'సర్వోత్తమ ప్రతిభాప్రసూనాలు. కలకాలా మానవజాతి ఆప్తకు ఆధారభూతాలుగా, శిరోముఖాలుగా, సిగ్గుపాలుగా నిలిచిపోయే మహోన్నత గ్రంథాంబి' అంటాడు సోఫిస్ హావర్.

'ఉపనిషత్తులు ప్రతిపాదించే దార్శనిక ధోరణి భారతంలోనే కాదు ప్రపంచంలోనే అద్వితీయం' అంటాడు డ్యూసెన్.

'భారతదేశంలో క్రైస్తవ సంప్రదాయ ప్రచారం ఫలప్రదం కావాలంటే ధర్మప్రచారకుల పాత్రప్రణాళికలో ఉపనిషత్తులను కూడా 'పరప్రాచీన నిబంధన' పేర చేర్చాలంటాడు గోర్డన్ మిల్టర్స్.

ఉపనిషత్తుల్లో ఉన్న భావనాద్రడిమ కాని భాషాపటిమకానీ క్రైస్తవంలో లేవంటాడాయన.

ఉపనిషత్తులంటే ఏమిటి ? - నిర్వచనాలు :

'ఉప-నిషద్య-గృహ్యమాణుష్యాల్-ఉపనిషత్' అని ఒక నిర్వచనం. ఆచార్యునికి అతి సమీపంలో కూర్చుని పరమరహస్యంగా గ్రహించే బ్రహ్మవిద్యని బోధించేది ఉపనిషత్తు. 'బ్రహ్మస్వరూపాన్ని వేరుగా బోధించేది ఉపనిషత్' అని మరో నిర్వచనం. ఉప, ని, అనే ఉపసర్గలతో కూడిన 'షద్' ధాతువునకు క్రిప్ ప్రత్యయంచేరగా ఉపనిషత్ అనే పదం ఏర్పడుతోందని, 'జనన మరణాది అనర్థాలను విడగొట్టేది - లేక బ్రహ్మ సామీప్యాన్ని పొందించేది - లేక అనర్థాలకు మూలకారణమైన ఉచిద్యా కర్మవాసనల్ని నశింపజేసేది' అని ఉపనిషత్ పదానికి శ్రీ శంకరాచార్యుల వారు అర్థనిరూపణం కావించేరు. ఉపనిషత్ అంటే రహస్యమని అర్థం. 'ధర్మే రహస్యపనిషత్స్యాత్' అని అమరకోశం. 'ఉపనిషదం రహస్యం యచ్చింత్యం' అని కేనోపనిషత్లో శంకరులు.

బ్రహ్మవిద్య రహస్యం కనుక అది ఎట్లా పడితే అట్లా ఎవరికి పడితే వారికి చెప్పదగినది కాదు కనుక అట్లాంటి రహస్యమైన బ్రహ్మ విద్యలను బోధించే గ్రంథాలను ఉపనిషత్తులు అన్నారు. ఉపదేశించే వారికి, ఉపదేశం పొందేవారికి సాన్నిహిత్యం పరస్పర విశ్వాసం అవశ్యకాలు కావటంచేత గురువుకు దగ్గరగా ఉండాలి. ఈ దగ్గరలనం దైశికమేకాక మానసికమూ కూడా కావాలని ఉపనిషత్ శబ్దం సూచిస్తోంది.

'గుహ్య ఆదేశాః; పరమం గుహ్యం; వేద గుహ్యం; అని ఇవి గుహ్య విద్యలుగా కీర్తిరాలు. తరాలుగా పదిలంగా కాపాడుకొంటూ వస్తున్న రహస్య నిక్షేపాలివి. వీటిని కోల్పోకూడదు, అనర్జులపాల పడనీయనూకూడదు'.

'విశ్వ సప్తను గూర్చి తెలుసుకోవటం చాలాకష్టం. ఒకవేళ ఆయన్ను గూర్చి తెలిసినా సర్వుల ఎదుటా ఆ వివరాలు చెప్పడానికిలేదు' అంటాడు స్టేట్స్.

ఉపనిషత్తుల పరిగణనం :

భారతీయ సంప్రదాయ పరంపర అష్టోత్తర శతోపనిషత్తులన్నా ఇవి సుమారు రెండువందల వరకూ ఉన్నాయి. దశోపనిషత్తులే ప్రముఖాలు, ప్రమాణాలు అని ప్రథమ ఉన్నా శంకరులు పదకొండు ఉపనిషత్తులకు భాష్యం వ్రాసినారు.

విద్యారణ్యులు నృసింహలాపినికి కూడా వ్యాఖ్యచెలయించారు.

ఉపనిషత్తులు - పరభాషానువాదాలు :

షాజహాన్ చక్రవర్తి జ్యేష్ఠకుమారుడు దారాసుక్ పారశీక భాషలో యాభై ఉపనిషత్తులను అనువదించాడు. ఎంక్వేటీవ్ డుపేరీన్ లాటిన్ భాషలో తరువాత వీటిని నిబంధించాడు. ఆ తరువాత రామమోహన రాయ్, రోవర్, మేక్స్ ముల్లర్, ఛటోపాధ్యాయ, మహదేవశాస్త్రి ప్రభృతులు అనువాదకులలో శేర్కొనదగినవారు.

అరవిందులు కూడా కొన్ని ఉపనిషత్తులని అనువదించారు.

ఉపనిషత్తులలో ఉన్న చర్చలేమిటి ? :

దృశ్యమాన ప్రపంచానికి మూలం ఏమిటి? దేన్ని తెలుసుకొని, చేరు కొని మనం ప్రపంచంలోని కనపడే కనపడని సకల పదార్థాల కలరూపు ఖచ్చితంగా తెలుసుకోగలం? కనపడే నానావిధమైన వస్తు జాతానికంతకూ మూలభూతమైనదేదో ఒకటి ఉండి ఉండాలి. అసమర్థాలైన మన ఇంద్రియా లకు ఆ సత్యం గోచరించకపోయినా తర్కంవల్ల దాని ఉనికి భాసిస్తోంది. ఆ సత్యం ఏమిటి ? అని ప్రశ్నించుకున్నాయి ఉపనిషత్తులు.

పరిషత్తులు - పరామర్శలు :

ప్రశ్నించుకు ఊరుకొన్నాయా? ద్రష్టల అనుభవాలను క్రోడీకరించేయి, పరిషత్తులేర్పరిచేయి, పరామర్శలూ కావించేయి, శిష్యులకు ఉపదేశించి

చేయి, విచిత్రాలు వచ్చేయి, విచిత్రలేర్పడ్డాయి, పరిపూర్ణతను సాధించేయి, మూలరత్నాన్ని కనుగొన్నాయి. ఆ రత్నాన్నే 'సత్' అని, 'అత్మ' అని, 'బ్రహ్మ' అని, 'పరమాత్మ' అని 'ఆక్షర'మని పేర్కొన్నాయి. అంతతో ఊరుకొన్నామా? ఆ సత్తు యొక్క సర్వాంగీణ వైభవాన్ని దర్శించి ప్రదర్శించాయి. ఆ వైభవ ప్రపంచంలో ఏకదేశమై స్పృహణీయ జనివైలక్షణ్యం కల మానవజాతికి సత్పథ నిర్దేశం కావించేయి.

మూడు రత్నాలు :

జగత్తు, జీవులు, ఈశ్వరుడు అనే మూడు రత్నాలను ఉపనిషత్తులు ప్రధానంగా ప్రతిపాదిస్తాయి.

జగత్తు : వేదాంతమనగానే జగత్తుపట్ల ఔదాసీన్యం ఒకానొక తిరస్కారభావం ప్రకటించేది, ప్రబోధించేది అనే భావం కలుగుతూ ఉంటుంది. అది సరికాదు. జగత్తుపట్ల ఉపేక్ష స్పృహణీయంకాదు. జగత్తు బ్రహ్మ స్వరూపమే. అది బ్రహ్మ శరీరం, బ్రహ్మాత్మకం. ప్రపంచాన్ని జయించు అంటే ప్రపంచాన్ని పరిత్యజించు అనికాదు. ప్రపంచ వస్తువుల మీద ఆస్థ వదలాలి కాని ప్రపంచాన్ని కాదు. వస్త్రస్వభవంతో మార్పురావాలి. జగత్తు ఎక్కడ్నించో కొత్తగా ఊడిపడ్డది కాదు.

సృష్టి అంటే లేనిది రావటంకాదు. ఉన్నదే, ఉన్నట్టు తెలియకుండా ఉన్నది, అభివ్యక్తం కావడం. సూక్ష్మరూపంలో, కారణరూపంలో, నామరూప విభాగానర్థంగా ఉన్నది - స్థూలరూపంలో, కార్యరూపంలో, నామరూపవిభాగంలో ఏర్పడటం అన్నమాట!

జీవులు : జీవుణ్ని వర్ణించేయి ఉపనిషత్తులు. జీవుడంటే ఊపిరిగొనేవాడు, జాగర స్వప్న నిద్రావస్థలలో ఉండేవాడు, కర్త, భోక్త. తరులతా గుల్మాదులలో, పశుపక్ష్యాదులలో, క్రిమికీటకాదులలో కంటే మనుష్యులలో జీవరత్నం ప్రస్ఫుటం. పశువుల మాటకొస్తే అవి అకలిదప్పికలకు ఆర్త వధర్మాలుకూ పరిమితం. మరి మనిషి అర్థాకాదు. సప్తసముద్రాం నవలీలగా దాటగలడు, సకల జగత్తులు మట్టిరాగలడు, మహోన్నత శిఖరాలకెగరగలడు. అనంతాకాశపు ఆవలియంచులు ముట్టగలడు. వీటి మాటకేమి? 'అసత్తు'నుండి 'సత్తు' వైపునకు, 'తమస్సు' నుండి 'జ్యోతిస్సు' వైపునకు, 'మృత్యువు' నుండి 'అమృతం' వైపునకు వెళ్ళాలని కోరుకొనేవాడు మనిషాక్కడే. మనుష్యుడు తనను గురించి తానెరిగిన దానికంటే చాల గొప్పవాడని నిరూపిస్తాయి ఉపనిషత్తులు. మనిషి అంతస్సారపు మస్కణీమను

చేతనే తాకి విపారాధిని అంతరంగపు లోతులను ముట్టి ఈ వెలిరూపునకే కాదు ఆ లోపలి కంటూపునకూ, అందలి అంచులేని తంపులకూ అద్దంపట్టి చూపినవి ఉపనిషత్తులు.

బ్రహ్మ : ఇటు జీవకోటిని అటు జగత్తును నడిపిస్తూ వాటి స్థితి గతులకు కారణభూతమైన పరమసత్యమొకటి ఉన్నదని అదే సత్యం, ఆత్మ, బ్రహ్మ, అక్షరం అని ఉపనిషత్తులు పేర్కొన్నాయి. ఎక్కడా ఉండే అన శ్వర శక్తి సత్యం. ఆత్మ అంటే పొందేది, భుజించేది, అన్నీటా వ్యాపించేది అని అర్థం. 'అహింసే చరేతే చరతేచ్ఛా' అని శంకరులు పఠరేయ భాష్యంలో ఆత్మను నిరూపిస్తారు. బృహత్సం కంది బ్రహ్మ. 'స్వరూపంచేత, గుణాల చేతనూ అనవధికారశయమే ఈ బృహత్తును'ని శ్రీరామానుజులంటారు. క్షరం కానిది అక్షరం. 'యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ ప్రయంత్యభి సంవిశంతి, చద్విజిజ్ఞానస్వరద్భ్రాష్మాత్' అని సృష్టి స్థితి లయలకు మూలభూతమైన దానిని బ్రహ్మమని లైత్తిరీయం పేర్కొంటోంది. బ్రహ్మనే అక్షరమని కూడా ముండక, బృహదారణ్యకాలు పేర్కొన్నాయి. అంతేకాదు ఆ అక్షరాభ్యు బ్రహ్మ ప్రశాసనంవల్లే సూర్యులకు ద్రులు తమతమ స్థానాల్లో ఉన్నారని, ద్యావాప్యథివులు తమతమ తావుల్లో నిలిచి ఉన్నాయని, కాలగతి క్రమం తప్పక సాగుతోందని, అపలీ చరా చర జగన్నియత ప్రచలనమంతా ఆ సర్వశక్తి మీదే ఆధారపడి ఉందని బృహదారణ్యకం వర్ణిస్తోంది.

అంతా బ్రహ్మాత్మకం :

జీవ జగత్తులకు బ్రహ్మ ఆధారభూతుడై, వాటిలో అనుప్రవిష్టుడై, వాటిని శాసిస్తూ ఉంటాడని ఉపనిషత్తు చెబుతోంది. బ్రహ్మాత్మకంకాని జగత్తులేదు. బ్రహ్మాత్మకులు కాని జీవులారేరు. బ్రహ్మ శరీరి, జీవ-జగత్తులు శరీరం.

బ్రహ్మకు రూప గుణాలున్నాయా ? :

అలా! ఉన్నాయి. అని ఉపనిషత్తులు చెబుతున్నాయి. 'జాళువా పసిడి మైవాయవాదని, గంభీరాంభస్వముద్భూత సుమ్మష్టనాళ రవికర వికసిత పుండరీక దళామలాయతేక్షణుడు' అని, మేలికదాని మెరుంగు నెఱికురులవాడని, దివ్యమంగళ విగ్రహుడని ఉపనిషత్తులు వాకొంటున్నాయి.

అట్లాగే కవిత్య, మనీషిత్య, సర్వజ్ఞత్య, సర్వశక్తిత్య, సత్యకామత్య,

సత్య సంకల్పత్య, ప్రేరకత్య, జయశీలత్య ప్రభృతి గుణాలు కలవాడనీ ఉప నిషత్తులు చెబుతున్నాయి.

మరి, కనులు లేనివాడు, చెవులు లేనివాడు, కాలుపేతులు లేని వాడు, అసలు తనువే లేనివాడు అని ఉపనిషత్తులు చెబుతున్నాయని వింటున్నాం. అట్లాగే నిర్గుణుడు, నిరవయవుడు, నిర్వికల్పుడు అని ఏ గుణాలు లేనివాడుగా శ్రుతులు చెపుతున్నట్లు కూడా వింటున్నామే ?

ఐకమత్యం :

ఔను, నిజమే ! చెబుతున్నాయి. రెండూ నిజమే. అస్మదాదుల వంటి పాంచభౌతిక శరీరంకాదు ఆయనది. కర్మకృతం కాదు అది. నశ్వర శరీరంకాదు అది. మరి, పంచోపనిషత్తాయం!

అట్లాగే గుణాలు లేనివాడంటే హేయగుణాలు లేనివాడు అని, సత్య రజస్తమో గుణాలకు అతీతుడనీ అర్థంకాని అసలు గుణాలే లేనివాడనా ? శ్వేతాశ్వలరం కంఠోక్తిగా 'గుణే' అని చెప్పటమే కాక 'షరాస్య శక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావీకీ జ్ఞాన బలక్రియాచ' అని గుణ సంక్లిష్టనంచేస్తోంది. ఇది ఉపనిషత్తుల శైలి. ఈ రహస్యం తెలియాలి ఉపనిషత్ రహస్యాలు తెలియాలంటే !

“బ్రహ్మ మొక్కటే !”:

బ్రహ్మ మొక్కటే సత్యమని, జగత్తంతా మిథ్య అని, జీవుడు - బ్రహ్మ వేరుకాదు ఒక్కటే అని, 'ఏకమేవ - అద్వితీయం - బ్రహ్మ' అని, 'నేహనా నాస్తి కించన' అని... ఇలా ఉపనిషత్తులు చెబుతున్నాయి అంటున్నారు. జీవ-బ్రహ్మలు ఒకటి కాదా? జగత్తు మిథ్య కాదా ?

జీవ-బ్రహ్మ లొకటికాదు :

జీవబ్రహ్మలు ఒకటే అని ఉపనిషత్తులు అనటంలేదు. 'నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానాం ఏకో బహూనాం' అని, 'యదా షశ్యత్యన్య మీశం' అని, 'ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా' అని, 'ద్వౌజ్ఞానజావీశనీశా' అని, జీవబ్రహ్మలు వేరని ఉపనిషత్తులు బహుముఖంగా ప్రవచిస్తున్నాయి. నానాత్వం లేదంటే అబ్రహ్మత్వంలేదని! జీవజగత్తులు శరీరంగా కలవాడు బ్రహ్మ అని ఉద్ధాలకుడికి యాజ్ఞవల్క్యుడు బోధించిన అంతర్యామి విద్య పేర్కొంటోంది. అంచేత అంతా బ్రహ్మత్వం. జీవజగత్తులు బ్రహ్మశరీరం,

అయిన శరీరి. ఇట్లా వానాత్మ నిరసనం.

అద్వితీయమంటే ? :

బ్రహ్మ అద్వితీయమని ఉపనిషత్తులన్నాయి. నిజమే! కాని అద్వితీయమంటే ఏమిటి ? ఈ రాజు అద్వితీయమడంటే ఆయనకు అలు బిడ్డలు కూడా లేరనా? రాజుగా సాటివాడు వేరొకడు లేడనికాని. బ్రహ్మమూ అంతే. బ్రహ్మ మొక్కటే! జీవులున్నారు, జగత్తు ఉంది. అయితే ఆ ఉండడం అంతా బ్రహ్మత్వరంగానే ఉంది. ఆయనకు లొంగి, ఆయనకు యధేష్టవినియోగార్హంగా ఉంది. అబ్రహ్మత్వం ఏమీలేదు.

జగన్నిత్యమాట ఏమిటి ? :

ఎవరన్నారు జగత్తు మిథ్య అని ? ఉపనిషత్తులు ఎక్కడా అనలేదే? పైన చెప్పినట్లు, బ్రహ్మ మొక్కటే సత్ ఒక్కటే ఉన్నదనటంతో పర్యవసానంగా భ్రమతో 'జగత్తు మిథ్య, అసత్యం' అని కొందరనుకొంటున్నారు. కాని వాస్తవంగా ఉపనిషత్తులు జగత్తు మిథ్య అని చెప్పకపోగా జగత్తు సత్యమనే చెబుతున్నాయి కూడా. ఇందుకు ముండకోపనిషత్తు దృష్టాంతంతో చక్కని వివరణాలనిచ్చింది.

క్షీర్ణవాణి దృష్టాంతం :

క్షీర్ణవాణి (సాలెపురుగు) తన శరీరంలోంచి ఇతర సహాయం అక్కరలేకుండానే, కేవలం తన కోరిక వల్లనే, తన లోంచే దారాలను వెలికితెచ్చి మళ్ళీ మింగేసుకోగల్గుతోంది. సాలెపురుగు ఉన్నవాటిని కావాలనుకొన్నప్పుడు వెలికితెస్తోంది. ఇవతలుంచాలనుకొన్నంతసేపూ ఉంచుతోంది. అక్కర్లేదు అనుకోగానే లోపలికు లాగేసుకుంటోంది. ఇది పరమాత్మ జగజ్జన్మ స్థితి స్రవయ రచనాకౌశల కళకు చక్కని ఉదాహరణ. సాలెపురుగు లేని దారాలని వెలికితేవటంలేదు. సాలెపురుగు ఎంత సత్యమో, దారాలూ అంత సత్యమే. మరి బ్రహ్మ సత్యమైతే తనలోంచే అతడేర్పరచిన జగత్తు మిథ్య ఎల్లా అవుతుంది ? 'యతోవా ఇమాని భూతాని జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ప్రాయన్త్యభి సంవిశంతి' అన్న శ్రుతితో పై దృష్టాంతానికి గల సంవాదం గమనించండి. అంచేత జగత్తు సత్యం నిత్యమూ కూడ. అయితే జీవబ్రహ్మలు అపరిణామి నిత్యులు, జగత్తు పరిణామి నిత్యం.

ఉపనిషత్తులు పఠాయన ధోరణిని బోధిస్తున్నాయా ? :

లేదు, ముముక్షువులకు కూడా కర్మానుష్ఠానం యావజ్జీవం కర్తవ్యం అంటోంది ఉపనిషత్తు. 'భవసాగరమీదలేను ప్రభూ నన్ను కొని పొమ్మని' తత్వాలు పాడుకొంటూ, చేతులు ముడుచుకు కూర్చోనుని ఉపనిషత్తులు చెప్పటంలేదు. అంతేకాదు ఆయుఃప్రమాణం పూర్తి అయ్యేంతవరకూ బ్రత కాలి. బ్రతకాలి కాదు బ్రతికేందుకు పూనుకోవాలి. ఊరికే ఉదయాస్తమా నాలు లెక్కపెడుతూ, మేసేస్తూ, మేనువాలుస్తూ కాకుండా విహితాలైన నిత్యనైమిత్తిక కర్మలు ఆర్జవంతో అనుష్ఠిస్తూనే ఉండాలి. త్రివిధ త్యాగ పూర్వక కర్మానుష్ఠానం ఎంతమాత్రమూ బంధకంకాదు. 'కుర్వన్నేవ'-చేస్తూనే, 'జిజీవిషేత్'-బ్రతకగోరాలి. అకర్మణ్యతనుగాని తిరోగమనశీలాన్నిగాని ఉపనిషత్తులు ఎంతమాత్రం బోధించటంలేదని గ్రహించాలి. ఎన్నో జని పరంపరల తర్వాత నేటికీ ఈ బ్రతుకు నీకు అబ్బురంగా లభించిన మహానరం. దీన్ని పదిలంగా వాడుకోమంటోంది ఉపనిషత్తు. జీవితంపట్ల ఇంతకంటే ఆనుకూలమైన అభ్యుదయకరమైన స్పృహణీయమైన దృక్పథం ఎక్కడ కన్పడుతుంది!

సమ్యగ్దర్శనం - సమదర్శనం :

లోకంలో ఇవ్వేళ సాధారణంగా సమచ్ఛమని, సమసమాజమని వింటూంటాము. కాని ఈ సమత్వం వాస్తవానికి కనపడదు. లక్షపతిని చూపి భిక్షపతి ఏడుస్తాడు. లక్షపతినిచూపి లక్షపతి ఏడుస్తాడు. చిత్రం ! భిక్షపతినిచూపి భిక్షపతి, ఏడుస్తాడు. ఆకారాలు సమమవుతాయా? అంత స్తులు సమమవుతాయా? అయినా అంతరంగాలు సమమవుతాయా? మరి ఎల్లా ఈ సమత్వం? ఇదిగో ఉపనిషత్తు చెబుతోంది. సకల పదార్థాలకు ఆధారం పరమాత్మ. సకల పదార్థాలలో వ్యాపించి నిలిచి వాటిని నిలిపే వాడు పరమాత్మ. ఇట్లా అన్నీ బ్రహ్మాత్మకాలు; బ్రహ్మమీదే ఆధారపడ్డనీని. సర్వం తదాత్మకమని, తద్విభూతిలోనిదే అనీ దృఢంగా భావించిన వాడికి ప్రపంచంలోదేని మీదా ఏవకలగదు, ఎల్లదమూ పొడమదు. ఎల్లదం లేకపోగానే, ఏవ కలక్కపోగానే పాపపు తలపులు కలగవు. సమ్యగ్ దర్శనం ఏర్పడుతుంది. సమదర్శనం ఏర్పడుతుంది. ఇట్లా ఆధ్యాత్మికమైన సమదర్శనం ద్వారానే సమసమాజం ఏర్పడుతుంది.

అతడే చేయిస్తాడు :

సర్వస్వంనాచరించినవారు పెద్దతులు పొందుతారని, దుష్కర్మాచరణంవల్ల దుర్గతుల పాలవుతారనీ ఉపనిషత్తు చెబుతోంది. ఇది బాగానే ఉంది. కాని ఇక్కడో చమత్కారం. ఈ సర్వస్వంనో లసత్సర్వస్వంనో జీవులచేత చేయించేవాడు పరమాత్మే. అతడే కారయిత. ఎవర్ని ఉద్ధరించాలనుకొంటాడో వారిచేత సర్వస్వంనీ, ఎవర్ని ఆధోగతుల్లోకి లగగదొక్కేయ్యాలనుకొంటాడో వారిచేత దుష్కర్మలనీ చేయిస్తాడని కొడితకి ఊహించుకోండి. ఈ విభాగానికి, ఈ విధేదానికి కారణం ఏమిటి ? ఆయనకు ప్రీతిద్యేషాలు ఉన్నాయా ?

కర్మలాచరించాలి సరే, ఎట్లా ?

త్రివిధ త్యాగ పూర్వకంగా ఆచరించాలి. ఆత్మకాకుండా దంభాహంకారాలతో, బల దర్పాలతో భగవత్సత్తవే కాదని, ఆయన కారయిత్యాన్ని తిరస్కరించి, తామే సర్వమూ అన్న భావంతో కర్మలాచరించినవారు ఆయనకు ద్వేష్యులు. ప్రీతిపూర్వకానుభ్యాసంతో కర్తవ్యం, కారయిత్యం సర్వమూ ఆయన యుందే నిలుపుకొని తమను నిమిత్తమాత్రులుగా భావించి ఆజ్ఞా కైంకర్యములుగా కర్మలాచరించేవారు ఆయనకు ప్రీయులు.

వేదాలు వల్లవేసిన మూత్రాన, శత్రుకరువులాచరించిన మూత్రాన భగవత్ప్రియులు కారు. లంకలో అంరా షడంగవేదవేత్తరే, క్రయశ్రవణ యాజురే! కాని వారు రాక్షసులుగానే నిలిచినారు. కారణం వారి బలదర్పాలు, దంభాహంకారాలు, వారి రక్షోపృత్తి రక్షాకవచాలుగా నిలిచి భావిదుర్బనిశ్రేణికి కూడా యథాశక్తి తోడ్పడినాయి.

బాలభావం :

మనిషి తనకు అపూర్వాపంగా లభించిన ఈ జన్మను చరితార్థం చేసుకోవాలి. విశుద్ధ విశదవర్తనుడు కావాలి. భగవంతునియందు ప్రేమను పెంపొందించుకోవాలి. పాండిత్యాభిమానాన్ని పరిత్యజించాలి. నైర్మల్యంకోసం బాలభావాన్ని సమాశ్రయించాలి. బాలభావంవల్ల వినుమత, గ్రహణశీలత, శిక్షణీయత, తత్పరత అలవడతాయి. ఇంద్రియోపశమనం, హృదయసారళ్యం, మనస్వచ్ఛత ఏర్పడతాయి. ఇట్టి మానసిక స్థితి ఏర్పడితేనే భగవంతునియందు నిరతిశయప్రీతి, ప్రీతిపూర్వకానుభ్యాసం సాధ్యమయ్యేది.

భగవంతుడు తానే కనపడాలి :

పాండిత్యాదులవల్ల, తపోయజ్ఞాదులవల్ల, శ్రవణ మననాదులవల్ల భగవంతుడ్ని పాంచాలనుకోవడం బెరి అంటుంది ఉపనిషత్తు. మరి, ఏవరిని తానుగా ఆయన ఎంచుకొంటాడో వారికే లభిస్తాడు అంటుంది. 'యమేవ ఏషవృణోతే తేనలభ్యః'. 'ప్రియతమ ఏవహి వరణీయో భవతి' అంటారు భగవద్రామానుజులు. ఆయనకు ప్రియులు కావటానికి మార్గం ఆయనయందు నిరతిశయప్రేమ కలిగిఉండడమే.

'భగవంతుడ్ని ఏవిధంగానూ అతని కలరూపులో అన్వేషించటం, లేక తెలుసుకోవడం ఇష్టమకాని, మరెప్పుడూ కానీ నీకు చేతనయ్యేదికాదు. ఆయన నీలో తానుగా వచ్చి కనబడడమే అందుకు మార్గం' అంటాడు విలియమ్స్.

భగవంతుడు ఉన్నాడని నమ్మాలి :

భగవంతుని యందు ప్రీతి కలగాలి అంటే ముందు ఆయన ఉనికిని సుదృఢంగా నిశ్చప్రచంగా విశ్వసించాలి. ఇది చాలా అవసరం. నువ్వుండడం ఎంత నిజమనుకొంటున్నావో ఆయన ఉనికి అంత నిజమూ అని నమ్మాలి. ఈశ్వరుని ఉనికిలో విశ్వాసం కలవారికే ఆయన సాక్షాత్కారం లభిస్తుందని కరవల్లి కంఠోక్తిగా పేర్కొంటోంది. 'కలదో? లేదో?' అన్న వికిచిత్తు కలగనే కూడదు. అశించినవి అమరితే ఆయన ఉన్నట్లు, అమరకపోతే లేనట్లు భావించే మనస్తత్వం ఉండకూడదు.

అభిరుచి ఉండాలి :

ఆధ్యాత్మిక విద్యా వల్లభుల సాంగత్యం, సాన్నిహిత్యం ఉన్నంతమాత్రాన ఆధ్యాత్మిక జీవనం అలవడదు. జనితేనే సమాయాత సుకృతఫలంగా అభిరుచి ఏర్పడాలి. ఈ అభిరుచి లేకపోతే ఆధ్యాత్మికత అంటదు. కాత్యాయని, మైత్రేయి ఇద్దరూ యాజ్ఞవల్క్యుని భార్యలే. భర్త ప్రసాదించిన శతులిత భారితైశ్చర్యంతో ఆనందపడిపోయింది కాత్యాయని. ఐశ్వర్యాన్ని శూణీకరించి అమృతత్వాన్ని కోరుకుంది మైత్రేయి. భర్త సన్నిధిని బ్రహ్మద్యోపదేశం పొంది బ్రహ్మ నిష్కరాలైంది. మైత్రేయిలో ఉన్న ఈ అభిరుచి ఆమెకు అమృతత్వం పొందటానికి తోడ్పడింది.

నైతిక ప్రశ్నార్థము :

మనం దుష్కర్మలకు దూరం కాకపోతే మనస్సు శాంతం కాదు. మనస్సు శాంతం కాకపోతే ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమొనరించదు. మన నైతిక జీవనం సత్యం దుష్కర్మ సమస్తం కావాలి. అట్లాగ్ని కుగం చేరుకోవడానికి స్వభావాన్ని నిర్మలంచేసుకోవాలి. దుష్కర్మలనుండి నిర్మలంగా ఉంటేనే కదా అద్వైతంలో ప్రతిబింబం విశదంగా కనబడేది. స్వార్థపరత్వం పోవాలి. అహంకారం దూరంకావాలి.

ముచ్చటగా మూడు మూడు :

ఇందుకు ఉపనిషత్తు చక్కటి ప్రబోధం రావించింది. సృష్టిలోని దేవమానవ ఆమర వర్గాలు మూడింటికి మూడు దిశలలో ఉపదేశం కావిస్తాడు ప్రజాపతి. ఇవి దమం, దానం, దయ. దేవతల్లో కామాలెక్కువ. అంచేత వీరు కామాపన్నులు. మానవుల్లో లోభాలు ఎక్కువ. వీరు లోభ పీడితులు. అసురులు క్రోధావిష్టులు. ఒక్కో వర్గంలో ఒక్కో దోర్బల్యం. దాన్ని జయించి, వారు శీలాన్ని సంస్కరించుకోవాలి. అందుకు ఉపాయం ఈ ఉపదేశం.

మనుషులు మూడు వర్గాల వారసులు :

ఇవాళ మనలో ఈ మూడు దోర్బల్యాలు గూడుకట్టుకున్నాయి. కనుక అక్షరాలా ఈ మూడు ఆదేశాలూ మనకే వర్తిస్తాయి.

దమం : దమం అంటే ఆత్మనిగ్రహం. ఆనశ్చకతలను తగ్గించుకోవాలి. సత్యంకోసం కష్టాలను సహించటానికి సిద్ధపడాలి. సంయమనం, శీలశుద్ధి, ఏకాంతత, మౌనం - ఆత్మనిగ్రహోపాయాలు.

దానం :

ఉపహారాదికం - లోభాన్ని వ్యతిరేకమార్గాన దూరంచేస్తుంది. దానం ఎల్లా చేయాలో తెలియరీయం చెబుతోంది. దీనివల్ల సంయమబుద్ధి పోవాలి. దయ :

కరుణవల్ల క్రౌర్య దుర్భావనలు దూరంకావాలి. విద్వేషం, వైమనస్యం ఎవరితోనూ కూడదు. ఈ మూడు ఆదేశాలపాలనం వల్ల లాలస తగ్గి క్రోధలోభాలు దూరం అవుతాయి. విశదవర్తనుడుగా విమలాంతరంగుడుగా మనిషి మనగల్గుతాడు.

‘ఆచార్యవాన్ పురుషోవేద’ :

అధిరుచి ఉన్నా, విశ్వాసం ఉన్నా, వర్తనమున్నా, కూడనివాటిని తొలగించుకొన్నా, ప్రీతి ఉన్నా చాలదు. ఇంకా ఏం కావాలి ? అక్ష్యాన్ని అధిగమించి అక్కడ స్థిరంగా నెలకొని ఉన్న అనుష్ఠాన ప్రవణులైన ఆచార్యులు అభించాలి. భగవదనుభవనిష్ఠులై, తద్గుణానుభవ పరీవాహంలో తలమున్నులవుతూ తమ ఎదలో పొంగి పొరలుతున్న ఆనందానుభవ పీయూషధారలను పరులకు పంపియివ్వకుండా నిలువలేని పరమవర్ణులైన, కారుణ్య వారాన్నిధులైన ఆచార్యులు అభించాలి.

ఆచార్య పరంపర :

మన అదృష్టం పండి శ్రీయశతినుండి నేటివరకు దేవపారిజాతం కొమ్మవంచి జల్లుగా పరిమళ ప్రసూనాలు కురిపించినట్లు, కడవపెట్టినదే తడవుగా కామధేనువు కమ్మని స్త్రీరధారలు కరవుతీరా పితికినట్లు, చీకటికో నల్లో చింతామణి తిరువిళకులు వెలిగించినట్లు, జగన్మోహిని సుధాభాండం చేతపట్టి అమృతంపు బోనములు బిందుల వడ్డించినట్లు ఉపదేశాలు జల్లుగా, వెల్లువగా - వెలుగులు నింపుతూ ఆకలి తీరా, ఆప్యాయనంగా ప్రసాదించే ఆచార్య పరంపర అభించింది. మంత్రద్రష్టలైన ఋషులు, భాష్యకర్తలు, ప్రవక్తలు, పీఠాధిపతులు, పరమహంస పరిబృదులు, దేశిక ప్రవరులు, ఆ అనుస్మృత సంప్రదాయ నిర్దేహాలను జనావళికి పదిలంగా చేరవేస్తూనే ఉన్నారు.

ఉపనిషత్తులు - ఉపదేశ నియమాలు :

వర్ణాశ్రమ సాధారణ నియమాల కంటే శ్రద్ధాసక్తులకు ఆదర విశ్వసా లకు, శుశ్రూషకే ప్రాధాన్యం. బ్రహ్మవిద్యం ఉపదేశప్రసంగంలో పిప్పలాదుని దగ్గరకు సుకేశాదులు వచ్చేటప్పటికే వారు బ్రహ్మపరులు, బ్రహ్మనిష్ఠులూను. అయినా ఆయన సంవత్సరం దగ్గరుంటే నాకు తెలిసింది చెబుతానంటాడు. వాకర్లాగే ఉండి ఆయన వల్ల వింటారు.

శ్రేయోరేతువులంద్రి ఆరుణి బ్రాహ్మణుడు. శ్రేయోరేతువునకు ఆచార్యుడుగా సిద్ధిద్వాప్రవర్తితుడుగా ఆయన సుపరిష్కరుడే కాని తనకు తెలియని పంచాన్ని విద్యతోనం ఉద్గీర్ణ విజ్ఞాన కుశలుడు, ప్రవాహణ జైబలి దగ్గరకు విద్యార్థిగా వెళితాడు. ప్రవాహణుడు క్షత్రియుడు. శుశ్రూష లేకపోయినా అక్కడే ఉండి చిర నిరీక్షణం చేసినాకే విద్యను పొందుతాడు ఆరుణి.

గార్హస్థ్యమును బాధానీ ప్రహృష్టముననుమానుడు. కాకిరాజు అజాత శత్రువు వర్ణమునకు ఆయనకు ప్రహృష్టమేదేశం చేస్తునంటాడు. అజాత శత్రువు చాలా ఉదాత్తుడు, పెద్ద మనిషి, పరేనంటాడు. సంభాషణలో బాధానీ తనకేమీ తెలియదని తెలుసుకొంటాడు. కాబట్టి దివ్యాక్షిగా కుట్రాన్ని పట్టవడరాదు. కానీ అజాతశత్రువు కుట్రాన్ని అప్పగలేకుండా, మైత్రీతో విద్యాదానంచేస్తాడు.

జాన్మశుభి పౌరాణముగాడు గొప్పరాజు, మహాదాత, ప్రహృష్టమేదేశం దేశంకోరి తెలుసుకు ఎన్నెన్నో ఇస్తానంటాడు. అని మాదిరక అరిచి ఆర్తినిమాచి తెచ్చుడు ఉపదేశిస్తాడు.

నర్మకామ జాబాయనికి లండీ ఎవరో తెలియదు అయినా అతడు ఉపదేశ మందించుడు కాలేదు. ఇట్లు పట్టు విడుపులు రెండూ కనపడరాయి ప్రహృష్టమేదేశం ప్రసంగంలో. స్త్రీలు కూడా ప్రహృష్టమేదేశం పొందినట్లు కనపడుతోంది. గార్థి జనకరాజునభిలో రెండుమాట్లు యాజ్ఞవల్క్యుడ్ని పశ్చాత్తాపంతో ఉక్కిరి దిక్కిరి చేస్తుంది. మైత్రీయు భర్తదగ్గరే ప్రహృష్టమేదేశం పొందుతుంది. ఛక్రీ కావాలి :

భగవదనుభవానికి ప్రధానంగా కావలసినది ఛక్రీ. ఈశ్వర చర్మం నిగూఢం. 'నిహితం గుహయాం'. తానుగా భగవంతుడు ముక్కున ప్రకటించుకోడు. మనిషి ఆయనకోసం ఆరాటపడాలి. తనువు, మనసు రదేరాయత్రం చేసుకుని పరిరపించి పోవాలి. మనిషిని అరిచి జవాబుదారీ నుండి తప్పించి, అన్నీ తన మీదే వేసుకోవడం ఆయనకు నచ్చదు. మనిషి స్వేచ్ఛగా ఎదగాలి, విరసించాలి. ఆయన చాలుగా ఉంటాడు. ఉత్తుంగ తరంగమైన, ఉద్వేలమైన మన ఉత్కుంఠను చూచి మనసు పదజ్ఞైక రానే మనదెంటు పడరాదు. ఇదీ ఆయన లాగుగు. 'ప్రీతి పూర్వమనుభావం భక్తిరత్యభీదీయతే' అని దీన్నే భక్తిగా వర్ణించారు ఆచార్యులు.

శ్రవణ, మనన, విదిధ్యాసాలు :

అందుకు పూర్వరంగంగా శ్రవణ మనన విదిధ్యాసాలను పేర్కొన్నాయి ఉపనిషత్తులు. శ్రద్ధతో, గురుసేవతో ఆకరించాలి. శ్రద్ధ అంటే బాహిర ప్రవృత్తి మాత్రంకాదు. మరి, ఉత్కుంఠతోడి ఆస్తిర్యబుద్ధి. ఈ బుద్ధితో వివాళి, ఊరికే వినడంకాదు.

రెండోదశ మననం. ఈ మానసిక భావనం పరకూ విషయాన్ని

నెలిపి, కూడా నిలబడుతూనే ఉండాలి శ్రద్ధ. ఈ మననం ప్రత్యక్ష సమానాకారంగా గోచరించేవరకూ సాగాలి. ఈ ప్రక్రియతో సమాంతరంగా పీఠీపూర్వకానుభ్యానం సాగుతూనే ఉంటుంది. అప్పుడు ఆయన తానే వలచి వచ్చి కూర్చుంటాడు. 'యమేవ ఏష వృణుతే తేన లభ్యః' కదా! ఉపనిషత్తుల్లో ప్రతీకధోరణి - గుహ్య వైఖరి :

ఉపనిషత్తుల ప్రవచన పద్ధతి గూఢము. ప్రతీకాత్మకమూను. అంతే కాదు చమత్కార మనోజ్ఞం కూడాను. తద్విశేషజ్ఞులకే కాని సాధారణ విజ్ఞులకు కూడా ముడులు విడదీయరాని విషయాలెన్నింటినో ఇట్లా చెప్పేయి ఉపనిషత్తులు. వీటిలో ప్రణవోపాసన ప్రముఖమైనది. బ్రహ్మజ్ఞానమంతా, తత్త్వత్రయ రహస్యమంతా ఒక్క అక్షరంలో నిక్షిప్తం కావడాన్ని నిరూపిస్తాయి. ఇట్లాంటిదే 'తజ్జలానితి శాంత ఉపాసిత' అని. ఇదొక రహస్యం. జగదుద్భవస్థితి ప్రణాశ ప్రణాశికా సుశోభితమిది. మాందూక్యంలోని 'చతుష్కాత్మ', తైత్తిరీయంలోని 'త్రిసుషర్లం', ముండకంలోని 'ద్విసుషర్లం'వంటివిల్లాంటివే.

'ఒకటి తెలిస్తే అన్నీ తెలుస్తాయి'. 'కంటకనలేడు, కన్నుకంటుంది. చెవితో వినలేదు చెవి వింటుంది.' 'తెలిసిందనలేం తెలియదనలేం. తెలియదన్న వాడికి తెలుస్తుంది. తెలిసిందన్నవాడికి తెలియదు'. త్రివృత్తరణ, పంచీకరణము ఇట్లా ఎన్నో విషయాలను సృష్టిలోని అంతర్భూత రూపాలను గూర్చి, మూలకారణాలను గూర్చి చెప్పేయి.

ఉపనిషద్వాఙ్మయ ప్రణాళిక :

ఇట్లాంటి రహస్యాలను సంతేతితాలను వివరించి వివిధాలుగా బహుముఖాలుగా ఉన్న ఎన్నో అభిప్రాయాలను ఐకరస్యంతో ఏకముఖంగా అన్వయించి కలరూపు తెలిసేట్లు సకలోపనిషత్తులకు వ్యాఖ్యలు అవతరించాలి కాని అట్లాంటి వ్యాఖ్యలు రావడానికి ముందు అవన్నీ ఏకకంఠాలని, ఏకలక్ష్య ప్రయోజనాలని, నిరూపించే ఒక ప్రణాళిక సకలోపనిషదనుశీలనంతో ఏర్పడాలి. బ్రహ్మసూత్రాల అవతరణం :

ఇదిగో ఈ ప్రణాళికకే రూపకల్పనం కావించేరు వ్యాసులవారు బ్రహ్మసూత్రాల పేర. తమనాటికి పలువురు చార్యునుకులు ఉపనిషత్తులపై ఏర్పరమకొన్న అవగాహనలనన్నింటినీ వక్కగా అనుశీలించి, వారి అభిప్రాయాలనన్నింటినీ ముందు విశదంగా నిరూపించి, వాటిలో మంచి చెడ్డలు

వరామర్శించి, అసలు ఉపనిషత్తుల అంతరంగం ఏమిటని ప్రశ్నించుకొని దాన్ని సోపానశ్రేణులగా ఎదిరి మెప్పుదలమేరకు, శ్రుతిమత ఒప్పుదలమేరకు - ఉద్ఘాటించి ఉపనిషత్ సిద్ధాంతానికి ఒక సుదృఢమైన రచ్చరవచం ఏర్పరచినారు. ఇదే బ్రహ్మసూత్రాలు!

మూడు భాష్యాలు :

సూత్రాలుగా ఇవి అనర్వార్థ సంభరితాలైనా అర్వార్థాలు కావటం వలన చప్పనిసరిగా వ్యాఖ్యలాపశ్యకమయ్యాయి. ఈ వ్యాఖ్యానాలే భాష్యాలు. బ్రహ్మసూత్రాలకు సలుపురు భాష్యాలు సంఘటించినా నాటికి నేటికి ఏనాటికి వాటిల్లో ప్రముఖాలుగా నిలిచేవి మతరచయ భాష్యాలు మూడే!

శ్రుతి విరోధ పరిహారం :

అయితే ఈ భాష్యకర్తల్లో మతభేదాలవల్ల, సంప్రదాయ భేదాలు ఏర్పడ్డాయి. ఇందువల్ల ఆనేకార్థాలు, అపార్థాలు, అపోహలూ వచ్చాయి. ఇంతకూ ఏది ప్రామాణికమని ఆస్తిక జిజ్ఞాసువులు విశ్వసించాలి ?

దీనికి ఒక సులువు వేదమపౌరుషేయం అది అంతా ప్రమాణమే. అనుకూల భాగాన్ని ఆదరిస్తాం. ప్రతికూల భాగాన్ని పరిహరిస్తాం అంటే కుదరదు. నిర్గుణ శ్రుతులు, సగుణ శ్రుతులు, భేద శ్రుతులు, అభేద శ్రుతులు, సశరీర శ్రుతులు, ఆశరీర శ్రుతులు అని ఒకటవలెగా కనబడుతున్నప్పుడు భేదవాదులు అభేదశ్రుతులను పేక్షించి, నిర్గుణవాదులు సగుణశ్రుతులను పరిహరించి తామెక సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదిస్తామంటే అది ప్రామాణికమెట్లా? ఉపాదేయమెట్లా? శ్రుత్యంతరంగమెట్లా అవుతుంది? అందేత ఇన్ని రకాల శ్రుతులను ఏకముఖంచేసి శ్రుతులతో శ్రుతులకుగాని, స్మృతి సూత్రాలతో శ్రుతులకుగాని "ఉన్మట్టు కనబడే" విరోధాన్ని పరిహరిస్తూ ఒక ప్రణాళిక రూపొందితే, దాని ప్రకారం వ్యాఖ్యానాలు వస్తే, అవి సర్వులకూ స్వీకార్యాలుగా, శిరోధార్యాలుగా విరాజిల్లుతాయి అనడంలో సందేహంలేదు.

అఖిల శ్రుతిమతం :

వ్యాసులవారు బ్రహ్మసూత్రాలను ఈ దృష్టితోనే కూర్చినా అది ఫలపర్యవసాయి కాకపోగా మరిన్ని చిక్కులు తెచ్చిపెట్టింది. ఆ ప్రితి మళ్ళీ రాకుండా ఉపనిషదంతరంగం కలరూపుతో జనావళికి సాక్షాత్కరించేట్లుగా ఒక ప్రణాళికను ఏర్పరచినారు భగవద్రామానుజులు. ఆ ప్రణాళికా పాఠమే

'వేదార్థ సంగ్రహం'. వారు సకల శ్రుతులనూ ప్రమాణంగా పరిగ్రహించినారు. శ్రుతి స్మృతి సూత్రముల అంతర్వ్యాన్ని ఉపశమింపజేసిన పరమ యోగులుగా వారు కీర్తితులు. అందుచేతనే 'అఖం శ్రుతిమతం రామానుజీయం మతం' అని రామానుజ మరానికి ప్రశంస.

ఉపనిషద్భాష్యాలు :

అట్లా రామానుజ దర్శనానుగుణంగా శ్రీరంగరామానుజమునులు ప్రధానోపనిషత్తులకు భాష్యములు వ్రాయించినారు. రామానుజులు ఎందుకు రాయలేదు? వారు ప్రత్యేకించి ఉపనిషద్భాష్యాలు వ్రాయకపోయినా తమ శ్రుత్యర్థ నిర్ణయ ప్రణాళికను వేదార్థ సంగ్రహంలో విపులంగా ఉపన్యసించినందువల్ల, శ్రీభాష్యంలో తర్కదధికరణాల్లో ప్రాసంగికంగా కొన్ని నిర్ణయాలు చేసినందువల్లా కావచ్చు ఉపనిషత్తులకు ప్రత్యేకించి భాష్యాలు అనుగ్రహించలేదు.

ఏవరే రంగరామానుజులు ? :

శ్రీరామానుజ సిద్ధాంత (పదగత్రై) గురుపరంపరలో 15వ ఆచార్య స్థానాన్ని ఆక్రమించిన అనంతాచార్యులవారి శిష్యులు శ్రీరంగరామానుజులు. మైసూర్ పరకాల మతం 15వ పీఠాధిపతులనుండి గౌరవ్యంలో ప్రవేశించుచుండనే పతుర్థాశ్రమం స్వీకరించినారు. 16వ శతాబ్దికి చెందినవారు విపశ్చిదపత్రిముని. శస్త్రేషులది నిర్మాతలుగా వాసిరెక్కినవారు బహుగ్రంథకర్తలు అద్వైత సిద్ధాంత ప్రవర్తక ప్రముఖులు అప్పయదీక్షితుల వారికి, శరదూషణ వ్యాఘ్ర పండుకూడుతంలో, న్యాయర్థప్రమణ భండనం పారాశర్య విజయంలో, ప్రతివాది మస్తక ప్రకటాబోధ విపాటన పటు ప్రౌఢ వాక్తరిపాటిలో ప్రసిద్ధులైన బౌద్ధయాచార్యుల వారికి వీరు సమకాలికులు. ఈశ, చేన, కర, ప్రశ్న, ముందక, మాందకాచ్య, తైత్తిరీయ, బృహదారణ్యక, ఛాందోగ్య, త్వేరాశ్వలర, అధర్వణిహ, మాంత్రిక, అగ్నిహృదయ, కాపీతకులకు భాష్యం ప్రసాదించినారు. వేదాంత సూత్రములపై శారీరక శాస్త్రార్థ దీపికా వ్యాఖ్యను, శ్రీభాష్యానికి మూలభావ ప్రకాశికా వ్యాఖ్యను, శ్రుత ప్రకాశికకు భావప్రకాశికా వ్యాఖ్యను, విషయ వాక్య దీపిక పేర శ్రీభాష్యాధికరణ ప్రసక్తోపనిషద్వాక్య వ్యాఖ్యను రచించినారు. 'శ్రీరామానుజ సిద్ధాంత సంగ్రహము'నే స్వరంజ్ర గ్రంథం ఇంచా అముద్రితం. తిరుప్పావై పై, తిరువాందమొళి పై సంస్కృతంలో వ్యాఖ్యానాలు రచించినారు.

అప్పుడు బిడ్డలు వారి బోకలును ఆమె భాష్యాలలో సాహసంగా నమస్తంగా నిమంజనంగా నిరసించినవారు వీరు. ఉపనిషద్వాక్య రచనానికి కావలసిన వైజ్ఞానీ, వైభవమంతా విశేషంగా కలవారు వీరు.

ఇది అంచరికే అందురాయా ? :

ఇవన్నీ సంస్కృతంలో ఉన్నాయి. శాస్త్రభాషలో ఉన్నాయి. బట్టల వైలిలో ఉన్నాయి, గహనాలుగా ఉన్నాయి. సామాన్యులు సమీపించటానికి కూడా సాహసం చేయలేనంత ఎత్తున ఉన్నాయి, దివ్యులనున్నాయి.

మరి ఎత్తా? మనం వాటి దగ్గరకు వెళ్ళలేం సరే. అదే మన దగ్గరకు రావాలి. ఎత్తా? కష్టించాలి. యుదులిచ్చిన నిర్దేహిని మనం కన్నీ రలకెత్తుకోలేం, ఎవరో ఆవ్వాలి, వెలికి తియ్యాలి. మణులనెన్నాలి, సాన బట్టాలి, మనకు రలమానిరాలు రావించాలి. ఇదంతా చేసేవారు రావాలి. చేయించేవారు రావాలి.

శ్రీరామానుజవాణి :

ఆ చేయించేవారే శ్రీశ్రీశ్రీ త్రిదండి చిన్న శ్రీమన్నారాయణ రామానుజ జీయర్స్సామివారు. ఈ ఆవ్వి రలకెత్తుంచే పథరాలు ఎన్నో చేపడురున్నారు శ్రీవారు. వాటిలో రలమానికమైనది 'శ్రీరామానుజవాణి' వైదిక సంప్రదాయ గ్రంథాలను ఆసీర జనావళికి అందుబాటుకు చేపటించి 'శ్రీరామానుజవాణి' పరమలక్ష్యం.

ఆధునిక సౌకర్యాలననుసరించి ఆధునాతన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని పురస్కరించుకొని గ్రంథరూపంగానూ, దృశ్య, శ్రవ్య సంపుటాల ద్వారానూ సత్సంప్రదాయ విజ్ఞానాన్ని రుచిగల సర్కులకూ అందజేయుటలో అత్యంత శ్రద్ధాదరాలు కలవారు శ్రీరామానుజవాణి అధినేతలు శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యస్సామివారు.

శ్రీవారి మంగళాశాసనబలంతో వారి అంతరంగం మేరకు ఈ బృహత్తర మహోత్తర కార్యక్రమాన్ని సంప్రదాయ వ్రతంగా వారు సమాచరిస్తున్నారు.

ఆ రామానుజవాణి సమర్పణగా మనకు సిగపూపుగా ఈ కఠోప నిషద్విప్రతపిని ప్రసాదిస్తున్న వారు శ్రీ ఉ.పే.ప్ర. శ్రీమాన్ శ్రీ న.చ. రఘునాథాచార్యస్సామివారు.

ఆచార్యులవారి ఆభిజాత్యం :

కృష్ణాజిల్లాల గుడివాడ తాలూకా మోటూరు గ్రామాభిజనులు, బహు శిష్యులందఱి పరిమండితులు, శ్రీమదుభయ వేదాంత ప్రవర్తకాచార్యులు, శ్రీమాన్ శ్రీమత్ శ్రీరంగం నల్లాన్ చక్రవర్తుల వరదాచార్యులయ్యవారి జ్యేష్ఠపుత్రులు శ్రీమాన్ తాలూకాచార్యస్వామివారి ఏకపుత్రులు శ్రీమాన్ రఘు నాథాచార్యస్వామివారు.

అధ్యయనం : హైదరాబాద్ (సీతారాంబాగ్) వేదాంతవర్ధిని సంస్కృత మహాపాఠశాలలో పతుశ్శాస్త్ర పండితులు శ్రీ పెరుంబూదూర్ ఉ.వే. శ్రీమాన్ ఆసూరి రామానుజాచార్య స్వామివారి శిష్యులగు. ఉ.వే. శ్రీమాన్ శతకోపరామానుజాచార్యస్వామి, ప్రతివాదిభయంకర వేదాంతాచార్యస్వామి వారల శ్రీచరణ శుశ్రూషవల్ల సంస్కృత సాహిత్యాన్ని, న్యాయ వ్యాకరణ మీమాంసాలంకార శాస్త్ర వైదుష్యాన్ని సంతరించుకొని తమ స్రతిభతో మెరుగులు దిద్దుకొన్నారు.

ఆచార్య విష్ణు :

వేదాంతాచార్య స్వామివారి వద్ద శ్రీభాష్యం శ్రుతప్రకాశికతో కాల క్షేపం కావించినారు. వేదాంతాచార్యస్వామివారిపై ఆచార్యుల వారికి గల గురుభక్తి అపారం. 'యత్పాదాంబురుహ స్మృతిః తరిరభూన్మే భాష్య పాదోనిధౌ, దివ్యా యత్ కరుణాప్యసత్పు గణితం మాం సత్త్వమానీనయత్' అనీ, 'విద్యావంశే ప్రవిమలతరే యేన పుత్రీకృతోహం' అనీ తమ ఆచార్యులు పరమపదించినపుడు భక్తిగౌరవాలతో వారిని స్మరించుకొన్నారు రఘునాథాచార్యస్వామివారు.

ఉభయవేదాంత ప్రవర్తకర్తం :

తమ పితృపుత్రులు ఉ.వే. శ్రీమాన్ శ్రీ న.చ. వేంకటాచార్యుల వారి (బుచ్చన్నగారి) శ్రీచరణాల చెంత భగవద్విషయ కాలక్షేపం కావించి ఉభయవేదాంత ప్రవర్తకులైనారు.

మదిరేక్షణార్థ విచారం :

సుమారు 45 సంవత్సరముల క్రిందట మహావిద్వాంసులు కాంచీ పురం ప్రతివాది భయంకరం అణ్ణంగరాచార్యస్వామివారితో శ్రీమాన్ రఘునాథాచార్యస్వామివారు కావించిన మదిరేక్షణార్థ వివాదకేళి నిజంగా

సంస్కృత సాహితీ రసిత జన హృత్పూర్వక వనహేళి. ఆ రోజులు గుర్తు చేస్తే ఇవ్వాళ వారు సుంత స్మృతశాలినరా రోదించురల సంస్కృదు విమల సరవదనులపురారు. అదీ వారి సాత్త్వికత.

వైపశ్చితి వైలక్షణ్యం :

అధీతి బోధాదరణ ప్రచారణాలతో విద్య అర్జితం. పరిపూర్ణ వైభవంతో పరివర్ణితది శ్రీ స్వామివారిలో. ఎంతటి అగాధ విషయాన్నైనా అవలీలగా అవగాహించగల సుధీమాన్యులు వారు. ఎంతటి శాస్త్ర కంటికితో పరణులనైనా పూలవాడు లేర్పరచగల ప్రతిభావంతులువారు. శరరాశ సముత్తుంగ హిమనగోన్నత శిఖరాగ్ర నిర్మిత శాస్త్రావసధాల తాము కాపురముండీ, పాండిత్యపు వెలివాడల వేలమాడిగలలో నివసించు సామాన్యులకూ సంప్రదాయ కరావలంబమీయగల కరుణాసంధువులు వారు. శ్రుత్యంతనందనవసీ విహారాలు వారి నిరతవ్యాపారాలు. నిరతాధ్యాపన శిష్యవర్తులులువారు. సత్సంప్రదాయ ప్రధానోధన సన్నిబంధ రచనా వ్యాసంగ సత్సంగులు వారు. అధ్యాపనకేళి :

సందర్శించి దాటిపోకుండా, బేదిత్యం మాటు మణిగిపోకుండా, గుండు వెనకలు ముడివేసుకొంటూ, గ్రంథ గ్రంథులు అలవకగా విష్ణుతూ, నడుమ నడుమ సారస్వత పురావృత్త పరామర్శ మృదురసాం రస ఇంద మురెదవిందుగ చెవిచవిగవిస్తూ, విచిత్రాలకు విచిత్రాలు చేస్తూ, భూభంగాల సరిచేస్తూ, ఎదలో వెలుగులు నింపి, మొగాన వెన్నెలలు చూడడం వారి అధ్యాపనకేళి రసానందానుభవ లీల.

ఉత్తమ సంస్కృతాధ్యాపకులుగా రాష్ట్రపతి పురస్కార గ్రహీతలు వారు.

రచనా పద్ధతి :

ఇర, గ్రంథ నిబంధనం. సాధారణంగా సంస్కృత పండితులు, అందునా సంప్రదాయ ప్రవణులు - గ్రంథరచనంలో, అదీ తెలుగులో విచక్షణులుగా కనరారు. ఇందుకవవాదం అచార్యులవారు! చక్కని శైలి, నిసర్గ రమణీయమైన తెలుగు నుడికారం, నిర్లుప్తమైన, సరళమైన వ్యవహార సన్నిహితమైన ప్రామాణిక భాష, ప్రతిపాదించదలుచుకొన్న విషయాన్ని శాస్త్ర మర్యాదలు దాటకుండానే పఠిత ఎద వాకిట నిలపటం, వారి ప్రత్యేకత. ఎంతటి క్లిష్టమైన, గహనమైన, సాంకేతికమైన, శాస్త్రీయవిషయా

న్నేనా, కష్టదాటుచేయకుండా, 'మసిష్టాసి మారేడుకాయ' చేయకుండా, జనరంజనంకోసం తమను వంచించుకోక, ఎవరిని వంచించక, ఆర్జవంతో ఆవిష్కరించడం వారి అలవాటు. పరతారణం వారికభిమతమే కాని ప్రతారణంకాదు. సిద్ధాంత ప్రసంగాలలో ప్రమాణం లేకుండా, ఉపపత్తి చూపకుండా ఒక్కమాట వ్రాయరు. "రఘునాథాచార్యస్వామివారు వ్రాసినారంటే అది ప్రమాణమే. కాకపోతే గారు వ్రాయరు ఇది నిశ్చిప్రసంగం" ఇది వారి రచనలపై పండితుల కరపత్రం.

గ్రంథాలు :

ఈశావాస్యముపై శంకర, రామానుజ, వేంకటనాథ, కూరనారాయణ, శ్రీరంగాచార్య భాష్యాలను ఐదింటిని పరామర్శిస్తూ ఆంధ్ర వివరణాన్ని అనుగ్రహించినారు ఆచార్యులవారు. ప్రతి మంత్రానికి ప్రతిపదార్థం, వివరణం, వివాద విషయ పరామర్శం, సిద్ధాంత ప్రతిష్ఠాపనం అన్న ప్రణాళికతో సాగినదీ రచన.

రఃపాత షేర్కోదగ్గది ముండకోపనిషద్భాష్యం. ఇది విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత స్వరూప ప్రతిపాదకంగా ఇంచుమించు ఒక స్వతంత్ర గ్రంథంగా సాగిన రచన. శ్రీవారి గ్రంథాలలో అత్యుత్తమం. ఇది.

సత్సంప్రదాయ సుధ. క్షమాపోదశీవ్యాఖ్య, దివ్యసూరి - సూక్తిసుధ, తత్త్వోపహారం, శ్రీమాలికాస్తుతి వివరణము మొదలైనవి వారి యితర కృతులు.

తెలుగు చెప్పరానిది కాదు :

సంప్రదాయ సంస్కృత పండితులకు తెలుగు గ్రంథాలు అస్పృశ్యాలు, "చెప్పరానివి". ఆచార్యులవారికి అట్టి ఏవకాని, ఎల్లదప్పు చూపుకాని తెలుగుపై రేదు. 'ఆముక్తమాల్యద'పై వారి సునిశిత పరిశీలనం ఇందుకు తార్కాణం. శతపత్ర మీ వ్యాసం, తత్త్వోపహారంలో ముద్రితం. పోతన భాగవతంపై శ్రీవారు కావించిన అనుశీలనం 'పంచశత జయంతి' ప్రశంసకు పాత్రమైనది. స్వసిద్ధాంత పరిరక్షణం :

కంటకోన్మాదం - శాంకరాశాంకర భాష్యపరిశీలనంలో తద్గ్రంథకర్త భగవద్రామానుజులపై చేసిన ఆక్షేపాలకు చెప్పిన సమాధానం.

కవితా వాల్మీకి :

అవార్జునవారు సహజ కవులు, బాల్యంనుండి అంతేకగా కవితల
ల్లడం వారికలవాటు. ఆసంఖ్యాకమైన వారి క్షృణాలలో కొన్ని 'స్తుతములేమా
లిక'లో చోటుచేసుకొన్నాయి. కృతికర్తలే కాక కృతిభర్తలు కూడానువారు.
మద్రాసు ప్రభుత్వాస్థాన కవులు బాష్కారచరణయారకగులు శ్రీ కె.ఎస్.
కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి ప్రకృతి విలాస కావ్యానికి వారు కృతిపరులేకాదు,
పరిష్కర్తలూను. 'కవిశాస్త్రకేసరీ' విరుద విభాషితులు ఏరు.

సరసుల చెలిమి :

యమున ఒడ్డున యసుకలిన్నెల కడిమి నీడను చేలునాదము వాల
కిస్తూ, నెమలి పింఛము వింతకంటూ చిన్నిమువ్వల రవళివింటూ నీలిమే
ఘము దలికి రాగా కన్నులవి కాళింది మడుగులు ఒడలు గోవర్ధనముగా
ఎల్లకాలం పరిరచించే మనసుమెత్తన మనిషి మధుసూదన సరస్వతి అంటే
ఎంత మమతో ఎంత మక్కువో అవార్జున వారికి!

సకలసాహితీ వల్లభుడు ప్రౌఢవిద్వత్సవిలక్షణుడు నీలకంఠ దీక్షితు
లన్నా స్వామికున్న నెనరు ఎనలేనది. కాళిదాసు లాకీర్ణం, శ్రీహర్షుని ప్రౌఢ
బహురంతరాల పెనవేసుకొన్న ఒకానొక విలక్షణ వృత్తిర్పం స్వామివారిది!
సంప్రదాయ రక్షి :

భగవద్రామానుజుల ఎడ, సుదర్శన సూరుల పట్ల వారి భక్తి విధే
యతలు అప్రతిభటాలు. అశ్వారుల శ్రీసూక్తులపట్ల వారికున్న మన్నన
ఎన్నరానిది. విశద వాక్పిభామణులు వారి ఎడలో కుదురుగా కూర్చున్న
వ్యాఖ్యత్వ చక్రవర్తి. ఇంతటివారు కావుననే శ్రీవారి అనుగ్రహానికి పాత్రులై
నారు. ఇవ్యాళ ఆంధ్రదేశంలో ఉభయవేదాంత పండిత పరిగణనంలో వారు
కనిపికాధిపతులు.

ఒక కోరిక :

శ్రీమాన్ రఘునాథాచార్యస్వామివారు ఉపనిషద్బాష్కల కన్నిటికీ
తెలుగులో వివరణలు ప్రసాదించాలని, శ్రుతప్రకాశికతో శ్రీభాష్యాన్ని
తెలుగులకు అనుగ్రహించాలని కోరుకొంటున్నాను. శ్రీశ్రీశ్రీ జీయర్స్వామి
వారు నా కోరికలు నెరవేరేట్లు మంగళాశాసనాలు కటాక్షించాలని శ్రీవారి

శ్రీచరణాల మోల సప్రశయంగా ప్రార్థిస్తున్నాను.

కఠోపనిషత్తు - ఆంధ్ర వివృతి :

ఇంతటి వ్యక్తిత్వం వైదుష్యం కల ఆచార్యులవారు శ్రీజీయర్స్వామివారి ఆదేశం మేరకు ఈ కఠోపనిషత్వివృతిని ప్రస్తుతం మనకు అనుగ్రహిస్తున్నారు.

ముండకోపనిషత్తు తరువాత చెప్పకోదగినది కఠోపనిషత్తు. ఆఖ్యాన శైలిలోనో, మరీ ప్రక్షిల్లక పద్ధతిలోనే కాక, వచ్చెక్కువతో, నిర్దిష్ట ప్రణాళికా బద్ధంగా, నాటకీయంగా, రసవత్తరంగా సాగిన ఉపనిషత్తు యిది.

కఠోపనిషత్తు - విశ్వజనీనత :

కఠోపనిషత్ కథానాయకుడు నచికేతుని ఛాయలు గ్రీకు తత్త్వశాస్త్రంలో అనుశీలిస్తున్నారు ప్రపంచ తత్త్వదర్శన తులనానుశీలన చణులైన పండితులు. కఠోపనిషత్తులోని రథరూపణం గ్రీకు తత్త్వవేత్త 'ప్లేటో'లో కూడా కనవస్తోందంటున్నారు. ఏ ఒకదాని ఉత్తమర్ణతనో రెండవదాని అధమర్ణతనో నిరూపించటాన్ని కాక ఉపనిషత్తుల విశ్వజనీనతను వివరించడంలోనే ఈ కథనానికి తాత్పర్యం.

కఠోపనిషత్తు - భగవద్గీత :

కఠోపనిషత్తు అంతర్బహిరూపాలు రెండింటితోనూ అక్కడక్కడ భగవద్గీత కొన్ని ప్రధాన వియషముల్లో సంబదిస్తోంది. స్పష్టమైన యీ సంవాదం వల్ల ఈ ఉపనిషత్తులకు భగవద్గీత ఉపబృంహణంగా కనవస్తోంది. దీనివల్ల కూడా దీని వైలక్షణ్యం విశదపడుతోంది.

ప్రతిపాద్య విషయం :

కఠోపనిషత్ కథ భూలోకంలోనే ప్రారంభం అయినా కథాగానం అంతా యమలోకంలో, సంయమనీనగరంలో! తనను కోపించిన తండ్రికి తనపై పునరనురాగాన్ని, బ్రహ్మవిద్యాంగమైన ఒకానొక అగ్నివయన విద్యను, మోక్ష స్వరూపాన్ని యముని ద్వారా నచికేతుడు పొందడం ఇందులోని విషయం.

శైష్యోపాధ్యాయక :

మంచి శిష్యుడు, మంచి ఆచార్యుడు - ఇందులో మనకి గోచరిస్తారు. బ్రహ్మవిద్యకు కావలసినది శ్రద్ధ, జిజ్ఞాస, ప్రలోభాలు భూతాలుగా మనముందు మనోహర లాస్యం కావిస్తాయే, శ్రద్ధ సన్నగిల్లుతుంది. జిజ్ఞాస అడుగంటిపోతుంది. 'వికార హేతౌ సతి విక్రియంతే యేషాం న చేతాంసి' అన్నట్లుగా ఎన్ని ప్రలోభాలను చూపించినా వాటివైపు మొగ్గక, మోక్ష రహస్యమే కావాలని పట్టుపడతాడు నచికేతుడు. శిష్యవైఖరికి ఆదర్శంగా నిలచినవాడు నచికేతుడు.

నచికేతుడెంత మంచి శిష్యుడో, యముడు అంత మంచి ఆచార్యుడు. శ్రద్ధా ద్రుఢిమ, జిజ్ఞాసాగరిమ శిష్యునిలో పరితృప్తి మేరకు పరికించిగాని ఉపదేశింపరాదు. అందుకే చిర శుశ్రూషలు నియమనిష్ఠలు ఏర్పరచారు. నచికేతుని అంతరంగపులోతును తెలుసుకొన్నాడు యముడు. మర్మాల లేవు, మాలిన్యాలు లేవు యోగ్యత ప్రస్ఫుటంగా కన్పడ్డది. చెప్పనుగాక చెప్పనన్నవాడు, ఇట్లాంటి యోగ్యశిష్యుడు తనకు లభించడం తమనోముల ఫలమనుకొన్నాడు.

అలనాడరణ్యాల తృణశయనాల పరుండిన రామచంద్రుని నిదుర లేప దరిచేరి అట్టే అతని ముద్దులొలుకు మోము చూచి 'ఓయమ్మ కౌసల్య! ఎంతటి గొప్ప బిడ్డను కనినావు గదవే!' అని విశ్వామిత్రుడు మురిసిపోయినట్లు!

తనవల్ల బ్రహ్మవిద్యను, మోక్ష రహస్యాన్ని వింటున్న నచికేతుని మొగంలో వెన్నెల వెలుగుల్ని చూసి పరమానంద పడిపోయాడు యముడు. 'నీ వల్ల మీ పూర్వులు, సరేసరి ఉత్తరోత్తరులు సర్వులూ తరించేరయ్యా! మీ గోతమవంశమీనాటికి నీవల్ల పరమపదంలో ప్రత్యుత్థాన మర్యాదలందు కొంటోందయ్యా' అంటాడు. గౌతమ! అని అభిజాత్యాదరంతో సంబోధిస్తూ యముడు. ఆచార్యులకు శిష్యులపై వాత్సల్యం ఇల్లా పొంగిపొరాలి.

బోధన శైలి :

తాను బోధించదలచుకొన్న దాని 'సినాప్సిస్' ముందు చెప్పి, అందులోని ఒక్కొక్క ప్రధానాంశాన్ని విశ్లేషిస్తూ, వివరిస్తూ, ప్రశ్నలు వేసు కొంటూ, సమాధానాలు చెప్పకొంటూ, బోధించడం యముని ధోరణిలో

కనబడుతుంది. ఏ కాలపు అచార్యులూ అనుసరించదగిన బోధన ప్రణాళిక కరవల్లిలో కనిపిస్తుంది.

వివృతి వైఖరి :

అచార్యుల వారు వెనకటి ఈశముండక వివృతులవలెనే యిందు లోనూ ప్రతి మంత్రానికి ప్రతిపదార్థం వ్రాసి, తరువాత వివరణం ఇచ్చారు. అవశ్యకమైనచోట సులభంగా తెలిసేట్టు విశదంగా, పరిమితంగా చర్చలు చేశారు.

సవరణలు :

రంగ రామానుజ భాష్యాన్ని అనుసరించే తాము వివృతిని సంతరించినా, రంగరామానుజులు భాష్యకారుల, శ్రుతప్రకాశకారుల, అభిప్రాయాలకు విరుద్ధంగా వెళ్ళిన తావుల, వాటిని నిరుద్దేగంగా సోపపత్తికంగా సవరించారు. మొదటనే విన్నవించాను. ఉపనిషద్వాఖ్యాన వైఖరి ఏ సంప్రదాయంలోనైనా సరే తత్ సూత్ర భాష్యానుగుణంగానే సాగాలని. ఈ అభిప్రాయంతోనే వివృతికాగాలు ఆయా స్థలాల్లో రంగరామానుజుల్ని సవరించినారు.

శంకరభాష్య పరామర్శ :

రంగరామానుజ భాష్యానుగుణంగా తాము వివృతి వ్రాస్తున్నా, పట్టిన తావుల శ్రీ శంకరుల అభిప్రాయాలను, వారి నిర్వాహాలను పరామర్శించి, అందులోని లోటుపాటులను సోపపత్తికంగా ఎత్తిచూపేరు - గౌరవాదరాలకు, మర్యాదలకు, ఔచిత్యానికి ఎక్కడా వీనమెత్తు భంగం రానీయకుండా.

చర్చలు - సమాధానాలు :

స్వర్గమంటే ఏమిటి ? 'ప్రేతే' అంటే అర్థం ఏం చెప్పాలి ? ఇక్కడ నచితేతుడికి కల్గిన సందేహం ఏమిటి ? జీవేశ్వరులు భిన్నులా? అభిన్నులా? వైకుంఠం వేరే లేదా ? మోక్షం అంటే తాము బ్రహ్మ అయిపోవడమా? త్రిణాచిత శబ్దానికర్థం ఏమిటి ? వంటి ప్రశ్నలు వచ్చినపుడు వాటి కన్నింటికీ అవశ్యకమైన ప్రామాణికమైన సువిశదశబ్దాల పరిమితమైన వివరణమిచ్చారు. అట్లాగే 'బాధితానువృత్తి' 'ఉపదేశానుసంపత్తి' వంటి శాస్త్రీయ విషయాలను కూడా సందర్భాన్ని పట్టి ప్రస్తావించి చక్కగా తెలిసేట్టు

వివరించారు.

భాష్యకారులే ప్రమాణం :

వీరైనంత వరకూ శంకరులతో రంగరామానుజులు భేదించిన చోటు
ఎన్నిటా ఆ భేదానికి కారణమేమిటో, ఈ అర్థంలో భేదాత్మకం ఏమిటో
చెప్పటమే కాదు - రంగరామానుజులు భాష్యకార విరుద్ధంగా వ్రాసినప్పుడూ
అది సరికాదని భాష్యానుమతమైన అర్థాన్ని అక్కడ నిర్ణయించి చెప్పేరు.
కావలసినట్లు ఇచ్చేరు :

'నామూలం లిఖ్యతే కించిత్ నానప్రేక్షిత ముచ్చతే' అన్నట్లుగా అవ
సరం అయినదంతా అందిస్తూ పాఠకునికి క్లేశం కలక్కుండా సుఖంగా
బోధపడేటట్లు ఈ వివరణాన్ని సమకూర్చినారు శ్రీమాన్ రఘునాథాచార్య
స్వామివారు.

నేనెవరంటారా ? :

విన్ననాడు చేరదీసి సౌహార్దపు సౌభ్రాత్రపు హిమాంబువుల చిరుజ
ల్లులు చిలుకరించి విబుధవాణి పదమంజుల మంజీరధ్వనులు వినిచి సాహి
త్యోపనిషత్తులు సమగ్రముగ సరసముగా ఉపదేశము కావించిన అన్నగారు
నాకు శ్రీమద్రఘునాథాచార్యవరులు.

యతీశ్వర పరస్పతీ సురభిలాశయులు తమవారంతా కావాలన్న
సదాశయంతో నాయందు కృపామాత్ర ప్రసన్నులై అపార వాత్సల్యంతో
సింహనగానికి వచ్చి శ్రీభాష్యమనుగ్రహించేరు.

నాకంటే సమర్థులైన, విపశ్చిదపశ్చిములైన విద్యావంశ బంధువులు
స్వామివారికి ఎందరో ఉన్నారు. కాని నా సాన్నిహిత్యం వేఱు. నాపై
వారికున్న వాత్సల్యం వేఱు. నా చనువును వారు మన్నించిన నెనరుతీరు
వేఱు. అదీ నా యోగ్యత.

శ్రీశ్రీశ్రీ జీయర్ స్వామివారి ముచ్చట :

సాధారణంగా నాచేత పూర్వరంగ ప్రసాధనం చేయించటం శ్రీశ్రీశ్రీ
జీయర్ స్వామివారికొక ముచ్చట. రంగ ప్రసాధనవేళ నా హడావుడి
చూచి, నా సాధ్యసాన్ని పరికించి, నా పదవిన్యాస సంభ్రమాన్ని సమీక్షించి

ఇవతళించిన నా అంతరంగపు రోతులను నిడుదలై నిస్సీమములైన తమ చాంద్రీతలాపాంగాల తాకి, నా అంతస్సార మెటిగి, కనులలో, బొమముడు లలో కపోతీజ్యోత్స్నకలలో విద్రుమాధర విలసనములో తమ అంతరంగపు పాలకువలు తళుక్కుమనిపిస్తూ కనువిందు కావించటం శ్రీవారి చమత్కారలీల.

అదిగో అట్లాంటి శ్రీవారి చేతో వినోదలీలాఫలంగా-
స్వాగతోపచారం :

శ్రుత్యంత నందన వనీ విహారాలకు వచ్చే రసికాస్తిక జనపాళికి - హిమాంబువుల చిరుజల్లులు విలకరించి, పునుగు జవ్వాది తావులు బుగులుకొనెడి మలయజము సుంతమైనలంది, సౌరభాల సంపెంగలు గుమ్మరించి, మొగలి పుప్పొళ్ళు దోయిళ్ళ నెగయ జిమ్మి, పండు వెన్నెల తరకల, పాలకడలి తరగ నురుగుల తెల్లని నునుమెత్తలెన్నెనర్చి స్వాగత సకరోపచార సరణి నెరపి-

'కరకల్పవల్లీ వితానాల నడుమ మాదేశికులేర్పరిచిన కాయమానము లివి. కేళాకూళులవి, క్రీడాగిరులల్లవి, విమలోదక దీర్ఘికలిటు - విహరించండి, విశ్రమించండి.'

ఆ శతప్రథం చెంత చెందొవను చూడండి....

ఏదో వింటూ, పరధ్యానంలో ఉన్నట్టున్నారు కానీండి.

సెలవు, ఉంటానిక

శ్రీ రామచంద్రాచార్య M.A

ఎడిటర్

భక్తినివేదన

వేదాంత మాసపత్రిక

కథోపనిషత్

అవతరణిక

ద్వారక శ్రీగిరౌ నిత్యవాసం వ్రజన్
వారక స్సంతతం భక్తలోకాపదామ్,
దాయక స్సంపదాం క్షేమసంధాయకః
నాయక శ్రీభువోఽరస్తు మోదాయ నః॥

ఆనందైకనిధానం వైష్ణవపద లబ్ధినేవ మోక్షతయా
వాచక్షాణామ్మధురాం - కథోపనిషదం తిథేయ సంప్రగిరా॥

స్వరసేన పథాఖిల శ్రుతీనాం
కలయన్మన్వయమాస్తీకాగ్రగణ్యః,
పరమార్థవిచారణాయ భూయాత్
మయి రామానుజయోగిరాట్ ప్రసన్నః॥

‘కథోపనిషత్తు’ కృష్ణయజుర్వేదమునకు చెందినది. దీనిని రెండు అధ్యాయములుగను, ఒక్కొక్క అధ్యాయమును మూడు వల్లులుగను విభజించుట కలదు. ఈ ఉపనిషత్తు సంపూర్ణముగా విష్ణుపరత్వ ప్రతిపాదకమై ముక్తపురుషునికి ప్రాప్యమైన మోక్షము విష్ణుపదసాన్నిధ్యమేనని విస్పష్టముగా ప్రతిపాదించినది. సత్ - బ్రహ్మ - అక్షర - ఆత్మ ఆది శబ్దములచేత జగత్కారణభూతవృత్తిని ఇతరోపనిషత్తు అన్నియు సామాన్యముగా ప్రతిపాదించగా “అతడు నారాయణపద వాచ్యుడైన శ్రీమహావిష్ణువే” యను విషయమును విస్పష్టముగా విశేష రూపమున ప్రకటించినవి తెత్తి రీయనారాయణము, సుబాలోపనిషత్తు, మహోపనిషత్తు, ఈ కథోపనిషత్తు మాత్రమే.

‘విజ్ఞాన సారధిర్వస్తు.....తద్విష్ణోః పరమం పదం’ అను ప్రథమాధ్యాయ తృతీయవల్లిలోని తొమ్మిదవ మంత్రముచే ముక్తప్రాప్యవ వైష్ణవపదమేనను విషయము స్పష్టమేకదా! కృష్ణ యజుర్వేదమునకు చెందినది.

కరశాఖలోనిదే అగు ద్వయోపనిషత్తుకూడ శ్రీమన్మారాయణ మంత్రమును మోక్షప్రాప్తి సాధనముగా బోధించుట ఇచట గమనింపదగును.

“శ్రీమన్మారాయణ చరణౌ శరణం ప్రపద్యే - శ్రీమతే నారాయణాయ నమః” అను శరణాగతి తత్త్వబోధక మంత్ర వివరణమే కత్తశ్రుతికి చెందిన ద్వయోపనిషత్తునందు చేయబడినది. ఇట్లు కరశాఖకు చెందిన యీ కరోపనిషత్తు భగవత్ప్రాప్తి సాధనముగా ఉపాసనాత్మకమగు భక్తిని బోధింపగా, ద్వయోపనిషత్తు శరణాగతిని బోధించెనని పెద్దల నిర్ణయము.

మధురమైన కథతో ప్రారంభమైన కరోపనిషత్తు నందు గల ఆరు వల్లులలోను ఉన్న విషయ సంగ్రహము క్రింది విధముగా గ్రహింపదగును.

వాఙ్మనముని పుత్రుడు నచికేతస్సు తన తండ్రియొక్క ఆగ్రహమునకు గురియై అతని శాపమున యమలోకమునకు పోవును. ప్రవాసము నుండి తిరిగివచ్చిన యముని అనుగ్రహముచే నచికేతస్సు ఆ యమునినుండి మూడు వరములను పొందును. అవివివరంగా-

- 1) తన తండ్రికి తనపైగలకోపము శాంతించి యథాపూర్వముగా అనుగ్రహము కలుగుట,
- 2) స్వర్గప్రాప్తి సాధనముగా అగ్ని విద్యను తెలిసికొనుట,
- 3) మోక్ష స్వరూపమును తెలుసుకొనుట.

1. యముడు మొదటి రెండు వరములను ప్రసాదించి, పరమరహస్యమై, దుర్దేయమగు మోక్షతత్త్వమును అతనికి ఉపదేశింపనొల్లక, అతని మనస్సును మార్చుటకై ఎంత ఐశ్వర్యమునైనను ప్రసాదించునని, మూడవ వరమును గూర్చి నిర్బంధము విడుపుమని పలువిధములుగా ప్రలోభపెట్టెను. ఐనను నచికేతస్సు తనకు మోక్షముపై జిజ్ఞాసయే ప్రధానమని దానినే తెలుపుమని నిర్బంధింపగా, పరిపక్వమైన అతని మనోభావమును యముడు అభినందించి ఉపదేశమున కారంభించెను. ఇది ప్రథమ వల్లి సారము.

2. యముడు అతని వైరాగ్యమును ప్రశంసించి వేదప్రమాణైక గమ్యమై సూక్ష్మమై సర్వవ్యాపియగు పరమాత్మతత్త్వము, భక్తుల చేతనే లభ్యమని ద్వితీయ వల్లిలో నిరూపించెను.

3. ఇంద్రియములు, బాహ్యార్థములు, మనస్సు, బుద్ధి, జీవుడు, దేహము నీటిని వరుసగా అశ్వములుగను, మార్గములుగను, కళ్ళముగను,

సారథిగను, రథికుడుగను, రథముగను నిరూపించి, ఈ ఉపరథణములను వశమందుంచు కొన్నవారు ప్రకృతి మార్గమును వాటి వైష్ణవపదమును చేరుదురని తృతీయవల్లలో ప్రతిపాదించెను.

4. వెనుకటి తృతీయవల్లలో మోక్షప్రాప్తికి సాధనపద్ధతి వివరింపబడగా, సర్వశక్తి సంపన్నుడై జగన్నియంతయును పరమాత్మ అంగుష్ఠప్రమితముగు హృదయకోశమున జ్యోతిరూపుడై వెలుగొందుననియు అతని ఉపాసనముచే కలుగు మోక్షము అతనితో పరమ సామ్యమేననియు చతుర్థవల్లలో నిరూపింపబడెను.

5. పరమాత్మునియొక్క సర్వవ్యాప్తిని దృష్టాంత పూర్వకముగా వివరించుచు సర్వజగద్వాసకమైన జ్యోతిస్సు అతడనిని సంపదవల్లలో నిరూపితము.

6. సంసారమును ఆశ్చర్యవృక్షముగా నిరూపించి దానిని సృజించిన పరమాత్మను ఇంద్రియజయముతో ఉపాసించి సాక్షాత్కరింపగలవాడే దేహోత్క్రాంతిని పొంది మూర్ధన్యనాడిద్వారా ముక్తిని పొందగలడని ఆరవవల్లలో ఉపదేశింప బడినది.

ఇట్లు యమునిచే నవిరేతస్సునకు చేయబడిన బ్రహ్మవిద్యోపదేశము ఆరువయ్యలుగా, ఈ కరోపనిషత్తులో కొనసాగినది.

ఈ యుపనిషత్తు నందలి కథ కొద్ది భేదములతో తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణముందును మహాభారతమున అనుశాసన పర్వమునందును కనబడుచున్నది.

ఈ ఉపనిషత్తులోని కథయేమనగా -

వాఙ్మతముడు సర్వస్వదక్షిణాకముగు విశ్వజిద్వ్యాగమొనరించెను. చివర కతడు లోభముచే ఋత్విక్కులకు పాలీయని వట్టిపోయిన ముసలి గోవులను కూడ దానమిచ్చెను. ఈ దానలోపముచేత యజ్ఞకర్తయగు తన తండ్రికి యజ్ఞఫలము సిద్ధింపక పోగా బహుళదుఃఖాస్పదములగు “అనందములు” అనుపాపలోకములు సంభవించునని తలచిన అతని పుత్రుడగు నచికేతుడు, ఆస్త్రీకృబుద్ధికలవాడగుటచే తండ్రికి హితము కలుగవలెనని అపేక్షించి, తనను గూడ ఎవరిచైన దానముచేసి యజ్ఞఫలమును పొందుమని తండ్రిని నిర్బంధించెను. ఇట్లు రెండుమూడు సార్లు నిర్బంధింపగా తండ్రి కుపితుడై నిన్ను మృత్యువునకు దానము చేసితిని పొమ్మనెను. మహేశ్వర్యశాలియగు మృత్యువునకు (యమునకు) తనవలన ప్రయోజనమేమియు లేకున్నను తండ్రి తనను యమునకు దానము చేయుటలో భావమేమై

యుండును? అని విచారించి శాపరూపమైన అతని వాక్యము వ్యర్థముకాదు గనుక, తండ్రి పశ్చాత్తాపమొందినను ఆ బాలుడు యమలోకమునకు వెళ్ళెను. ఆ సమయమున యముడు అచటలేడు.

బ్రహ్మలోకమునకు పోయిన యముడు మూడురోజులకు తిరిగివచ్చెను. అంతవరకు వాకిటనే నచికేతుడు మూడురాత్రులు ఉపవాసముతో ప్రతీక్షించుచుండెను. యమునికి అతని భార్యయో, ద్వారపాలకులో నచికేతుడు మూడురాత్రులనుండి ఉపవాసముతో పడియున్నట్లు తెలియజేసిరి. పూజ్యుడగు అతిథి ఇట్లు ఉపవసించి యుండుట యజమానికి దోషమని వారు తెలిపిరి. (అశరీర వాణియే యమునికి ఈ విషయమును తెలిపినట్లు కొన్ని చోట్ల గలదు.) వెంటనే యముడు ఆర్చ్యపాద్యదులతో అతనిని సత్కరించి, నమస్కార యోగ్యుడవైన నీవు మూడు రాత్రులు ఉపవసించుటచే నాకు కలిగిన దోషమును పరిహరించు కొనుటకై నీకు మూడు వరములనిత్తును కోరుకొమ్మని పలికెను. అంతట నచికేతుడు “నాలోకమునకు తిరిగిపోయిన నాపై తండ్రి రోషము లేనివాడై అనుగ్రహించునట్లు వరమునిమ్ము” ని కోరెను. ఈ మొదటివరమును యముడనుగ్రహించెను. స్వర్గలోకప్రాప్తికి సాధనమైన అగ్నివిద్యను ఉపదేశించుమని కోరుట నచికేతుని రెండవ వరము. యముడు అట్లే ఆ అగ్నిహోత్రహోమ పద్ధతినంతయు అతనికి పదేశించెను. ‘ఈ అగ్నివిద్య నీపేరనే భూలోకమున “నాచికేత్యాగ్ని” అని ప్రసిద్ధమగుగాక’ అనికూడా యముదాదేశించెను. (ఈ అగ్నివిద్యకు ఫలమగు స్వర్గము, ముక్తిస్థానమగు వైష్ణవ పదమేనని, ఇంద్రుని నివాసస్థానమగు స్వర్గముకాదని, పైన వ్యాఖ్యానములో వివరము గ్రహింపదగును.) “ప్రకృతి బంధ వినిర్ముక్తుడైన పురుషుడు ఏ సద్గతిని పొందునో అట్టి మోక్షమును నది ఒకటికలదో? లేదో? దానిని వివరముగా ఉపదేశింపు” మని నచికేతుడు మూడవ వరమున కోరెను. ఇది జటిలమైన ప్రశ్నయనియు దేవతలకుకూడ ఎరుంగరాని ఈ అతి సూక్ష్మవిషయమును గురించి నీకు పదేశింపరాదనియు నన్ను నిర్బంధింపక ఈ విషయమును విడిచి మరొక వరమును కోరుకొమ్మనియు యముడనెను. కాని నచికేతుడు ఉత్పటమగు ఆస్త్రీకృబుద్ధిలవాడై నందున తన పట్టును విడువక “నీవంటి తత్త్వజ్ఞుడగు ఉపదేష్ట నాకు లభింపదుగనుక నీవే విధిగా ఈ విషయమును ఉపదేశించి తీరవలె” నని బ్రతిమాలెను. కాని యముడు “పూర్వాయుష్యవంతులైన పుత్రపౌత్రాదులను, రథ గజాశ్వాది సమృద్ధిని, సువర్ణరత్నరాసులను,

సార్వభౌమపదవిని, కోరినంత ఆయుష్యమును, వివిధభోగములను నీకేత్తునుగాని ఈ మోక్షతత్వమును నీవు కోరకు” మని బ్రతిమాలెను. కాని నచికేతుడును తన పట్టు విడువక క్షుద్రములగు భోగైశ్వర్యములతో తనకు పనిలేదనియు నాకు ఆ మోక్షతత్వమునే ఉపదేశింపుమనియు ప్రార్థించెను. చివరకు యముడు అతని తత్వ జిజ్ఞాసారూఢమగు శ్రద్ధకు సంతుష్టుడయ్యెను, అపుడతనికి యముడుపదేశించిన సమగ్ర బ్రహ్మవిద్యయే ఈ కథోపనిషత్తురోని ముఖ్యాంశము.

ఇట్లుండగా తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణమున కొద్దిగా కథ మారినది. మృత్యువునకు తనపుత్రుని దానమిచ్చిన వాజ్మశవసుడు బుద్ధిపూర్వకముగనే ఈ పని చేసినట్లు ఆశరీరవాణి ప్రేరణచే తన పుత్రుని శ్రేయస్సునకై యముని ద్వారా బ్రహ్మవిద్యోపదేశమును చేయించ దలచి అతనిని మృత్యులోకమునకు పంపినట్లును అందు కలదు. మరియు యముడు తనలోకములో లేని సమయముననే నీవు పోయి అతడు వచ్చువరకు మూడు రాత్రులుపవాసముండి తిరిగి వచ్చిన అతడు నిన్నడుగగా నీ ఉపవాసమును గూర్చి తెలుపుమని నచికేతునకు చెప్పెను. అతడును అట్లేపోయి త్రిరాత్రోపవాసము చేసియుండగా యముడు భీతుడై నీకు మూడువరములిత్తుననును. అంత నచికేతుడు మొదటివరమున “పితృ సేవాపదాన్త నేను భూలోకమున జీవించి యుండునట్లు అనుగ్రహింపు” అని, రెండవ వరమున “ఇష్టాభ్యుద్ధి ధర్మాభివృద్ధి నాకు కలుగునట్లు అగ్నివిద్య ఉపదేశింపుమని, మూడవ వరమున పుత్యువును జయించునట్లు (అనగా జన్మ జరామరణ రహితమైన మోక్షము సిద్ధించునట్లు) అనుగ్రహింపు మనియు కోరును. అట్లే యముడును వరములను ప్రసాదించినట్లు తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణంలో నున్నది.

ఇక మహాభారతమున ఈ వాజ్మశవసుడు “బౌద్ధాలకి” అను పేరుతో వ్యవహరింపబడెను. అతడు తనపుత్రుడగు నాచికేతుని నదీతీరమున తానుంచిన దర్శపుష్పాది పూజా ద్రవ్యములను తెమ్మని ఆదేశింపగా అతడచటికి పోయి, తనకుఅవి కానరాలేదని తిరిగివచ్చి బదులుచెప్పెను. కుపితుడైన తండ్రి “నీకు యముడు కానవచ్చును పా”మ్మని శపించెననియు వెంటనే కుమారుడు నేలపైపడి మరణించెననియు, తండ్రి దుఃఖించెననియు పుత్రుడు యమలోకమున యముని దర్శించి అతని యనుగ్రహముచే గోదానమును చేయువారు అనుభవించు దివ్యలోకమును దర్శించి, గోదానప్రభావమునెరింగి తిరిగి వెంటనే స్వప్నమునుండి మేలుకొన్నవానివలె జీవించెననియు,

తండ్రి మిక్కిలి సంతోషించెననియు అనుశాసన పర్వమున తెలుపబడినది.

భగవద్గీతకును కరోపనిషత్తునకును పలు అంశములలో సంచాదము కనబడుచున్నది. ఇందలి కొన్ని మంత్రములు కొద్దిమార్పులతో యథా తథముగా భగవద్గీతలో కనబడుచున్నవి. “న జాయతేన్ద్రియతే వా” “హంతా చేన్ద్రియతే హన్తుమ్” అనుమంత్రములు ఇందుల కుదాహరణములు. ఇందు ఆరవవల్లలో మొదట భగవద్గీత 15 అధ్యాయములోని మొదటి శ్లోకమే “ఊర్ధ్వమూలః అవాక్శాఖః, ఏషోశ్వత్తః సనాతనః” అని యథాతథముగా నిరూపింపబడినది. ఇందలి ‘నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యః’ అను మంత్రములోని విషయమే “నాహం వేదైః స నతపసా న దానేన నచేజ్యయా” అను గీతా శ్లోకమున వివరించబడినది. ఇందు “న తత్ర సూర్యో భాతి నచంద్రతారకం” ఇత్యాది మంత్రములచే నిరూపితమైన పరమాత్ముని జ్యోతిస్స్వరూపమే “సతద్భావయతే మాధ్వః” ఇత్యాది గీతా శ్లోకములలో నిరూపితమైనది. ఇట్లనేకాంశములలో ఈ ఉపనిషత్తునకు భగవద్గీత స్పష్టోపబృంహణము, అను విషయమును పైన వ్యాఖ్యానములో అచ్చటచ్చట వివరింతాము.

ఇందలి కొన్ని మంత్రములు ఇతరోపనిషత్తులలో గూడ కన బడుట విశేషము. “నాయమాత్మా - న తత్ర సూర్యోభాతి” అను మంత్రములు ముండకోపనిషత్తు నందునను గలవు. “నిత్యోనిత్యానాం” అను మంత్రభాగము “ఏకోవశీ” అను మంత్రములోని కొంత భాగము శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తున యథాతథముగా నున్నవి.

బ్రహ్మసూత్రకారుడగు వేదవ్యాసుడు ఈ ఉపనిషత్తు నందలి కొన్ని మంత్రములకు అర్థమును విచారించుచు ‘అత్తగ్ధికరణము’ ‘ప్రమితాధికరణము’ అనుమానికాధికరణము’ అను మూడధికరణములను వ్రాసెను. పైన ఆయా సందర్భములలో ఆ అధికరణ చర్చను శ్రీ భాష్యానుసారము చేయుదుము.

ఇట్లు ఈ యుపనిషత్తు పలువిధములగు ప్రశస్తిని కలిగియున్నందున దీనిని సమగ్రముగా వ్యాఖ్యానించుటకు ఉపక్రమించు చున్నాము.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః కరోపనిషత్ - ప్రథమవల్లీ

1వ మంత్రము :

ఉశన్ హవై వాజశ్రవసః - సర్వవేదసం దదౌ!

తస్య హ నచికేతా - నామ పుత్ర ఆస,,

ప్రతిపదార్థము :-

ఉశన్	-	ఫలాపేక్షకలవాడైన
వాజశ్రవసః	-	వాజశ్రవస్ అను బ్రాహ్మణుని పుత్రుడైన ఉద్ధాలకుడు
సర్వవేదసం	-	తన సర్వస్వమును (ధనమునంతయు)
గదౌ హ వై	-	ఇచ్చెనట
తస్య	-	తనకి
నచికేతాః నామ	-	నచికేతస్ అను పేరుగల
పుత్రః	-	కుమారుడు
ఆస, హ	-	కలదట

వివరణము:

కథాపూర్వకముగా ఈ ఉపనిషత్తు ప్రారంభమగుచున్నది. ఇందు ప్రతిపాదించబడు బ్రహ్మవిద్య యొక్క ప్రశస్తిని నిరూపించుటయే ఈ కథకు ప్రయోజనము. నచికేతునకు యముడు బ్రహ్మ విద్యను ఉపదేశించెను. దానికి పూర్వము యమునివద్దకు నచికేతుడు వెళ్ళుటకు కారణమైన కథాంశము ఇందు మొదటి ఆరు మంత్రములలో నిరూపించబడుచున్నది. నచికేతుని తండ్రి ఉద్ధాలకుడు. అతడే వాజశ్రవసుడు. ఈ ప్రథమవల్లీలోనే 11వ మంత్రములో "హోద్ధాలకిః ఆతుణిః" అని యుండుటచే, నచికేతుని తండ్రికి ఉద్ధాలకుడని పేరనియు, అతడు 'వాజశ్రవస్' అను బ్రాహ్మణుని పుత్రుడనియు, కనుక వాజశ్రవసుడనునది సంజ్ఞావాచకము కాదనియు, తెలియుచున్నది.

నచికేతుని తాతను బోధించు 'వాజశ్రవస్' అను శబ్దముకూడ రూఢిగా సంజ్ఞావాచకము కాదనియు, అతని అసలు పేరు అరుణుడు-అనియు,

“వాజేన శ్రవః యస్య, సః” అను విగ్రహమును బట్టి, అన్నదానము చేసి గొప్పకీర్తిని సంపాదించుటచే అతనికాపేరు వచ్చెననియు భాష్యకర్తలు తెలుపుచున్నారు. దీనిని బట్టి అరుణుని కుమారుడు ఉద్దాలకుడు, అతని పుత్రుడు నచికేతుడని తేలినది.

మన ప్రాచీన ఋషి పరంపరలో ఎవరి పుత్రుడు ఎవడు అను విషయమున నిర్ణయాత్మకమైన చారిత్రకాంశములు లేవు. కనుకనే, వ్యాఖ్యాతలు కూడ అట్టి స్థలములో నిశ్చయమును తెలుపక, “అట్లుకావచ్చును, ఇట్లైయుండును” అని యథాలాపముగా వ్యాఖ్యానించిరి. ఈ ప్రకృత మంత్రమువద్ద కూడ వాజ్శ్రవస శబ్దమునకు శ్రీ శంకరులు, శ్రీ రంగరామానుజులు గూడ వ్యుత్పత్త్యర్థమును చెప్పి, పిదప వాజ్శ్రవస శబ్దము రూఢినిబట్టి సంజ్ఞావాచకమైనను కావచ్చునని వివరించిరి. అట్లే 11వ మంత్రమున ఔద్దాలకిః-అరుణః అనుచోట గూడ నచికేతుని తండ్రి పేరు ఉద్దాలకుడు అని కావచ్చుననియు ఆ పదముపై ‘ఇ’ అను తద్గిత ప్రత్యయము స్పార్థమునందు వచ్చెననియు, అరుణుని కుమారుడై నందున అరుణ పదముపై (ఇ-అను) తద్గిత ప్రత్యయము అపత్వార్థకమైనదనియు వ్యాఖ్యానించిరి. మరల - ఉద్దాలకునికి ఔరసపుత్రుడై అరుణునికి అభిమాన పాలితపుత్రుడై ఇద్దరి వంశములకు కర్తయై యుండుననియు ఈ భాష్యకర్తలు వివరించిరి.

ఇట్లు నచికేతుని తండ్రి ‘వాజ్శ్రవసు’డని ‘ఔద్దాలకి’యని ‘అరుణ’యనియు వ్యవహరింపబడినాడు. అతడు స్వర్గఫలము నపేక్షించి ‘విశ్వజిద్యాగ’మొనర్చెను. ఆ యాగానుష్ఠాన పద్ధతిలో చెప్పబడినట్లు అతడు తన సర్వస్వమును దానమొనర్చెను. అతని పుత్రుడే ఈ యుపనిషత్తున ప్రధానభూతుడైన నచికేతుడు.

మంత్రమునందలి ‘ఉశన్’ అను పదము (‘వశ-కాన్తా’) అను ధాతువు నుండి నిష్పన్నమై, కాంతః-ఇచ్ఛా, అను వివరణమును బట్టి, ఫలమునపేక్షించు వాడు అను అర్థమును బోధించునట్లు శంకర-రంగ రామానుజ భాష్యముల యందున్నది. భాస్కరాచార్యులవారి భాష్యమున, వాజ్శ్రవస్ అనువాని పుత్రుడు ‘ఉశన్’ అను వాడనియు, ఈ ఉశన్ అనబడువాడే నచికేతుని తండ్రియనియు, ఈ పదముగూడ రూఢిగ సంజ్ఞావాచకమనియు, వ్యాఖ్యానింపబడి యుండుట విశేషము.

2వ మంత్రము:-

తం హ కుమారం సంతం దక్షిణాసు నీయమానాసు

శ్రద్ధా ఆవివేశ సోఽమన్యత ||

ప్రతిపదార్థము :-

కుమారం సంతం	- బాల్యవయస్సు నందేడన్న ఆ నచికేతునికి
దక్షిణాసు నీయమానాసు	- ఋత్విక్కులకు దక్షిణాలు
	- ఇవ్వబడుచున్న సమయమున
శ్రద్ధా ఆవివేశ	- ఆస్తికృబుద్ధి కలిగెను.
సః అమన్యత	- అతడిట్లు తలంచెను.
వివరణము:-	

విశ్వజిద్వాగమును చేసిన తన తండ్రి ఋత్విక్కులకు దక్షిణాలు ఇచ్చుచుండగా, నచికేతుడు చూచెను. అతడు బాలుడే అయినను ఆస్తికృబుద్ధికలవాడు గనుక, తన తండ్రిచేయు దానములోని లోపమును గమనించెను. “హతోయజ్ఞస్త్వదక్షిణః” అను సూక్తి ప్రకారము యజ్ఞమొనరించి ఋత్విక్కులకు నిర్ణీత దక్షిణము అనరే ఇయ్యకున్నను, లోభముచే మంచి వస్తువులనీయక ఉపయోగమునకు రాని వస్తువులనిచ్చినను, దాన సాధుణ్యములేని అట్టి యజ్ఞము నిష్ఫలమే యగునని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి. తండ్రిపై గాఢ భక్తియు వైదికకర్మలపై పూర్తివిశ్వాసమున్ను గలవాడైన ఈ నచికేతుడు, లోభముచే తండ్రి తనవద్ద మంచి గోవులున్నను, వాటిని దానము చేయక ముసలి గోవుల నిచ్చుచుండగా చూచి మనస్సులో మిక్కిలి ఆవేదనము నొందెను.

3వ మంత్రము:-

పీతోదకాః జగత్పణాః, దుగ్ధదోహాః నిరింద్రియాః|

అనందా నామ తే లోకాః తాన్ స గచ్ఛతి, తాః దదత్||

ప్రతిపదార్థము:-

పీతోదకాః	- జలమును త్రాగినవియు
జగత్పణాః	- గడ్డిని మేసినవియు

దుగ్ధదోహః	-	బాగుగా పాలిచ్చినవియు
నిరింద్రియాః	-	ఈను శక్తిలేనివియు
తాః దదత్ సః	-	అట్టి గోవులను దానము చేయువాడు
అనందానామ	-	సుఖ హీనములు అనబడు
తే లోకాః	-	ప్రసిద్ధములైన పాపలోకము లేవి కలవో
తాన్ గచ్ఛతి	-	అట్టి లోకములను పొందును

వివరణము:-

ఈ మంత్రము నచికేతుని ఆలోచనా ప్రకారమును చెప్పుచున్నది. ఇందలి మొదటి మూడు పదములును గోవులయొక్క భూతకాలిక స్థితిని చెప్పుచున్నవి. అనగా ఒకప్పుడు బాగుగా నీరుత్రాగి, గడ్డిని మేసి, కడవల కొలది పాలిచ్చినవి. ఇది పూర్వ స్థితి. ఇతడు దానము చేయునప్పు టికి వాటిలో ఆ స్థితి పోయినది. అనగా మేతమేయలేని, నీరుత్రాగలేని, వట్టిపోయిన స్థితిలో ఆ గోవులున్నవి. అంతేగాక, అవి ('నిరింద్రియాః') తిరిగి కట్టుటకు (గర్భధారణకు) యోగ్యముకాని ముసలి దశలో నున్నవి. అట్టిగోవులను దానము చేయుటచే ప్రయోజన మిసుమంతయు పరిగ్రహించువానికి ఉండదు. దానముచేయు యజమానునికి దానఫలమగు స్వర్గము లేకపోగా, 'అనందము' లని చెప్పబడు సుఖలేశరహితమైన పాపలోకములు సంభవించునని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. 'ఇట్టి దానమును చేసిన నా తండ్రి యజ్ఞఫలమునకు దూరమగుచున్నాడే' యని నచికేతుడు అరాటపడెను. ఇట్టి పితృభక్తికల కుమారులు నేటి సమాజమున లభించుట దుర్లభము.

4వ మంత్రము:-

సహోవాచ పితరం 'తత! కస్మై మాం దాస్యసి'తి ।

ద్వితీయం తృతీయం తంహోవాచ "మృత్యవేత్త్వా దదానీ"తి
ప్రతిపదార్థము:-

సః	-	ఆ నచికేతుడు
తత!	-	తండ్రి!
మాం కస్మై	-	నన్ను ఏ ఋత్విక్కునకు
దాస్యసి, ఇతి	-	దానము చేయుదువు, అని
పితరం ఉవాచ హ	-	తండ్రిని గూర్చి అడిగెనట!

- ద్వితీయం తృతీయం - రెండుమూడు సార్లు (రెట్టించి అడిగెను)
 మృత్యువే - యమునికి
 త్వా దదాని, ఇతి - నిన్ను దానము చేయుదును, అని
 తం హ ఉవాచ - తండ్రి అతనికి చెప్పినది.

వివరణము:-

నెనుక చెప్పినట్టి దక్షిణా లోపముచే తన తండ్రికి అనిష్టము కలుగ
 కాదని హితబుద్ధి కలవాడైన నచిరేరుడు తాను గూడ దాన వస్తువులో
 చేర్చబడి దక్షిణగా నీయబడినచో తనతండ్రికి యజ్ఞఫలము దక్కునని తల
 పోసెను. వెంటనే తండ్రితో "నన్నుగూడ ఒక యోగ్యుడగు బుట్టిత్తునకు
 దానము చేయు"మని కోరెను. తండ్రి పుత్రవాత్సల్యముచే అతని 'మాటను'
 పట్టించుకొనలేదు. తండ్రిమేయినకై ఆరాటపడు ఈ పుత్రుడు రెండుమూడు
 సార్లు రెట్టించి, నన్నెవరికి దానము చేయుదువని అడిగెను. తండ్రి
 అమితమగు కోపముతో నిన్ను 'యమునకేత్తు'నని మాటను జారవిడిచెను.

రెవ మంత్రము:-

బహూనామేమి ప్రథమో బహూనామేమి మధ్యమః ।

ద్విం ప్విద్యమన్య కర్తవ్యం యన్మయాద్య కరిష్యతి ॥

ప్రతిపదార్థము:-

- బహూనాం - పలువురిలో
 ప్రథమః ఏమి - మొదటివాడనై వెళ్ళగలను
 బహూనాం - పలువురిలో
 మధ్యమః ఏమి - నడుమ నుండువాడనై వెళ్ళగలను
 మయా - నాతో
 అద్య - ఇప్పుడు
 యత్ కరిష్యతి - (యముడు) ఏ కార్యమును చేయవలెనో
 తత్ కర్తవ్యం - అట్టి పని
 యమస్య కింస్పిత్ - యమునికి ఏమి కలదు?

వివరణము:-

నిన్ను యముని కిత్తునని తండ్రిచే శపింపబడిన నచికేతుడు నిర్భయముగా అతనితో నిట్లు అనుచున్నాడు. “తండ్రి! మృత్యు సదనమునకు పోవు వారిలో నేను ఎప్పుడును వెనుకాడను. ధైర్యముతో అట్టివారికి నేను ముందు నడచువాడనుగాని మధ్యస్థుడను గాని అయ్యుందును. అంతేగాని వెనుకపడను. అయినను యమునికి నావలన ప్రయోజనమేమున్నది? అతడు అవాప్తకాముడు. నావలన అతనికి ఉపయోగము శూన్యము. కనుక నీవు నన్ను అతనికి దానముచేయుటలో ప్రయోజనములేదే అని చింతించుచున్నాను”. ఈ మంత్రముచే యమలోకమునకు పోవుటలో నిర్భయత్వమును తండ్రికి నచికేతుడిట్లు చాటిచెప్పినట్లు రంగరామానుజ భాష్యమున కలదు. శంకరభాష్యమున “బహునామేమి ప్రథమః” ఇత్యాది పూర్వార్థమునకు భావార్థమిట్లునది. “శిష్యులలోగాని, పుత్రులలోగాని నేనెప్పుడును నాతండ్రి సేవను చేయుటలో ముందు భాగమునందో మధ్యనో ఉంటేనిగాని వెనుకపడలేదనియు, ఇట్లు అతనిపై భక్తికలిగియున్న నన్ను మృత్యువునకిత్తునని ఈసడించుటలో అతని భావమేమో అనియు, పైగా తనవలన ఆ యమునికి ప్రయోజనము లేకుండుటను బట్టిగూడ తండ్రి తననిట్లు దానము చేయుట కోపావేశము చేతనే”ననియు, అతడు నిశ్చయించుకొనెను. అయినను తండ్రిమాటను పోల్చి చేయకుండుటకై తాను తప్పక యమలోకమునకు పోవుదునని నిశ్చయించుకున్నట్లుగా వ్యాఖ్యాతమైనది.

6వ మంత్రము:-

అనుపశ్య యథాపూర్వే ప్రతిపశ్య తథాపరే ।

సస్యమివ మర్త్యఃపచ్యతే సస్యమివాజాయతే పునః ॥

ప్రతిపదార్థము:-

పూర్వే - ప్రాచీనులైన నీ పితృ పితామహాదులు
యథా - (సత్యనిష్ఠులై) ఎట్లు వర్తించిరో

అనుపశ్య	-	గమనింపుము
తథా	-	మరియు
పరే	-	ఇతర సత్పురుషులు గూడ (ఎట్లు వర్తించిరో)
ప్రతిపశ్య	-	విచారించుము
మర్త్యః	-	మనుష్యుడు
సస్యమివ	-	చేనువలె
పశ్యతే	-	కాంక్షమున జీర్ణావస్థనొంది మరణించును
సస్యమివ	-	చేనువలె
పునః ఆజాయతే	-	మరిల జన్మించును

వివరణము:-

కథా భాగమును తెలుపు ఈ మంత్రములలో కథకు ఒక అనుపూర్వికనడ నందున భాష్యకర్తలు తమకు తోచినవిధమున నడుమ కొన్ని అంశములను జేర్చి కథను పూరించి వ్యాఖ్యానించిరి. వెనుక చెప్పినట్లు కోపముతో అన్న తనమాటను నిలబెట్టుటకై యమలోకమునకు పోవుటకై జంకని పుత్రుని ఉర్గాహమును జూచి తండ్రి పశ్చాత్తాప పడినవాడై, “క్రోధముచే నేను ఏదో అంటిని గాని ఉత్తముడైన ఇట్టి పుత్రుని నేను యమునకు ఇవ్వన”ని విచారించు మందగా తండ్రితో పుత్రుడే తిరిగి ఈ మాటను చెప్పుచున్నాడు. “తండ్రి ! నీ పూర్వులైన పితృపితా మహాదురవరును ఆడినమాటను తప్పినవారువారు. అట్లే పెద్దరెవరును ఇప్పటికిని తమసత్యవాక్య భంగమును చేయరేదు. కనుక నీవు అన్న ప్రకారము నన్ను యమలోకమున కంపుటలో వెనుకాడరాదు. మానవులు కొద్ది కాలముననే పంటచేనువలె వృద్ధికి వచ్చుట, క్రమముగా జీర్ణమై నశించుట, సహజము. తిరిగి మరొక జన్మమునెత్తుట గూడ సహజము, “జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః ధ్రువంజన్మ మృతస్యచ” అని గీతలో చెప్పబడినట్లు జన్మజరామరణాది రూపమగు దేహయాత్ర అస్థిరమైనందున దీని కొరకై సత్యనిష్ఠను వదలుట తగదు. కనుకనే నన్ను యమునిపద్మకు పంపుము, అని రంగరామానుజభాష్యమున కందు. మరికొందరు వాఖ్యాతలు ఈ మంత్రము అశరీరవాణి యనియు, “నీవు అన్నమాటకు వెనుకాడరాదు, నీ పూర్వ పురుషులవలె సత్యనిష్ఠుడవై పుత్రుని యమలోకమునకు పంపుము” అని అశరీరవాణి ఆదేశించినట్లు వ్యాఖ్యానించిరి.

7వ మంత్రము :-

వైశ్వానరః ప్రవిశతి-అతిథిః బ్రాహ్మణో గృహాన్ ।

తస్మైతాం శాంతిం కుర్వంతి-హర వైవస్వతోదకమ్ ॥

ప్రతి పదార్థము :-

వైశ్వానరః	-	అగ్నిదేవుడే
అతిథిః బ్రాహ్మణః	-	అతిథియగు బ్రాహ్మణ రూపమున
గృహాన్ ప్రవిశతి	-	గృహస్థుల ఇళ్ళకు వచ్చుచుండును
వైవస్వత!	-	ఓ యమదేవా!
తస్య	-	అతిథియగు ఆ బ్రాహ్మణునికి
ఏతాం శాంతిం	-	అర్హపాద్యులచే ఇట్టి ఉపచారవిధిని
కుర్వంతి	-	(గృహస్థులు) చేయుదురు
ఉదకం హర	-	(నీవునూ అట్లే అర్హపాద్యులకై)
		జలమును తెమ్ము

వివరణము :-

వెంటనే తండ్రి పుత్రుని యమలోకమునకంపెను. అతడు యముని గృహప్రాంగణమున మూడురాత్రులు నిరాహార్యుడై ఉపవసించి యుండెను. అతడు వెళ్ళిన సమయమున యముడు దేశాంతరగతుడై యుండుటయే దానికి కారణము. నాల్గవ రోజున వచ్చిన యమునికి ద్వారపాలకురో అమాత్యాది వృద్ధురో భార్యయో బ్రాహ్మణుడు ఉపవాసియై వాకిటప డియుండుటను తెలుపుచూ ఈ వాక్యమును చెప్పిరని వ్యాఖ్యాతలు కథాభాగమును పూరించిరి. వారెవరో యమునికి చెప్పిన మాటయిది. “యమదేవా! బ్రాహ్మణుడగు అతిథి అగ్నివంటివాడు. అగ్నియే బ్రాహ్మణ రూపమున వచ్చెననియు చెప్పవచ్చును. అట్టిబ్రాహ్మణు నకు అనాదరము చేసినచో ఆయపచారము గృహయజమానుని దహించును. కనుక అతిథిని తృప్తిపరచుటకై అర్హపాద్యాలనిచ్చి సత్కరించుట ఆచారము. కావున నీవు వెంటనే ఈ ఉపోషితుడైన నచితేతుని సత్కరించుటకై, అర్హజలమును తెమ్ము” అని. దీనినిబట్టి యముడు లేని సమయమున అతని గృహమందున్న ఇతరాధికారులు

ప్రార్థించినను నవికేతుడు ఆహారమును స్వీకరింపక త్రిరాత్రోపవాసము చేసెనని తెలియుచున్నది.

తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణమున-వాఙ్మశవసుడే యముడు నగరములో రేనిసమయమును కనిపెట్టి అతడు మూడురోజులకు తిరిగివచ్చుననగా అశ రీరవాణి ప్రేరణచే తన పుత్రుని యమసదనమునకు పంపెననియు, అట్లు పంపుచూ, నీవచ్చట మూడురాత్రులు ఉపవసించుమనియు, యముడువచ్చి ఎన్ని రోజులనుండి ప్రతీక్షించుచుంటివనియు మొదటిరోజు ఏమి భక్షించితి వనియు అడిగినచో, నీ సంతతిని ఆహారముగా గొంటిననియు, రెండవరాత్రి ఏమి భక్షించితివని అడిగినపుడు నీ పశువులను ఆహారముగా గొంటిననియు మూడవరాత్రి ఏమి భక్షించితివని అడిగినపుడు నీ పుణ్యమును భక్షించితి ననియు సమాధానమును చెప్పమనియు, నవికేతునికి ఆదేశించి పంపినట్లును కలదు. అతడును ఆట్లే పోయి ఉపవసించి యముడడిగిన ప్రశ్నలకు అట్లే సమాధానమీయగా, అతడు భయపడి నమస్కరించి పూజించి, మూడువరము లను కోరుకొమ్మని తెలిపినట్లును అందుకలదు. అందలి మూడువరములు ఈ ఉపనిషత్తునందలి వరములతో పోలియుండుట విశేషము.

8వ మంత్రము :-

ఆశాప్రతీక్షే సంగతం సూన్యతాంచ

ఇష్టాపూర్తే పుత్రపశూంశ్చ పర్వాన్ ।

ఏత ద్ద్వంక్షే పురుషస్యాల్పమేధసో

య ప్యానశ్శన్ వసతి బ్రాహ్మణో గృహే ॥

ప్రతి పదార్థము :-

అల్పమేధసః	- అల్పజ్ఞుడైన
యస్య గృహే	- ఎవని ఇంటిలో
బ్రాహ్మణః	- అతిథియైన బ్రాహ్మణుడు
అనశ్శన్ వసతి	- ఉపవసించి యుండునో
తస్య పురుషస్య	- ఆ గృహ యజమాని యొక్క
ఆశాప్రతీక్షే	- అభ్యముకాని వస్తువులపై ఆశను,
	అభ్యముగూ వస్తువులపైగల ఆశేషమును

సంగతం	- సాధు సమాగమమును
సూన్యతాంధ	- సత్యమై ప్రియమగు వాక్ శక్తిని
ఇష్టాపూర్తే	- యాగాదులచేతను, తటాక నిర్మాణాదుల చేతనుకలిగిన పుణ్యములను
సర్వాన్ పుత్రపశూంశ్చ	- పుత్రులను పశువులను అన్నిటిని
ఏతత్	- ఈ మొత్తమును
వృంత్తే	- నశింపజేయును

వివరణము :-

ఇదిగూడ యమునికి అతని అనుచరులు చెప్పినమాటయే. అతిథిని అనాదరించుటచే కలుగు అనర్థపరంపర ఇందు తెలుపబడుచున్నది. ఎవని యింట అతిథిగా వచ్చిన బ్రాహ్మణుడు ఉపవాసముండునో ఆ గృహస్థునకు ఈ క్రింది అనర్థములన్నియు సంభవించును.

(1) ఆశాప్రతీక్షలు అనగా - తాను పొందుటకు అలవిగాని వస్తువుల పైగల కోరిక 'ఆశ'. తనకు సాధ్యమైన వస్తువులను పొందవలెననుకోరిక 'ప్రతీక్ష'. ఈ రెండు పదములకు సామాన్యముగా కోరిక యనియే అర్థమైనను పునరుక్తి పరిహారమునకై వ్యాఖ్యాతలు కొద్ది భేదమును తెలిపిరి. ముందుపుట్టుబోవు వస్తువును గురించినకోరిక ఆశయనియు, సిద్ధమైయున్న వస్తువును పొందవలెనను కోరిక ప్రతీక్షయనియు, కొందరు వ్యాఖ్యానించిరి. ఇవి రెండును ఫలించవని భావము.

(2) సంగతం-సాధుసమాగమము, మానవుడు సన్మార్గవర్తి యగుటకు సజ్జనుల సాంగత్యము ఎంతో ఉపయోగపడును. ఇది అందరికిని ఆపేక్షణీయము, ఇదియు నిష్ప్రయమగును.

(3) సూన్యతాంధ-అందరితోను సత్యమైన 'ప్రీతికరమగు మాటను పలుకుట', ఇది తను అందరిచే అభిమానింపబడుటకు ఉండవలసిన ముఖ్యగుణము.

(4) ఇష్టాపూర్తములు-యజ్ఞయాగాదులు 'ఇష్ట'ములనబడును. ప్రజాక్షేమమునకై వాపీ కుషతటారాదుల నిర్మాణము 'పూర్త'మనబడును. వీటి వలన కలుగు పుణ్యము ఇవట గ్రాహ్యము.

(5) పుత్రపశువులు వంశోద్ధారకులైన కొడుకులు, గవాది పశువులు, ఇవన్నియు అతిథికి ఉపవాసమును కల్పించిన గృహస్థునికి నశించునని

శాస్త్రము ఖోషించుచున్నది. కనుక త్రిరాత్రిపవాసమున నవికేతుని నమ్మరింపుమని యమునితో అతని ఆజ్ఞలు చెప్పిరి.

9వ మంత్రము :-

త్రిసో రాత్రీః యదవాత్మ్యః గృహే మే ।

అనశ్చన్ బ్రహ్మన్ ! అతిథి ర్నమస్యః ।

నమస్తేస్తు బ్రహ్మన్ ! స్వప్తిమే-స్తు ।

తస్మాత్ ప్రతి త్రిన్ వరాన్ వృణీష్య ॥

ప్రతిపదార్థము :-

బ్రహ్మన్	-	ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా !
నమస్యః	-	నమస్కారయోగ్యుడవైన
అతిథిః	-	ఆగస్తకుడుగా వచ్చిన నీవు
మే గృహే	-	నా ఇంటియందు
త్రిసః రాత్రీః	-	మూడురాత్రులు
యత్ అనశ్చన్ అవాత్మ్యః	-	ఎందువలన భుజింపకనే ఉంటివో
తస్మాత్	-	అందువలన
బ్రహ్మన్	-	బ్రాహ్మణోత్తమా !
తే నమః అస్తు	-	నీకు నమస్కారమగుగాక !
మే స్వప్తి అస్తు	-	నాకు శ్లేషమగుగాక
త్రిన్ వరాన్ ప్రతి	-	మూడువరములను గూర్చి
వృణీష్య	-	కోరుకొనుము.

వివరణము :-

వెంటనే యముడు నవికేతుని వద్దకువచ్చి అతనికి నమస్కరించి ఇట్లు చెప్పుచున్నాడు. “పూజ్యుడవైన నీవు నా వాకిట మూడురాత్రులు ఉపవాసముండుట నా దోషము, నా అపచారమునకు పరిహారముగా నీకు మూడు వరములునేనిత్తును, కోరు కొనుము. నీకు అపేక్షలేకున్నను నన్ననుగ్రహించుటకై ఏ మూడు వరములైనను నీకు నేనివ్వదలంచుచున్నాను. ఇట్లు నీ కోర్కెలను

ఈదేర్చినపుడే నాకు క్షేమము. అతిథినత్కారము చేయనందువలన కల్గినలోటు ఇట్లు తీర్చుకొననిమ్ము." (ఈ వరత్రయ ప్రదానమెందు లకు ? అనగా నీవు త్రిరాత్రోపవాస ముండుటచే నాకు కలుగు పాపమును పరిహరించుకొనుటకు అని యముని అభిప్రాయము.)

10వ మంత్రము :-

శాంతసంకల్పః సుమనా యథాస్యాత్

వీతమన్య ర్గౌతమో మాభి మృత్యో!

త్వత్ప్రసృష్టం మాభివదేత్ ప్రతీతః ।

ఏతత్త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే ॥

ప్రతిపదార్థము :-

మృత్యో	- ఓ యమదేవా!
శాంతసంకల్పః	- తొలగిపోయిన చింతలు కలవాడై
సుమనాః	- ప్రసన్నమనస్కుడై
గౌతమః	- గౌతమ వంశీయుడైన నాతండ్రి
మా అభి	- నన్ను గురించి
వీతమన్యః	- కోపము లేనివాడై
యథా స్యాత్	- ఎట్లు అగునో
త్వత్ప్రసృష్టం	- నీచేత తిరిగి ఇంటికి పంపబడిన
మా ప్రతీతః	- నన్ను గుర్తించినవాడై
యథా అభివదేత్	- ఎట్లు సంతోషముగా పలుకరించునో, (లేక) ఆశీర్వదించునో (అట్లు అనుగ్రహింపుము)
త్రయాణాం	- మూడు వరములలో
ప్రథమం వరం	- మొదటి వరముగా
ఏతత్ వృణే	- దీనినికోరుచున్నాను

వివరణము :-

యథావిధిగా పూజితుడైన నచికేతుడు యమునితో నిట్లు పలుకుచున్నాడు. "తనపై తండ్రికి కలిగిన ఆగ్రహము శాంతించి, అతడు తనతో

యథాపూర్వముగా ప్రసన్నుడై యుండునట్లు వరమునిమ్ము" అని ఇట్లు కోరుటచే నదికేతుని పితృభక్తి అభివ్యక్తమగుచున్నది. నదికేతుడు తన ఆయుష్యముతీరి యమలోకమునకు వచ్చినవాడు కానందున, తిరిగి తనను యముడు తనలోకమునకు పంపుట సంభవము కావున, తాను భూలోకమున తనశరీరమున ప్రవేశించి పునర్జీవించినవపుడు వీడు భూతమై వచ్చెనని తండ్రి అనుమానింపకుండునట్లును పుత్రుడేనని విశ్వసించి యథా పూర్వముగా ప్రేమించునట్లును అనుగ్రహింపుమని మొదటివరమున కోరెను.

11వ మంత్రము :-

యథా పురస్తాత్ భవితా ప్రతీతః

బేద్ధాలకిః ఆరుణిః మత్స్యస్పష్టః ।

సుఖం రాత్రీశ్యయితా వీరమన్యుః

త్వాం దద్యుశివాన్ మృత్యుముఖాత్ ప్రముక్తమ్ ॥

ప్రతిపదార్థము :-

ఆరుణిః	- ఆరుణ గోత్రజుడైన
బేద్ధాలకిః	- (నీతండ్రియగు) ఉద్ధాలకుడు
మత్స్యస్పష్టః	- నా ప్రభావముచే ప్రసన్నుడై
యథా పురస్తాత్	- వెనుకటివరె మాముయగా
ప్రతీతః భవితా	- (నీపై) సంలోషముకలవాడై యుండును
మృత్యుముఖాత్ ప్రముక్తం	- మరణావస్థనుండి పునర్జీవించిన
త్వాం దద్యుశివాన్	- నిన్ను చూచినవాడై
వీరమన్యుః	- కోపరహితుడై
రాత్రీః	- రాత్రులయందు
సుఖంశయితా	- హాయిగా నిద్రపోవును

వివరణము :-

ఇది యముని మాట. ఓ నదికేరా ! నా ప్రభావముచేత నీ తండ్రి యొక్క మనసుమారి, అతడు నీపై పూర్వమెట్లు ప్రసన్నుడై యుండెనో అట్లే ఇకముందుగూడ వర్తించుగాక. మరణించి తిరిగి నిదురనుండి మేల్కొని

చినట్లు జీవితముదైన నిన్నుచూచి యతడు క్రోధమునువీడి సంతుష్టుడై నిత్యము అవ్యాకుల చిత్తుడై రాత్రులయందు సుఖముగా నిదురపోవుగాక అని యముడు వరమును ప్రసాదించెను. "మత్స్యస్వప్నం" అనియు ఒక పాఠము కలదు. అప్పుడు ఆ పదము "త్వాం" అనుదానికి అన్వయించును.

ఇచట నచికేతుని తండ్రికి "ఔద్దాలకీ-ఆరుణీ" అని రెండు పదములు ప్రయోగింపబడినవి. దీనిచెనుకటి మంత్రమున "గౌతమః" అని గూడ అతనినే వ్యవహరించుట కలదు. ఈ ఉపనిషద్వారంభమున "వాఙ్మశవసః" అనిగూడ అతడు వ్యవహరింపబడుట ఇచట స్మరణీయము. భాష్యకర్తలు "ఉద్దాలకః ఏవ ఔద్దాలకీః" అని వ్యుత్పత్తినిచెప్పి, ఉద్దాలకుడు అని అతనిపేరనియు, దానిపై వచ్చిన 'ఇ' ప్రత్యయమునకు వేరే అపత్యక్తము లేదనియు తెలిపిరి. 'ఆరుణీ' పదము అతనినే అరుణ వంశమున పుట్టినవానిగా తెలుపును అనిరి. "గౌతమః" అను పదముకూడ గౌతమవంశీయుడను అర్థమునిచ్చును. కాకుత్స్థుడు రాఘవుడు ఇత్యాది పదములవలె ఆ వంశమునందు ప్రసిద్దులైన పూర్వపురుషుల పేర్లను చెప్పి వీరు తద్వంశీయులని చెప్పుట ఒక లోకాచారము కలదు. ఇచట గూడ "గౌతమ-ఆరుణీ" పదములనట్లే గమనింపదగును. ఇదియొక పక్షము. "ఔద్దాలకీ" పదముకూడ నట్లేదేననియు నచికేతుని తండ్రి ఉద్దాలకునిపుత్రుడై అరుణునిచే అభిమానపుత్రుడుగా గ్రహింప బడినందున ఉభయులకును పుత్రుడుగా గ్రహింపదగును. ఇట్టివానిని "ద్వ్యాముష్యాయణుడు" అని యందురు అని మరియొక పక్షమును గూడ వ్యాఖ్యాతలు తెలిపిరి. అంతేగాని ఒకని భార్యయందు జారునకు పుట్టినవాడుకాదని "ఔద్దాలకీ-ఆరుణీ" పదములచే కలుగు శంకను రెండవ పక్షము వారు తొలగించిరి. "రాత్రీః సుఖం శయితా" అనుటచేత క్రోధాదేశముచే శపించి, కొడుకును చంపుకొంటినే యను దుఃఖముచే నిదురలేక రాత్రులలో ఏద్రు నీ తండ్రి తిరిగి నిన్ను చూచి సంతుష్టుడై విచారమువీడి సుఖముగా నిదురించుగాక - అని తాత్పర్యము గ్రహింపదగును. 'చద్యశివాన్' అనుస్థలమున 'చ్యశివాన్' అనియు పాఠము కలదు.

12వ మంత్రము

స్వర్గేలోకే నభయం కించనాస్తి

నతత్ర త్వం, న జరయా చిభేతి ।

ఉభే తీర్త్వా అశనాయాపిపాసే

శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే ॥

ప్రతిపదార్థము :-

స్వర్గే లోకే	-	మోక్షస్థానమగు శ్రీవైకుంఠమున
కించన భయం	-	ఎట్టి భయమును
న ఆస్తే	-	ఉండదు
తత్ర త్వం న	-	అదట నీవు అధికారివి కావు
జరయా	-	ముసలిరసముచేత
న విభేత	-	అచటివాడు భయపడదు
అశనాయాపిపాసే	-	ఆకలిదప్పలు
ఉభే తీర్త్వా	-	రెండును రేనివాడై
శోకాతిగో	-	ఇరర దుఃఖములకు అతీతుడై
స్వర్గలోకే	-	ఆ మోక్షస్థానమున
మోదతే	-	సంతోషముతో నుండును

వివరణము :-

నవితేతుడు అగ్ని విద్యను రెండవ వరముగా కోర బోవుచూ, దానికి ఫలముగా కీర్తింపబడిన మోక్షమును స్వర్గపదముతో వ్యవహరించి, దాని విశిష్టతను ఈ మంత్రమున ఉగ్గడించుచున్నాడు. ఇచట స్వర్గలోక శబ్దము ఇంద్రాది స్థానమైన దేవలోకమును బోధించునది కాదనియు, మోక్షవాదకమేననియు పైన 20వ మంత్రమువద్ద ఈ మొదటివల్లిలోనే వివరింతుము. యమునికి అగ్నివిద్యయనబడు ఒక అపూర్వయాగ ప్రక్రియ తెలియును. అది మోక్ష ప్రదమైన విద్య. దానిని నాకు ఉపదేశింపుమని రెండవ వరముగా నవితేతుడు పై మంత్రములో కోరబోవుచున్నాడు. ఆ విద్యకు ఫలమగు మోక్షము యొక్క విశిష్టత ఈ మంత్రములో నిరూపింపబడినది. మోక్షస్థానము శ్రీవైకుంఠలోకము. అదియే ఇచట స్వర్గపద వాచ్యము. “అభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే”, “అభయంగతో భవతి” ఇత్యాది తైత్తిరీయ మంత్రములలో చెప్ప బడినట్లు ఈ మోక్షస్థానమున ఎట్టిభయములు సంభవింపవని, ఇందలి మొదటి పాదమునకు భావము.

“న తత్ర త్వం ” ఓ యమదేవ! మరణమునిచ్చుట అను నీ అధికారము అచట చెల్లదుకదా! “న జరయా బిభేతి” కాలపరిణామమున ముసలితనమేర్పడునేమోయను భయమచటివారికి ఉండదు.

“వి జరః విమృత్యుః” అని ఛాందోగ్యమున చెప్పబడిన ముక్త లక్షణము ఇచట స్మరణీయము.

“ఉభేతీర్త్వా” ఇత్యాది. ఆకలిదప్పలును శోకమును అచటివారికి ఉండవు, అనుటచేత “విశోకః విజిఘత్సః అపిపాసః” అను ఛాందోగ్యము నందలి ముక్తపురుష లక్షణములు స్మరింపదగును. ఇట్లు సర్వదుఃఖరహితమై అవిచ్ఛిన్న ఆనందైక నిదానమునగు మోక్షస్థాన మిచట వర్ణింపబడినది.

13వ మంత్రము:-

సత్వమగ్నిం స్వర్గ్య మధ్యేషి మృత్యో!

ప్రబ్రూహి తం శ్రద్ధనాయ మహ్యమ్ ।

స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంతే

ఏతత్ ద్వితీయేన వృణే వరేణ ॥

ప్రతిపదార్థము :-

మృత్యో	-	యమదేవా !
సః త్వం	-	సర్వజ్ఞుడుగా ప్రసిద్ధిచెందిన నీవు
స్వర్గ్యం అగ్నిం	-	మోక్షఫలమునిచ్చు అగ్నివిద్యను
అధ్యేషి	-	ఎరుగుదువు
శ్రద్ధధానాయ	-	ఆ మోక్ష ప్రాప్తికై శ్రద్ధనుచూపుచున్న
మహ్యం తం ప్రబ్రూహి	-	నాకు ఆ అగ్ని విద్యనుపదేశింపుము
స్వర్గలోకాః	-	ఆ అమృతత్వమును పొందినవారు
అమృతత్వం	-	గుణాష్టక విశిష్ట సహజస్వరూపమును
భజంతే	-	పొందుదురు
ద్వితీయేన వరేణ	-	రెండవ వరముచేత
ఏతత్ వృణే	-	ఈ అగ్నివిద్యోపదేశమును కోరుచున్నాను

వివరణము :-

“వెనుక చెప్పబడిన పరమపురుషార్థ రూపద్రోక్షప్రాప్తికి అగ్నివిద్య సాధనమైనది. సర్వజ్ఞుడైన నీవు దానినెరుంగుదువు. అట్టి ఉన్నత ఫలమును పొందవలెనను శ్రద్ధగల నాకు దానినుపదేశింపుము. ఆ వైకుంఠలోకమునకు చేరినవారు “పరంబ్రోహి రుపసంపద్య స్వేన రూపేణా భినిష్పద్యతే” అని ఛాందోగ్యమున కీర్తింపబడిన ప్రకృతి వినిర్ముక్తమైన ఉజ్జ్వలమగు అప హతపాపృత్వాది గుణాష్టకవిశిష్ట సహజస్వరూపమును పొందుదురు. అదియే నిత్యము అమృతమునని చెప్పబడు మోక్షదశ. కనుక నాకు తర్వాధనమగు అగ్నివిద్యనుపదేశింపు” మని నచికేతుడు రెండవ పరమును కోరెను. బ్రహ్మప్రాప్తికి భక్తిరూపమగు ఉపాసనమే ప్రధానసాధనమైనను ఈ అగ్నివిద్య బ్రహ్మోపాసనసిద్ధికి సాధనమై ముక్తికి పరంపరాసాధనమని గ్రహింపదగును.

14వ మంత్రము :-

ప్రతే బ్రవీమి తదుమే నిబోధ

స్వర్గ్య మగ్నిం నచికేతః! ప్రజానన్ ।

అనంతలోకాప్తి మధోప్రతిష్ఠాం

విద్ధి త్వమేతత్ నిహితం గుహాయామ్ ॥

ప్రతిపదార్థము :-

తే ప్రబ్రవీమి	-	నీకు వివరముగా చెప్పదను
మే	-	నావలన
తదునిబోధ	-	ఆ అగ్నివిద్యను జాగ్రత్తగా వినుము
స్వర్గ్య మగ్నిం	-	మోక్షసాధనమగు అగ్ని విద్యను
నచికేతః	-	ఓ నచికేతుడా!
ప్రజానన్	-	ఎరిగినవాడు
అనంతలోకాప్తిం	-	విష్ణులోకప్రాప్తిని
అధోప్రతిష్ఠాం	-	పిదప పునరావృత్తి రహితస్థితిని
అభితే	-	పొందును (ఈ క్రియాపదము అధ్యాహృతము)
గుహాయాం నిహితం	-	రహస్యముగా నా హృదయమందు దాచుకొనబడిన

- ఏతత్ - ఈ అగ్నివిద్యను
 త్వం విద్ధి - నీవు తెలుసుకొనుము
 వివరణము

ఇది యముని వాక్యము. 'ఓ నచికేతా నీవుకోరిన అగ్ని విద్య అతి నిగూఢమైనది. దానినెరిగినవారు పునరావృత్తిరహితముగా దివ్యరోకవాసము పొందగలరు. దానిని నీకుపదేశింతును. సావధానముగా గ్రహింపుము. "గుహాయాం నిహితం" "అథో ప్రతిష్ఠాం" అను పదములకర్థము శ్రీ శంకరభాష్యమున ఇట్లున్నది. కొందరు "విద్వాంసుల బుద్ధియును గుహలో రహస్యముగ" అగ్ని విద్యకలదనియు, అవిద్యాధి దేవతయగు అగ్ని "ప్రతిష్ఠాం" విరాట్ స్వరూపుడైన పరమేశ్వరునిలో ఏకదేశమై జగత్తున కంతటికీ అధారమనియు వారి భాష్యమున వివరింపబడెను.

15వ మంత్రము :-

లోకాది మగ్నిం తమువాచ తస్మై
 యా ఇష్టా యావతీర్వా యథా వా ।
 సచాపి తత్ ప్రత్యవదత్ యథోక్తం
 అథాస్య మృత్యుః పునరాహ తుష్టః ॥

ప్రతిపదార్థము :-

లోకాదిం	-	వైకుంఠలోకప్రాప్తికి హేతువగు
తం అగ్నిం	-	ఆ అగ్ని విద్యను
తస్మై ఉవాచ	-	యముడు ఆ నచికేతునికి ఉపదేశించెను.
యా ఇష్టాః	-	ఎంత ప్రమాణముగల ఇటుకలు కావలెనో
యావతీః వా	-	ఎంత సంఖ్యకలవి, కావలెనో,
యథావా	-	ఏ ప్రకారముగ చాటిలో స్థండిం మేర్పరచవలెనో, ఏ మంత్రములతో హోమము చేయవలెనో (దానిని ఉపదేశించెను)
స చ అపి	-	ఆ నచికేతుడుకూడ
యథోక్తం	-	యముడు చెప్పినవిధముగా
తత్ ప్రత్యవదత్	-	ఆ ఉపదేశవాక్యములను మరల ఉచ్చరించెను

అథ తుష్ట్యః మృత్యుః - పీదప సంతసించినయముడు
అస్య పునః ఆహ - అతనికి మరల ఇట్లు చెప్పెను.

వివరణము :-

ఈ అగ్నివిద్యానుష్ఠానపద్ధతి చయన ప్రకరణమున కర్మకాండమున వివరముగా నున్నది. ఇచట ఉపనిషత్తు ఆ వివరమంతయు తెలుపక ఆ అగ్నిక్రియను చేయునపుడు స్థండిలమును(వేదికను) ఎంత ప్రమాణముగల ఎన్ని ఇటుకలతో ఎట్లు పేర్చవలెనో, చేయవలసిన హోమవిధి యెట్టిదో దానినంతయు యముడు నచికేతునకుపదేశించెనని సంగ్రహముగా మనకు తెలుపుచున్నది. సంవత్సరకాలము ప్రాతస్నాయంకాలములయందు రెండు సార్లు అగ్నిహోమము చేయవలెననియు, హోమస్థానమగు స్థండిలమును 720 సంఖ్యగల ఇష్టికలతో ఏర్పరచవలెననియు, అందులకు కావలసిన మంత్రపూర్వక అగ్నిదేవతాహ్వన హోమాదిపద్ధతి ఇదియనియు, విశేషముగా కర్మకాండమున వివరము చెప్పబడియున్నది. ఇచట 360 రోజులు గల సంవత్సరమునకు ప్రాతస్నాయం కాలములను బట్టి హోమావృత్తిని చేసినచో, 720 అగును. అన్ని ఇటుకలతో స్థండిల నిర్మాణము కావలెనని సంఖ్యాసామ్యమును గ్రహింపదగినను.

“లోకాది” యనగా వెనుక చెప్పిన వైకుంఠలోకప్రాప్తికి హేతువైనది.
- అని రంగరామానుజభాష్యము. యముడు చెప్పిన అగ్ని విద్యోపదేశ వాక్యములన్నింటిని సక్రమముగా మరల ఉచ్చరించి నచికేతుడు తాను సరిగా దానిని గ్రహించినట్లు తెలిపెను. అతని గ్రహణ సామర్థ్యమునకు సంతోషించిన యముడు తిరిగి ఇట్లు పలికెను.

16వ మంత్రము :-

తమ బ్రవీత్ ప్రీయ మాణో మహాత్మా
వరం తవేహోద్య దదామి భూయః,
తవైవ నామ్నా భవితాయమగ్నిః
స్యంకాం చేమాం అనేక రూపాం గృహాణ,,

ప్రతిపదార్థము :-

ప్రియమాణః	-	సంతోషించిన
మహాత్మా	-	ఉదార స్వభావుడైన యముడు
తం అబ్రవీత్	-	ఆ నదికేతునికిట్లు చెప్పెను
తవ	-	నీకు
అద్యశహ	-	ఇష్టాడిచ్చట
భూయః వరం	-	మరొక (నాల్గవ) వరమును
దదామి	-	ఇత్తును
అయం అగ్నిః	-	ఈ అగ్ని దేవతాకమగు యాగము
తవనామ్నా ఏవ	-	“నాచికేతాగ్ని” అని, నీ పేరుతో కలసియే
భవితా	-	రోక ప్రసిద్ధినందుగాక
అనేక రూపాం	-	విచిత్ర వర్ణములుగల
ఇమాం స్మంకాం చ	-	ఈ ధ్వనించురత్నమాలికను గూడ
గృహాణ	-	స్వీకరింపుము

వివరణము:

యముడు ఉదార స్వభావుడు. తానుపదేశించిన అగ్ని విద్యను సక్రమముగా గ్రహించి నందులకు మిక్కిలి సంతసించి మొదట ఇచ్చెదనన్న మూడు వరములనే గాక, నాల్గవ వరమును గూడ ఇచ్చుచున్నాడు. భూరోకమున ఈ అగ్ని విద్యను అనుష్ఠాన రూపమున నీచే ప్రచారమునకు తెచ్చెదవు, కావున ‘నాచికేతాగ్ని’ అని నీ పేరుతోనే ఇది ప్రసిద్ధి నందుగాక” అని చెప్పి తన వద్దనున్న రత్నమయమైన మహార్హమగుధ్వనించు హారము నొక దానిని గూడ సంతోష సూచకముగా అతనికిచ్చినాడు, ఇదే చతుర్థవరము.

17వ మంత్రము :-

త్రిణాచికేతః త్రిభిరేత్య సంధిం

త్రి కర్మకృత్ తరతి జన్మమృత్యుః,

బ్రహ్మజజ్ఞం దేవ మీద్యం విదిత్వా

నిచాయ్యే మాంశాన్తి మత్యంత మేతి,

ప్రతిపదార్థము :-

త్రిణాచికేతః	-	నాచికేతాగ్ని విద్యాప్రతిపాదకమగు “అయం వాచయః పవతే” ఇత్యాది అనువాకశ్రయమును అభ్యసించినవాడు
అకర్మకృత్	-	-యజన-అధ్యయన-దానములను మూడు కర్మలను చేయుచున్నవాడై
త్రిభీః	-	త్రివిధాగ్నులచేత
సంధిం ఏత్య	-	భగవదుపాసనతో సంబంధమును పొంది
జన్మమృత్యు తరతి	-	జన్మ మరణములను దాటగలుగును
బ్రహ్మజజ్ఞం	-	పరమాత్మనుండి జన్మించి జ్ఞానవంతుడైన తనను
దేవం ఈడ్యం	-	బ్రహ్మాత్మకునిగా
విదిత్యా	-	తెలిసికొని
నిచాయ్య	-	స్వస్వరూపమును సాక్షాత్కరించుకొని
ఇమాం శాంతిం	-	సంసార భయ నివృత్తిరూపమగు శాంతిని
అత్యంతం ఏతి	-	పరిపూర్ణముగ పొందును.

వివరణము :-

ఈ మంత్రమందును దీనిపై మంత్రమందును ‘త్రిణాచికేతః’ అను పదము కలదు. ఈ పదమునకు శ్రీ శంకరులు “మూడుసారులు నాచికేతాగ్ని చయనము చేసినవాడు.” అను నర్థమును వ్రాసిరి.

ఆ అర్థము ఉచితమే అయినను, అట్లు చెప్పినచో పైమంత్రములో పునరుక్తి దోషమేర్పడి అర్థము కుదరకున్నది. “త్రిణాచికేతః యః ఏవం విద్యాన్ చినుతే నాచికేతం” అని కదా పై మంత్రము. “త్రిణాచికేతుడగు నెవడు నాచికేతాగ్ని చయనము జేయునో” అని యర్థమును చెప్పినపుడు పునరుక్తియగును. నాచికేతాగ్ని చయనము చేసినవాడే త్రిణాచికేతుడుగదా! “సః” అను ఉత్తరార్థ పదముతో నన్వయించి, “నాచికేతాగ్ని చయనమొనర్చిన ఆ త్రిణాచికేతుడు” అని యర్థము చెప్పినచో, అప్పుడు అతి దూరాన్వయమగును. కనుక శ్రీ శంకరోక్తార్థము అస్వరసమని యెంచి శ్రీ రంగరామానుజులు వేరొక విధముగా అర్థమును వ్రాసిరి. ఈ నాచికేతాగ్ని విద్యకు చెందిన మంత్రములు “అయంవాచ

యః పవతే” అని ప్రారంభింపబడిన మూడు అనువాకములలో కలవు. ఆ గ్రంథ భాగమును అధ్యయనము చేసినవాడు “త్రిణాచికేతుడు” అనబడును. “నాచికేతం బ్రాహ్మణం త్రయోనువాకాః అను భట్టభాస్కర భాష్య ప్రకారము అనువాకత్రయరూపమగు నాచికేత బ్రాహ్మణ వేదగ్రంథమును అధ్యయనము చేసినవాడు, అనునర్థమే ఇచట పరిపడును. ఇది శ్రుతప్రకాశిరానుసారము రంగరామానుజ భాష్యోక్తార్థము.

(త్రికర్మకృత్) నిత్యకర్మయగు పంచమహాయజ్ఞానుష్ఠానము-వేదాధ్యయనము-దానము-వీటిని నిత్యముననుష్ఠించుచూ (త్రిభిః సంధిం ఏత్య) యజ్ఞాది కర్మలేవియును నేరుగా మోక్ష సాధనములు గావు. భక్తిరూపా పాసనమే దానికి సార్వత్కార్యధనమని “నాన్యః పన్థాః విద్యతే-యనాయ” ఇత్యాది ప్రమాణములు తెలుపుచున్నవి. యజ్ఞాది కర్మలు ఫలాభిసంధిరహితముగా అనుష్ఠితములై “ధర్మేణ పాపమపనయతి” అని చెప్పబడినట్లు బ్రహ్మజ్ఞానోత్పత్తి ప్రతి బన్ధకపాపములను తొలగించి చిత్తశుద్ధిని కలిగించి, ఉపాసకుని చిత్తమున సుస్థిర బ్రహ్మోపాసన సిద్ధికి తోడ్పడును. అట్లే ఈ నాచికేతాగ్నిచయనము కూడ “స్వర్గ్యం అగ్నిం” అని వెనుక 13వ మంత్రమున మోక్ష సాధనమని చెప్పబడినను, చిత్తశుద్ధిద్వారా బ్రహ్మోపాసనమునకు ఈ నాచికేతాగ్ని అను కర్మము అంగమగును. ఈ విషయమునే “త్రిభిరేత్యసంధిం” అను వాక్యభండము తెలుపుచున్నది. మూడు మారులు ఒకరింపబడిన నాచికేతాగ్ని కర్మలచే బ్రహ్మోపాసనమును ‘సంధించి’ అనగా సాధించి, అని యర్థము.

(జన్మ మృత్యుతరతి) అట్టి అధికారి జన్మ మరణరహితుడగును. ఇచట “అప పునర్మృత్యుంజయతి, యోగ్విం నాచికేతంచినతే” అని నాచికేత బ్రాహ్మణమున చెప్పబడినట్లు కేవలము మృత్యువును జయించునని చెప్పక “జన్మ - మృత్యు” అని జన్మమును గూడ కలిపి ఆ రెంటిని జయించునని చెప్పటలో ఒక స్వారస్యము కనబడును. తనకు మరల మృత్యువు రాకుండ వలెనన్నచో జన్మము రాకుండ చేసికొనవలెను. జన్మించిన ప్రతివారికిని మరణము తప్పదు. కనుక ఈ జన్మ రాహిత్యముగూడ నాచికేతాగ్ని పూర్వకమగు బ్రహ్మోపాసనముచే సిద్ధించునని భావము. ఇచట నొక మధురమైన నీతి రూపమగు ఉపదేశమును తెలుపు శ్లోకమును గ్రహింపదగును. ఆ శ్లోకమిది.

శ్లో. మృత్యోర్నిభేషి కం మూఢ! భీతం ముంచతి కింయమః?
అజాతం నైవ గృహ్లాతి-కురు యత్త మజన్మని

ఓ వివేకహీనుడా! మృత్యువన్నచో నేల భయపడెదవు? నీవు భయపడినను నీన్నా యముడు వీడడు. “మరి యముని బారి నుండి నేను తప్పించుకొను మార్గమే”నుండువా? వినుము. జన్మ మెత్తని వానిని యముడు పట్టజాలడు. జన్మమున్నచో గదా మరణము. కనుక అట్టి పునర్జన్మ రాహిత్య స్థితికై ప్రయత్నింపుము అనగా మోక్ష సిద్ధికై ప్రయత్నింపుమని ఈ ఉపదేశ శ్లోకమునకు భావము!!

[బ్రహ్మజ్ఞుల దేవ మీద్యం విదిత్వా] ఇక ఈ నవితేజాగ్ని విద్యచే సాధ్యమగు ముఖ్యోపాసనము బ్రహ్మజ్ఞమిత్యాది వాక్యముచే నిరూపింపబడుచున్నది. “బ్రహ్మజః అసౌజ్ఞః” అను విగ్రహ వాక్యమునకు కర్మధారయ సమానము. “ఇగు పథ జ్ఞాపీకీరః కః” అను పాణిని వ్యాకరణ సూత్ర ప్రకారము ‘జ్ఞా’ ధాతువు పై ‘క’ అను ప్రత్యయము వచ్చి “జ్ఞ” అను పదము వ్యుత్పన్నమైనది. ‘జ్ఞాన కర్త’ జ్ఞాతృత్వము కలవాడు అని దీని యర్థము. “జ్ఞోత ఏవ” అను బ్రహ్మసూత్రమున ‘జ్ఞ’ శబ్దము జీవ బోధకమని తెలుపబడినది. “సృష్టి సమయమున పరమాత్మ నుండి జన్మము నొంది, జ్ఞాన శక్తి కలవాడగు జీవుడు” అని ఈసమాస పదమున కర్థము. ఉపాసకుడు అట్టి తన స్వరూపమును భగవదాత్మక మని భావించవలెను. “ఐతదాత్మ్యం ఇదం సర్వం” “తత్ త్వమసి శ్చేతకేతో!” అని ఛాందోగ్యమున చెప్పబడినట్లు సర్వాంతర్యామి యగు పరమాత్మ తనలోగూడ నియామకుడై అంతః ప్రవేశము కలిగి యున్నాడని, అట్లే భగవంతుని ఉపాసించవలెనని, “అత్యేతి తూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతి చ” అను బ్రహ్మ సూత్రము గూడ తెలుపుచున్నది.

“దేవం విదిత్వా” అనగా తనను భగవదాత్మకునిగా భావించి, అని అర్థము. జీవేశ్వరులకు స్వరూపైక్యము సంభవింపదు గనుక, “క్షేత్రజ్ఞంచా పీమాం విద్ధి” అను భగవద్గీత 13వ అధ్యాయ శ్లోకమున ‘మాం’ అను పదమునకు నన్ను అంతర్యామిగా కలవాడని ఎట్లు అర్థమో అట్లే ఇచటగూడ పరమాత్మవాచక ‘దేవ’ శబ్దమునకు తదాత్మకుడు ‘పరమాత్మను అంతర్యామిగ కలవాడు’ అనియే అర్థము చెప్పదగును. “ద్యౌస్సచంద్రార్క ....

.... వాసుదేవాత్మకాన్యాపూః క్షేత్రం క్షేత్రజ్ఞ మేవ చ" ఇత్యాది వాక్యములు ఇందులకు ప్రమాణములు. ఇట్టి తన స్వరూపమును తెలిసికొనుటయేగాక, ఏతాదృశస్వాత్మోపాసన ద్రుఢిమచే తన స్వరూపమును సాక్షాత్కరించుకొని, సర్వదుఃఖచ్ఛయ రూపమైన శాంతి నొందునని ఈ మంత్రమునకు భావము.

ఈ మంత్రములోని పూర్వభాగమును "త్రయాణామేవచైవముప న్యాసః ప్రశ్నశ్చ" అను సూత్రము వద్ద అనుమానిరాధికరణములో శ్రుత ప్రకాశిక యందును, పైభాగమును "విశేషణాచ్చ" అను అత్త్రాధికరణ సూత్రమువద్ద శ్రీ భాష్యము నందును, ఇదే విధముగా వ్యాఖ్యానించియుండుటను గమనింపదగును.

18వ మంత్రము :-

త్రిణాచికేతః త్రయమేతత్ విదిత్వా
య ఏవం విద్వాన్ చినుతే నాచికేతమ్
సమృత్యుపాశాన్ పురతః ప్రణోద్య
శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే

ప్రతిపదార్థము :-

త్రిణాచికేతః	-	నాచికేతానువాకత్రయము నధ్యయనముచేసిన
యః విద్వాన్	-	ఏ విద్వాంసుడు
ఏతత్ త్రయం	-	ఈ అగ్నివిద్యాసాధ్యమగు ఉపాసనము, బ్రహ్మ జజ్ఞుడగు తన స్వరూపము, స్వాంతర్యామియగు భగవత్స్వరూపము, అను ఈ మూడింటిని
ఏవం విదిత్వా	-	పైన తెలిపినరీతిలో శాస్త్రమువల్ల తెలిసికొని
నాచికేతం చినుతే	-	నాచికేతాగ్నిని అనుష్ఠించునో
సః	-	ముముక్షువగు ఆ అధికారి
మృత్యుపాశాన్	-	ఆత్మవినాశహేతువులగు రాగద్వేషాది దుర్గుణరూపములైన బంధములను
పురతః	-	తాను దేహయాత్రను చాలించుటకు పూర్వమే (జీవించియున్నపుడే)

- ప్రణోద్య - సశింషజేసికొని
 శోకాతిగః - సర్వదుఃఖక్షయమును పొందినవాడై
 స్వర్గలోకే మోదతే - వైష్ణవదివ్యధామమున బ్రహ్మ
 నందానుభవము నొందగలడు.

వివరణము :-

పూర్వమంత్రమున రెండవవరముచే కోరబడిన అగ్ని విద్యకు బ్రహ్మోపాసనముద్వారా కలుగు ఫలము సర్వదురిత క్షయరూపమగు తాపత్రయాఖ్య దుఃఖవినాశమని చెప్పబడెను. ఇందు “స్వర్గలోకే మోదతే” అని తదనంతర భావియగు బ్రహ్మధామ ప్రాప్తి పూర్వకమైన ఆనందానుభవము పార్యంతిక ఫలమని చెప్పబడుచున్నది. మిగిలిన విషయమంతయు ఈ రెండు మంత్రములలో సమానమే.

“సంభూతిం చ వినాశం చ యస్తద్వేదోభయం సహ

వినాశేన మృత్యుం తీర్త్వా సంభూత్యా మృత మశ్నుతే”

అను ఈశావాస్యమంత్రము యొక్క అర్థము ఇచట అనుసంధింప దగును. ముముక్షువునకు అపేక్షితమగు మోక్షరూప ఫలము దుఃఖహేతువగు ప్రాకృత బంధమునుండి అత్యంతిక విముక్తియేనని (తార్కికులు) కొందరందురు. దివ్యలోకమున బ్రహ్మనందానుభవమేనని మరి కొందరందురు. అందు మొదటిది అనుషంగికమనియు, రెండవది ప్రధానమనియు కనుక ప్రకృతి బద్ధవిముక్తి పూర్వక బ్రహ్మనందానుభవమే ముముక్షువునకు సమగ్ర ఫలమనియు పై ఈశావాస్యమంత్రము చేతను ఈ ప్రకృతమంత్రము చేతను మోక్షతత్త్వ స్వరూపము నిరూపింపబడినట్లు జిజ్ఞాసువులు ముఖ్యముగా గమనింపవలెను.

19వ మంత్రము :-

యోవా ఏతాం బ్రహ్మ జజ్ఞాత్మ భూతాం

చిలిం విదిత్వా చిమతే నాచికేతమ్,

స ఏవ భూత్వా బ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతః

కరోతి తత్ యేన పునర్న జాయతే,,

ప్రతిపదార్థము :-

యోవా	- ఎవడైతే
ఏతాం చితిం	- ఈ అగ్నిచయనకర్మను
బ్రహ్మజజ్ఞాత్మ భూతాం	- బ్రహ్మాత్మకమగు అనగా బ్రహ్మ అంతర్భామిగాగల, అగ్నిదేవతచే అధిష్ఠితముగా
విదిత్వా	- ఎరిగి
నాచికేతం చినుతే	- నాచికేతాగ్ని చయనకర్మను అనుష్ఠించునో
సః ఏవ	- అలాడే
బ్రహ్మజజ్ఞాత్మ భూతః భూత్వా	- బ్రహ్మాత్మకమగు స్వాత్మాను సంధానము కలవాడై
యేన	- ఏ ఉపాసనముచేత
పునర్న జాయతే	- పునర్జన్మ లేనివాడగునో
తత్ కరోతి	- అట్టి భగవదుపాసనమును చేయును
వివరణము	

ఈ మంత్రము శాంకర - మార్ధ్వ - భాష్యములలో లేదు, కాని శ్రీ శ్రుతప్రకాశికాచార్యులవారు అనుమానికాధికరణమున ఈ కథోపనిషద్ధర్మమును వివరించుచూ, ఈ ఘట్టమున ఈ మంత్రమున్నట్లుగా వ్రాసియున్నారు. శ్రీ రంగరామానుజులును వ్యాఖ్యానించియున్నారు. కొన్ని ప్రాంతములలో గల పాఠభేదమునుబట్టి కొన్నిమంత్రములు లోపించుచుండుట సహజమే. ఈశావాస్యోపనిషత్తులో 18 మంత్రములు కొన్నిప్రాంతములలో నున్నవి. కొన్ని ప్రాంతములలో 17 మంత్రములే పాఠములోనున్నవి. అంతమాత్రమున అధికమంత్రములను ప్రక్షిప్తములు అనరాదు. అట్లే ఈ ప్రకృతమంత్రము శాంకర పాఠమున లేకున్నను శ్రుతప్రకాశికాచార్యులు తమకు లభించిన కథోపనిషత్పాఠమున ఈ మంత్రమున్నందున వ్యాఖ్యానించిరి. ఇది పాఠభేద విచారము.

నాచికేతాగ్నిని నిత్యమనుష్ఠించువాడు ఆ క్రియాకలాపము బ్రహ్మాత్మకమగు అగ్నిదేవత నుద్దేశించినదని భావింపవలెను. తనను బ్రహ్మాత్మకుడనని ఎరింగి ఉపాసించవలెను. ఇట్లు కర్మ జ్ఞానయోగాంగకమైన భక్తియోగముచేత

భగవత్సాన్నిధ్యముచేరి పునర్జన్మ రాహిత్యరూపమై నిత్యమగు మోక్షపురుషార్థము నొందును. “మా ముపేత్య తు కౌంచేము! పునర్జన్మ న విద్యతే” అను గీతా వాక్యము ఇచట స్మరణార్హము.

20వ మంత్రము :-

ఏష తే-గ్ని ర్నచికేతః! స్వర్గో
య మవ్యణీథాః ద్వితీయేన వరేణ
ఏతమగ్నిం తవైవ ప్రవక్ష్యంతి జనాసః
తృతీయం వరం నచికేతో! వృణీష్యన్

ప్రతిపదార్థము :-

నచికేతః	-	ఓ నచికేతుడా
ద్వితీయేన వరేణ	-	రెండవ వరముచేత
యం అవ్యణీథాః	-	దేనిని నీవు కోరితివ్ అట్టి
స్వర్గ్యః	-	మోక్షసాధనమగు
ఏషో-గ్నిః	-	ఈ అగ్నివిద్య
తే (ఉపదిష్ట్య)	-	నీకు ఉపదేశింపబడినది
జనాసః	-	జనులు
ఏతం అగ్నిం	-	ఈ అగ్ని విద్యను
తవైవ ప్రవక్ష్యంతి	-	నీ పేరుతోనే “నాచికేతాగ్ని” యని వ్యవహరింతురు.
నచికేతః	-	ఓ నచికేతుడా!
తృతీయం వరం	-	మూడవ వరమును
వృణీష్య	-	కోరుకొనుము.
వివరణము :-		

ఓనచికేతుడా! నీవు రెండవవరముగ కోరిన మోక్షసాధనమగు అగ్నివిద్యను ఉపదేశించితిని. ఇకమీద లోకమున నాచికేతాగ్నియనియే ఈఅగ్నివిద్యప్రచారమునొందుగాక. ఇకనీమూడవవరమునుకోరుకొనుము.

- స్వర్గశబ్దము ఇచట మోక్షార్థకము -

12వ మంత్రమునుండి ఈ 20వ మంత్రమువరకు ద్వితీయవరముగా చెప్పబడిన అగ్నివిద్యకు ఫలమనబడిన స్వర్గము “తద్విష్ణోః పరమంపదం” అనిపైన కీర్తింపబడు భగవదావాసరూపమైన మోక్షస్థానమేగాని ఇంద్రాది దేవతలుండు స్వర్గలోకముకాదు. శ్రీ భాష్యమున భగవద్రామానుజులు “త్రయాణామేవచైవ ముపన్యాసః ప్రశ్నశ్చ” (1-4-6) అను సూత్రమువద్ద ఈ ఘట్టమును వివరించు సందర్భమున ఈ విషయమును భాషించిరి. వారి దివ్యసూక్తియిది. “స్వర్గశబ్దేనాత్ర పరమపురుషార్థలక్షణ మోక్షోభిధీయతే. ‘స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంతే’ ఇతి తత్ర స్తస్య జననమరణాభావ శ్రవణాత్. ఉత్తరత్ర క్షయిఫల కర్మనిందా దర్శనాచ్చ. త్రిణాచికేతః త్రిభిరేత్య సంధిం త్రికర్మకృత్ తరతి జన్మమృత్యు, ఇతి చ ప్రతిపచనాత్”

దీనిభావమిది - వరమడిగిన నచికేతుడు తాను కోరిన అగ్ని విద్యకు ఫలము స్వర్గమని చెప్పచూ ఆ స్వర్గలోకమున నుండువారికి “స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంతే” అని అమృతత్వము కలుగుననుచున్నాడు. అమృతత్వమనగా అత్యంతముగా జన్మమరణాభావము. దేవతలకు జీవన్ముక్తిమాత్రము అధికమే కాని జన్మమరణములు ఆసలే లేకపోలేదు. సృష్టి ప్రళయములకు వారును లోనైనవారే. కనుక అమృతత్వాశ్రయమగు ఈ స్వర్గలోకము ఆ దేవతలవాసస్థానము కాదు. మరియుబ్రహ్మ విద్యాఫలమును బోధించు ఉప నిషత్తులలోని అమృతత్వపదము నిత్యమోక్షబోధకమే కాని, కొలది పరిమితి కలిగిన సమయమువరకు మాత్రము అనుభవించదగిన స్వర్గలోక సుఖమును బోధించునది గాదు. మరియు నచికేతుడు పైన “శ్వో ౭భావా మర్త్యస్య” అనియు, “అపి సర్వం జీవిత మల్ప మేన” అనియు అల్పకాలికములగు ప్రాకృతభోగములను జీవితమును నిందించి తాను అట్టి క్షుద్రఫలములకు విముఖుడనని చెప్పచూ, “అజీర్ణతా మమృతానాము పేత్య” అని జరామరణ రహితమై నిత్యమగు స్థానమే తన కభిమతమనితెలుపుచున్నాడు. అట్టి నచికేతుడు “నాకస్య పృష్ఠే తే సుకృతేనుభూత్వా ఇమం లోకం హీనతరం చావిశంతి” అని ముండకాద్యుపనిషత్తులలోను, “అబ్రహ్మ భువనాల్లోకాః పునరావర్తన్ ౭ర్దున” అని గీతలోను

పునరావృత్తకరదిగా పీర్తింపబడిన దేవలోకము నశేక్షించునా?

ఇక యముడుగూడ బడులు వెనకచూ రానుపదేశించిన ఈ అగ్నిదేవ్యాఫలమును స్వర్గమును “అకర్మకృత తరతి జన్మమృత్యా” అనియు “యేన పునర్న జాయతే” అనియు, “జానామ్యహం శేవధిరిత్యనిత్యం ... తతో మయా నాచికేత శ్చితోగ్నిః అనిత్యైదవ్యైః ప్రాప్తవా నస్మై నిత్యం” అనియు, పునర్జన్మము, మరణము లేనిదేగను నిత్యము గను పీర్తింబియున్నాడు. మరియు స్వర్గపదము దేవతాలోకవాచకముగా రూఢము - అనుటయు సరికాదు “యస్మిన్ నోష్ణం నశీతం నారతిః” ఇత్యాది శ్రుతియే స్వర్గశబ్దమును ప్రకృష్ట సుఖపరిమముగా నిర్ణయించి చూపుచున్నది. ఈ నిర్వచన ప్రకారము నిరతిశయ సుఖస్థానముగు మోక్షమే ఇచ్చట యముడు నవికేళునికి తెలిపిన స్వర్గమనుట సమంజసము.

వాద ప్రతివాదములు -

అగ్ని విద్యాఫలముగా ఈ ఘట్టమున చెప్పబడిన స్వర్గము మోక్షమే నని శ్రీ రామానుజుల సిద్ధాంతము. కాదు, దేవలోకరూపమైన స్వర్గమేనని, దీనిపై అప్రయ్య దీక్షితుని ఆక్షేపము. ఈ వాదప్రతివాదకేళిని పరిశీరింపగోరువారికి కౌతూహలము నిచ్చువిధముగా యుక్తిప్రతియుక్తులను పైపైని నిరూపించుచూ పూర్వ పక్షసిద్ధాంతములను శ్రీ రంగ రామానుజులు తమ భాష్యమున తెలిపిరి. ఆ వాద ప్రతివాదములను సంగ్రహముగా ఇచట వివరింతుము.

వెనుక మేముదాహరించిన శ్రీ భాష్యకారుల వాక్యములను అప్రయ్య దీక్షితుడు కొన్నియుక్తులను చూపుచూ ఆక్షేపించెను. అతడిచట పూర్వపక్షి. దానిపై ప్రతియుక్తులను చూపుచూ శ్రీ రంగరామానుజులు తతనియొక్క పములన్నింటికిని సమాధానములనిచ్చి శ్రీ భాష్యార్థమును సమంజసమని సిద్ధాంతీకరించిరి.

- అప్యయ్య దీక్షితాక్షేప సంగ్రహము -

అతని ఆక్షేపమిది. ద్వితీయవరమడిగిన నచికేతుని 12-13 శ్లోకములలో స్వర్గపదము నాలుగోసారులు ప్రయుక్తమైనది, దీనికి 'మోక్షము' అని శ్రీరామానుజులు అర్థమును చెప్పట ఎట్లు పొసగును? ముఖ్యవృత్తిని (అభిధావృత్తిని) బట్టి మోక్షమును అర్థము గూడ ప్రసిద్ధమేనని వారి భావమా? లేక - ముఖ్యార్థమగు దేవలోకమును అర్థము ఇచట కుదరనందున, అ ముఖ్యవృత్తినిబట్టి (లక్షణావృత్తినిబట్టి) ఈ మోక్షమును అర్థము స్వీకరింపబడినదా? తెలుపుడు. స్వర్గశబ్దము మోక్షమును అర్థమును గూడ బోధించునని ఏ నిఘంటువులలోను చెప్పబడలేదు. కావున ముఖ్యవృత్తియనబడు అభిధాశక్తి లేదు. లోకమునగాని వేదమున కాని స్వర్గశబ్దము మోక్షార్థకముగా ఎచ్చటను ప్రయోగించియున్నట్లు ప్రసిద్ధికూడలేదు. పైగా "స్వర్గాపవర్గాభ్యాం" "స్వర్గాపవర్గయోరేకం" "న స్వర్గం నా పునర్భవం" ఇత్యాది ప్రసిద్ధ ప్రయోగములు కనబడుచున్నవి. ఇవట అపవర్గమనగా మోక్షమే గదా! ఇట్లు అపవర్గశబ్దావ్యయము మోక్షమున కంటే దేవలోకమగు స్వర్గము వేరని పై ప్రయోగములే తెలుపుచున్నవి గదా! కనుక స్వర్గమనగా మోక్షము కానేరదు.

"ధ్రువసూర్యాస్తరంయత్తు - వియుతావి చతుర్దశ

స్వర్గలోక స్స కథితో లోకసంస్థానచింతకైః"

అను పౌరాణిక శ్లోకమును బట్టి, బ్రహ్మాండములోని సూర్య - ధ్రువ మండలములకు నడుమ 14 లక్షల మైళ్ళ వైశాల్యముగల ప్రదేశము దేవలోకమగు స్వర్గమని వైదిక లౌకిక వ్యవహారమున్నందునను, వైష్ణవ పదము అని మీరు చెప్ప మోక్ష స్థానము "తమసః పరస్తాత్" అని ప్రకృతి మండలమునకు ఆవల బహిర్భూతముగా చెప్పబడి యున్నందునను, స్వర్గశబ్దము మోక్షార్థకమనుట కుదరదు.

సరే. పై ప్రమాణమును బట్టి స్వర్గ-అపవర్గ- అను భిన్న ప్రయోగమును బట్టియు స్వర్గమనగా దేవలోకమేనని ముఖ్యార్థమైనను అది ఈ అగ్ని విద్యా ప్రకరణమున కుదరనందున లాక్షణికముగా మోక్షమును అర్థము స్వీకరింపవలెనందురా? అదియు సరికాదు. ముఖ్యార్థ మన్వయించుటకు ఏదైన బాధకమున్నప్పుడుగదా దానిని విడచి వేరొక అర్థమును అన్వేషింపవలెను. ఈ అగ్ని విద్యకు ఆ దేవలోకరూప స్వర్గ ప్రాప్తియే ఫలమని చెప్పినచో

వచ్చిన బాధక మేమియు లేదే?

- ఈ దీక్షిత వాదముపై ఒక ఆక్షేపము -

బాధకము లేకేమి? అచటి వారికి జరామరణములు లేవని, వారు అమృతత్వము (నిత్యత్వము) నొందిన వారని, చెప్పమన్న నచికేతుని వాక్యమే ఇందులకు ఒక బాధకము. దేవతలకును ఆయుః ప్రమాణము పరిమితమే గనుక వారికి శాశ్వతమగు అమృతత్వము లేదు. ఇక - వరమిచ్చిన యముని వాక్యమున గూడ “తరతి జన్మ మృత్యు” అని అగ్ని విద్యననుష్ఠించినవాడు జన్మమృత్యువులకు అతీతుడగునని చెప్పట రెండవ బాధకము. దేవలోకములోని వారు వాటికి అతీతులు కారుగదా! మరియు సర్వభోగములకు విముఖుడై రాబోవు “శ్వో ౭భావా మర్త్యస్య” ఇత్యాది శ్లోకములచే తన స్థిర మోక్షాభిలాషను ప్రకటించుచున్న నచికేతుడు పరిమితమగు దేవలోక సుఖార్థమై అగ్ని విద్యను కోరెననుట అసంభవము. ఇది మూడవ బాధకము. ఈ మూడు బాధకములను చూపియే శ్రీ రామానుజులు స్వర్గశబ్దమునకు దేవలోకము అను ముఖ్యార్థమును గ్రహించుటకు వీలు లేదని తెలిపి, అముఖ్యమైన మోక్షార్థమును వివరించిరి గదా.

- దీనికి అప్రయ్య దీక్షితుని సమాధానము -

“శ్రీ రామానుజులు తెలిపిన బాధక హేతువులు మూడున్ను సరి కావు. ఏలననగా దేవతల ఆయుః ప్రమాణము మనవలె అత్యల్పము గాక అతి దీర్ఘమైనందునను, వారికిని అమృతపానముచే జరా మరణాదులు పోయి స్థిరమగు జీవితముండునట్లును, పురాణములలో పలుచోట్ల దేవలోక వైభవము చెప్పబడెను గదా! “అభూత సంప్లవంస్థానం అమృతత్వం హి భాష్యతే” అని ఆ లోకమునకు గూడ అమృతత్వ శబ్దము స్మృతులలో ప్రయోగింపబడియున్నది. ఇది ఎప్పుడో ప్రళయమున నశించుటచే నిత్యముగాకున్నను సావధికమగు బహు చిరకాలవర్తిజీవితమును బట్టి వారికి అమృతత్వము (అమరాః నిర్వరాః దేవాః - అమరకోశం) చెప్పబడెననవచ్చును.” నచికేతుడు చెప్పిన 12 -13 శ్లోకములలోని భావమిదే గనుక, అందలి స్వర్గశబ్దమునకు దేవలోకమని అర్థమును జెప్పటకు ఏమియు నభ్యంతరము లేదు.

లేక - “వేదాన్త విజ్ఞాన ఘనిశ్చితార్థాః ... .. తే బ్రహ్మలోకే తు

పరాన్తకాలే పరామృతాత్పరిముచ్యంతి పర్వే” ఇత్యాది మంత్రములలోను, “బ్రహ్మణా సహ తే పర్వే సంప్రాప్తే ప్రతి సంచరే పరస్యాన్తే కృతాత్మానః ప్రవిశంతి పరం పదం” ఇత్యాది స్మృతివాక్యములలోను చెప్పబడినట్లు చతుర్ముఖబ్రహ్మ లోకమునకు పోయినవారు ఆయనతో పాటు పరబ్రహ్మ పాసనమాచరించి మహాప్రళయావసానమున పరమ పదము నొందుదురని చెప్పబడి నందున అట్లే ఈ అగ్ని విద్యానుష్ఠానముచే మొదట దేవలోకమునకు పోయిన వారు కూడ పిదప అచట బ్రహ్మోపాసన నిష్ఠులై మోక్షమును పొందుదురని చెప్పవచ్చును. కనుక మూడవ వరముగా ఉపదేశించబోవు బ్రహ్మవిద్యా ఫలమగు సాక్షాన్మోక్షము తరువాత లభించును. ఈ అగ్ని విద్యా ఫలితము దేవలోక ప్రాప్తియే గనుక, ఇచట స్వర్గ శబ్దము దేవలోకవాచకమే. ఇదియే నచికేతుని భావము కావచ్చును.

మరియు, వరము నిచ్చిన యముని వాక్యమున గూడ, స్వర్గమును (దేవలోకమును) ఫలితముగా సాధించిపెట్టు ఈ అగ్ని విద్యయే “త్రిక్షాచికేతః త్రిభిః” అన్నట్లు మూడుసారులనుష్ఠింపబడినచో బ్రహ్మజ్ఞానమును కలిగించి, జన్మమృత్యువులకు అతీతమగు పునర్జన్మ రహిత మోక్షమునకు గూడ హేతువగునని తాత్పర్యము గనుక, అదియు ఇచట స్వర్గమనగా దేవలోకమేనను ముఖ్యార్థమునకు బాధకము కాదు. ఇక - క్షుద్రభోగవిముఖుడై స్థిర మోక్షాభిలాషియగు నచికేతుడు అస్థిర దేవ లోకవాస ప్రదమగు అగ్ని విద్య నుష్ఠింపడు గనుక అని మీరు చూపిన 3 వ హేతువుగూడ ఇచట బాధకము కాదు. ఏలయనగా - రెండవ వరము నడుగు సమయమునకు అతనికి మోక్షాభిలాషకాని క్షుద్రభోగములపై వైముఖ్యముగాని కలుగలేదు. దేవలోకమగు స్వర్గమే అధికమని అగ్ని విద్య తత్సాధనమని మాత్రమే అతడు భావించెను. కాని వరము నిచ్చు యముడు “అనన్త లోకాస్తీం అధోప్రతిష్ఠాం” అనియు, “త్రిభిరేత్య సంధిం జన్మమృత్యుతరతి” అనియు ఈ అగ్ని విద్యయే బ్రహ్మోపాసన కంగమై పునరావృత్తిరహిత మోక్షసాధనమనియు చెప్పినపుడు అతనిలో మోక్షాభిలాష కలిగెను. వెంటనే మూడవ వరముచే ఆ మోక్షమనగా నెట్టిదో తెలుపుమనియే “యేయం ప్రేతే విచికీత్వా” అను రాబోవు 21వ మంత్రమున అడుగుచున్నాడు. యముడు గూడ, “ఇది దేవతలే ఎరుంగలేని పరమ రహస్య” మనియు “ఇదిమాని వేరొక వరమును కోరుకొమ్మ”నియు, గట్టిగా నివారించుటగా నచికేతునిలో అదేదో తప్పక తెలుసుకొని తీరవలెనను మోక్షజిజ్ఞాస

ఇంకను ధృఢపడి అతడు ఐహికభోగములన్నియు క్షయిష్ణువులేనని వైరాగ్యముచే దూషించినాడు. కావున రెండవ వరములోని ఫలముగు స్వర్గము దేవలోకమే. ఐనను నచికేతుడు “శ్వే ౭భావా మర్త్యస్య” “జీర్వన్ మర్త్యః” ఇత్యాది మంత్రములలో మనుష్య లోక సుఖములను దూషించెను గాని, దేవలోక సుఖమును కాదుగదా! - ఇట్లు అగ్ని విద్యా సాధ్యఫలముగా - ఇచట “స్వర్గపదముచేత దేవలోకమునే ముఖ్యార్థముగా గ్రహింపవచ్చును అనుటకు” ఎట్టి బాధకములు లేనందున, ఆ యర్థమును కాదని అముఖ్యమగు మోక్షార్థమును లాక్షణికముగా చెప్పట సరికాదు.

- ఈ దీక్షిత వాదముపై రంగరామానుజుల సిద్ధాంతము -

“స్వర్గకామో యజేత” ఇత్యాది వాక్యములలో స్వర్గశబ్దమునకు అర్థమేమియని ఆశంకించుకొని, పూర్వ మీమాంసాశాస్త్రమున 6 వ అధ్యాయారంభమున స్వర్గకామాధికరణమునందు నిరతిశయమగు సుఖవిశేషమే స్వర్గశబ్దమునకు ముఖ్యార్థమని నిర్ణయింపబడినది. లోక వ్యవహారమున గూడ స్వర్గమనగా గొప్ప సుఖమని వాడుకలో నున్నను, పరిమితమగు అట్టి సుఖముగాక “యస్మిన్ నోష్ఠం న శీతం వారతిః” ఇత్యాది వైదిక వాక్య శేషముచేత నిరూపితమైన నిరతిశయ సుఖ విశేషమే స్వర్గశబ్దార్థమని ఆ యధికరణమున మీమాంసకుల సిద్ధాంతము. దీనిని బట్టి స్వర్గ శబ్దము నిరతిశయ సుఖాస్పదమైన దేవలోక మునకును, మోక్షప్రదేశమున కును ముఖ్యవృత్తిని బట్టియే వాచకమని తేలినది. స్వర్గమనగా దేవలోక మనియే ప్రసిద్ధి కలదు గాని, మోక్షమని ప్రసిద్ధి లేదు గదా! అందురేమో. లోక వ్యవహారమున ప్రసిద్ధి లేనంత మాత్రమున నిరతిశయ సుఖార్థకముగా నిర్వచింపబడిన స్వర్గశబ్దమునకు మోక్షవాచకత్వ శక్తి లేక పోవునా! ‘పుథ’ అనగా కుంతి. ఆమె పుత్రుడు పార్థుడు. ఈ ‘పార్థ’ శబ్దము అర్జునునికి ప్రసిద్ధి వాచకమై యున్నది. అంతమాత్రమున కుంతి పుత్రుడైన ధర్మరాజు, భీముడును, పార్థశబ్దవాచ్యులు కాకపోదురా? “ధ్రువసూర్యాం తరం యచ్చ” ఇత్యాదిగా మీరుదాహరించిన పురాణవచనము లోక ప్రసిద్ధికి మూలము! “యస్మిన్ నోష్ఠం న శీతం....” ఇత్యాది శ్రుతి నిర్వచన ప్రకారము స్వర్గశబ్దము నిరతిశయ సుఖరూప మోక్ష వాచకము కాదనుట దుస్సాహసమే యగును.

మరియు, మోక్షమును అర్థమున స్వర్గపదము మరెక్కడను ప్రయోగింపలేదనియు, ప్రయోగమే లేనపుడు ఈ పదమునకు ఇది గూడ నర్థమని నిర్ణయించుట యెట్లనియు, ఆక్షేపింపరాదు. తైత్తిరీయారణ్యకమునను బృహదారణ్యకతవలకారాద్యుపనిషత్తులలోను స్పష్టముగా మోక్షవాచకముగా స్వర్గశబ్దము ప్రయోగింపబడియున్నది. ఈ క్రింది ప్రయోగములను గమనింపుడు. “తస్యాం హిరణ్మయఃకోశః స్వర్గోలోకోఽజ్యోతిషావృతః” “యోవైతాం బ్రహ్మణో వేద ....” “తేనధీరా అపీయంతి బ్రహ్మ విదః స్వర్గలోకం. ఇత ఊర్ధ్వం విముక్తా” “అపహత్యపాప్మానం అనంతే స్వర్గలోకే జ్యేయే ప్రతితిష్ఠతి” ఈ వాక్యములలో జ్యోతిర్మయ హిరణ్మయ కోశమును బ్రహ్మపురముగను ప్రకృతి బన్ధవినిర్ముక్తులై పుణ్య పాప విధూననమును చేసిన బ్రహ్మవేత్తలచే గమ్యమైన అనంత స్థానముగను కీర్తింపబడిన స్వర్గము మోక్షమే గదా! కనుక “ధ్రువ సూర్యాంతరం యచ్చ” ఇత్యాది పురాణ శ్లోకమును బట్టి దేవ లోకార్థముననే స్వర్గశబ్దమునకు రూఢిశక్తియని వాదించుట అనాలోచితమే! పై ప్రయోగములను బట్టి స్వర్గశబ్దము మోక్షవాచకము గూడనని తేలుట చేతను, అసలు సంపూర్ణముగా నిరతిశయ సుఖాస్పదమైనది మోక్షమే యగుట చేతను, అదియే స్వర్గశబ్దమునకు ముఖ్యార్థము.

అంతేకాదు, శ్రీ శంకరాచార్యులవారు గూడ ఈ స్వర్గశబ్దమునకు దేవలోకమే ముఖ్యార్థమని చెప్పలేదే. వారు “త్రిణాచితేతః త్రయమే తత్ విదిత్వా ... య ఏవం విద్వాన్ ... మోదతే స్వర్గలోకే” అను 18 వ మంత్రము వద్ద జ్ఞానకర్మ సముచ్చయముచేత సాధ్యమగు ఈ స్వర్గము సూర్యధ్రువమండల మధ్యవర్తి దేవలోకమున కంటె అతిరిక్తమైన వైరాజమును విరాట్పురుషావాస లోకమని వ్యాఖ్యానించిరి.

ఇక “స్వర్గాపవర్గమార్గాభ్యాం-” “న స్వర్గం నా పునర్భవం” ఇత్యాది ప్రయోగములను పరిశీలింపవలెను. ఈ ప్రయోగములచేత నపర్గము (మోక్షము) స్వర్గమునకంటె భిన్నమేనని, అది స్వర్గశబ్దవాచ్యము కాదని, అపోహ కలుగవచ్చును. అది సరిగాదు. స్వర్గపదమునకు దేవలోకము మోక్షము అని రెండర్థములున్నను, ఇచట బ్రాహ్మణ పరివ్రాజక న్యాయ ముచేత స్వర్గమనగా దేవలోకమని మాత్రమే అర్థసంకోచమును చెప్పవలెను. ఇందుచేత స్వర్గశబ్దమునకు మోక్షార్థము లేదని సిద్ధింపదు.

నిఘంటువును బట్టి నిర్వచనమును బట్టియు పరివ్రాజక శబ్దము సామాన్యముగా సర్వసంగ పరిత్యాగమును చేసిన సన్న్యాసియగు వ్యక్తికి వాచకమైనందున బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యాది సర్వ సన్న్యాసులకును వాచకమైనను “బ్రాహ్మణ పరివ్రాజకః గచ్ఛతి” ఇత్యాది ప్రయోగములలో బ్రాహ్మణశబ్ద సాన్నిధ్యమును బట్టి బ్రాహ్మణజాతికి చెందిన సన్న్యాసికి మాత్రమే వర్తించునని అర్థ సంకోచమును చెప్పకొనవలెను. అట్లే “స్వర్గాపవర్గమార్గాభ్యాం” ఇత్యాది ప్రయోగములలో గూడ, అపలు స్వర్గశబ్దము నిరతిశయ సుఖాస్పదమగు దేవలోకము, మోక్షమునని రెండర్థములకును వాచకమైనను, అపవర్గశబ్ద సామీప్యమును బట్టి దేవలోకమాత్ర వాచకముగా సంకోచమును చెప్పకొనవలెను. అంతేగాని, స్వర్గశబ్దమునకు మోక్షమును అర్థమే లేదనుటకు ఇది హేతువు కాజాలదు.

పరివ్రాజకశబ్దము బౌద్ధజైనాది సన్న్యాసులకును వైదిక సన్న్యాసులకును సామాన్యముగా వాచకమైనను, “బ్రాహ్మణ పరివ్రాజక” అను ప్రయోగమున వైదిక సన్న్యాసికే వాచకమని సంకోచమును చెప్పట - అని గూడ కొందరు ఈ న్యాయమునకు వివరణమునిత్తురు. మొత్తమున తాత్పర్యముకటియేగాని భేదము లేదు.

ఇంతవరకు స్వర్గశబ్దమునకు నిరతిశయ సుఖాస్పదము అని అర్థమనియు అట్లు సుఖాస్పదమైనది దేవలోకమో మోక్షమో గనుక, ఆ రెంటిని స్వర్గశబ్దము ముఖ్యవృత్తి (అభిధావృత్తి) చేతనే బోధించుననియు అందులకు ప్రమాణములు “యస్మిన్ నోష్ఠం...” ఇత్యాది నిర్వచనము దానికి వివరణమగు పూర్వమీమాంసలోని స్వర్గకామాధికరణము, మరియు మోక్షార్థముననే స్పష్టమగు వైదిక ప్రయోగములు కలవనియు నిరూపింపబడినది.

పోనీ! స్వర్గమనగా మోక్షమును అర్థము అముఖ్యార్థమే (లాక్షణికమే) అనుకున్నను తప్పులేదు. దేవలోకము అను మీ ముఖ్యార్థము ఇవట కుదరనందున ఆ మోక్షమును లాక్షణికార్థము నిచట స్వీకరింపక తప్పుదు. “ముఖ్యార్థమునకు బాధకములు ఏమియు లేవని వివరించితిమి గదా!” అందురేమో ! అది పొరపాటు. వెనుక 12 వ మంత్రమున “స్వర్గలోకే న భయం కించనాస్తి ...” ఇత్యాదిగా చెప్పబడిన భయ రాహిత్యాది లక్షణములే దేవలోకమును అర్థము చెప్పటకు స్పష్టములైన బాధకములు. “స్వర్గేపి పాతభీతస్య” ఇత్యాది ప్రమాణములనుబట్టి సహషాదులవరే ఏ పాపముచేత ఎవఁడు ఈ స్వర్గము నుండి నాకు పతనమగునో అను

భయము దేవలోక నివాసికి గూడ సంభవించుటచేత “న భయం కించ
నాస్తి” అని కీర్తింపబడిన భయ రాహిత్యము అచట సంభవింపదు గనుక,
పునరావృత్తి రహితమైన మోక్షస్థానమే ఇచట స్వర్గశబ్దార్థముని గ్రహింపక
తప్పదు. పాపము చేతనే గదా! పునరావృత్తి జరుగునేమో అని భయము.
అట్టి భయమేమియు ఇచట లేదనుటచేత, అపహత పాపృత్వము అను స్థితి
చెప్పబడినది. మరియు “న తత్రత్వం, న జరయా బి భేతి” “అశనా
యాపిపాసే తీర్త్వా” “శోకాతిగః మోదతే” ఇత్యాదిగా జెప్పబడిన 12వ
మంత్రములోని లక్షణములన్నియు గూడ “విమృత్యుః విజరః విశోకః
విజిఘత్సః అపిపాసః సత్యకామ సత్యసంకల్పః” అను ముక్తపురుష
ప్రాప్య గుణాష్టకావిర్భావమునే సూచించుచున్నవి. దేవలోకవాసులకు ఇవ
న్నియు ఆసంభవమే గదా! ఈ బాధకములను బట్టియే దేవలోకమును
ముఖ్యార్థమును విడచి లాక్షణికముగు మోక్షరూపార్థము గ్రహింప బడెను.
ఇట్లు అప్రయ్య దీక్షిత వాదము పూర్తిగా అసంబద్ధమైనందున, శ్రీరామాను
జులు ఇచట స్వర్గశబ్దమునకు చెప్పిన మోక్షమును అర్థము నిరాక్షేపణీయము
సుసమంజసము నని రంగరామానుజుల సిద్ధాంత సారాంశము.

21వ మంత్రము :-

యేయంప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే

అస్తీత్యేకే, వాయుమస్తీతి చైకే

ఏతద్విద్యాం అనుశిష్టస్త్వయాహం

వరాణామేష వరస్తృతీయః

ప్రతిపదార్థము :-

ప్రేతే

- స్థూల సూక్ష్మరూప ప్రాకృత శరీరమును
విడచిపోయిన

మనుష్యే

- ముక్తుడైన మనుష్యుని గూర్చి

ఏకే అస్తీతి

- కొందరు ఆ ముక్తపురుషుడు కలదనియు

ఏకే అయం నాస్తిఇతి చ

- కొందరు అతడులేదనియును

(చెప్పుచున్నట్లు)

యా ఇయం విచికిత్సా

- ఇట్టి విరుద్ధాభిప్రాయ పరంపర
ఏది కలదో

- త్వయా అనుగ్రహః అహం - నీచేత తత్త్వమును
 ప్రబోధింపబడిననేను
 ఏతత్ విద్యామ్ - ఆ ముక్తపురుషునికి అభించు
 మోక్ష తత్త్వమును తెలుసుకొందును గాక
 వరాణాం - వరములలో
 ఏషవరః తృతీయః - ఇది నా మూడవ వరము.

వివరణము :-

(ప్రేతే మనుష్యే) ప్రేత శబ్దమునకు నిఘంటువునుబట్టి మరణించినవాడు అని అర్థము. మరణమనగా శరీరత్యాగము. నిత్యుడైన జీవునికి అనాదిగా అనువర్తించుచున్న పుణ్యపాపరూప కర్మసంబంధముచేత త్రిగుణాత్మక ప్రకృతితో సంసర్గము ఏర్పడినది. ఈ ప్రకృతి సంసర్గము సూక్ష్మశరీర ప్రాప్తి స్థూల శరీరప్రాప్తి అని రెండు విధములు. అందు మొదటిది సూక్ష్మ శరీరము. నిత్యములగు ఏరాదశేంద్రియ-పంచభూత సూక్ష్మాణువులతో ఏర్పడినది. ఇది జీవునికి, గింజకు పైపొట్టువలె సూక్ష్మావరణ ధై విడువకుండ అనాదిగా అనువర్తించుచున్నది. ఇక రెండవదియగు స్థూలశరీరము ఆ సూక్ష్మశరీరవిశిష్టుడైన జీవునికి కర్మఫల భోగార్థమై దేవ - మనుష్య - పశు - పక్షి - క్రిమికీటాది జంగమప్రాణి రూపమునను తరుగుల్యులరాలి స్థావర రూపమునను కలుగుచున్నది. ఆయా కర్మానుభవమునకై నిత్యుడగు జీవునికి మారిమారి వచ్చుచుండు ఇట్టి స్థూల శరీరప్రాప్తినే జన్మమనియు తత్పరిత్యాగమునే మరణమనియు చెప్పట లోక వ్యవహారమున కల్గినది. తిరిగి మరొక కర్మ ఫలానుభవమునకై వేరొక శరీరమును పరిగ్రహించుట ఆ అనుభవానంతరము దానిని త్యజించుట ఇది క్రమము. స్థూల శరీరమునకు ఇట్లు రాకపోకలు ఉన్నను, సూక్ష్మ శరీరము మాత్రము సర్వదా విడువకుండ అనువర్తించియే యుండునది. అదిగూడ విడువబడుటయే బంధవిముక్తి - అనగా మోక్షము అనబడును. ఇక ప్రస్తుతమంత్రమున “ప్రేతే మనుష్యే” అను పదమునకు ఏమర్థము? అని విచారించవలెను. ఇది సావధానముగా అందరును గ్రహింపవలసిన అతి సూక్ష్మాంశము. ముఖ్యత ముఖ్యము.

దీనికి “మనుష్యుడు మరణించిన పిదప” అని నిఘంటువుల ప్రకారము అర్థము చెప్పినపుడు స్థూలశరీరమును త్యజించిన ఈ మనుష్యుడు (జీవుడు) ఆ పిదప గూడ ఉండునా? లేక ఆ శరీరముతో పాటు

అతడుగూడ నశించి ఇక లేడని చెప్పవలెనా అని సందేహము. “ఈ శరీరములో పూర్వము ఉండిన జీవుడు మరణానంతరమేమగును? పిదపగూడ నిత్యుడుగనే యుండి వేరొకచోటి వెచ్చటికోపోవునా? ఈ శరీరముతోపాటు ఇంతటితో వినాశమునే పొందునా? అను ఈ విషయమును గూర్చి ఇది ఇట్లని ఎవరును లేల్చి చెప్పలేక పోవుచున్నారు. ఈ జీవ రహస్యమును విడమరచి నాకు చెప్పమని, అందరికిని మృత్యువును కలిగించు నీవే ఇందలి తత్త్వమెరుగుదువు గనుక, నాకీసూక్ష్మవిషయమును తెలుపగలవాడవు నీవే”నని నచికేతుడు తనమూడవ వరమున యమునివద్ద కోరుచున్నాడని భావము. “కనబడుచున్న ఈ దేహమునకంటే వేరే జీవుడున్నాడా! ఉన్నచో దీనిని విడిచి వేరొకచోటికి పోవునా. వేరే జీవుడనువాడే లేనిచో దేహమే జీవుడుగనుక దేహముతో జీవుడు నశించినట్లే అని తేలును. కావున దేహాతిరిక్తమగు అత్మకలదా లేదా యను నా సందేహమును తీర్చుమని ఈ మూడవవరమునకు తాత్పర్యము” అని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు వివరించియున్నారు.

ఈ యర్థమునందు ఒక అనౌచిత్య దోషము స్ఫురించును. ప్రశ్నించుచున్న నచికేతునికి దేహమునకంటే వేరేగా జీవుడు కలడని అతడు మరణించినపిదప పుణ్యపాపరూప కర్మఫలానుభవమునకై స్వర్గనరకాద్రిలో కములకు పోవునని, తెలియదా? తన తండ్రి ఋత్విక్కులకు దానము చేయుటలో లోభముతో లోపము చేసినందున, అతనికి యజ్ఞఫలము స్వర్గము సిద్ధించదని తలపోసిన నచికేతునికి దేహాతిరిక్తత్వకలడను విషయమున సందేహమే లేదు. కావున అతడు పామరునివలె అట్లు ప్రశ్నించెననుట అనుచితము అనంభవము. నచికేతుని ప్రశ్నకు భావమదికాదు. మరేమనగా

“వేలే మనుష్యే” అను పదములకు “మనుష్యుడు స్థూల సూక్ష్మ రూప శరీరములను రెంటిని పూర్తిగా త్యజించినపిదప” అని ప్రతిపదార్థము. ప్రకృతి బంధము పూర్తిగా విడిపోయిన పిదప జీవునికి కలుగు “ముక్తి” అనబడు స్థితి ఎట్టిది? అపుడతనికి లభించు మోక్షదశలో కల విశేషములేవి? ఈ మోక్షదశను గూర్చి పలువురు పలురకములుగా చెప్పుచున్నారు గదా! ఆ మోక్ష దశయందలి వాస్తవ మేమో నాకు తెలుపుమని ఈ సూక్ష్మార్థ జిజ్ఞాసతో నచికేతుడు తృతీయ వరమునడుగుచున్నాడు. పైన యముడు గూడ దీనికి తగినట్లుగానే జీవాత్మ - పరమాత్మ స్వరూపములను “సోఽధ్యనః పారమార్థీతి తద్విష్ణోః పరమం పదం” అని మోక్ష స్వరూపమును

తత్ప్రాప్తికై ఉపాసన స్వరూపమును వివరించి చెప్పబోవుచున్నాడు. ఇట్లు పూర్వోత్తర సందర్భములను పరామర్శింపగా జీవునికి స్థూల సూక్ష్మరూప ప్రకృతిబన్ధము పూర్తిగా తొలగిపోయినపిదప కలుగు మోక్షదశ ఎట్టిది అని ప్రశ్నించెననియే ఈ “యేయంప్రేతే ..... మనుష్యే” అను మంత్రము నకు తాత్పర్యమని భగవద్రామానుజులు శ్రీభాష్యమున ఆత్మధరణమున నిరూపించిరి. అట్టి మోక్షదశను గూర్చి పలువురు మతకర్తలు భేదాభిప్రాయమును కలిగియున్నందున ఏది నిజమని జిజ్ఞాసువుగా నచిరేతునికి కలిగిన సంశయము ఇందు ప్రకటంపబడినది.

అవటి శ్రీ భాష్య వాక్యములివి. “నహి జీవస్య దేహతిరిక్తస్య అస్తిత్వ నాస్తిత్వ శంకయా అయం ప్రశ్నః. తథాసతి పూర్వవరద్వయం వరణానుపపత్తే. తథాహి - పితుః సర్వవేగసదక్షిణ ప్రతుసమాప్తి దేహాయాం దీయమాన దక్షిణావైగుణ్యేన ప్రతువైగుణ్యం మన్యమానేన కుమారేణ నచికేతసా ఆస్తి కాగ్రేసరేణ స్వాత్మదానేనాపి పితుః ప్రతు సాద్గుణ్య మిచ్చతా ‘కస్మై మాం దాన్యసీ’ తి అసక్యత్ పృష్టవరా, స్పనిర్బంధ రుష్ట పితృవచనాత్ మృత్యుసదనం ప్రవిష్టేన, స్వసదనాత్ ప్రోషుషియమే, తదద ర్యనాత్ప్రతిస్థానాత్ రుపోషుషా స్పృశవాసభీత - తత్ప్రతివిధాన ప్రవృత్త మృత్యుప్రదత్తే వరప్రయే ఆస్తిక్యాతిరేకాత్ ప్రథమేన వరేణ స్వార్థానంప్రతి పితుః ప్రసాదో వృతః. ఏతచ్చసర్వం దేహతిరిక్తమాత్మానం ఆజానతో నోపప ద్యతే. ద్వితీయేన చ వరేణ ఉత్తీర్ణ దేహత్మాను భావ్య ఫలసాధన భూతాగ్ని విద్యా వృతా. తదపి దేహరిక్తత్వానభిజ్ఞస్యన సంభవతి. అతః తృతీయేన వరేణ యదిదం వియతే “యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే, , , ,” ఇతి, అత్ర పరమపురుషార్థ రూప బ్రహ్మ ప్రాప్తి లక్షణమోక్షయాథాత్మ్య విజ్ఞానాయ తదుపాయభూత పరమాత్మోపాసన-పరావరాత్మ తత్త్వ - జిజ్ఞాసయా అయం ప్రశ్నః క్రియతే. ఏవంచ ‘యేయం ప్రేతే’ ఇతి నశరీర వియోగ మాత్రాభిప్రాయమ్ అపితు సర్వబన్ధ వినిర్మోక్షాభిప్రాయమ్. యథా - “నప్రేత్య సంజ్ఞాస్తి” ఇతి. అయమర్థః “మోక్షాధిక్యతే మనుష్యే ప్రేతే సర్వబన్ధ వినిర్మూక్తే తత్స్వరూప విషయ వాదవిప్రతిపత్తి నిమిత్తా అస్తి నాస్త్వాత్మికా యేయం విచికిత్సా తదపనోదనాయ తత్స్వరూపయాథాత్మ్యం త్వయా అనుశిష్టోపాం విద్యాం జానీయాం ఇతి. తథా హి బహుథా విప్రతిపద్యంతే .....” ఇత్యాది.

ఈ శ్రీ భాష్యవాక్యములకు తెలుగు అనువాదమిది. ‘దేహము కంటే

వేరుగ ఒక జీవుడు కలదా లేదా అని సందేహము కలిగి నచికేతుడు యముని గూర్చి ప్రశ్నచేయలేదు. అట్టి సంశయమే ఉన్నచో మొదటి రెండు వరములను కోరుట తగదు. ఎట్లనగా- సర్వవేద సదక్షిణ క్రతువును పూర్తి చేయుచు తండ్రి చేయు దానములో రోషమేర్పడినదని దానివలన క్రతువు గూడ రోషభూయిష్టమైనదని అతని కుమారుడగు ఆస్తీకాగ్రేసరుడగు నచికేతుడు భావించెను. తనను కూడ దానమిచ్చుట ద్వారా అట్టి క్రతు రోషము తొలగి తండ్రికి సద్గతి కలుగునని తలచి “నన్నెవరి కీత్తువు తండ్రి ?” అని పదే పదే తండ్రిని నిర్బంధించెను. దానితో తండ్రి యొక్క కోపమునకు పాత్రుడై యమసదనము చేరెను. యముడవుడు అచ్చట లేడు. నచికేతుడు 3 రాత్రులప్పుడు ఉపవాసముండవలసి వచ్చెను. దానిని తెలిసి భయపడి ఆ దోషము పోగొట్టుకొనుటకు యముడు, 3 వరములివ్వ దంచెను. ఆస్తీకాగ్రేసరుడగు నచికేతుడు తనపై తండ్రి మనసులో కలిగిన కోపము తగ్గి వైర్మల్యమేర్పడాలని మొదటివర మడిగెను. శరీరముగంటే జీవుడు వేరని తెలియనిచో నచికేతుడిట్లడిగి ఉండడు గదా! రెండవ వరముతో దేహమును వదలిన పిదప జీవుడనుభవించు శాశ్వత ఫలమును లభింపజేయు ‘అగ్నివిద్య’ నొక దానిని కోరెను. దేహము కంటే ఆత్మవేరని తెలియని వాడట్లు కోరలేడు, ఇందువల్ల ‘యేయంప్రేతే...’ అనేమంత్రముచే గొప్పదైన పరబ్రహ్మ ప్రాప్తి అనే మోక్షము యొక్క యధార్థ స్వరూపమును, దానికి సాధనమగు పరమాత్మోపాసన స్వరూపమును తెలుసుకొన గోరి మూడవ వరమున నచికేతుడు ప్రశ్నించెను, కనుక ‘కేవల స్థూల శరీరముకంటే జీవుడు వేరా కాదా అనేది కాదు నచికేతు ప్రశ్న. స్థూల సూక్ష్మశరీరములు రెంటినీ విడచిన జీవుని మోక్ష స్వరూపమును తెలియగోరుటయే’ అను శ్లోకార్థముపైన వివరింపబడినది.

పూర్వోత్తర సందర్భములను వివరముగా తెలిపి ప్రకృత మంత్రము యొక్క అర్థమును నిష్కర్షించి చూపిన ఈ భాష్య వాక్యముల సారాంశమునే నిరూపించి, వెనుక మేము ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములను వ్రాసియున్నాము. ఇక అనంతరము శ్రీభాష్యకారులు - “కేచిత్ విత్తి మాత్రస్యాత్మనః స్వరూపోచ్చిత్తి లక్షణం మోక్షమాచక్షతే” అని మొదలిడి, “త్రయ్యంత నిష్ఠాతాస్తు మోక్షమాచక్షతే” ఇత్యాది వాక్యములలో మోక్షస్వరూపముపై వివిధ మతభేదములను చూపి, చివరకు మోక్షతత్త్వమును నిష్కర్షించిరి.

ఆ మత బేధ వివరములను సిద్ధాంత తత్త్వమును మా ముండకోపనిషద్వ్యుభాసమున 186, 187 పేజీలలో భాష్యానుసారము నిరూపించి యున్నాము. జిజ్ఞాసువులు అచట ఆ విశేషమును గ్రహింప ప్రార్థన.

కావున “ప్రేతేషునుష్యే” అను పదములకు సామాన్యముగా “మనుష్యుడు మరణించినపుడు” అని యర్థమును గాక, “స్థూల సూక్ష్మ శరీరములు విడిచిపోయి ముక్తుడైన పురుషుడు” అనే అర్థమును చెప్పటయే సమంజసము. స్వర్గాది లోకాంతరములకు పోవు దేహోతిరిక్తాత్మను గూర్చి నచికేతునికి సందేహమే లేదు గనుక ఆ యర్థమిచట పూర్తిగా అనుచితము.

22 వ మంత్రము :-

దేవైరత్రాపి విచికిత్సితం పురా!

స హి సుజ్ఞేయ మణురేష ధర్మః

అన్యంవరం నచికేతో వృణీష్య

మా మోపరోత్థీ రతి మా సృజైనమ్

ప్రతిపదార్థము :-

అత్ర	-	ఈ ముక్తాత్మస్వరూపవిషయమున
పురా	-	ఎప్పటినుండియో
దేవైరపి	-	జ్ఞానాధికులైన దేవతలచేత గూడ
విచికిత్సితం	-	సందేహింపబడుచున్నది
ఏష ధర్మః	-	మోక్షసాధనమైన ఈ తత్త్వజ్ఞానము
అణుః	-	చాలా సూక్ష్మమైనది (కనుక)
సహి సుజ్ఞేయం	-	సులభముగా తెలుసుకొనుటకు శక్యముగానిది
నచికేతః	-	ఓ నచికేతుడా!
అన్యంవరం వృణీష్య	-	వేరేవరమును కోరుకొనుము
మామా ఉపరోత్థీః	-	నన్ను అతిగా నిర్బంధించకుము
మా (మాం) ఏనం	-	నా కొరకై ఈ మూడవవరమును
ఆతిస్పృజ	-	విడిచిపెట్టుము.

గహనమైన రహస్యార్థమును, దృఢమైన అధ్యవసాయము లేని వారికి చంచల బుద్ధులకును ఉపదేశింపరాదు. “సంవత్సరం తదర్థంవా మాస త్రయ మథాపివా” అని ధర్మశాస్త్రమున చెప్పబడినట్లు, చిరకాలము (ఏడాది, 6 నెలలు, 3 నెలలు కాని) శ్రోతయొక్క అధికారమును పరీక్షించి గాని రహస్యార్థములను ఉపదేశింపరాదని నియమము కలదు. నచికేతుని స్వరూప స్వభావము లెట్లెవో తెలిసికొనకుండనే ఇంత తొందరలో ఉపదేశించ కూడదు. ఉపదేశమునకు అనర్హుడైనచో అసలే ఉపదేశింపరాదు. అని ఈ విధముగా తన మనస్సులో భావించిన యముడు నచికేతునితో ఇట్లనుచున్నాడు. దేవతలంతటి జ్ఞానాధికులైనవారే తత్త్వమునెరుగ లేక సంశయములో పడియున్నారు. నీవు మనుష్యమాత్రుడవు. మోక్షసాధన మైన ఈ ముక్తాత్మస్వరూప విషయమున తత్త్వజ్ఞానమును తెలుసుకొనుట నీవంటివారికి అసాధ్యము. కావున నాయనా నచికేతా! మరేదైన ఇంకొకవ రమును కోరుకొనుము, నన్ను బలలవంత పెట్టుకుము. నామాటవిని ఈ కోరికను విడువుము. ఇది యముని వచనము.

23 వ మంత్రము

దేవైరత్రాపి విచికిత్సితం కిల

త్వంచ మృత్యో! యన్న సుజ్ఞేయ మాత్త ।

వక్తాచాస్య త్వాద్యగన్యో నలభ్యః

నాన్యో వరస్తుల్య ఏతస్య కశ్చిత్॥

ప్రతిపదార్థము :-

అత్రాపి	-	ఈ విషయమునందు
దేవైరపి విచికిత్సితం కిల	-	దేవతలంతటి వారిచేతకూడ
	-	సందేహింపబడుచున్నదిగదా!
మృత్యో!	-	ఓ వాయుదేవా!
యత్	-	ఏముక్తాత్మ తత్త్వమునుగూర్చి
నసుజ్ఞేయం	-	సులభముగా తెలుసుకొనుట అశక్యమని
త్వంచ ఆత్మ	-	నీవును చెప్పితివో
అస్య వక్తాచ	-	అట్టిసూక్ష్మ విషయమును చెప్పగలవాడు

త్వాద్యక్ అన్యః	- నివంటివాడు మరియొకడు
నలభ్యః	- (నాకు) దొరకడు
ఏతస్య తుల్యః	- దీనికి సాటియగు
కశ్చిత్ అన్యః వరః	- వేరొక వరము
న	- లేదు

వివరణము :-

ఇది నచికేతుని వాక్యము. తానడిగిన రహస్య విషయమును నీకు తెలుపరాదని చెప్పి యముడు తిరస్కరించినపుడు, అదేదో తప్పక తెలుసుకొని తీరవలెనని నచికేతునికి పట్టుదల ఎక్కువైనది. యముడును తనకీవిషయము తెలియదని చెప్పబలేదు. గాని సామాన్య మానవులకు దీనిని తెలుసుకొనుట అసాధ్యమనుచున్నాడు. ఇంత పరమ సూక్ష్మ విషయమును తెలిసి చెప్పగలవాడు లభించినపుడు, చిక్కిన అవకాశమును తాను జూరవిడుచుకొనుట తగదు. అని తలచిన నచికేతుడుతన పట్టును విడువక తిరిగి గట్టిగా ప్రార్థించు చున్నాడు. ఓ యమదేవ! దేవతలకే సందేహోద్బవమైన ఆ ముక్తాత్మస్థితిగూర్చి సమర్థుడైన నీవు తప్ప నాకు మరెవ్వరు ఉపదేశించగలరు? ఇదియే నా ముఖ్యమైన వరము. నీవు వేరే ఎన్ని వరములిచ్చినను దీనికి సాటిరావు. నా ఈ కోరికను నీవు తీర్చనిదే నేనిచటినుండి కదలను. ఇది నచికేతునికి తత్త్వమును తెలిసికొనుటలో ఎంతటి ఉత్సాహమైన జిజ్ఞాస కలదో తెలుపునట్టి సన్నివేశము. “ముముక్షువునకు ఇట్టి జిజ్ఞాస అవసరము” అని బోధించుటకే ఈ ఉపనిషత్తు నచికేతోపాఖ్యానమును ప్రస్తావించినది.

24 వ మంత్రము :-

శతాయుషః పుత్ర పౌత్రాన్ వృణీష్య
బహున్ పశూన్ హస్తీ హిరణ్యమశ్వాన్,
భూమేర్మహదాయతనం వృణీష్య
స్వయంచ జీవ శరదో యావదిచ్ఛసి॥

25వ మంత్రము :-

ఏతత్తుల్యం యదిమన్యసే వరం
 వృణీష్వ విత్తం చిరజీవికాం చ,
 మహాభూమౌ నచికేతః! త్వమేధి
 కామానాం త్వా కామభాజం కరోమి॥

ప్రతిపదార్థము :-

[పై రెండు శ్లోకములకు కలిపి]

శతాయుషః	- నూరేండ్లు జీవించగల
పుత్ర పౌత్రాన్ వృణీష్వ	- కొడుకులను మనుమలను కోరుకొనుము.
బహూన్ పశూన్	- అనేక గోవులను
హస్తీ హిరణ్యం అశ్వాన్	- ఏనుగులను బంగారమును గుఱ్ఱములను
భూమేః మహదాయతనం	- భూమండలమున అత్యున్నత సౌధమును
వృణీష్వ	- కోరుకొనుము.
యావత్ శరదః ఇచ్ఛసి	- ఎన్నిసంవత్సరములు కోరుకొందువో
స్వయంచ జీవ	- నీవును అన్యేండ్లు జీవించుము.
ఏతత్తుల్యం	- ఈ వరముతో సమానమైన
వరం యది మన్యసే	- వేరేవరమును నీవు భావించినచో
విత్తం చిరజీవికాంచ	- ధనమును, చిరకాల జీవనమును
వృణీష్వ	- కోరుకొనుము.
మహాభూమౌ	- విశాల భూమండలమున
నచికేతః! త్వం ఏధి	- ఓ నచికేతుడా! నీవు చక్రవర్తివగుము.
కామానాం	- లోకులచే కోరబడు సంపదలకు
త్వా కామభాజం	- నిన్ను కోరదగినవానినిగా
కరోమి	- చేసెదను.

వివరణము

ఈ నచికేతునికి భౌతికములైన భోగభాగ్యములపై ఆశ కలదా! లేక, సంపూర్ణ వైరాగ్యము కలిగినదా! అని పరీక్షించుటకై యముడతనిని పలువిధములుగా పరీక్షింపదలచి ప్రలోభపెట్టుచున్నాడు. దృఢమగు వైరాగ్యములేనివానికి బ్రహ్మోపదేశమును పొందుటకు అధికారము లేదుగదా! అనగ్నికారికి ఉపదేశమును చేయు గురువు దోషిగా పరిగణింప బడును. తన కట్టి అపకీర్తి రాకూడదని భావించిన యముడు ఇది తప్ప నీవు కోరినదేమైన, ఇత్తునని ఆశపెట్టుచున్నాడు. పూర్ణాయుర్దాయముగల పుత్ర - పౌత్రులను కోరుకొనుము. ఎన్నో ఆవులను, ఏనుగులను, గుఱ్ఱములను, బంగారమును, భోగస్థానమగు ఆత్మస్వత దేశమును కోరుకొనుము. నీ ఇష్టము వచ్చినన్ని ఏండ్లు జీవించుము. నీ విపుడు పట్టుపట్టిన ఈ మోక్ష తత్వోపదేశమును తప్ప, దీనికి సాటిదని నీవు భావించిన వేరే ఎన్నింటినైన ఇత్తును, కోరుకొనుము. విశాల భూమండలమునకు చక్రవర్తిని చేయుదును. రత్నరాసులతో నిండియుండు మహైశ్వర్యము నిత్తును. ఇంతెందులకు? అందరిచే కోరబడు అతిలోక సౌందర్యవతులగు అస్పరసలను సర్వవిధ సంపదలను తామేకోరి నీవద్దకు వచ్చునట్లు చేయుదును.

26 వ మంత్రము :-

యేయే కామా దుర్లభా మర్త్యలోకే
సర్వాన్ కామాన్ ఛందతః ప్రార్థయస్వ,
ఇమారామా స్సరథా స్సతూర్యాః
నహీదృశా లంభనీయా మనుష్యైః॥
అభిర్మృతృతాభిః పరిచారయస్వ
నచికేతః! మరణం మా మప్రాక్షీః॥

ప్రతిపదార్థము :-

మర్త్యలోకే	- భూలోకములో
యేయే కామాః	- కోరిన ఏయే భోగములు
దుర్లభాః	- లభింపశక్యముకావో
సర్వాన్ కామాన్	- అట్టికోరికల నన్నింటిని

- ఛందతః ప్రార్థయస్వ - యధేష్టముగా కోరుకొనుము.
 సరథాః సతూర్యాః - రథములతో వాద్యములతో పాటు
 ఇమాః రామాః - ఈ సుందరీమణులను కోరుకొనుము
 ఈదృశాః - ఇట్టి స్త్రీలు
 మనుష్యైః నహిలంభనీయాః - మనుష్యులచే పొందబడరు గదా!
 మచ్చుల్తాభిః ఆభిః - నేనిచ్చిన ఈ స్త్రీలతో
 పరిచారయస్వ - సేవలను పొందుము.
 నచికేతః! - ఓ నచికేతుడా!
 మరణం మా అనుప్రాక్షీః - శరీరత్యాగానంతర మొక్కదశను
 గూర్చి - మాత్రము అడుగకుము.

వివరణము :-

ఓ నచికేతుడా! భూలోకమున లభించని ఏభోగములనైనను సరే కోరుకొనుము. రథములు, వేణుమృదంగాదులు, అప్పురసలు నీ ఇష్టానుసారము వేటివైన కోరుకొనుము. ఇవన్నియు భూలోకములో లభింపనివి గద! నేనిచ్చు దేవవనిరలు నీకు సర్వవిధ సేవలు చేయుదురు. మరణానంతరము ముముక్షువునకు లభించు స్థితి ఎట్టిది అను ఈ చివరి ప్రశ్నమును గూర్చి మాత్రము అడుగకుము. అని యిట్లు యముడు నచికేతునికి ఎన్నో రకములైన ఆశలు కలుగునట్లుపలికెను.

27వ మంత్రము :-

శ్వో లభావామర్త్యస్య యదంతకైతత్
 సర్వేంద్రియాణాం జరయంతి తేజః
 అపిసర్వం జీవిత మల్పమేవ
 తనైవ వాహ్ స్తవ నృత్యగీతే..

ప్రతిపదార్థము :-

- అన్తక! - ఓ యమదేవ!
 శ్వః లభావాః - రేపటివరకు ఉండని (అనిత్యములైన)
 మర్త్యస్య - ఈ భోగములన్నియు
 - మానవునియొక్క

సర్వేంద్రియాణాం	- అన్ని ఇంద్రియములయొక్క
యత్ ఏతత్ తేజః	- ఏ ఈ తేజస్సు (ప్రకాశ శక్తి) కలదో
జరయంతి	- దానిని క్షీణింపచేయగలవు
సర్వం అపి జీవితం	- ప్రతి ప్రాణియొక్క జీవితముగూడ
అల్పమేవ	- కొద్దికాలమునకు మాత్రమే (అస్థిరమే)
వాహస్తవైవ	- గుఱ్ఱములు (వాహనములు)
	నీకే ఉండనిమ్ము
నృత్యగీతే తవైవ	- నాట్య, సంగీతాది భోగములు నీకే
	ఉండనిమ్ము - (అవేవియు నాకు వద్దు)

వివరణము:-

యముడు చూపిన ఆశలకు లొంగక నవితేతుడు తన దృఢ సంకల్పమును తెలుపుచున్నాడు. మానవునికి కలుగు సుఖభోగములన్నియు అనిత్యములే. పైగా ఆ భోగానుభవములచేత మానవునికి గల సర్వేంద్రియముల శక్తియు క్రమముగ క్షీణించుటయే గాని, మిగులునది ఏమియులేదు. వైషయిక భోగానుభవముచేత శరీరేంద్రియములలో ఉన్న శక్తిగూడ లోపించి దౌర్బల్యమేర్పడును. ఇక బ్రహ్మ మొదలుకొని పీఠీలికాపర్యంతముగల సర్వప్రాణులయొక్క జీవితముగూడ కించిత్కాల పరిమితమేగాని, శాశ్వతముకాదు గదా! ఇట్లు విచారింపగా, ఆయుష్యమా అల్పము. భోగానుభవములచే ఉన్న శక్తి గూడ లోపించుట తథ్యము. ఇక నీ విచ్ఛేదనన్న ఆ గుఱ్ఱములు ఏనుగులు మొదలైన ఐశ్వర్యములు నాట్య సంగీతాది వివిధ భోగములును నీకే ఉండనిమ్ము. అవేవియు నాకవసరములేదు. నీవు ఎంత ఆశపెట్టినను వాటిపైకి నా మనస్సు మరలుటలేదు.

28 వ మంత్రము :-

న విత్తేన తర్పణీయో మనుష్యః

లప్యోమహే విత్త మద్రాక్ష్యచేత్ తస్య

జీవిష్యామో యావదీశిష్యసి త్వం

వరస్తు మే వరణీయ స్స ఏవ||

ప్రతిపదార్థము :-

మనుష్యః	- మానవుడు
విత్తేన	- ధనముచేత
నతర్హణీయః	- తృప్తినొందడు
త్వాం అద్రాక్ష్యచేత్	- నిన్ను దర్శించితిమేని
విత్తం లప్స్యమహే	- ధనమును పొందగలము
త్వాం యావత్ ఈశిష్యసి	- నీవు ఎంతకాలము
	అధికారమును కలిగి యుండగలవో
జీవిష్యామః	- మేమంతకాలము (నీ అనుగ్రహము
	చేత) జీవించగలము.
మేనరణీయః	- నేనవశ్యముకొరదగినది.
స ఏవవరః	- ఆ మోక్షవిషయకమైన వరమే॥

వివరణము :-

ఓ యమదేవా! నీవు నాకు ధనముపైనను భోగములపైనను ఆశనుజూపి, మోక్ష స్వరూప విచారముపైగల నా దృష్టిని మరలించజూచుచున్నావు. అవి యెన్నియు నిష్కారములని నే నెరుంగుదును. మానవునికి ఎంత ధనము ఏచ్చినను “ఇక చాలునని” తృప్తికలుగదు. అట్లే కోరిన భోగములను అనుభవించిన పిదప గూడ తృప్తి ఏర్పడదు. పైగా కోరికలు అనుభవించిన కొలదియు ఇంకను పైపైన పెరిగి పోవుచునే యుండును. అనుభవజ్ఞులైన పెద్దలు చెప్పిన ఈ క్రింది నీతి శ్లోకము ఇచట భావింపదగును.

శ్లో. న జాతు కామః కామావాం - ఉపభోగేన శామ్యతి,
హవిషా క్షృష్ణైరైవ - భూయ ఏవాభివర్ధతే॥

కోరిన భోగములను అనుభవించినంత మాత్రముచేత ఆ కోరికలు మనస్సులో శాంతించవు, సరిగదా! పైపెచ్చు ఇంకను అధికమగుచుండును. అగ్నిలో హవిస్సును ఘోసినచో, అది చల్లారునని భావించుట పొరపాటు. దానివల్ల నది మరింత అధికముగా జ్వలించుట ప్రసిద్ధమే గదా! మన మనస్సులో శుట్టు కోరికలును అంతే. కనుక ధనము గాని, దానిచే లభ్యమగు భోగముగాని తృప్తినీయదు అని భావము.

మరియు, ఆ ధనమును సంపాదించుట నాకు ఏమంత కష్ట సాధ్యమైన పని కాదు. నీ దర్శనము వ్యర్థమైపోవునా? కోరినచో నీవు ఎంతైన ధనము నిత్తువు, కాని నాకు దానిపై మోజు లేదు. సరే, దీర్ఘాయుష్యమును కోరుకొనుము అందువా! అదియును నాకు దుర్లభముకాదు. సర్వ ప్రాణులకును మృత్యువును కలిగించగల నీవు నాపై అనుగ్రహమునే చూపినచో నా దీర్ఘాయుష్యమున కేమి కొదవ? నీవున్నంతవరకును నేను గూడ నీతో పాటు జీవించియుండగలను. నిన్ను గాదని నాకు మృత్యువునిచ్చువాడు మరొకడు లేడు గదా! కావున నాకు అదియును అప్రధానమే. ఇక మోక్ష తత్త్వమును తెలుసుకొనవలెనన్నది మాత్రమే నా ముఖ్యమైన కోరిక. అది తప్ప నాకు మరేమియు వద్దు.

29 వ మంత్రము :-

అజీర్యతా మమృతానా ముపేత్య
జీర్యన్ మర్త్యః క్వ తదాప్తః ప్రజానన్,
అభిధ్యాయన్ వర్ణరతి ప్రమోదాన్
అనతి దీర్ఘే జీవితే కోరమేత?,,

ప్రతిపదార్థము :-

అజీర్యతాం	-	జరామరణాద్యవస్థలకు అతీతులైన
అమృతానాం	-	ముక్త పురుషుల స్వరూపవైభవమును
ఉపేత్య	-	తెలిసికొని
ప్రజానన్	-	వివేకవంతుడైన
జీర్యన్ మర్త్యః	-	జరామరణాది దుఃఖములను పొందుచుండిన మానవుడు
తదాప్తః	-	అట్టినశ్వరసుఖములపై అపేక్షకలవాడెట్లగును?
వర్ణ,	-	ముక్తునికి కలుగు ఆదిత్యవర్ణము వంటి దివ్యశరీరమును
రతి ప్రమోదాన్	-	ఆ దివ్య భోగములను అను భవించుటచే కలిగిన వివిధానందములను
అభిధ్యాయన్ కః	-	తలంచుకొని ఉప్పిళ్లూరుచుండు

ఏ మానవుడు,
అనతిదీర్ఘే జీవితే - అత్యల్పము బుద్ధుడ (ప్రాయమునైన
జీవితముపై
రమేత - ప్రీతిని పొందియుండును?)

వివరణము :

మోక్ష దశలో ముక్తపురుషుని వైభవ మెట్టిదో తెలిసి కొనుటయే తన ముఖ్యమైన కోరికయను, దృఢనిశ్చయమును ఇవట నవికేతుడు సహేతు కముగా వివరించుచున్నాడు. ముక్తపురుషుడు (జీర్ణాత్) జరామరణాది దుఃఖపరంపరకు అతీతుడైనవాడు. ఈ మనుష్య లోకములోని మానవుడు (జీర్ణాత్) ఆ దుఃఖ పరంపరను నిరంతరమును అనుభవించుచుండువాడు. వివేకముతో ఈ పరమార్థమును ఎరిగిన మానవుడెవడైనను (తత్ ఆస్థాత్స) నీవు ఇచ్చెదనన్న ఈ క్షుద్ర భౌతిక భోగములకై ఆశపడునా? అట్టి సుఖ భావముం కొరకై నే నాశపడుటలేదు.

మరియు, పరమాత్మనుగూర్చి “ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్మాత్” అనియు, “హిరణ్యశృఙ్గః హిరణ్యకేశః అప్రణభాత్పర్వ ఏవ సువర్ణః” అనియు, శ్రుతుంచే అప్రాకృతమైన దివ్యమంగళ విగ్రహమున్నట్లు చెప్పబడి నది. ఆయన యొక్క అనుగ్రహముచే లభించు మోక్షదశలో ముక్తపురుషునికి గూడ అట్టే శరీరమే లభించునని సారూప్య పరమసామ్యశ్రుతులు బోధిం చుచున్నవి, అచట ప్రియములైన ఆయా పదార్థములను దర్శించినపుడు వాటిననుభవించినపుడు కలుగు అనందానుభవమునకు పరిమితియే లేదని “యతోవాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ” ఇత్యాది శ్రుతులును ప్రశంసించుచున్నవి. మోక్షములో కలుగు ఈ విధమగు వర్ణ - రతి - ప్రమోదములను గూర్చి తెలిసికొని శాశ్వతమగు వాటిని పొందుటకు అపేక్షను పొందియున్న మానవుడెవ్వడైనను క్షణికమైన ఈ ప్రాకృత జీవితముపై ఇంకను ఆశ కలిగి యుండునా? నీటి బుడగవలె నశ్వరము దుఃఖభూయిష్టమునైన ఈ భోగమును నేనసలే కోరను. “ఏతే వై నిరయాస్తాతః! స్థానస్య పరమాత్మనః” అని చెప్పబడినట్లు పరమ పదమునందలి దివ్యభోగములను చూచినప్పుడు వాటిముందు ఇంద్రాది లోకములలోని భోగములు గూడ నరక ప్రాయములే నని తెలియు చుండగా, ఇక ఈ మనుష్యలోక సుఖము

వివరణము :-

ఇచట “సాంపరాయ” శబ్దమునకు పారలౌకికము (పరలోకమునకు చెందినది) అను అర్థము రంగరామానుజీయ -- శంకర భాష్యములలో వ్రాయబడియున్నది. ఇట్లుండగా “సాంపరాయే తర్తవ్యాభావాత్ ....” ఇత్యాది బ్రహ్మ సూత్రమున సాంపరాయమనగా దేహావక్రమణకాలము అనగా దేహమునుండి జీవుడు నిష్క్రమించు కాలము అని శ్రీ భాష్యకారులు అర్థమును వ్రాసియున్నారు. సాంపరాయ -- సాంపరాయ అని కొద్ది పాఠ భేదమున్నను, ఈ పదము అమర అజయ నిఘంటువులలో అపద - యుద్ధము - భవిష్యత్కాలము - అని మూడర్థములు కలిగి యున్నట్లు పేర్కొనబడినది.

నిఘంటు ప్రకారము భవిష్యత్కాలము అను అర్థమును బోధించు సాంపరాయ శబ్దము ప్రస్తుతము ఈ మంత్రమున పారలౌకికము అను అర్థమును బోధించుటకు గల కారణము పరిశీలించదగును. “ప్రేతే విచికిత్సా” అను పూర్వమంత్రమునందలి “ప్రేతే” అను పదమునకు పర్యాయముగానే ఇచట “సాంపరాయే విచికిత్సంతి” అని ప్రయోగించుట గమనార్హము. కనుక అచట “ప్రేతే” అను పదమునకు చెప్పిన అర్థమునే ఇచట గూడ ఈ పదమునకు చెప్పవలసియుండును. అచట ఆ పదమునకు పూర్తిగా స్థూల, సూక్ష్మ శరీరములను త్యజించి మోక్షదశను పొందినవాడు అని గదా! యర్థము చెప్పబడినది. ఆ యర్థమే ఇచట గూడ “సాంపరాయే విచికిత్సంతి” అనగా “స్థూల శరీరమునేగాక సూక్ష్మ శరీరమును గూడ త్యజించిన ముక్తునియొక్క యేమోక్షదశను గూర్చి జనులు వివిధముగ తర్కించు చున్నారో అట్టి మోక్ష స్థానమును గూర్చియే నాకు చెప్పము” అని నవిరేతుడు అడుగుచున్నాడు. శంకర భాష్యనుసారము రంగ రామానుజులు “పారలౌకికము” అని వ్రాసినను “మహతి” అని మంత్రములో ఉన్న విశేషణమును బట్టి, మహతైన పారలౌకికమనగా స్వర్గాది పరలోక విషయముగాక అంతకంటే చాల గొప్పదియగు శాశ్వత మోక్ష స్థానమైన శ్రీ వైకుంఠ లోకమనియే రంగ రామానుజుల అభిప్రాయము

గూడనని భావింపదగును. నిఘంటువులలో చెప్పబడిన భవిష్యత్కాలము అను అర్థమే ముముక్షువునకు భవిష్యత్తులో రాబోవు మోక్షస్థానమెట్టిది అను విధముగా చెప్పబడినందున నిఘంటు విరోధము గూడలేదు. బ్రహ్మ సూత్రము నందలి సాంపరాయ శబ్దముగూడ ఉపాసకునికి దేహమునుండి నిష్క్రమించు కాలము తొందరలో రాబోవునదియే గనుక భవిష్యత్కాలార్థ మగుచూ ప్రకృత భవిష్యద్విశేష పరముగా పర్యవసించెనని శ్రీభాష్యకారుల ఆశయము. ఇట్లు ఇదియును నిఘంటువునకు అనుకూలమే.

మరొక స్వారస్యమేమనగా “పరేత” శబ్దము నరకాదులకు పోవు మృత పురుషునికి వాచకము. ముముక్షువు అట్లుగాక “సం-పరేతుడు” అనగా సంపరాయమును పొందినవాడు. ఉత్తమ గతియగు మోక్షమును పొందినవాడు. దేవతల బుద్ధికి గూడ అగోచరమై వివిధ దర్శన కర్తలచే వేరు వేరు విధముగా నిర్వచింపబడియున్న ఆ మోక్షస్థానము యొక్క పరమార్థమేదో నాకు ఉపదేశింపుము. అదియే నా మూడవది చివరిదియు నగు ప్రధానమైనవరము. దానిని తప్ప నీ వెన్ని ఆశలు పెట్టినను నేను మరొకదానిని కోరను అని భావము.

యముడు ఎంత మభ్యుపేక్షింప నచితేతుడు ఈ విధముగా తన దృఢనిశ్చయమును తెలిపెను గాని వేరొక వరమును కోరలేదు. అని ఇది శ్రుతి చెప్పిన వాక్యమైనట్లు “న వృణోతేన్మ - ఇతి శ్రుతేర్వచనం” అను రంగరామానుజ భాష్యము సూచించుచున్నది. కాని నచితేతుడే తన పట్టుదలను తెలుపుటకు ఈ నచితేతుడు ఇంకొకటి కోరడు సుమా యని ప్రథమపురుషలో చెప్పినట్లు భావించుట సముచితము. శ్రీరామాయణ యుద్ధ కాండమున చివరిరోజు యుద్ధమునుచేయు సందర్భమున శ్రీరామచంద్రుడు స్వయముగా “అద్య రామస్య రామత్వం ప్రశ్యంతు హరియూధపాః” ఓ వానర వీరులారా! నేడు ఈ రామునియొక్క (నాయొక్క) పరాక్రమ స్వరూపమేమో మీరే చూచెదరు గాక అని చెప్పియున్నాడు గదా! ఇదేచ్చాయలోనే, శంబూకుని వధమునకై ఖడ్గమును విసురుచున్న తన బాహువును గూర్చి శ్రీరాముడు “రామస్య

బాహురసి దుర్భరగర్భభిన్న సీతావివాసనపటోః" అని చెప్పినట్లుగా భవభూతిచేసిన ప్రయోగముగూడా నున్నది. నేను అని చెప్పకుండ, తన ప్రత్యేకతను సూచించుటకు వక్త చెప్పు ప్రయోగ వైచిత్రీ ఇది. ఇంతెందులకు? "విద్యాభీష్ణితం నచికేతసం మన్యే" అని రెండవ వల్లలో యముడు చెప్పిన మాటలోగూడ నీవు గట్టివాడవేనే అని చెప్పక, ఈ "నచికేతుడు మోక్షవిద్యపై గట్టిపట్టుదలతో నున్నాడే" అని నచికేతుని సంబోధించియే చెప్పట ఇటువంటి విచిత్రమైన భావగర్భితమైన ప్రయోగమే. కావున నచికేతుడే తనను గూర్చి ఈ నచికేతుడు మరొక దానినేమియు కోరడు అని చెప్పెను. మంత్రముల ఆనుపూర్వినిబట్టి నచికేతుని వాక్యమే ఇది యనుట స్వరసము.

ప్రథమవల్లీ సారాంశము

ఉద్దాలకుడు ఒక మహర్షి, అతడు స్వర్గఫలము నపేక్షించి “విశ్వ జిత్” అను యాగమును చేసెను. అందు యజమానుడు తన వద్దనున్న సర్వ ధనమును దానము చేయవలెనని వైదికవిధి. అతడట్లే దానమును చేయుచూ తనవద్దనున్న పనికిరాని వట్టిపోయిన ముసలిగోవులను దానము చేయుచుండెను. అతని పుత్రుడైన నచికేతుడు చిన్నవాడైనను ఆస్తిక్య బుద్ధి, పితృభక్తి, ధర్మశ్రద్ధ మొదలైన సద్గుణములు కలిగినవాడు. పనికిరాని వస్తువులను దానము చేయుటచేత తనతండ్రి చేయు యాగమునకు ఫలిత మేమియు నుండదని అతడు గ్రహించెను, తానుగూడ ఒక ఋత్విక్కునకు దానముగా ఇవ్వబడి ఆ దాన ఫలితమును తండ్రికి సంక్రమింపజేయవలెనని అపేక్ష కలిగెను. ఇది తండ్రిపై అతనికి గల గాఢభక్తికి నిదర్శనము. నన్నెవరికైనను దానముచేయుమని తండ్రిని మాటిమాటికిని నిర్బంధించెను. చిరకాల నొందిన తండ్రి నిన్ను యమునికి దానము చేసెదను అని కోపా వేశమున నోరుజూరెను. అంతే! అతడు ఉత్తర క్షణమున యమలోకమునకు పోయెను, తండ్రి పెట్టినది శాపమేనైనను అది నచికేతునికి క్షేమప్రదము గనే పరిణమించెను. యముని వలన బ్రహ్మతత్వోపదేశమును పొందుటకు అదియే హేతువయ్యెను గదా!

నచికేతుని స్వభావము అతి గంభీరమైనది. నిన్ను యమునికిచ్చెదనన్న తండ్రిపై అతనికి కోపము రాలెడు, నన్ను చావమనెదవా అని తండ్రిపై తిరగబడలేదు. అయ్యో భయంకరమైన యమలోకమునకు పోవలసివచ్చినే, అని భయమైనను అతనిలో కలుగలేదు. పైగా, మొదట శపించిన తండ్రి పిదప పుత్రప్రేమచే పశ్చాత్తాపమునొంది పోవద్దన్నను, నిర్భయముగా ఇట్ల నెను. “తండ్రి! నీమాటకెప్పుడునూ నేను ముందు నడుచువాడనే గాని, వెనకాడలేదు, ఇప్పుడునూ అంతే, కాని నీవిపుడు మొదట అన్యమాటను తప్ప, ప్రేమతో వెనుదీయుట పాటివాడు. మన పూర్వులుగాని ఇతరు లుగాని, సత్పురుషులెవరును అడినమాటను తప్పలేదు, వరికరలవరె పుట్టి చచ్చుచున్న క్షుద్రమైన ఈ జీవితమునకై నీవు సత్యనిష్ఠను వీడుట తగదు. నన్ను వెంటనే యమలోకమునకు పంపుము.

నచికేతునిలో గల ఈ సత్యనిష్ఠ, పితృభక్తి, ధర్మ శ్రద్ధయును

లోకులకు ఆదర్శము కావలెనని, ఇట్టి ఆస్తివ్యబుద్ధి కలవాడే బ్రహ్మవిద్యోపదే శమునకు అర్హుడని, తెలుపుటకే ఈ కథలో కథోపనిషత్తు ప్రారంభమైనది. అన్ని ఉపనిషత్తులలోను చెప్పబడిన ఆయా కథలు ఇట్టి పరమార్థమును బోధించుటకు ఏర్పడినవే. బ్రహ్మ విద్యా వైశిష్ట్యమును ప్రశంసించుటకే ఉపనిషత్తులలో ఇట్టి కథలు వ్రాయబడినవి.

అచట యముడు తన భవనమున లేడు. కార్యావసరమున ఎచటికో ఏగెను. తిరిగి వచ్చుసరికి మూడు రాత్రులు గడచెను. అంతవరకును యముని ఇంటి ముందర నచికేతుడు ఉపవసించెను. అడిగి అడరించినవారు లేరు. పిదప వచ్చిన యముడు ఈ సంగతిని తెలిసికొని మిక్కిలి భయపడెను. పూజనీయుడైన అతిథిని పూజించుట జరుగలేదు. పైగా ఆ బ్రాహ్మణోత్తముడు తన ఇంటి తలవాకిటనే మూడు రోజులు ఉపవాసమున్నాడు. అతిథి అగ్నిహోత్రునివంటివాడు. అతనిని ఆరాధింపనియెడల గృహస్థుని సంపదలు సర్వనాశనమగును. ధర్మరక్షకుడైన యమధర్మరాజునకుగూడ ధర్మభంగము కలుగుట భయహేతువే. “భీషాస్మాద్వాతః పవతే..... మృత్యుర్ధావతి పంచమ ఇతి” అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు ఈ మృత్యుదేవత గూడ అగ్నింద్రాదులవలె పరమాత్మకు భయపడునని తెలుపుచున్నది. ఈ అపచారమునకు శాంతిగా నచికేతునికి మూడువరములనిచ్చి యముడు పాపపరిహారము చేసుకొనదలచెను. లోకపాలకుడైయుండిగూడ నచికేతునికి సాష్టాంగపడి, క్షమింపుమని దయతో నా ఐశ్వర్యమును కాపాడుమని ప్రార్థించెను, నీ ఇష్టమువచ్చిన మూడువరముల నిత్తును, కోరుకొమ్మనెను. తన తండ్రి కోపమునువీడి యథాపూర్వకముగా తనను వాత్సల్యముతో ప్రేమించునట్లు చేయమని నచికేతుని మొదటివరము. యముడు తథాస్తు అనెను. యముని వద్ద ఒక మహత్తరమైన అగ్ని విద్య కలదు, అదియొక యాగ ప్రక్రియ. బ్రహ్మోపాసమును సిద్ధింపచేసి మోక్షహేతువగును. బ్రహ్మ విద్యాంగమైన ఈ అగ్ని విద్య అతనికే తెలియునని లోక ప్రసిద్ధి కలదు. దానిని తనకుపదేశింపుమని రెండవవరముగాకోరెను. బ్రహ్మోపాసనకు అంగమైన ఈ అగ్నివిద్యకు స్వర్గము ఫలమని చెప్పబడినది. స్వర్గమనగా నేమి? ఇంద్రాది దేవతలుండు లోకమా? లేక - భగవదావాస స్థానమైన ఆప్రాకృత తేజోమయమగు పరమపదమా? ఇంద్రాదిలోకమని కొందరు వివరించిరి. “స్వర్గలోకే న భయం కించనాస్తి.....శోకాతిగః” ఇత్యాది సుంతములలో చెప్పబడిన లక్షణములను బట్టి అది ఇంద్రాదిలోకముకాదని

మోక్ష స్థానమైన పరమపదమేనని, సూక్ష్మ పరిశీలనముచేయువారికి తెలియును. ఆ లోకమున ఎట్టి భయమును ఉండదని మొదటి లక్షణము. ఇంద్రలోకమున ఎట్టి భయమును లేదా? లేకేమి? ఇన్నుడే ఋషులశాపములకు భయగ్రస్తుడైయుండగా, ఆ లోకములోని ఇతరులసంగతి చెప్పవలెనా? దుర్వాసుని శాపముచేత పోయిన ఐశ్వర్యమును తిరిగి లక్ష్మీదేవిని ప్రార్థించి ఇంద్రుడు ఆమెయొక్క ఆనుగ్రహముచేత లభించుకున్నట్లు విష్ణుపురాణ ప్రసిద్ధమేకదా! ఇంద్ర పదవిని గూర్చి నీలకంఠ దీక్షితుడొక శ్లోకమున ఇట్లు చెప్పెను. ఆశ్లోకమిది!

శ్లో. “కోపోమైత్రావరుణేః శాపో వాతార్కికస్యమునేః!

సంచింత్య తేయదిమనాక్ - శత్రోరపి మాస్తు శక్ర పదమ్”॥

మైత్రావరుణే - అనగా అగస్త్యుడు, తార్కికముని యనగా తర్కశాస్త్రకర్త గౌతముడు, వీరిద్దరి కోపశాపములకు గురియై దుఃఖముచే కుమిలిపోయిన ఇంద్రుని దీని స్థితిని విచారింపగా అయ్యో! ఆ ఇంద్రపదవి నాశత్రువునకు గూడ వద్దు బాబోయ్ అనిపించుచున్నది. అని ప్రశ్నోకమునకు భావము. ఇక రాక్షసుల ధాటికి తట్టుకొన లేక ఇంద్రాది దేవాదిదేవులే స్వర్గమును వీడి పారిపోయి పర్వత గుహలలో దాగిన సంగతి అందరికి తెలిసినదే గదా! అట్టి ఇంద్రలోకమును ఏ మాత్రమును భయములేని స్థానమనుట యెట్లు? అచటి వారికి చిరకాలము చావులేదు. ముసలితనము లేదని అనుకొన్నను రాక్షస బాధలచేత కలుగు దుఃఖములు తప్పలేదు గదా! ఎన్ని సార్లు వారు విష్ణువు నాశ్రయించి, మొత్తుకొని రక్షింపుమని ప్రార్థింపలేదు? కావున భయలేశరహితమైనదియు. శోకాతీయుతమైనది. అగు స్వర్గమనగా మోక్షస్థానమేనని, అది ఈ అగ్ని విద్య ఫలమని భావింపదగును. “అభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే” “అథసో అభయం గతోభవతి” అని తైత్తిరీయోపనిషత్తుగూడ మోక్షస్థానమే అభయ హేతువని ఘోషించుచున్నది. వెనుక స్వర్గశబ్దమునకు మోక్షమను అర్థమే సమంజసమని పూర్వపక్ష సిద్ధాంతములను విపులముగా వివరించియున్నాము.

బ్రహ్మవిద్యాంగమైన ఈ అగ్ని విద్యా పద్ధతిని యముడు ఉపదేశింపగా నచికేతుడును వెంట వెంటనే తన సూక్ష్మ బుద్ధితో గ్రహింపగలిగెను. అతని గ్రహణ శక్తికి ముగ్ధుడైన యముడు అతినికి సంతోషముతో అవాస్తవముగా మరొకవరమును కూడ ప్రసాదించెను. ఈ విద్య “నచికేతాగ్ని” అని నచికేతుని పేరుతోనే ప్రసిద్ధి నొందుగాక అన్నదే ఆవరము. పైగా

అతని కొక రత్నహారమునుగూడ బహుమతిగా నిచ్చెను. ఉత్తమ శిష్యునికి విద్యనుపదేశించినపుడే ఆచార్యుని మనస్సునకు తృప్తికలుగును. “సచ్చిష్య ప్రతిపాదితావిద్యేవ త్వం మే అశోచనీయా సంవృత్తా” అని శాకుంతల నాటకమున కణ్వమహర్షి శకుంతలతో చెప్పెను. తనతోనే విద్య అంతరించి పోరాదు. అది అవిచ్చిన్న సాంప్రదాయముగా కొనసాగలెను. అట్లని ప్రతివానికిని ఉపదేశింపరాదు. యోగ్యుడగు శిష్యునికి ఉపదేశించినపుడే, అతడు ఆచార్యుని గౌరవమును విద్యయొక్క గౌరవమును కాపాడి దానిని సద్వినియోగమొనర్చును. అపుడే గురువు మనస్సునకును సంతృప్తి యేర్పడును. అట్లే ధార్మికుడు యోగ్యుడైన దుష్టుడు ఉత్తమ వరుడు గనుక అతనివద్దకు నిన్ను పంపుచున్న నా మనస్సు ప్రశాంతి నొందినది. అని శకుంతలను భర్త గృహమునకు పంపుచున్న కణ్వని వాక్యము. సూక్ష్మగ్రాహి గుణవంతుడు నగు నచికేతుని వలన తానుపదేశించిన అగ్ని విద్యయు లోక ప్రసిద్ధి నొందునని యముని ఆశయము.

ఇక మూడవ వరమునుండియే ఈ ఉపనిషత్తులోని బ్రహ్మోపదేశమునకు బీజావాపము జరిగినది.

21వ మంత్రమున మూడవ వరము నచికేతునిచే కోరబడినది. అందు “ప్రేతే విచికిత్సా” అనుచోట శ్రీ శంకరుల అభిప్రాయ మొక విధముగను శ్రీరామానుజుల అభిప్రాయము ఇంకొక విధముగను భాష్యములలో కనబడుచున్నది. ఈ దేహమును విడిపోయిన ఆత్మయేమగును? దేహముకంటె వేరైన ఆ ఆత్మయను ఒక పదార్థమున్నదా లేదా? దేహమును విడిచిపోయిన తరువాత అతని స్థితి గతులు ఎట్టివి? ఈ ఆత్మ తత్త్వమును నాకు తెలుపుము. ఇది నా మూడవ వరము. అని శ్రీ శంకరులు ఈ వరమునకు భావమును తెలిపిరి.

ఇదికేవలము దేహాతిరిక్తమైన ఆత్మను గూర్చి సందేహముతో వేసిన ప్రశ్నకాదు. దేహము వీడిన జీవుడుండునని యమలోకమునకు చేరిన తాను గుర్తించియే ఉన్నాడు. కనుక పూర్తిగా కర్మబంధమును వీడిన స్థూల, సూక్ష్మరూప శరీర బంధములను విడిచి పోయిన ముక్తపురుషుని స్వభావమెట్టిది? ఈ విషయములో వివిధ శాస్త్రకర్తలు వేరువేరు భావములను కలిగియున్నారగుదా? వాస్తవమగు ముక్తాత్మస్వరూపమేది? ఈ తత్త్వమును నాకు తెలుపుమని ప్రార్థించుటయే నచికేతుని ఆశయము. తనతండ్రికి స్వర్గము లభించవలెనని, అతడు చేయు దక్షిణాదానములో

లోపమున్నచో అతనికి పరలోకగతి సిద్ధించదని, భావించిన నచితేతునికి, దేహమునకంటే వేరే ఆత్మ కలదా లేదా అని సందేహమే కలుగదు. అతడు ఆప్తికాగ్రేసరుడు ధర్మశ్రద్ధ కలవాడునని కథారంభముననే తెలిసినది గదా! కావున ముక్తపురుషుని దశావిశేషమును గురించియే ఇతని ప్రశ్నయనియు, తదనుగుణముగనే యముడు పైన ఉపదేశపరంపరలో ఆ మోక్ష స్వరూపమును, దానిని పొందుటకు సాధనమైన భక్తి రూపాపాయవిశేషమును, ఉపాన్య భగవత్తత్త్వమును వివరించెనని గ్రహింపదగును. ఇది అసాధారణమైన బ్రహ్మోపదేశము. రహస్యముగా నుంచదగిన అతి సూక్ష్మ విషయము. శ్రద్ధలేనివానికి ఉపదేశింపరాదు. సంవత్సర కాలమైనను పరీక్షించి యోగ్యుడనుకున్నపుడే పూర్ణవైరాగ్యము కలవాడని ఆచార్యునికి నమ్మకము కలిగినపుడే అట్టి శిష్యునికి ఉపదేశింపవలెను. కనుకనే యముడును, ఇది దేవతలకే తెలియరాని విషయమని, నీకీ పరమరహస్యమును చెప్పరాదని, మరొక వరమేదైన కోరుకొమ్మని, ఇందులకై నన్ను నిర్బంధించకుమని, పలువిధములుగా నచితేతునికి నచ్చజెప్పటకు ప్రయత్నించెను. ఉపదేశించుటకు యముడు వెనుకాడిన కొలదియు శిష్యునిలో ఉత్కంఠ పెరిగెను. నీకు సంపూర్ణమగు భూలోక చక్రవర్తి పదవిని చిరకాలజీవనమును పుత్రపౌత్రులను సౌందర్యరాసులైన అపరస్త్రిలతో కలుగు స్వర్గభోగమును కోరినదేదైన ఇత్తునుగాని, ఈ మూడో వరమునందు పట్టుదలను విడిచి పెట్టుమని యముడతనిని ఎంతగానో ప్రలోభపెట్టెను. ఈ ధనసంపదలకు క్షుద్రభోగములకు అతడు లొంగలేదు. నేడు ఉండి రేపే నశించిపోవు ఇవేమియు నాకు అవసరము లేదని నచితేతుడు తన వైరాగ్యనిష్ఠను ప్రకటించు కొనెను. నీవంటితత్త్వజ్ఞుడు నాకు మరియొక ఉపదేశకుడు లభింపడుగావున నీవు నాకు ఈ తత్త్వమును చెప్పి తీరవలెనని తన ధృఢనిశ్చయమును ఆర్చిని అతడు తెలుపుకొనెను. ఇట్లు కొనసాగిన పరీక్షలో వైరాగ్యాది శిష్యలక్షణ సంపన్నుడుగా తేలిన ఉత్తమ శిష్యుడితడని, ఉపదేశింపవచ్చునని, యమునికి నమ్మకమేర్పడినది. శిష్యుని దృఢదీక్షకు యముడెంతో సంతోషపడెను. సరేనని అంగీకరించెను. ఇక రెండవ వల్లలో ఉపదేశారంభము.

(ప్రథమవల్ల వివరణము సమాప్తము.

ద్వితీయవల్లీ

1వ మంత్రము :

అన్యచ్ఛ్రేయోఽన్యదుతైవ ప్రేయః!
తే ఉభే నానార్థే పురుషం సినీతః!
తయో శ్చేయ ఆదదానస్య సాధు భవతి!
హీయతేఽర్థాత్ య ఉ ప్రేయో వృణోతే!!

ప్రతిపదార్థము :

శ్రేయః అన్యత్	- ఉత్తమమైన మోక్షమార్గము వేరు.
ఉత ప్రేయః అన్యత్ ఏవ	- మరియు ప్రేయమైన విషయ
	- సుఖమార్గము వేరు,
తే ఉభే	- ప్రేయస్స శ్రేయస్సులనబడు ఆ రెండును
నానార్థే	- భిన్న ప్రయోజనములను సాధించునవై
పురుషం సినీతః	- మానవుని ఆకర్షించి బంధించును.
తయోః	- ఆ రెంటిలో
శ్రేయః ఆదదానస్య	- మోక్షమార్గమునకై ప్రయత్నించువానికి
సాధుభవతి	- శాశ్వతమైన క్షేమముకలుగును.
యః ఉ	- ఎవడైతే
ప్రేయోవృణోతే	- వైషయిక భోగమార్గమును ఎంచుకొనునో
(సః) అర్థాత్ హీయతే	- అట్టివాడు శాశ్వత పురుషార్థమునకు దూరమగును.

వివరణము :

మొదటి వల్లీలో చివర శిష్యపరీక్ష చేయబడినది. అతి రహస్యమగు బ్రహ్మవిద్యనుపదేశించుటకు నచికేతుడు యోగ్యుడే, అని యముడు నిర్ణయించుకొనెను. అతడు విషయ భోగములకు లొంగని స్థిర చిత్తుడనియు చపలచిత్తుడు కాడనియు యమునికి నమ్మకము కలిగెను. ఇక ఉపదేశమునకు ఉపోద్ఘాతమును ప్రారంభించెను.

పశు పక్ష్యాదులకంటే జ్ఞానాధిక్యముగల మానవుడు సుఖలాభాపేక్షి! అందులకై అతడు ఉపాయమార్గములను అన్వేషించును. ఆ మార్గములు రెండు విధములు. ఒకటి శ్రేయస్సు, రెండవది ప్రేయస్సు. శ్రేయస్సనగా శ్రేష్ఠమైన మోక్షమునిచ్చు మార్గము. ఇది దుఃఖ మిశ్రముకాని శాశ్వతానందము నిచ్చునది. ఇక ప్రేయస్సు అనబడు మార్గము అల్పక్షణిక సుఖము నిచ్చునది. గమక మానవునికి ప్రియమే ఐనను దుఃఖ భూయిష్ఠమైనది. సుఖ సంగియైన మానవుడు తనకు గల జ్ఞాన శక్తులను బట్టి జన్మాంతర సంస్కారముగా తనలో లీనమైయున్న రుచి విశేషమును బట్టియును తనకు అనుకూలమైన మార్గముననే నిర్బంధితుడై పయనించును, అందు వివేక జ్ఞానముతో తానింతకు పూర్వమవలంబించినది సరియైన మార్గము కాదని యెంచి తన పూర్వ పద్ధతిని విడచి, ఎవడు శ్రేయోమార్గము నవలంబించునో, అట్టివానికి శాశ్వతముగా క్షేమము కలుగును, అజ్ఞానము చేతను పూర్వదుస్సంస్కారము చేతను తాత్కాలికముగా ప్రేయమైన రెండవ భోగమార్గమునే ఎవడవలంబించునో, అతడు ఉత్తమ పురుషార్థమును కోల్పోవుట తప్పదు. నిరవధిక దుఃఖమును అందులకు హేతువైన జన్మపరంపరను అనుభవింపక తప్పదు. వివేక లభ్యము శ్రేయోమార్గము. ఈ భావమునే పై మంత్రము వివరించుచున్నది.

2వ మంత్రము :

శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ మనుష్య మేతః

తౌ సంపరీత్య వివినక్తి ధీరః

శ్రేయోహి ధీరోఽభి ప్రేయసో వృణోతే

ప్రేయో మందో యోగ క్షేమాత్ వృణోతే॥

(సతిపదార్థము)

శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ	-	శ్రేయస్సు ప్రేయస్సు అను ఈ రెండును
మనుష్యం ఏతః	-	మానవునికి సంబంధించియుండును.
తౌ సంపరీత్య	-	ఆ రెండింటిని బాగుగా పరిశీలించి
ధీరః వివినక్తి	-	విజ్ఞానవంతుడు అందలి
		తారతమ్యమును గ్రహించును.

ప్రేయః అభి	-	ప్రేయస్సుకంటే అధికముగా
శ్రేయః	-	శ్రేయస్సునే
ధీరః వృణోతే	-	విజ్ఞానవంతుడు కోరునుగదా!
మందః	-	వివేకహీనుడు
యోగక్షేమాత్	-	దేహపోషణ కొరకై (అత్యు లాభముకంటే వేరుగా)
ప్రేయః వృణోతే	-	ప్రేయస్సును కోరును.

వివరణము :

ప్రేయస్సు ప్రేయస్సు అను వాటి స్వరూపము వెనుక వివరింపబడినది. అవి రెండును సుఖాపేక్షియగు మానవుడవలించు మార్గములు. విజ్ఞానవంతుడైన మానవుడు ఆ రెంటిలో గల తారతమ్యమును వివేకముతో పరిశీలించి, హంస నీర క్షీరములను విడదీసి క్షీరమునే గ్రహించగలిగినట్లు, ప్రేయస్సునకంటే శ్రేయస్సునబడు మోక్షపురుషార్థమే అధికమైనదని నిర్ణయించుకొని దానిని పొందుటకై ప్రయత్నించును. ఇట్టి వివేకవంతుని గూర్చి ఈ మంత్రమున “ధీర” శబ్దము వాడబడియున్నది. ధీరుడనగా నెవ్వడు? కాలిదాసు కుమార సంభవమున ఒకచోట “ఏకార హేతౌ పతి విక్రియంతే యేషాం న చేతాంసి, త ఏవ ధీరాః” అని ధీరునికి నిర్వచనమిచ్చి యున్నాడు. మనసు ఉప్పొంగుటకు కారణములైన బాహ్య విషయములు చెంతనే యున్నను ఎవని మనస్సు మార్పును చెందక స్థిరమై యుండునో, అట్టి వాడు ధీరుడని భావము. “ధియా రమతే ఇతి ధీరః” అను వ్యుత్పత్తి గూడ ఈ యర్థమునే బోధించును. బుద్ధితో పరిశీలించి శాశ్వతానందము నపేక్షించు వాడని యర్థము.

ఇక మందబుద్ధి కలవారు ప్రేయస్సునే అపేక్షించును. అతనికి శరీర లభ్యమైన ఆనందమే ప్రధానము. అందులకై శరీరమును బలముగ నుండునట్లు పెంచుకొనుట యోగము. దానికి ఏ ఆపదలు రాకుండ కాపాడుకొనుట క్షేమము. ఈ యోగ క్షేమములకై పాటుపడుటయే ప్రేయేమార్గము. అల్పము, క్షణికమునగు శారీరక సుఖమునకై వివేకహీనుడే ప్రయత్నించునని భావము.

3వ మంత్రము :

సత్సం ప్రియాన్ ప్రియ రూపాంశ్చ కామాన్
అభిధ్యాయన్ నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః
నైతాం స్పంకాం విత్తమయీ మవాప్తః
యస్యాం మజ్జంతి బహవో మనుష్యాః॥

ప్రతిపదార్థము :

నచికేతః	-	ఓ నచికేతుడా!
సః త్వం	-	అట్లు వివేకవంతుడవైన నీవు
ప్రియాన్	-	సహజముగను
		రూపాదిగుణములను బట్టియును
ప్రియరూపాంశ్చ	-	ప్రియములైన
కామాన్	-	స్త్రీలు మొదలగు భోగ్యపదార్థములను
అభిధ్యాయన్	-	దుఃఖ బహుళమైనవిగా తలంచినవాడవై
అత్యస్రాక్షీః	-	విడిచి పెట్టితివి
యస్యాం	-	ఏ వక్రమార్గమునందు
బహవః మనుష్యాః	-	పలువురు జనులు
మజ్జంతి	-	దిగబడి పోవుదురో
విత్తమయీం	-	ధన ప్రచురమైన
ఏతాంస్పంకాం	-	వక్రమైన ఈ ప్రేయోమార్గమును
న ఆవాప్తః	-	నీవు అవలంబింపకుంటివి

వివరణము :

వెనుకట రెండు మంత్రములలో యముడు లోక పరిస్థితిని తెలిపి, ఈ మంత్రమున నచికేతుని ప్రశంసించుచున్నాడు. లోకమున ఆహారాది రూపములైన కొన్ని భోగ్యపదార్థములు మానవునికి తృప్తి హేతువులైనందున సహజముగ ఇష్టమైనవి. మరికొన్ని స్త్రీ - స్రక్ (మాలిక) చందనాది పదార్థములు రూపగంధాది గుణములను బట్టి ఆకర్షకములై సుఖ హేతువులైనందున ఇష్టమైనవి. వీటినీ మంత్రమున “ప్రియములు - ప్రియ రూపములు” అని యముడు తెలిపెను. ఇవి క్షణిక - అల్ప - తృప్తి,

సుఖహేతువులైనను దుఃఖ బహుళములు. అనగా వీటిని సంపాదించుట ఒక కష్టము. సంపాదించిన వాటిని కాపాడుకొనుట ఒక కష్టము. ఇక అనుభవించిన పిదప వచ్చు దుర్భరమైన రోగాది కష్ట పరంపర తప్పదు. “అర్థానాం ఆర్జవే దుఃఖం ఆర్జితానాంచ రక్షణే” ఇత్యాది నీతి వాక్యమునకు భావమిదియే ఐనను ఈ మాత్రపు క్షుద్రసుఖమునకే పాల్పడు చున్న వివేక హీనులైన మానవులు ఈ దుఃఖ బాహుళ్యమును గమనింపలేక కష్టములపాలగు చున్నారు.

“బుద్ధాప్యల్పమితి, క్షయోన్ముఖమితి, ప్రాప్యం ప్రయాపైరితి, క్లేశోదర్కమితి ప్రధావతి మనః ప్రాప్తం సుఖం భౌతికం” ఇత్యాది

ఇది అల్పమని కొద్ది క్షణములలో నశింపబోవునని, ఎన్నో కష్టముల కోర్చి సంపాదించవలసి యుండునని దీని ననుభవించుటచే కలుగు ఫలము భవిష్యత్తులో రాబోవు రోగాది దుఃఖ పరంపరయే ననియును, బాగుగా ఎరిగి కూడా ఈ పాడు మనస్సు భౌతిక సుఖములకే పరుగులిడుచుండును. సామాన్యముగ మానవుడెవ్వడును వీటినుండి మనస్సును మరల్చుకొనలేడు. ఏమాశ్చర్యమిది? మానవునిది ఎంత నీచమైన ప్రవృత్తి?

ఓ నచికేతుడా! నీవు గొప్ప వివేకవంతుడవు. వీటి యధార్థ స్వరూపమును గమనించి, నీవు ఈ బురదలో పడకుండ బైటపడగల్గితివి ధన్యుడవు. ఈ మంత్రమున చెప్పబడిన “స్పంక” అనగా వక్రమార్గము. దిమ్మదిరుగుచూ ఈ మార్గమున అలవాటు పడినవాడు శ్రేయోమార్గములో నికి మారుట చాలా కష్టము. వెనుక ప్రథమ వల్లలో 16వ మంత్రమున యముడు సంతోషముతో కానుకగా ఇచ్చిన “స్పంక” వేరు. అది అమూల్యమైన రత్నమాల అని ఈ రెండు స్పంకలకును పాఠకులు భేదమును గ్రహింతురు గాక!

4వ మంత్రము :

దూరమేతే విపరీతే విషూచీ!

అవిద్యా యాచ విద్యేతి జ్ఞాతా

విద్యాభీప్సితం నచికేతసం మన్యే

న త్వా కామా బహవోఽలోఽపంత||

ప్రతిపదార్థము :

- యా చ అవిద్యా - అవిద్యయనబడు యజ్ఞాదికర్మ ఏది కలదో
 యా చ విద్యేతి జ్ఞాతా - విద్యయనబడు తత్త్వజ్ఞానమేది కలదో
 విషూచీ ఏతే - భిన్న మార్గ ప్రవృత్తి కలవియగు ఈ రెండును
 దూరం విపరీతే - మిక్కిలి పరస్పర విరుద్ధమైనవి
 నచికేతనం (త్వాం) - నచికేతుడవను పేరుగల నిన్ను
 విద్యాభీప్సితం మన్యే - తత్త్వజ్ఞానమునే అపేక్షించు
 వాడనితలంతును
 బహవః కామాః - పలురకములైన భోగ్యవస్తువులు గూడ
 త్వా న అలోలుపంత - నిన్ను ఆకర్షింపలేక పోయినవి.

వివరణము :

వేదాస్త్ర శాస్త్రమునకు చెందిన పరిభాషలో అవిద్యా పదమునకు రెండర్థములున్నవి. కేవల 'కర్మ' అవిద్యయనబడును. బ్రహ్మవిద్యకు అంగము గాక, స్వతంత్రముగనే ఐహికాముష్మిక ఫల ప్రాప్తిని కలిగించు 'యజ్ఞాదికర్మకు' ఈ అవిద్యాపదము వాచకమగుచున్నది. "అన్యదాహుర విద్యయా" అను ఈశావాస్య మంత్రములో ఈ అర్థమే చెప్పబడినది. ఇక అజ్ఞానమని కూడ రెండవ అర్థము కలదు.

“శ్రూయతాం చాప్య విద్యాయాః స్వరూపం కురునందన!
 అనాత్మ న్యాత్మ బుద్ధిర్యా అస్వేస్వమితి యా మతిః”

ఇత్యాది ప్రమాణమును బట్టి దేహాత్మ భ్రమము స్వస్వాతంత్ర్య భ్రమము ఇట్టి అజ్ఞానములు అవిద్యా శబ్ద వాచ్యములు. ప్రస్తుత మంత్రమున మొదటి అర్థమే గ్రాహ్యము.

లౌకిక ఫలములను కోరి చేయు యజ్ఞాదికర్మ సముదాయము మోక్ష ఫలమును కోరి చేయు బ్రహ్మోపాసనము ఈ రెండును ఇవట అవిద్య - విద్య అనబడుచున్నవి. ఈ రెంటికిని చాలా తేడా కలదు, యజ్ఞాది కర్మ ప్రవృత్తి రూపము, బ్రహ్మజ్ఞానము నివృత్తి రూపము. మరియు కర్మఫలము అనిత్యము అల్పము. బ్రహ్మజ్ఞాన ఫలమగు మోక్షము నిత్యము నిరతిశ యానంద రూపము. లౌకిక ఫలమే పరమార్థమని యెంచిన అవివేకులు అవిద్యయనబడు కర్మమార్గముననుసరింతురు. ఓ నచికేతుడా! నేను ఎన్నో

ఐశ్వర్యాది ఫలముల నిత్తునని పలువిధములుగా ఆశపెట్టినను నీవులోం గక, వాటిపై సంపూర్ణ వైరాగ్యము కలిగి బ్రహ్మవిద్యయే నాకు అభీష్టమని చాటుకొంటివి. నీ మనో దార్ధ్యమునకు మిక్కిలి మెచ్చుకొనుచున్నాను. బ్రహ్మోపదేశమును పొందుటకు నీవు అర్హుడవని భావము.

5వ మంత్రము :

అవిద్యాయామస్తరే వర్తమానాః

స్వయం ధీరాః పండితం మన్యమానాః|

దండ్రమ్యమాణాః పరియంతి మూఢాః

అన్ధేనైవ నీయమానా యథాంధాః||

ప్రతిపదార్థము :

అవిద్యాయాం అస్తరే	-	కామ్యకర్మలు ఆను అవిద్యకు లోలోపలనే
వర్తమానాః	-	జీవనము సాగించుచున్న వారును
స్వయంధీరాః	-	తామే విజ్ఞానవంతులము
పండితం మన్యమానాః	-	పండితులము
		అని అహంకరించువారును
దండ్రమ్యమాణాః మూఢాః	-	రోగాది దుఃఖపీడితులును, అగు మూర్ఖులు
అన్ధేనైవనీయమానాః	-	గ్రుడ్డివారిచే నడిపించబడు
అన్ధాః యథా	-	గ్రుడ్డివారివలె
పరియంతి	-	అందులోనే ఇటునటు తిరుగుచుందురు.

వివరణము :

అవిద్యామార్గమును అవలంబించినవారిని యముడు ఈ మంత్రమున నిందించుచున్నాడు. గ్రుడ్డివారుకొందరు గమ్యస్థలమును చేర దలచి మరొక వ్యక్తియొక్క సహాయము నపేక్షించిరి. సరేనని అతడంగీకరించెను. కాని అతడును గ్రుడ్డివాడేయగుటచేత వారును అతడును గమ్యస్థానమును చేరలేక అక్కడక్కడనే చుట్టూ తిరుగుచుండిరి.

అంతేకాదు “శతమన్థాః కూష్ర్ఢ ప్రవిశంతి” అన్నట్లు దగ్గరలో నున్న పెద్దబావిలో గూడ పడియుందురు. అట్లే కొందరు మేమే విజ్ఞానవం

తులమని సమర్థులమని పూర్ణాహంకారముతో వర్తించు పురుషులు యాగాది అవిద్యాకర్మపరవశులై వాటినిచరించుచూ స్వప్నానుభవమువంటి తాత్కాలిక ఫలితములను అనుభవించుచుండగా, వారిని చూచిన ఇతరులు గూడ అదే పరమార్థమనుకొని భ్రమపడి వారివలె అవిద్యలో పడిపోవుచున్నారు. ఆ క్షుద్రసుఖముపై తమకు కలిగిన ఆసంగముచేత కష్టములపాలైనను దానిని విడువలేకున్నారు.

6వ మంత్రము :

ససాంపరాయః ప్రతిభాతి బాలం

ప్రమాద్యంతం విత్తమోహేన మూఢం,

అయం లోకో నాస్తి న పర ఇతి మానీ

పునః పునః వశమాపద్యతే మే॥

ప్రతిపదార్థము

ప్రమాద్యంతం	-	ఏ నిర్ణయమును చేయలేని మనస్సు కలవాడును
విత్తమోహేన మూఢం	-	ధనవ్యామోహముచేత వివేకమును కోల్పోయిన వాడును అగు
బాలం ప్రతి	-	పరిజ్ఞానం లేని వ్యక్తికి
సాంపరాయః	-	పరలోకసాధనమైన వ్యవహారము
న ప్రతిభాతి	-	గోచరింపదు (తెలియదు)
అయం లోకః నాస్తి	-	(అతనికి) ఈ లోకమును లేదు
పరః నాస్తి	-	పరలోకమును లేదు
ఇతి	-	ఈకారణము వలన
మానీ	-	దురహంకారవంతుడైన అతడు
పునః పునః	-	మాటిమాటికిని
మే వశం ఆపద్యతే	-	నేను కలిగించు నరకయాతనలను పొందును.

వివరణము :

ఈ మంత్రమున 'నాస్తి న పరశ్చి' అని రెండు నకారములు న్నట్లు 'సంయమనే త్వను భూయేతరేషాం ఆరోహోపరోహకా తద్గతి దర్శనాత్' అను బ్రహ్మసూత్రం వద్ద శ్రీభాష్యమునందు ఉదాహరించుటను బట్టి తెలియుచున్నది. శ్రీ శంకర భాష్యమున రెండవ నకారము లేదు. 'అయం లోకః నాస్తి పర ఇతి మానీ' అనియే వారి పాఠము. ఈ శంకర పాఠమునే రంగరామానుజులు అనుసరించినట్లున్నది. శ్రీ శంకర భాష్యానుసారముగానే అయం లోకః - ఈ లోకమే కలదు. నాస్తిపరః - పరలోకములేదు. ఇతి మానీ - అని తలంచువాడు, అను రీతిగా అర్థము వ్రాయబడియున్నది. కాని, పై బ్రహ్మ సూత్రమువద్ద శ్రీభాష్యమునను 'శ్రుత ప్రకాశికా' వ్యాఖ్యానమునగూడ 'నాస్తి నపరః' అనియే పాఠముండుటవలనను, 'అత్రాముత్ర చ సుఖం నాస్తీత్యర్థః' అని శ్రుత ప్రకాశికాకారులు వివరించుటవలనను, మేము నకారద్వయ ఘటిత పాఠమునే గ్రహించి తదనుసారమే అర్థమును గూడ వ్రాసితిమి.

ఈ శ్రుత ప్రకాశికానుసారము తాత్పర్యమేమనగా :-

కొందరు లోకమున ధనవ్యామోహ పీడితులై బహిరీకమే పరమార్థమునుకొనుచూ, పరలోక ప్రాప్తిసాధనమైన మోక్షోపాయమును ఆచరింపలేకున్నారు. అట్టివారికి ఇహలోకమునను పరలోకమునను గూడ సుఖములేదు. వారు జీవించియున్నప్పుడు కష్టములను పొందుటయేగాక, మరణించిన పిదప ప్రతిసారియు నా వద్దకు (యమలోకమునకు) వచ్చి నేను శిక్షగా వారికి విధించు నరకయాతనలను అనుభవించుదురు. ఈ లోకములేదు. పరలోకములేదు. అనగా ఈ రెండు లోకములలో ఎట్టి సుఖము గూడ వారికి లేదని తాత్పర్యము.

శ్రీ శంకర - రంగరామానుజ భాష్యములలో 'అయం లోకః', అను వాక్యమును విడదీసి, ఈ లోకమే కలదు. (పరఃనాస్తి) పరలోకము లేదు. అని భావించు నాస్తికుడు మాటిమాటికిని నా నరకలోకమునకే వచ్చి యాతనలపాలగును అను విధముగా తాత్పర్యము వ్రాయబడినది. శ్రీ వీరరాఘవాచార్యులు గూడ నకారద్వయ ఘటిత ప్రాచీన శ్రీభాష్య పాఠమును మార్చి, శంకర పాఠమునే పాటించినట్లు కనబడుచున్నది.

విత్తమోహము -- దాని దుష్ప్రభావము

ధనముపై వ్యామోహము చాలా చెడ్డది. అది మానవునిలో వివేకమును రోపింపజేయును. ఆస్తికుడైనవాడు గూడ ధన వ్యామోహమునకు లోనైనచో ఏ దుష్కార్యమును చేయుటకైనను వెనుదీయడు. తాను పూజించు దైవమును గూడ వంచించుటకు సిద్ధపడును. చివరకు తానే భంగపడి ఇహలోకమున పరలోకమునను సుఖసంపదలకు దూరమై పోవును. అని 'విత్తమోహేన ... అయం లోకో నాస్తి, న పరః' అను మంత్రములోని పదములకు భావము. ఇందుకొక చిన్న కథను ఉదాహరణముగా చూపుదుము.

క్రయ విక్రయాది వ్యాపారమునుచేయు ఒక ధనికుడు మంచి ఆస్తి కుడే. దైవభక్తి కలవాడే. నిత్యమును తాను, భార్యయు ఉదయ సాయంకాలములలో శ్రద్ధతో దైవ పూజలను చేయుచుండును. ఆ పూజలకు కారణము తన ధన సంపదలు దినదినాభివృద్ధి నొందవలెనన్న వ్యామోహమేగాని, నిష్కల్మష భక్తికాదు! అతనిలో నున్న దైవభక్తి విశ్వాసములు ధనవ్యామోహమునకు అంగములై అప్రధానమైపోయినవి. వ్యాపారములో కోరిన ధనము రాని పక్షమున ఈ భక్తివిశ్వాసములు అడుగంటుట తప్పదు. ధనరాసులను చూచుకొని ఆనందించు నపుడు కలుగు సంతృప్తి అతనికి దైవదర్శన పూజాది వ్యవహారములలో కలుగదు. ఇది ధన వ్యామోహము యొక్క ప్రాబల్యము. ఎప్పటివలె ఒకనాడు అతడు తన పూజా మందిరములో పూజా కార్యక్రమమున నిమగ్నమైయున్నాడు. ఆరోజు మరొక క్రొత్తవ్యాపారమును ప్రారంభించ బోవుచున్నాడు. పూజ పూర్తియైన పిదప ఆరాధ్యదైవమైన శ్రీ వెంకటేశ్వరునికి ఇట్లు విన్నవించుకున్నాడు. 'స్వామీ! నాకు ఈ క్రొత్త వ్యాపారములో ఈ సంవత్సరము రెండులక్షల రూపాయలు లాభము వచ్చునట్లు అనుగ్రహింపుము. నేను కోరినట్లుగా ఈ లాభము వచ్చినచో నీకు అందులో సగము ఒక లక్షరూపాయలు కానుకగా సమర్పించుకొందును'. అతడు చేసిన ఈ విన్నపమును ప్రక్కనే కూర్చొనియున్న భార్య విన్నది. ఆమె కోపముతో "అన్నన్నా! ఎంతపని? ఏకముగా లక్షరూపాయలు కానుకగా నిత్తువా? అది కుదరదు. నే నొప్పుకొనును" అని భర్తను మందలించెను. అతడామెను శాంతింపజేయుచూ, "ఓ పిచ్చిదానా! నేను మాత్రము నిజముగా నిత్తునా! అంతా హుళుక్కియే. దేవుడు మన భక్తికి నమ్మి మెచ్చి కోరికను తీర్చుటకై అట్లంటిని. ఆవేశపడకుము." అని

దేవునికి కనబడుచుండునట్లు చేతని ములుమునకు లక్షముగా పెట్టుకొని తన మనస్సులోని రహస్యమును ఆమెకు తెలిపెను. సరి. ఇట్లు నిత్య పూజంతోపాటు వ్యాపారము 4 నెలలు పైగా కొనసాగెను. లాభము వచ్చుటలేదు సరికదా మడుపు పెట్టిన పెట్టుబడి కూడ పూముట కనబడలేదు. వ్యాపార భక్తుని మనస్సులో అనుమానము కలిగెను. "అనాదు నా భార్యతో చెప్పిన మాటలు దేవుడు విన్నాడేమో! నేను వెల్లించవలసిన కట్టుమును సమర్పించుకొనజాలనని శంకించుచున్నాడేమో! నా వ్యాపారమున నెనయకే మోసము వాటిల్లినేమో! ఏమి చేయుట?" అని విచారించి ఆనాడు దేవుని సన్నిధిలో పశ్చాత్తాపమును ప్రకటించు విధముగా రెండు చేతుకొనుచూ మరల ఇట్లు విన్నవించుకొనెను. "స్వామీ! నా మీద నీకు నమ్మకమున్నట్లు లేదు, నేను వచ్చిన లాభములోనుండి లక్ష సమర్పించనేమోనని అనుమానించుచుంటివా? నీకా అనుమానము వద్దు. ప్రకరణ శుద్ధితో చెప్పచున్నాను. తప్పుక సమర్పించును. కోరిన రెండు లక్షల లాభమును నీవు నాకు కలిగించిన తోడనే ఒక్కరోజు గూడ ఆంకింపక తప్పుక లక్ష సమర్పించుకొందును. అయినను నా మాటపై నీకు విశ్వాసము లేనిదో, నీ లక్షరూపాయల కాసుకను నీవు మొదటనే ఓగపెట్టుకొని నా లక్షనే నా కిప్పించుము. స్వామీ! నీకు పదివేల దండములు పెట్టుదును". అని మొరపెట్టుకొనెను. తన డబ్బును దేవుని వద్ద దాచిపెట్టుకొన్నట్లు నా లక్షనైనా నాకిమ్మని, అతడు చేయు అభ్యర్థన విన్న వారికి నవ్వును పుట్టిం చవచ్చును. ఆ వ్యక్తిలో ఆస్తికత దైవభక్తియు ఉన్నను ధనవ్యామోహమే అతనిలో ప్రాధాన్యము వహించియున్నది. ఇట్లు ధనమే పరమార్థమ నుకొను వ్యామోహపరులకు ఇహపర సుఖములు రెండును శూన్యమే కదా! ధనాశతో దైవమునే వంచించబోయి ఆత్మవంచనయే చేసుకొన్న ఈ సన్నివేశము విచిత్రమే.

7వ మంత్రము :

శ్రవణాయాపి బహుభిః యో న లభ్యః

శృణ్వంతోపి బహవో యం న విద్యుః|

అశ్రుర్యో వక్తా కుశలోఽస్య లభా

అశ్రుర్యో జ్ఞాతా కుశలానుశిష్టః||

ప్రతి పదార్థము :-

యః	-	ఏ పరమాత్మ
బహుభిః	-	అనేకులచేత గూడ
శ్రవణాయాపి	-	వినుటకైనను
న లభ్యః	-	సాధ్యముకాడో
బహవః	-	అనేకులు
శృణ్వంతోపి	-	వినుచున్నవారైనను
యం న విద్యుః	-	ఎవనిని ఎరుగలేరో
అస్య	-	ఆట్టి పరమాత్మను గూర్చి
కుశలః వక్తా	-	నేర్పుగల బోధకుడు
ఆశ్చర్యః	-	లభించుట కష్టమే
అస్యలభ్యా	-	ఆ పరమాత్మను పొందువాడు గూడ
ఆశ్చర్యః	-	దుర్లభమే
కుశలానుశిష్టః	-	సమర్థుడైన ఆచార్యునిచే బోధింపబడి
జ్ఞాతా ఆశ్చర్యః	-	తెలిసికొన గలిగిన శిష్యుడును దుర్లభమే.

వివరణము :

ఇచట ఆశ్చర్యశబ్దము అద్భుతార్థకము అయినను దుర్లభము అను అర్థమున వాడబడినది. నిత్యమును మనము చూచు సులభమైన వస్తువులే వియు ఆశ్చర్యకరములు కావుకదా!

ఎంతోమంది భగవత్తత్వమును తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నింతురు. కాని వేదాంత శ్రవణమును అవగాహనయగువరకు స్థిరముగానుండి చేయజాలరు. విషయాంతరాకృష్టులై మధ్యలోనే శ్రవణమును మానుకొందురు. తత్వజ్ఞుడైన ఆచార్యుడు లభించినను, ఆయన చేయు ఉపదేశమునందు స్థిరమగు శ్రవణాభిలాష కలుగుట, సమగ్రముగా ఉపదేశమును గ్రహించగలుగుట ఎంతో అద్భుతవంతులకుగాని సాధ్యముగాదు. అర్జునుని ఉజ్జీవింప జేయుటకై కృష్ణుడంతటివాడు స్వయముగా ఆర్తితో 18 అధ్యాయముల గీతను ఉపదేశించెను. సమగ్రముగా భగవత్తత్వమును అవిష్కరించెను. అయినను వ్యాకులచిత్తుడైన అర్జునునికి ఆ ఉపదేశము ఫలించలేదు. కృష్ణునికి కంఠశోషయే మిగిలెను. భారత యుద్ధము సమాప్తమై ధర్మరాజు పట్టాభిషేకమైన పిదప, ఒకప్పుడు కృష్ణార్జునులు తీరికగా కూర్చొనియుండగా, అర్జునుడు

ఇట్లడిగెను. “అనాదు కురుక్షేత్రమున యుద్ధారంభమున ఏమేమో చాలా విషయములు చెప్పితివి. అనాదు సావధానముగా గ్రహింపలేక పోయితిని. మరల చెప్పము ఇప్పుడు స్థిరముగ విందును”. పట్టరాని కోపముతో కృష్ణుడతనిని చివాట్లు పెట్టెను.

“నూనం అశ్రద్ధధానోఽసి - దుర్మేధాశ్చాసి పాండవ!”

“ఛీ! అర్జునా! నీవు వట్టి సోమరివి. శ్రద్ధలేని వాడవు, మందబుద్ధివి. అనాటి నా పరిశ్రమ యంతయు చెవిటివాని ముందు శంఖవాదప్రాయమే అయినది. కనుకనే అయోగ్యునికి ఉపదేశమును చేయరాదని పెద్దలందురు.” అని యిట్లు మొదట వీదరించుకున్నను, పిదప కృష్ణుడు వాత్సల్యముతో మరల గీతాసారమును సంగ్రహముగా తెలిపినట్లును, వాటిని “ అనుగీతలు” అందురనియును మహాభారతములో నున్నది. కనుక దృఢదీక్షతో సమగ్రముగా ఉపదేశశ్రవణమును పొందగలుగుట గొప్ప అదృష్టమని మొదటి పాదమునకు భావము.

అంతేకాదు ఒపికతో శ్రద్ధతో కూర్చొని విన్నవారిలో, విషయమును సూక్ష్మబుద్ధితో గ్రహింపగలిగినవారు, గ్రహించినను వెంటనే మరచి పోకుండ ధరింపగలిగిన వారును ఎందరు మిగులుదురు? ఒకరిద్దరు అట్లు గ్రహణధారణ శక్తి కలవారు ఉండురనుట గూడ సందేహమే. విన్నవారందరికిని బ్రహ్మజ్ఞానము పట్టుబడునా? “మనుష్యాణాం సహస్రేషు - కశ్చిద్భ్రతతి... కశ్చిన్మాం వేత్తి తత్పతః” అని గీతలో చెప్పబడినట్లు వేలనుందిలో ఏ ఒక్కడో వేదాంత శ్రవణమునకు యత్నించును. ఆ యత్నించిన వారిలో గూడ వారి కృషి ఫలించి నన్ను పరతత్వముగా తెలిసికొన గలిగినవారు ఒకరిద్దరైన మిగులుట అసంభవమే!

అర్థకామపరులైన ఆచార్యులెందరో ఉండురుగాని తత్త్వము నెరిగి దయతో ఉపదేశింపగల ఆచార్యుడు లభించుటయు కష్టమే. బుద్ధి కౌశలముతో గ్రహింపగల శిష్యుడు లభించుటయు కష్టమే. “వక్తా శ్రోతాచ దుర్లభః” అని కదా శ్రీరామాయణసూక్తి, అట్లు బ్రహ్మతత్త్వమును ఆకళించుకొనిగూడ సిద్ధి నొందక విశ్వామిత్రాదులవలె ప్రకృతి వశులై మధ్యలోనే ఆరూఢపతితులైనవారు ఎందరు లేరు? బ్రహ్మజ్ఞానియై బ్రహ్మసాయుజ్య రూప మోక్షఫలమును పొందగలిగినవాడు ఎక్కడనో ఏ ఒక్కడో మాత్రమే

ఉండును. 'ఆశ్చర్యోఽబ్ధా' 'సమహాత్మా సుదుర్లభః' అని శ్రీకృష్ణుడే గీతలో అట్టి మహానుభావుడు అతి దుర్లభమని వాక్రుచ్చెను.

8వ మంత్రము :

న నరేణావరేణ ప్రోక్త ఏషః
సువిజ్ఞేయో బహుధా చింత్యమానః,
అనన్య ప్రోక్తే గతిరత్ర నాస్తి
అణీయాన్ హ్యతర్క్యమణుప్రమాణాత్॥

ప్రతి పదార్థము :

అవరేణ	- అసమర్థుడైన
నరేణ	- దేహమే ఆత్మయనుకొను పామరుని చేత
ప్రోక్తః ఏషః	- ఉపదేశింపబడు ఈ పరమాత్మ
బహుధా చింత్యమానః	- ఎన్నోవిధములుగా పరిశీలించ దగినవాడు గనుక
న సువిజ్ఞేయః	- సులభముగా తెలిసికొనబడదు
అనన్యప్రోక్తే అత్ర	- ఇతరోపదేశము లేకుండా ఈ పరమాత్మ విషయమున
గతిః నాస్తి	- పరిజ్ఞానము కలుగదు
అణు ప్రమాణాత్	- అణుప్రమాణముగల వస్తువున కంటె
అణీయాన్	- ఇంకా అతిసూక్ష్మ స్వరూపుడైన పరమాత్మ
అతర్క్యం హి	- ఊహమాత్రముచేత తెలియబడదు.

వివరణము :

'అవరేణ నరేణ ప్రోక్తే ఏషః న సు విజ్ఞేయః' ఆచార్యత్వమును నిర్వహించి కీర్తి నొందవలెనను దురాశతో ఎందరో పండితమృన్ములు ఆత్మోపదేశము చేయుదుమని ముందుకు వత్తురు. వారు దేహాత్మభ్రమ వీడని పామరులు మాత్రమే. అట్టి అసమర్థుల దురుపదేశములచేత భగవత్తత్వము తెలియబడునా? " బహుధాచిన్త్యమానః" ఇది హేతు గర్భ విశేషణము. అనగా సులభముగా తెలియబడదు అనుటకు హేతువుగా ఈ విశేషణము చెప్పబడినది.

ఎందరో మహర్షులుగూడ ఇప్పటికిని ఎన్నో విధములుగా పరిశీలించుచున్నారే గాని అతనిని సమగ్రముగా సాక్షాత్కరింపలేక పోయిరిగాదా! ఐనప్పడు, అసమర్థుడు అనుభవము లేనివాడునగు ఎవడో ఆచార్యత్వము నారోపించుకొని చెప్పినచో, తెలుసుకొనబడునా? 'అనన్య ప్రోక్తే అత్రగతి ర్నాస్తి' లోకములో మేమే విజ్ఞానపంతులమని దురహంకారముగల కొందరు మాకు ఇతరోపదేశ మవసరములేదని మేమే స్వయముగా పుస్తకములలో చదువుకొని తెలిసికొనగలమని, చెప్పుచూ ఆత్మజ్ఞానము నకై ప్రయత్నింతురు. ఇది స్వంతముగా ఊహాపోహలతో తెలిసికొనుటకు వీలుకాని అతి సూక్ష్మవిషయము. ఇది ఉత్తమాచార్యుని యొక్క సదుపదేశ మాత్రము చేతనే లభ్యము. 'అణీయాన్ ఆచర్యం' అణువుదైన జీవాత్మలకును లోపల ప్రవేశించి, వారికిని తెలియబడకుండ నియామకుడైయుండు ఈ పరమాత్మనుగూర్చి స్వప్రయత్నముతో తెలిసికొనగోరుట భ్రమ మాత్రమే. "య మాత్మా న వేద యం పృథివీ న వేద" అని కదా ఉపనిషత్తులు ఘోషించుచున్నవి. తర్కములకు, అనగా ఊహలకు అందని వాడు పరమాత్మయని భావము.

9వ మంత్రము :

నైషా తర్కేణ మతిరాపనేయా

ప్రోక్తాన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ,

యాం త్వమాపః, సత్యధృతిర్భూతాసీ,

త్వాదృజ్ఞో భూయాత్ నచికేతః! ప్రష్టా॥

ప్రతిపదార్థము :

యాం	- ఏ బ్రహ్మజ్ఞానమును
త్వం ఆపః	- నీవు నావల్ల పొందదలచితివో
ఏషా మతిః	- ఈ బ్రహ్మజ్ఞానము
తర్కేణ	- ఊహారూపమగు స్వార్థిత జ్ఞానముచేత
న అపనేయా	- పొందుటకు సాధ్యముకాదు
ప్రేష్ఠ నచికేతః	- నాప్రేమపాత్రుడవైన ఓ నచికేతుడా!
అన్యేన	- తత్వజ్ఞుడైన తనకంటే వేరైన ఒక గురువు చేత
ప్రోక్తా ఏవ	- ఉపదేశింపబడిన బ్రహ్మవిద్యయే

- సుజ్ఞానాయ - సులభముగా తెలిసికొనుటకు వీలగును.
 బత సత్యధృతిః అసి - ఓహో! (నీవుమాత్రము) స్థిరమైన
 అధ్యవసాయము కలవాడవు
 త్వాదృక్ ప్రప్తా - నీవంటి జిజ్ఞాసగల శిష్యుడు
 సః భూయాత్ - మాకు కావలెను.

వివరణము :

ఈ మంత్రమున పూర్వార్థము వెనుకటి విషయమునే సమర్థించుచున్నది. సదాచార్యుని ఉపదేశముచేతనే బ్రహ్మతత్వమును తెలిసికొనుటకు వీలగునుగాని, తర్కముచేత, అనగా స్వంతముగా ఊహించుటచేత తెలియబడదు అని భావము.

దృష్టాంతములనుబట్టి లౌకిక యుక్తులతో శాస్త్ర సిద్ధమైన బ్రహ్మజ్ఞానమును ఆక్షేపింపబూనుట తగదని శ్రీ శంకరభాష్యమున మరొక నిధముగా తాత్పర్యము చెప్పబడియున్నది. అదియు సమంజసమే.

ఇక ఉత్తరార్థమున, నచికేతుని దృఢాధ్యవసాయమునకు మెచ్చినయముడు అతనిని సంతోషముతో ప్రశంసించుచున్నాడు. బాలుడవైన నీలో బ్రహ్మజ్ఞానమునకై ఇంతటి పట్టుదలయు వైరాగ్యమును ఉండుట ఆశ్చర్యము. గ్రహణధారణ శక్తి గల నీవంటి శిష్యుడు నాకు కావలెనని నేను అశించును. ఇది ఉత్తముడైన ఆచార్యునికి ఉండవలసిన అపేక్ష. తైత్తిరీయోపనిషత్తులో “ఆమాయంతు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా” అని యొక వాక్యము. (బ్రహ్మచర్యనిష్ఠులైన విజ్ఞానవంతులగు విద్యార్థులు (మూ ఆయంతు) నా వద్దకువచ్చి విద్యను గ్రహింతురుగాక! అని పై వాక్యమున కర్థము. గురువునకు ఉండవలసినది ధనాపేక్షగాక, సమృద్ధిగా నాకు విజ్ఞానవంతులైన శిష్యులు లభించవలెనని అపేక్షయే ఉండవలెను. తనతోనే తన విద్య అంతరించిపోకుండ శిష్యులద్వారాలోక వ్యాప్తము కావలెనని ఉదారముగల ఆచార్యుడు కోరుకొనవలెను. యముని “త్వాదృక్ ప్రప్తా సః భూయాత్” అను వాక్యము ఈ సూక్ష్మాంశమును భోధించుచున్నది.

10వ మంత్రము :

జానామ్యహం శేవధిరిత్య నిత్యం
నహ్యధ్రువైః ప్రాప్యతే హి ధ్రువం తత్ ।
తతో మయా నాచికేతభిర్యోగైః
అనిత్యైఃద్రవ్యైః ప్రాప్తవానస్మి నిత్యమ్ ॥

ప్రతిపద్యార్థము :

శేవధిః	-	నిధి వంటి తాకికైశ్వర్యము
అనిత్యం ఇతి	-	శాశ్వతము కాదని
అహం జానామి	-	నేను ఎరుగుదును
ధ్రువం తత్	-	నిత్యమైన ఆ బ్రహ్మతత్త్వము
అధ్రువైః	-	అస్థిరఫలసాధనములైన కర్మలచేత
నహి ప్రాప్యతే	-	అభింపదు గదా
తతో	-	కావుననే
మయా	-	నాచేత
నాచికేతః అగ్నిః	-	నాచికేతమును పేరు గల అగ్నిసాధ్య
	-	యజ్ఞ విశేషము
అనిత్యైఃద్రవ్యైః	-	అస్థిరములైన ఇటుకలు మొదలగువాటిని పేర్చి
చితః	-	అనుష్ఠింపబడుచున్నది
నిత్యం	-	స్థిరమగు బ్రహ్మజ్ఞానమును
ప్రాప్తవాన్ అస్మి	-	ఇట్లు పొందగలిగితిని

వివరణము :

యముడు ఈ మంత్రమున తన సంగతిని చెప్పుకొనుచున్నాడు. కుబేరాదుల వద్ద నున్న నవ నిధుల వంటి ఈ ఐశ్వర్యములన్నియు నేశ్వరములేనని నేనెరుగుదును. కావుననే నేను బ్రహ్మతత్త్వమునే ఉపాస్యముగా ఎంచుకొని, దానిచే నిత్యమగు విష్ణుపద ప్రాప్తి రూపమైన మోక్షమునే కోరుకొనుచున్నాను. అది అనిత్య ఫల సాధనములైన యజ్ఞాదుగాదులచేత అభించునది కాదు. కావున నేను ఆ ఇతర యజ్ఞాదులను వదిలి, మోక్ష ఫలార్థినై పరమాత్మోపాసనమునే చేయుచున్నాను. ఈ ఉపాసనము నాలో నిర్విఘ్నముగా అనిచ్ఛిన్నముగా కొనసాగుటకు నాచికేతాగ్ని యనబడు

అపూర్వమగు యజ్ఞమును గూడ నిత్యమనుష్ఠించుచుందును. ఇది నా బ్రహ్మోపాసనకు అంగమై పరంపరగా మోక్షసాధనము. ఉపసానాంగమగు ఈ యజ్ఞవిద్యను రెండవ వరముగా వెనుక నీకు ఉపదేశించియున్నాను. ప్రథమపల్లీలోని 17,18,19 మంత్రముల వద్ద ఈ నాచితాగ్ని విద్యా రహస్యము వివరింపబడియున్నది.

11వ మంత్రము :

కామస్యాప్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం

క్రతోరానన్త్య మభయస్య పారమ్

స్తోమం మహదురుగాయం ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా

ధృత్యా ధీరో నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః ॥

ప్రతిపదార్థము :

నచికేతః	- ఓ నచికేతుడా!
క్రతోః ప్రతిష్ఠాం	- యజ్ఞాది కర్మలకు ఫలమైన
జగతః కామస్య	- చతుర్ముఖాది లోకములకు చెందిన
	ఆయా భోగ్యఫలముయొక్క
ఆప్తిం దష్ట్వా	- లాభమును గమనించి
ఆనన్త్యం	- అన్నము (వినాశము) ఐనటువంటి
అభయస్య పారం	- నిర్భయత్వమునకు చివరిమెట్టు అనదగిన
మహత్ స్తోమం	- సత్యసంకల్పత్వాది మహాగుణావిర్భావరూపమైన
ఉరుగాయం	- అతి ప్రసిద్ధమైన
ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా	- స్థిరమగు మోక్షఫలితమును గమనించి
ధృత్యాధీరః	- అచంచలమైన అధ్యవసాయము
	కలవాడవై బుద్ధిమంతుడవగు నీవు
అత్య స్రాక్షీః	- క్షుద్ర భోగములపై ఆశను వదలితివి

వివరణము :

నీవు బ్రహ్మవిద్యోపదేశమును పొందుటకు తగిన అర్హత కలవాడవని నచికేతుని యముడు కొనియాడుచున్నాడు. ఎన్నో వరములిత్తునని ఆశపెట్టినను ఇష్టపడక, వాటిని తిరస్కరించిన గట్టి వైరాగ్యముతోపాటు

దృఢమగు బ్రహ్మజిజ్ఞాసయే ఆ అర్హత. ఇతర ఫలములన్నియు అల్పార్హములని బ్రహ్మసాన్నిధ్యరూప మోక్షము నిత్యానందమయమని విచేకముతో గ్రహించగలుగుట నవిచేతునిలో గల ప్రత్యేకత.

వెండి బంగారములలో ఇతర లోహములకంటే మృదుత్వము కలిగి యుండుట ఒక ప్రత్యేకత. కనుకనే వాటిని ఆయా ఆభరణములకు తగినట్లు వంచి మలచుటకు వీలగుచున్నది. సంస్కృత భాషకూడా నట్టిదే. కనుకనే ఆ భాషలోని పదములకు అనేకార్థములున్నందున, వ్యాఖ్యానకర్తలు తమ తమ ఇష్టానుసారముగా అర్థములను భావములను మలచుకొనుటకు గూడ వీలగుచున్నది. ఈ విషయమున ఈ మంత్రమే ఒక ఉదాహరణము.

శ్రీ రంగరామానుజులు , “దృష్ట్వా” అను మూడవ పాదాంతము లోని పదమును “కామస్య ఆప్తం” అను ప్రథమ పాదము వద్దకు గూడ ఆవృత్తిచేసి తెచ్చుకొని, మొదట ఒక అర్థమును చెప్పి ‘అని భావము కావచ్చును’ అని ముగించిరి. పిదప, “యద్వా” అని ప్రారంభించి “లేక ఈ పదములన్నియు పరమాత్మ పరముగానే అన్వయించి చెప్పవచ్చును”. అని మరియొక విధముగా గూడ వ్యాఖ్యానించిరి. “అట్లు కావచ్చును. లేక ఇట్లేన కావచ్చును” అని ఆయా పదములకు వేరువేరుర్థములను చెప్పి. . . . సమన్వయించుట తప్ప, “ఇదే దీని భావము” అని యొక నిశ్చితాభిప్రాయము లేదు.

వీరు వ్రాసిన మొదటి విధముగా ప్రతిపదార్థము వ్రాసెడివి. ఇందు “జగతః కామస్య ఆప్తం” అనగా చతుర్ముఖాది రోక పర్యంతముగల భోగమనుభవించుట “క్రతోః ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా” యజ్ఞాది క్రియా ఫలితముగా కలుగునని అది అనిత్యము అల్పమునని భావించి అని ఇంతవరకు భావము. ఇక “ఆనన్ద్యం” మొదలుకొని “ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా” అను వరకు గల పదములను బ్రహ్మసాన్నిధ్యరూప మోక్షపరముగా అన్వయించి, “ఇట్టి మోక్ష ఫలమును” నిత్యము నిరతిశయము అని భావించి, అని ఇంతవరకు భావము. “యజ్ఞాఫలమట్టిది. బ్రహ్మజ్ఞాన ఫలమిట్టిది అని నీవు ఈ రెంటిని విడివిడిగా పరిశీలించి, మొదటిదానిని (చతుర్ముఖాంత సర్వలోక భోగమును) విడచితివి. నీ వైరాగ్యము చాలా గొప్పది.” అని తాత్పర్యమును వ్రాసి శ్రీరంగ రామానుజులు మొదట సమన్వయమును చూపిరి. పిదప వారే రెండుసార్లు ‘దృష్ట్వా’ అను పదమును ఆవృత్తి చేసికొనకుండ, మంత్రములోని అన్ని పదములకు పర

మాతృ పరముగానే అర్థమును చెప్పి, సర్వకామములను అనుభవించుటకు వీలైనది, సర్వజగదారమైనది, అనన్తకృతు ఫలములకు అదే సాధనమైనది. అట్టిది “బ్రహ్మసాన్నిధ్యము” అని దృష్ట్యా తెలిసికొని నీవు దైర్ఘ్యముతో అన్నింటిని విడిచిపెట్టుగలిగితివి అని రెండవ సమన్వయమును ‘యద్వా’ అని తెలిపిరి. ఇట్లు పదములకు ఎట్లు అర్థమును చెప్పకొన్నను, ఏ భావమును రాగినను, సరిపడు విధముగా సంస్కృతభాషలోని పదములుండుట విశేషము. ఇచట శ్రీ శంకరుల భాష్యము గూడ ఇదే పద్ధతిలో కొనసాగుటను గమనింపదగును.

12వ మంత్రము :

తందుర్దర్శం గూఢ మనుప్రవిష్టం

గుహాహితం గహ్వరేష్టం పురాణం ।

అధ్యాత్మ యోగాధిగమేన దేవం

మత్వాధీరో హర్షశోకౌ జహాతి ॥

సవితదార్థము :-

దుర్దర్శం	-	దర్శించుటకు సాధ్యము కానివాడును
గూఢం	-	అజ్ఞానమును ఆవరణముచేత కప్పబడిన వాడును
అనుప్రవిష్టం	-	సర్వప్రాణులలో వ్యాపించియున్నవాడును
గుహాహితం	-	హృదయమును గుహలో చేరియున్నవాడును
గహ్వరేష్టం	-	అణువైన జీవునిలోగూడ అన్తర్యామిగా ఉన్నవాడును
పురాణం	-	అనాది సిద్ధుడును అగు
దేవం	-	పరమాత్మను
అధ్యాత్మయోగ	-	మనోనిగ్రహపూర్వకముగ ఆత్మజ్ఞానమనబడు
అధిగమేన	-	జ్ఞానయోగముచేత
మత్వా	-	ధ్యానించి
ధీరః	-	సమర్థుడగు ఉపాసకుడు
హర్షశోకౌ	-	సంతోషమును దుఃఖమును

జహతి

- వదిలిపెట్టును

వివరణము :

సవికేతుడడిగిన మూడవ వరమునకు సమాధానముగా ఈ 12 మరియు, 13 మంత్రములు సంగ్రహముగ తత్త్వపదేశమును చేయుచున్నవి. ఆ పై భాగమంతయు దాని వివరణము, ఇవటి నుండియే విద్యోపదేశారంభమని గ్రహింపదగును.

ధీరుడు అనగా నీవరె స్థిరవిత్తుడైన ఉపాసకుడు పరమాత్మ ధ్యానము చేత హర్షకోకములను వదిలిపెట్టు గలుగును. ఇది ఫలము. భగవద్ధ్యానము దానికి సాధనము. దానికి అంగము జ్ఞానయోగమనబడు ఆత్మ జ్ఞానము. అధ్యాత్మయోగాధిగమము అను పదము ఈ జ్ఞానయోగమును తెలుపును. “పరాంచితాని వృత్తాణి స్వయం భూః” అన్నట్లు ఇంద్రవరకు ఇన్ద్రియములకు బాహ్యవిషయములపై ప్రసరించుట అను దుష్ప్రవృత్తియే అలవాటైనది. వాటికి ఆ బాహ్య ప్రవృత్తిని నిరోధించి అన్తర్ముఖములగు పట్టు చేయుట ముఖ్యము. మొదట తాత్కాలికానందము నిచ్చినను, పర్యవసానమున దుఃఖమునే మిగిల్చిపోవు ఆ బాహ్యవిషయ భోగముంపై వైరాగ్యమేర్పడి, దేహాన్తర్వర్తియగు తన నిత్య సహజ స్వరూపము అణువైజ్ఞానానందాత్మకమై భగవంతునికి శేషభూతమైనది యని మనోనిగ్రహపూర్వక స్వస్వరూపాను సందానముచే గుర్తింపవలెను. ఇది జ్ఞానయోగము. ఆపైన ధ్యానయోగము. అనగా భగవంతుని గూర్చి ఉపాసనాత్మక భక్తి యావజ్జీవము ఏకధారగా నిత్యము అనువర్తింపవలెను. భగవంతుడు వాకు. స్వామి గనుక, నేనాయనకు శేషభూతుడను గనుక, ఆయనను ఉపాసించి తదనుగ్రహముచే ప్రకృతి బంధముక్తిని పొంది తత్సన్నిధానమున తత్సేవతో నిత్యానందశాలినై వర్తింతును అను వాస్తవము వెరిగిన ముముక్షువు ఆ రీతిగనే ప్రవర్తింపవలెను. ఇట్లు తన స్వరూపమిదేనని తెలియనంతవరకు స్వాతంత్ర్య భ్రమలో మునిగియున్న ఈ జీవుడు భగవత్సేవకు తలయొగ్గమగు గదా! ఇక మంత్రములోని మొదటి రెండు- పాదములు ఉపాసంపదగిన భగవంతుని స్వరూపమును తెలుపునవి. వాటి వివరణమిది.

తం దుర్ధర్యం : ఆ పరమాత్మ ‘న చక్షుషా దృశ్యతో’ అనియు ‘శ్రవణాయాపి నలభ్యః’ అనియు చెప్పబడినట్లు బాహ్యేంద్రియముల చేత గ్రహింపబడువాడు కాదు. అవతారములలో స్వయముగా వచ్చి దర్శనమి

చ్చినను “అవజానంతి మాం మూఢాః” అన్నట్లు ఈయన మనవంటి మనిషియేనని భ్రమించిరి గాని, భగవంతుడని గ్రహించిన వారెందరు కలరు? భీష్మ విదురాది భక్తులు ఏ కొద్దిమందియో తప్ప ఇతరులు ఎవరైన గ్రహింప గలిగిరా? అందుకు కారణమేమనగా సమాధానమును రెండవ పదము తెలుపుచున్నది.

గూఢం : రజస్తమోగుణ ప్రచురమైన ప్రాకృత శరీర సంబంధము వారిలో అజ్ఞానమును పెంచి భగవద్ జ్ఞానమును కప్పివుచ్చినది. “మమ మాయా దురత్యయా” అన్నట్లు ఇనుపతెరవలె భగవత్స్వరూపమును తెలియకుండ కప్పిపుచ్చు ప్రబలమగు ఈ అజ్ఞానమును తొలగించుటకు జీవులకు సాధ్యమా? కప్పిపుచ్చుటకు భగవంతుడు జీవునిలో ఉన్నాడా అందురేమో! అవును.

అనుప్రవిష్టం : ఆయన సర్వ ప్రాణులలోను సాక్షిగా అంతర్యామిగా వ్యాపించియున్నాడు. తన ఇంటిలోనే భూగర్భమున ఉన్న బంగారపు నిధి వలె నిత్యసన్నిహితుడైన ఆయనను ఎరుగలేకపోవుట అజ్ఞాన హేతువగు మాయయొక్క ప్రభావమే కదా! తెలియబడ లేదని ఆయనపై దోష మారోపింపరాదు. తెలిసికొనలేక పోవుటకు తమలోని అజ్ఞాన దోషమే కారణము, “న హ్యేషస్థానోరపరాధః యదేనం అన్తో న వశ్యతి” అని నిరుక్తకారుడైన యాస్కని సూక్తి. గ్రుడ్డివాడు స్తంభమును చూడలేక నడచిపోవుచూ దానితో తన తలను కొట్టుకొనెను. అది స్తంభముయొక్క తప్పు! వీనిలోని గ్రుడ్డితనమే ఆ అసర్థమునకు కారణము గదా! అట్లే నిత్యము తనతోనే ఉన్న ఆయనను తెలిసికొనజాలకపోవుటకు తన అజ్ఞాన దోషమే కారణము.

గుహాహితం : హృదయ పుండరీకములోని దహరమనబడు అల్ప వకాశములో స్థానమేర్పరచుకున్నాడు. మనస్సనబడు ఇంద్రియమునకు ఏది స్థానమో, ఆ హృదయ ప్రదేశముననే దానిచే తెలిసికొనబడుటకు అందుబాటులోనున్నాడు. ఐనను అజ్ఞానావృత సుగుటచే మనస్సు గ్రహింపజాలకున్నది.

గర్హ్యరేషం : అణువైన తన జీవ స్వరూపములోగూడ సాక్షిగా సూక్ష్మరూపముతో ఉన్నవాడు, తనలో కలుగు జ్ఞాన, ఇచ్ఛా - ప్రయత్నాది సర్వ వ్యాపారములకు ప్రేరణనిచ్చువాడు ఆయనయే. శరీరము యొక్క స్థితికి లోపలనుండు జీవుడు ఆధారమైనట్లు ఆ జీవుని స్థితికి పోషణకు ఆధార భూతుడును అంతర్యామిగా నున్నవాడును ఆయనయే.

పురాణం : చతుర్ముఖ బ్రహ్మాదులకు గూడ ఆది -- అనగా ఒకనాడు పుట్టుట యున్నది. సృష్టికి ముందువారు లేరు గదా! ఈయన అట్లుకాదు. ఆది లేనివాడు నిత్యసిద్ధుడు.

ఇట్టి పరమాత్మను ఉపాసించినచో హర్షశోకములు రెండును తొలగిపోగలవు. శోకము పోవలెనుగాని, హర్షముగూడ పోవునా! ఇదేమి విచిత్రము? అని శంక కలుగవచ్చును. బాహ్యవిషయ భోగములను అనుభవించుటచే కలుగు సంతోషమే హర్షము. ఆత్మ పరమాత్మానుభవములకు విరుద్ధమైన ఆ హర్షము పోవలెనని భావము. లేనిచో అది మరల జీవుని యొక్క బాహ్య ప్రవృత్తికి హేతువగును.

13వ మంత్రము :

ఏతచ్చుత్త్యా సంపరిగృహ్య మర్త్యః
ప్రవృహ్య ధర్మ్యం అణుమేత మాష్య,
స మోదతే మోదనీయం హి లభ్యా
వివృతం సద్మ నచికేతసం మవ్యే॥

ప్రతి పదార్థము :

ఏతత్ శ్రుత్వా	- ఈ ఆత్మతత్త్వమును గురుముఖతః విని తెలిసికొని
సంపరిగృహ్య	- విన్నదానిని అనేక పర్యాయములు మనసులో మననమును మరియు ధ్యానమును చేసుకొని
ధర్మ్యం	- ధర్మము నాచరించుటకు సాధనమైన శరీరమును
ప్రవృహ్య	- పరిత్యజించి
అణుం ఏతం	- చక్షురారులచే దర్శింపరాని ఈ పరమాత్మను
ఆష్య	- పరమపదము అను దివ్యలోకమున దర్శించుకొని
స మర్త్యః	- ఉపాసకుడైన ఆ మానవుడు

మోదనీదుం	- తనకు ప్రీతిపాత్రమైన గుణాష్టక విశిష్ట నిజస్వరూపమును
లబ్ధ్వా	- లభించుకొని
మోదతే	- నిరతిశయానందము నొందును
నచికేతసం	- నచికేతస్సునకు
సర్వ	- పరబ్రహ్మము అనబడు భవనము
వివృతం	- ద్వారములు తెరువబడి ప్రవేశార్థముగా ఉన్నట్లు
మన్యే	- తలంతును

వివరణము :

వెనుకటి 12వ మంత్రము మరియు 13వ మంత్రము ఇటుపైన
యముడు చేయబోవు తత్వోపదేశమున కంతటికిని సంగ్రహ రూపములు.
“దృష్టం హి విదుషాంలోకే - సమాసవ్యాసధారణం” అని చెప్పబడి
నట్లు వివక్షితార్థమును మొదట సంగ్రహముగా తెలుపుట, దానిని క్రమముగా
విశదీకరించుట -- ఇది సమర్థుడగు ఆచార్యుడుచేయు ఉపదేశ పద్ధతి. ఈ
పద్ధతిలో వెనుకటి మంత్రమునందు జీవ - ఈశ్వర తత్త్వములను, హితమ
నబడు పరమాత్మోపాసనమును సంగ్రహముగా తెలిపి, ఇప్పుడీ మంత్రమున
ప్రాప్యమగు ఫలస్వరూపమును (పరమ పురుషార్థరూప మోక్షతత్త్వమును)
సంగ్రహముగా నిరూపించుచున్నాడు. ఇట్లే రెండు మంత్రములు విషయసూ
చికవంటివి కాగా, పై ఉపనిషద్భాగమంతయు దీనికే విశద వివరణమని
గ్రహింపదగును.

(ఏతత్ శ్రుత్వా సంతరిగృహ్య) శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనములు
మూడును ఇచట వివక్షితములు. ముముక్షువైన వాడు మొదట సదాచా
ర్యునిచేరి ఆయనవద్ద ఆత్మ తత్త్వమును వివసలెను. ఇటు ఆత్మయనగా
జీవుడు మరియు పరమాత్మ. స్వాత్మ స్వరూపము దేహేంద్రియాదులకంటె
అతిరిక్తము. నిత్యము భగవంతునికి శేషభూతము (స్వతఃత్రముకాదు) అని
జీవస్వరూపమును గూర్చి నిశ్చితముగా తెలిసికొనుట, అట్లే భగవత్స్వ
రూపము సర్వస్పృష్టి కర్తృత్వ సర్వజ్ఞత్వ స్వామిత్వ అంతర్యామిత్వాదికము
కలది అని తెలిసికొనుట, ఇట్లు ఈ ఉభయవిధమగు ఆత్మలయొక్క తత్త్వ
మును గురుముఖతః విని తెలిసికొనుట, పిదప దానిని తానే షోతువులతో
తర్కించుకొని ఇది వాస్తవమేనని నిర్ధారణ చేసికొనుట, అనంతరము నియ
మపూర్వకముగా ధ్యానించుట అను క్రమమే మరొక శ్రుతిలో “ఆత్మా.....

శ్రోతవ్యః మంత్రవ్యః నిదిధ్యాసీతవ్యః” అని వివరింపబడినది. ఈ ధ్యానమును ఏదో కొంతకాలముచేసి మానివేయుటగాక ఆమరణాస్తము నిత్యమును కొంతసేపు ఆచరింపవలెను. “అప్రయాణాత్ తలాపి హి దృష్టమ్” అను వేదాంత సూత్రమున వ్యాసుడీ సంగతిని తెలిపెను. భగవంతుడే తనకు ప్రియతముడని భావించిచేయు ఈ ధ్యానమునే భక్తి యోగమందురు. “సీతిపూర్వమనుధ్యానం భక్తిరిత్యభిధీయతే”.

(మర్త్యః ప్రవృహ్య ధర్మ్యం) ధర్మ్యం అనగా ధర్మాచరణకు సాధనమైన శరీరము అని యర్థము. కాశిదాస కృత కుమారసంభవమున కపట బ్రహ్మచారి వేషమున వచ్చిన శివుడు తపోనిష్ఠురాలైయున్న పార్వతిని “అపి స్వశక్త్యా తపసి ప్రవర్తసే! శరీరమార్ద్యంఖలు ధర్మసాధనం” అని కుశలప్రశ్న చేయును. నీ శరీరశక్తికి తగ్గట్లు తపస్సు చేయుచున్నావా? లేక శరీరమును లెక్కచేయక శక్తిని మించి గూడ తపస్సును చేయుచుంటివా? అది తగదు సుమా! శరీరమును కాపాడుకొనుట చాలా ముఖ్యము. అదియే శక్తిహీనమైనచో ఇకపైన నీవు ఏ ధర్మ కార్యమును చేయగలవు? శరీరమే ఏ ధర్మకార్యమునకైనను మొదటి సాధనమని గుర్తింపుము. అని పై శ్లోక ఖండమునకు భావము. కనుక జీవించి యున్నంతవరకు వర్ణాశ్రమ ధర్మముల నాచరించుటకు సాధనమైనందున ఇవట ధర్మ్యశబ్దము శరీరవాచకము, అట్టి శరీరమును (ప్రవృహ్య) ఆయుర్దామము పూర్తియైనందున పరిత్యజించి ముముక్షువు పూర్వోక్త భక్తియోగ ప్రభావముచేత లోకాంతరములకు గాక భగవంతుని దివ్యధామమునకే చేరును.

(అణుం వీతం ఆప్య) ఇంతవరకు చక్షురాదీంద్రియములకు అగ్రహ్యమై తేజోమయమైన భగవంతుని దివ్యమంగళ పిగ్రహమును అచట మొదటసారిగా దర్శింపగలుగును. (మోదనీయం లబ్ధ్వా మోదతే) అంతేకాదు. తన స్వరూపమునకు అవరణమై యున్నత మోమయ ప్రాకృత శరీరము (స్థూంఘ మరియు సూక్ష్మము) పూర్తిగా తొలగిపోయినందున గుణాష్టక విశిష్టమైన తన సహజ స్వరూపము అప్పుడచట అవిర్భవించును. దానిని తిరిగి తాను లభించగలుగుట తనకు ప్రియము.

పరమాత్ముడు వలెనే జీవునికీని అపహత పాపత్వాది గుణాష్టకము స్వాభావికమని ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని ప్రజాపతి వాక్యము తెలుపుచున్నది. “అపహతపాప్యా విజరో విమృత్యుః విశోకో విజి

- మోదనీయం - తనకు ప్రీతిపాత్రమైన గుణాష్టక విశేష్ట
నిజస్వరూపమును
లబ్ధ్యా - లభించుకొని
మోదతే - నిరతిశయానందము నొందును
నవికేతనం - నవికేతస్సునకు
సదృ - పరబ్రహ్మము అనబడు భవనము
విహితం - ద్వారములు తెరువబడి ప్రవేశార్హముగా ఉన్నట్లు
మన్యే - తలంతును

వివరణము :

చెనుకటి 12వ మంత్రము మరియు 13వ మంత్రము ఇటుపైన
యముడు చేయబోవు తత్త్వవిదేశమున కంతటికిని సంగ్రహ రూపములు.
“దృష్టం హి విదుషాంలోకే - సమాసవ్యాసధారణం” అని చెప్పబడి
నట్లు వివక్షితార్థమును మొదట సంగ్రహముగా తెలుపుట, దానిని క్రమముగా
విశదీకరించుట -- ఇది సమర్థుడగు ఆచార్యుడచేయు ఉపదేశ పద్ధతి. ఈ
పద్ధతిలో చెనుకటి మంత్రమునందు జీవ - ఈశ్వర తత్త్వములను, హితము
నబడు పరమాత్మోపాసనమును సంగ్రహముగా తెలిపి, ఇప్పటి మంత్రమున
ప్రాప్యమగు ఫలస్వరూపమును (పరమ పురుషార్థరూప మోక్షతత్త్వమును)
సంగ్రహముగా నిరూపించుచున్నాడు. ఇట్లే రెండు మంత్రములు విషయసూ
చికనంటివి కాగా, పై ఉపనిషద్భాగమంతయు దీనికే విశద వివరణమని
గ్రహింపదగును.

(ఏతల్ శ్రుత్వా సోపలిగృహ్య) శ్రవణ మనస నిదిధ్యాసనములు
మూడును ఇచట వివక్షితములు. ముముక్షువైన వాడు మొదట సదాచా
ర్యునిచేరి ఆయనవద్ద ఆత్మ తత్త్వమును విసవలెను. ఇటు ఆత్మయనగా
టివుచు మరియు పరమాత్మ. స్వార్థ స్వరూపము దేశస్థితియాదులకంటె
అతిరిక్తము. నిత్యము భగవంతునికి శేషభూతము (స్వతఃప్రముఖాదు) అని
జీవస్వరూపమును గూర్చి నిశ్చితముగా తెలిసికొనుట, అట్లే భగవత్స్వ
రూపము సర్వస్పృష్టి కర్తృత్వ సర్వజ్ఞత్వ స్వామిత్వ అంతర్యామిత్వాదికము
కలది అని తెలిసికొనుట, ఇట్లు ఈ ఉభయవిధముగు ఆత్మలయొక్క తత్త్వ
మును గురుముఖతః విని తెలిసికొనుట, పిదప దానిని తానే శ్లేశువులతో
తర్కించుకొని ఇది వాస్తవమేనని నిర్ధారణ చేసికొనుట, అనంతరము నియ
మపూర్వకముగా ధ్యానించుట అను క్రమమే మరొక శ్రుతిలో “ఆత్మా.....

శోతవ్యః మంతవ్యః నిదిధ్యాసితవ్యః” అని వివరింపబడినది. ఈ ధ్యానమును ఏదో కొంతకాలముచేసి ముగించేయుటగాక ఆమరణాస్తము నిత్యమును కొంతసేపు ఆచరింపవలెను. “అప్రయాణాత్ తత్రాపి హి దృష్టమ్” అను వేదాంత సూత్రమున వ్యాసుడీ సంగతిని తెలిపెను. భగవంతుడే తనకు ప్రియతముడని భావించితేయు ఈ ధ్యానమునే భక్తి యోగమందురు. “నీతిప్రకారమనుధ్యానం భక్తిరిత్యభిధీయతే”.

(మత్త్యః ప్రవృహ్య ధర్మ్యం) ధర్మ్యం అనగా ధర్మావరణకు సాధనమైన శరీరము అని యర్థము. కాళిదాస కృత కుమారసంభవమున కపట బ్రహ్మచారి వేషమున వచ్చిన శివుడు తపోనిష్ఠురాలైయున్న పార్వతిని “అపి స్వశక్త్యా తపసి ప్రవర్తసే! శరీరమాద్యంభలు ధర్మసాధనం” అని కుశలప్రశ్న చేయును. నీ శరీరశక్తికి చగ్గట్లు తపస్సు చేయుచున్నావా? లేక శరీరమును లెక్కచేయక శక్తిని మించి గూడ తపస్సును చేయుచుంటివా? అది తగదు సుమా! శరీరమును కాపాడుకొనుట చాలా ముఖ్యము. అదియే శక్తిహీనమైనచో ఇకపైన నీవు ఏ ధర్మ కార్యమును చేయగలవు? శరీరమే ఏ ధర్మకార్యమునకైనను మొదటి సాధనమని గుర్తింపుము. అని పై శ్లోక ఐందమునకు భావము. కనుక జీవించి యున్నంతవరకు వర్ణాశ్రమ ధర్మముల నాచరించుటకు సాధనమైనందున ఇవట ధర్మ్యశబ్దము శరీరవాచకము, అట్టి శరీరమును (ప్రవృహ్య) అయుర్దాయము పూర్తియైనందున పరిత్యజించి ముముక్షువు పూర్వోక్త భక్తియోగ ప్రభావముచేత రోకాంతరములకు గాక భగవంతుని దివ్యధామమునకే చేరును.

(అణుం ఏతం అప్య) ఇంతవరకు చక్షురాదీంద్రియములకు అగ్రాహ్యమై తేజోమయమైన భగవంతుని దివ్యమంగళ ప్రిగ్రహమును అచట మొదటసారిగా దర్శింపగలుగును. (మోదనీయం లబ్ధ్వా మోదతే) అంతేకాదు. తన స్వరూపమునకు ఆవరణ మై యున్నత మోమయ ప్రాకృత శరీరము (స్థూలము మరియు సూక్ష్మము) పూర్తిగా తొలగిపోయినందున గుణాష్టక విశిష్టమైన తన సహజ స్వరూపము అష్టదశట ఆవిర్భవించును. దానిని తిరిగి తాను లభించగలుగుట తనకు ప్రియము.

పరమాత్మకు వరనే జీవునికిని ఆపహత పాపత్వాది గుణాష్టకము స్వాభావికమని ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని ప్రజాపతి వాక్యము తెలుపుచున్నది. “అసహతపాప్యా విజరో విమృత్యుః విశోకో విజి

ఘట్యః అపిపాసః సత్యకామ స్సత్యసంకల్పః" అను ప్రజాపతి వాక్యమున తెలుపబడిన ఎనిమిది గుణములు జీవునికి సహజ ధర్మములే. వాటి వివరణమిది. (అపహతపాప్యా) పుణ్య పాపరూప కర్మఫలములు తనకు అంటకుండునటువంటి శక్తి విశేషము. ఇది అగ్నికి శుచిత్వము వంటిది. (విజరః విమృత్యుః) వార్థక్యము మరణము అను అవస్థలు లేకుండుట, (విశోకః) దుఃఖము లేకుండుట, (విజిఘట్యః అపిపాసః) ఆకలిదప్పలు లేకుండుట, (సత్యకామః) తనకు ఇష్టమైన కోరికలన్నియు పొందగలుగుట. (సత్యసంకల్పః) సంకల్పించిన దానిని పూర్తిచేయగల సామర్థ్యము కలిగియుండుట, ఇట్టి సహజ ధర్మములు తిరిగి తనకు ఆవిర్భవించుట ఒక ఫలితము. సత్యకామ సత్యసంకల్పాదులు సిద్ధించిన పిదప నిరతిశయానందమునకు ఏమి లోపము? సర్వోత్కృష్టమైన బ్రహ్మానందానుభవము అనబడు మోక్ష ఫలము శాశ్వతముగా సిద్ధించగలదు. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోగూడ ఇదే విషయమును వివరించు ఈ క్రింది మంత్రము ఇచట స్మరణీయము. "ఏషసంప్రసాదః అస్మాచ్చరీరాత్ సముత్థాయ, పరంజ్యోతి రుప సంపద్య, స్వేనరూపేణ అభినిష్పద్యతే, స తత్ర పర్యేతి జక్షత్ క్రీడన్ రమమాణః" ఇత్యాది. భక్తి నిష్ఠుడై ఈ శరీరమునుండి నిష్క్రమించిన ముక్త పురుషుడు లేజోమయ దివ్యలోకమున భగవంతుని దర్శించి తన సహజ స్వరూపావిర్భావమును పొందగలడు. అందుచే సానందముగా సర్వవిధ స్వేచ్ఛా సంచారములను ఏ ప్రతి బంధములు లేకుండా కలిగి యుండగలడు అని యర్థము. ఈ ఛాందోగ్య శ్రుతి ననుసరించి శ్రీరంగ రామానుజులు చెప్పిన అర్థమిది.

ఇందులో కొద్దిపాటి అస్వారస్యము కనబడుచున్నది. ప్రాకృత శరీర త్యాగము, అట్టి ఆవరణము పోవుటచే సహజ స్వరూపావిర్భావము, ఆ పిదప లేజోమయ భగవద్దివ్య రూపానుభవాదులు అను ఈ క్రమము మారి భగవద్దర్శనానంతరమే స్వరూపావిర్భావము కలుగును అన్నట్లు చెప్పబడి యున్నది. మరియు "మోదనీయం" అనగా తనకు ప్రియమగు గుణాష్ట కావిర్భావమును పొంది యని అర్థము వ్రాయబడియున్నది. ఈ స్వరూపావిర్భావమే ముఖ్యోద్దేశ్యమైన ఫలమైనట్లును, దానిచే (మోదతే) తాను ఆనందించుటచే ప్రధానమైనట్లును సూచితమైనది. ఇంతకంటే సంప్రదాయానురూపమగు మరొక స్వరసమగు అర్థము నిచట క్రింది విధముగా వివరింపబడుచున్నది. అదేమనగా

(అణుం ఏతం అవ్య) సూక్ష్మమగు ఆత్మజ్ఞానమును పొంది అనగా స్వస్వాతంత్ర్యాది భ్రమము కొలగిపోగా సర్వస్వతంత్రుడగు పరమాత్మకు నేను సహజ దాసుడను, ఇదే నాయొక్క స్వరూపము అను యథార్థమును గుర్తెరిగి (మోదనీయం) శేషత్వానురూపమగు తన తైంకర్య వృత్తిచే సంతోష పెట్టదగిన పరమాత్మను (అభ్యా) సేవించి, (మోదతే) తన తైంకర్యముచే భగవంతుడు సుప్రీతుడు కాగా తాను గూడ ఆనందించును. అని ఈ వాక్యబంధమున కర్థము. శ్రీయామునాచార్యులవారు స్త్రోతరత్నమున “ప్రహర్షయిష్యామి సనాథజీవితః” అని ప్రసాదించినట్లు జ్ఞాని యగు ముక్తునికే స్వతైంకర్య వృత్తిచే భగవత్ప్రీతినమే పరమావధిగనుక అట్లు సుప్రీతుడగు భగవంతుని దర్శించి తాను ఆనందించుట తనకు అనుషంగి కమేగాని ప్రధానము కాదు గదా! శరణాగతి గద్యమున భగవద్రామానుజులు చేసియున్న ప్రార్థనము గూడ ఇచట గమనార్హము.

(నచికేతసం ప్రతి సద్య వివృతం మన్యే) నచికేతుని గురించి బ్రహ్మద్వారము తెరవబడి యున్నదని తలంతును. సంగ్రహముగా తత్త్వమును వివరించిన పిదప ఈ నాల్గవ పాదమున యముడు నచికేతుని ప్రశంసించుచున్నాడు. ఇట్టి సూక్ష్మతత్త్వమును తెలిసకొనగం సడపకాశము అర్హత అందరికీని లభించదు. నీవు భాగ్యవంతుడవు, వయస్సునకు చాలా చిన్నవాడవైనను భగవదనుగ్రహముచే నీలో ఇంతటి వైరాగ్యము తత్త్వశ్రవణము నందు కుతూహలము ఏర్పడుట సఫలమై తీరునని, మోక్షద్వారము నీ కొరకు తెరవబడియే యున్నదని, దీని భావము.

నచికేతునితోనే మాట్లాడుచూ “ఓ నచికేతా! నీకు మోక్షద్వారము తెరువబడియున్నది.” అని చెప్పక “నచికేతునికే మోక్షద్వారము తెరవబడి యున్నద”ని పరోక్ష పద్ధతిలో వ్యవహరించుట ఒక విచిత్రమైన వాక్యమత్కృతి. “రామోద్విర్వాభి భాషతే” ఈ రాముడు రెండు మాటలు చెప్పుడు అనియు “ఈ రాముడు నేడు రావణుని చంపకుండ యుద్ధమును వీడి తిరిగిరాడు” అనియు ఈ రెండును స్వయముగా రామచంద్రుడే చెప్పినమాటలైనను పరోక్షముగా ఇట్లు వ్యవహరించుట ఆత్మాభిమానరూప ప్రశంసాద్యోతకము. ఇది ఒక ఉక్తి వైచిత్రి. ఇట్టిదే ప్రకృతమగు “నచికేతసం మన్యే” అను యముని వాక్యము గూడ.

14వ మంత్రము :

అన్యత్ర ధర్మాత్, అన్యత్రా ధర్మాత్
అన్యత్రా స్మాత్ కృతాకృతాత్
అన్యత్ర భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ
యత్తత్ పశ్యసి, రహ్నద॥

ప్రతిపదార్థము :-

ధర్మాత్ అన్యత్ర	- పుణ్యమునకంటె వేరైనదియు
అధర్మాత్ అన్యత్ర	- పాపమునకంటె వేరైనదియు అగు
యత్ తత్ పశ్యసి	- నిత్యఫలసాధనమైన ఏ ఉపాసనమును తెలుసుకొని యున్నావో
అస్మాత్ కృతాకృతాత్	- ఈ వర్తమానకాలము నందున్న దానికంటె
అన్యత్ర	- వేరైనదియు
భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ	- భూత భవిష్యత్కాలము లందున్న దానికంటె
అన్యత్ర	- వేరైనదియు అగు
యత్ తత్ పశ్యసి	- నిత్యమైన ఏ ప్రాప్త్యలక్షణమును తెలుసుకొనియున్నావో
తత్ వద	- అట్టిదానినంతయు నాకు ఉపదేశింపుము.

వివరణము :

ఇది నవిత్రేతుని వాక్యము. “తందుర్తశం” “ఏతచ్ఛ్రుత్వా” అని రెండు మంత్రములలో చెనుక యముడు సంగ్రహముగా తెలిపిన మూడు లంకములను గూర్చి బాగుగా రాను అవగాహనము చేసికొనుటకై విశదీకరణము చేయుచుని నవిత్రేతుడు ఈ మంత్రమున కోరుచున్నాడు. రానుగ్రహించిన ఆ మూడు లంకములివి. 1. “మర్తశం గూఢం .... దేవం అని రాను పొందవలసిన భగవత్స్వరూపము వెల్పుచున్నది.

2. “అధ్యాత్మయోగాధిగమేన....” అని ఆ ప్రాప్త్యమును పొందబోవు తన (జీవ) స్వరూపము వెల్పుచున్నది.

3. “మత్స్యా....” అని పొందుటకు సాధనమైన ఉపాసన జ్ఞానము (భక్తిస్వరూపము) వెల్పుచున్నది. ఈ మూడింటిని గూర్చి మరింత వివరణ

మును చెప్పి నాకు తత్వోపదేశమును చేయుమని నచిరేతుడగుచున్నాడు. “త్రయాణామేవచైవ ముపన్యాసః ప్రశ్నశ్చ” అను బ్రహ్మసూత్రము వద్ద శ్రీ శ్రుత ప్రకాశికాచార్యులవారు ఈ మంత్రముపై రెండు విధములుగా వ్యాఖ్యను చేసియున్నారు. అందులో ‘యద్వా’ అని ప్రారంభించిన రెండవ వివరణయే సమంజసమని పెద్దల అభిప్రాయము. తదనుసారమే ప్రతి పదార్థము ఇదట వ్రాయబడినది. ఆ బ్రహ్మసూత్రమునందు మూడంశములను గూర్చియే నచిరేతుడడిగినట్లును యముడు సమాధానము నిచ్చినట్లును శ్రీవ్యాసుడు ఈ సందర్భమునంతయు పరిశీలించి తెలిపియున్నాడు. ఆ రీతిలోనే ఈ ఘట్టమును వ్యాఖ్యానింపవలసియున్నది.

శ్రీ శంకరభాష్యమున ‘త్రయాణాం....’ అను సూత్ర పదమును బట్టి అగ్నివయన విద్య - జీవ స్వరూపము - పరమార్థ స్వరూపము అను మూడింటిని గూర్చి ప్రశ్న ప్రతిపదనములు సాగినట్లు వ్యాఖ్యానింపబడి యున్నది. ఆ అగ్నివయన విద్య కర్మరూపమై బ్రహ్మోపాసనకు అంగమేగాని పాక్షాన్యోక్షమునకు ప్రధాన సాధనము కాదని యెంచి భగవద్రామానుజులు, ఉపాసన - ప్రాప్య బ్రహ్మ - ప్రాప్త్యజీవ - స్వరూపములను బోధించునట్లుగా ప్రశ్న ప్రతిపదనములను వివరించిరి. ఇటుపైన ముందు ముందు ‘ఇన్ద్రియాణి హయానాహుః’ ‘ఇన్ద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థాః’ ‘నా యమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యః’. ఇత్యాది మంత్రములలో ఉపాసన స్వరూపము విపులముగా వర్ణింపబడినదిగాని, అగ్నివయన విద్యా ప్రస్తావన కానరాదు. కావున ప్రధానమగు ఉపాసనముతో కలుపుకొని ప్రాప్య ప్రాప్త్య స్వరూపములు అను మూడింటిని గూర్చియే ప్రశ్న ప్రతిపదనములు అను భగవద్రామానుజుల నిర్ణయము స్వరసము.

(అన్యత్ర ధర్మాత్ అన్యత్రా ధర్మాత్) ఇత్యాది- ఇది బ్రహ్మోపాసనమును గూర్చిన జిజ్ఞాస. ధర్మాధర్మములు ఆనగా పుణ్యపాపములు. అవి మానవునికి కావలసిన ఆర్థకామములను సమకూర్చి తద్వారా సుఖదుఃఖములను సాధించునవి. ఆ రెంటికంటె ఢిన్నమై నిత్య మోక్ష ఫలసాధనమైన భగవదుపాసన మేది కంటో, దానిని విశదముగా తెలుపుము.

(అన్యత్ర అస్మాత్ కృతాకృతాత్. అన్యత్ర భూతాత్ చ భవ్యాచ్చ) ఇది ఆ ఉపాసనచే ప్రాప్యమైన ఫలమును గూర్చిన జిజ్ఞాస రెండవది. ఇందే ప్రాప్యమైన బ్రహ్మస్వరూపముతోపాటు ఆ ఫలముననుభవించబోవు తనకు లభించు పరిశుద్ధ జీవార్మ (తన) స్వరూపము గూడ ఇమిడి

యున్నందున మూడవ అంశము గూడ చేరియున్నది. కృతాకృతము అనగా వర్తమానము. కృతమై అకృతము=కృతాకృతము ఆరంభంపబడి ఇంకను పూర్తికానిది అని అర్థము. అట్టిది ప్రస్తుత వర్తమానమే కదా! ఇక భూతము భవ్యము అనగా జరిగినది, జరగబోవునది. భూతభవిష్యత్కాలములు అని యర్థము. ఇట్లు వర్తమాన-భూత-భవిష్యత్కాలములకు చెందిన పదార్థములకుండు (అన్యత్ర) వేరైనది. అనగా, కాలత్రయ పరిచ్ఛిన్నముగాక నిత్యమైనది అని దీని భావము. పరమ ప్రాప్యమగు బ్రహ్మస్వరూపము - ఆ ప్రాప్యములోనే అన్తర్భవించి తనకు అపుడావిచ్ఛవించబోవు పరిశుద్ధ స్వరూపము-ఈ రెండును త్రికాల పరిచ్ఛిన్నములు గాని నిత్య తత్త్వములే గదా! ఇట్లు ఈ ఒక్క వాక్యములోనే రెండంశములను కలిపి నవికేతుడు వీటిని వివరింపుమని అడుగుచున్నాడు. శ్రీభాష్యకారులుగూడ ఇవట 'తదన్తర్గతంచ ప్రాప్త్యః స్వరూపం...' అని ప్రాప్య -- ప్రాప్త్య స్వరూపములను రెంటిని కలిపి ఏకముగా ప్రశ్నించినట్లు వ్యాఖ్యానించియున్నారు. ఇక యముడు గూడ వరుసగా పైన 'న జాయతే మ్రియతేవా విపశ్చిత్' ఇత్యాది మంత్రములచేత పరిశుద్ధ జీవస్వరూపమును, 'అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్' ఇత్యాదులచేత ప్రాప్య బ్రహ్మతత్త్వమును 'నాయమాత్మా ప్రవచనేన అభ్యః' ఇత్యాదులచేత ఉపాయమగు ఉపాసనస్వరూపమును విశదముగా సమాధానించియున్నాడు. కావున "త్రయాణామేవ చైవ ముపన్యాసః ప్రశ్నశ్చ" అను సూత్ర ప్రకారము ప్రస్తుత మంత్రము నందు ఉపాసన స్వరూపమును బ్రహ్మ స్వరూపమును జీవ స్వరూపమును నవికేతుడు విశదముగా తెలిసికొనగోరినాడని సారాంశము.

15వ మంత్రము :

సర్వే వేదా యత్పద మామనంతి

తపాంసి సద్వాణీచ యద్వదంతి

యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి

తత్తే పదం సంగ్రహేణ బ్రవీమి॥ 'ఓమ్ ఇత్యేతత్'

ప్రతిపదార్థము :-

సర్వేవేదాః

- వేదములు అన్నియును

పదం యత్

- ప్రాప్యమైన ఏ బ్రహ్మతత్త్వమును

- అమనంతి - సమగ్రముగా నిరూపించుచున్నదో
తపాంసి సర్వాణిచ - దేదాన్తములు (ఉపనిషత్తులు)
అన్నియును
యత్ పదంతి - ఏ బ్రహ్మతత్వమునే దెప్పుచున్నదో
యత్ ఇచ్చంతః - ఏ బ్రహ్మతత్వమును పొందగోరువారు
బ్రహ్మ చర్యం చరంతి - గురుకులవాసాది బ్రహ్మచర్య నియమములను
పాటించురో
తత్ పదం - ప్రాప్యమైన అట్టి బ్రహ్మ తత్వమును గూర్చి
తే సంగ్రహేణ బ్రవీమి - నీకు సంక్షేపముగా ఒక్కమాటలో దెప్పెదను
ఏతత్ ఓం ఇతి - ఈ తత్త్వమంతయు 'ఓం' అను ఒక్క
ప్రణవములో ఇమిడియున్నది.

వివరణము :

ఇది మొదలుకొని నవికెరుని చెనుకటి శ్రశ్మలయమునకు యమును
విప్రులముగా తన ఉపదేశమును ప్రారంభించబోవుచూ ఓంకారమే సర్వతత్త్వ
ప్రతిపాదకమనియు అదియే నీ శ్రశ్మలకు సంగ్రహ సమాధానమనియు
ప్రణవము యొక్క వైభవమును ఈ మంత్రమున కీర్తించుచున్నాడు.

(సర్వేవేదాః యత్ప్రపమామనంతి) “పద్యతే ఇతి పదం” అను
వృత్తుల్లినిబట్టి, పదము అనగా ప్రాప్యమైన బ్రహ్మతత్వము అని యర్థము.
వేదములన్నియు పరబ్రహ్మస్వరూపమును ప్రతిపాదించునచే అని “వేదైశ్చ
సర్వైరహమేవ వేద్యః” అను గీరాదాక్కముగూడ నిరూపించుచున్నది.
యజ్ఞాది కర్మలను బోధించునవి వేదపూర్వభాగములు. ఆయాకర్మలచే ఆరా
ధ్యులైన దేవతలందరును పరబ్రహ్మమునకు శరీర భూతులేకదా! “అంగాన్య
న్యాదేవతాః” అనుతైత్తిరీయ వాక్యము ఇందులకు ప్రమాణము. ఇట్లు వేద
పూర్వ భాగము కర్మారాధ్య దేవరాస్త్రర్యామియగు బ్రహ్మను పరంపరయా
బోధింపగా, ఉత్తర భాగమైన ఉపనిషత్తులన్నియు నేరుగానే జగత్కారణ
మై ఉపాస్యమగు బ్రహ్మ స్వరూపమును బోధించినవి. ఇట్లు సర్వవేద ప్రతి
పాద్యుడు భగవంతుడైనాడు. “తపాంసి సర్వాణి చ యచ్ఛదంతి” అను
లేండవ పాదము ఈ సంగతిని స్పష్టీకరించుచున్నది. “తపాంసి” అనగా
ఉపాసనాత్మకమైన బ్రహ్మధ్యానమును నిరూపించు ఉపనిషత్తులని అర్థము.
జగత్కారణత్వ సర్వజ్ఞత్వాది నానాగుణ విశిష్ట బ్రహ్మోపాసనమును తెలుపు

బ్రహ్మ విద్యలన్నియు ఉపనిషత్తులలోనివే కదా!

(“యదిచ్ఛంతః బ్రహ్మ చర్యం చరంతి”) వక్షోక క్షుద్ర ప్రాకృత భోగములపై విరక్తి నొందిన యోగీశ్వరులందరును శాశ్వత మహానంది రూపముగ ఈ బ్రహ్మ సాన్నిధ్యము నేషేష్టింపయే గురుకులమునందు ఇంద్రియ నిగ్రహాది బ్రహ్మ చర్య నియమములను పాటించుచూ గురుహదేశముచే బ్రహ్మచర్యమును సాంది విరకారము ఉపాసన తత్పరులగుచున్నారు.

(తత్రే పశం సంగ్రహేణ బ్రవీమి-ఏమిత్యేతత్) సర్వవేద వేదాస్తమలచే బోధింపబడిన సర్వవ్యాపియగు ఆ బ్రహ్మమును సంస్కారముగా బోధించగల ఒకే ఒక శబ్దము ఉంకారము. “స్మగ్గోభ వీజే వటువత్ ప్రణవే శబ్ద జాలచత్....” విన్నదియగు మరిగింజలో సువిశాలమైన శాఖోపశాఖలు గల మర్రిచెట్టుగా పెరిగిగల శక్తి ఇమిడియున్నట్లు ఒక్క ప్రణవములోనే సర్వశబ్ద రాశియు ఇమిడియున్నది. అద్రమ్ అను మూర్ధ్వరముల సగవుటే కరణచేత ఏర్పడిన “ఏమ్” అను ఈ ప్రణవము అకారముచేత భగవంతుని (మ్,) మరారముచేత జీవ స్వరూపమును, నదుమనున్న ఉరారముచేత ఈ బీజేశ్వరులకు గల స్వస్థామిభావాది నిత్యసంబంధమును, బోధించుట చేత, ఇది జగచ్చరిక బ్రహ్మమును నిరూపించినట్లయినది. మరియు ఈ ప్రణవమును ఉచ్చరించుచూ బ్రహ్మను ధ్యానించునపుడు ఇది మోక్షము నకు ఉపాయము (సాధనము) గూడ అగుచున్నది. వెనుకటి “అన్యత్ర భర్తాత్....” ఇత్యాది మంత్రములో ప్రశ్నింపబడిన ఉపాసనము - - ప్రాప్యబ్రహ్మము -- జీవస్వరూపము అను ఈ మూడింటికి సంగ్రహ సమాధానమును ఉంకారము అను ఒక్క శబ్దమే బోధించగలదు అని ప్రణవము యొక్క గొప్పరసము ఈ మంత్రమున మాపబడినది.

16, 17 మంత్రములు :

ఏతద్ద్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ద్యేవాక్షరం పరమ్

ఏతద్ద్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్చతి తస్యతత్॥

ఏతదాలంబనం శ్రేష్ఠం ఏతదాలంబనం పరమ్

ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే॥

ప్రతిపదార్థము :-

ఏతత్ అక్షరం ఏవ బ్రహ్మ హి	- ఈ ఓంకార శబ్దమే - బ్రహ్మధ్యానమునకు ఆధారమగుటచే ఇదే బ్రహ్మము అనబడియున్నది.
ఏతత్ అక్షరం ఏవ పరం హి	- ఈ ఓంకార శబ్దమే - జప ధ్యానములకు ఉత్తమ సాధనము
ఏతత్ అక్షరం ఏవ జ్ఞాత్వా యః యత్ ఇచ్ఛతి తస్య తత్	- ఈ ఓంకారమునే - తెలిసికొని - ఎవడు ఏది కావలెనని కోరుకొనునో - వానికి ఆ ఫలితము అపశ్యము సిద్ధించును
ఏతత్ శ్రేష్ఠం ఆలంబనం	- ఈ ఓంకారమే - ధ్యానమందు ఇతర మంత్రములకంటె శ్రేష్ఠమైనది.
ఏతదాలంబనం పరం	- ఈ ఓంకారము నాశ్రయించిన ధ్యానమే - మిక్కిలి గొప్పది
ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా	- ధ్యానాధారమైన ఈ ప్రణవమును - తెలిసికొని
బ్రహ్మలోకే మహియతే	- వైకుంఠలోకమున సర్వ పూజనీయుడగును.

వివరణము :

ఈ రెండుమంత్రములు కలసి ప్రణవము యొక్క గొప్ప తనమును వివరించుచున్నవి. వాచ్య వాచకములకు అభేదము - అను శాస్త్రీయ పద్ధతి ప్రకారము బ్రహ్మవాచకమైన ఈ ఓంకారము వాచ్యమైన బ్రహ్మకు ఉన్నంతటి ప్రభావము కలిగియున్నందున దీనినే బ్రహ్మము అని గూడ వ్యవహరింపవచ్చును. జపమునకు గాని ధ్యానమునకుగాని ఇదియే ఇతర మంత్రములన్నిటికంటె అత్యుత్తమ సాధనము. కోరిన సర్వ ఫలములను ప్రసాదించగల శక్తి ఈ ఒక్క అక్షరములో నున్నది. దీనిని ఉపాసించు వాడు శ్రీవైకుంఠమున కూడ ఆ పరమాత్మకు నిత్యసూరులకును మిక్కిలి ఆదరణీయుడు కాగలడు. దీనిని మించిన మరొక శ్రేయస్సాధనము లేదు.

“ఓమిత్యే వాత్మానం ధ్యాయథ” “ఆత్మానం అరణీం కృత్వా -

ప్రణవం చోత్తరాచణం - ఛ్యాననిర్మలనాభ్యాసాత్ "ప్రణవో భను
శ్చరోహ్యతా" "యోవేదాదాస్వరః ప్రోక్షః" "ఓమితీదం సర్వమ్"
ఇత్యాది వివిధోపనిషద్వాక్యములు దీనియొక్క అప్రమేయ వైభవమును
ఉగ్గడించుచున్నవి.

18వ మంత్రము :

న జాయతే మ్రియతే వా విషశ్చిత్
నాయం కురశ్చిత్ న బభూవ కశ్చిత్,
అజో నిర్మః శాశ్వరోయం పురాణః
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే॥

ప్రతిపదార్థము :-

విషశ్చిత్	- సహజమగు జ్ఞానశక్తిగల జీవుడు
న జాయతే	- పుట్టుడు
న మ్రియతేవా	- మరణింపడు
లయం	- ఈ జీవుడు
కురశ్చిత్ న	- ఏదో వస్తువునుండి జన్మము నొందడు
కశ్చిత్	- ఏ మనుష్యాది రూపము కలవాడుగానో
న బభూవ	- పూర్వమును జన్మించినవాడు కాదు
అజః	- జన్మరహితుడు
నిర్మః	- నాశరహితుడు
శాశ్వరః	- ఎల్లప్పుడును ఉన్నవాడు
పురాణః	- పూర్వమునుండి అనాదిగానున్నవాడు
శరీరే హన్యమానే	- శస్త్రాదులచేత శరీరము నశింపజేయబడుచున్ననూ
న హన్యతే	- ఈ జీవుడు నశింపజేయబడువాడు కాదు.

వివరణము :

మొదట 'అన్యత్ర ధర్మాత్'.... అను 14వ మంత్రమున నవికేతుడు 'మోక్ష ప్రాప్తికి ప్రధానోపాయమేది? ప్రాప్యమైన ఆ భగవంతుని స్వరూపమెట్టిది? అతనిని పొందు ఈ జీవుని సహజ స్వరూపమెట్టిది' అని మూడు ప్రశ్నలను యముని అడిగియున్నాడు. వాటికి యముడు ఒక్క ప్రణవములోనే ఆ మూడంశములకును సమాధానము సంగ్రహముగా ఇమిడియున్నట్లు తెలిపి, ఆ ప్రణవము యొక్క ప్రభావమునుగూడ రెండు మంత్రములతో వివరించియున్నాడు.

ఇకపైన ఇవటి నుండి చివరివరకును ఈ ఉపనిషత్తుంతయు పై మూడు అంశములకు అతి విపులముగా విశదముగా సమాధానము చెప్పబడుచున్నదని గ్రహింపవలెను.

అందు 18-19 మంత్రములలో జీవుని తత్త్వము నిరూపింప బడుచున్నది. ఇతరములగు అచేతన వస్తువులవలె జీవునికి ఉత్పత్తి వినాశములులేవు. జన్మ మరణములు లేనందున ఈ జీవాత్మ నిత్యుడే.

శస్త్రాదులచేత గాని అగ్ని మొదలగువాటిచేత గాని ఈ ఆత్మను నశింపజేయుట సాధ్యముకాదు. ఒకడు "నే నీతనిని చంపెదను" అనుకొనుటయు, ఒకడు "నేను చచ్చితిని" అనుకొనుటయు, పూర్తిగా భ్రమయే, ఇదియే 18-19 మంత్రములలోని సారాంశము.

భగవద్గీతలోని ద్వితీయాధ్యాయమునగూడ 16వ శ్లోకము మొదలుకొని 24వ శ్లోకము వరకును జీవాత్మస్వరూపము నిత్యమనియు దేహములనిత్యములనియు పహేతుకముగా విపులముగా శ్రీకృష్ణ పరమాత్మచే నిరూపింపబడియున్నది. అందులోని 20వ శ్లోకమునకును ఈ 18వ మంత్రమునకును మిక్కిలి సారూప్యమున్నది. ఇందలి "వివశ్చిత్" అను పదమునకు బదులుగా గీతా శ్లోకములో 'కదాచిత్' అనియు, ఇందలి "వాయం కుతశ్చిత్....." ఇత్యాది ద్వితీయ పాదమునకు బదులుగా గీతాశ్లోకములో "నాయం భూత్వా భవితా వా న భూయః" అనియు, కొద్ది తేడా కనబడుచున్నది. మిగిలినదంతయు ఈ మంత్రక్రమమే ఆ శ్లోకములోను ఉన్నది. ఇట్లే ఇందలి 19వ మంత్రమునకు అచట గీతలోని 19వ శ్లోకము పూర్తిగా ఛాయారూపముగానున్నది. ఈ కారణమును బట్టియు పరతత్త్వ స్వరూప - ఉపాసన స్వరూప - మోక్షస్వరూపాది నిరూపణము నందు గల అత్యంత సారూప్యమును బట్టియు భగవద్గీత ఈ కఠోపనిషత్తునకు

వివరణము అనదగిన ఉప బృంహణమేనని గ్రహింపదగును.

(వివశ్చిత్ వ జాయతే, మ్రియతేవా) ఇక ప్రకృత మంత్రమును వ్యాఖ్యానింతుము. ఇచట “జీవుడు” అని సామాన్య పదమును ప్రయోగింపక “విపశ్చిత్” అను పదమును ప్రత్యేకించి ప్రయోగించుటలో ఒక విశేషమున్నది. జీవునికి జననమరణాదులు స్వతః లేవు. అను ప్రకృత విషయమునకు ఈ విపశ్చిత్పదము హేతు గర్భమగు విశేష్యము. ఈ పదముయొక్క వ్యుత్పత్తిని పరిశీలింపగా ఆ హేతువు సూచితమగును. ఎట్లనగా -- “వివిధం పశ్యంతీ చిత్ యస్య - సః” అని గదా విపశ్చిత్పదమునకు వ్యుత్పత్తి. ఆయా వస్తువులపైన భిన్న భిన్నములగు జ్ఞానములు కలవాడు, అని దాని యర్థము. ఒక్కొక్క వస్తువును చూచినపుడు జీవునికి దానిపై ఒక్కొక్కరకమైన బుద్ధి కలుగుచున్నది. ఇది నాకు కావలెనని ఇది వద్దని, ఇట్లు వేరువేరుగా హేయ ఉపాదేయ బుద్ధులు అతనికి కలుగుటకు కారణమేమి? ఇది నా ఇష్టమును తీర్చును అను జ్ఞానమున్నపుడే ఆ వస్తువును కోరును. ఇది నాకు అనిష్టమును (హానిని) కలిగించును. అను జ్ఞానమున్నప్పుడు ఆ వస్తువును త్రోసివేయును. పూర్వ మొకసారి ఆయావస్తువులయొక్క అనుభవము కలిగినపుడే మరల దానిని చూచిన అతనికి ఇది ఇష్టసాధనము, ఇది అనిష్టావహము... అను బుద్ధి వెంటనే స్ఫురించును. ఇది స్మరణ రూపమైన జ్ఞానము, ఒకసారి అనుభవములేనిచో స్మరణము కలుగదు. గనుక, ఆ అనుభవ మెప్పుడు కలిగినదని పరిశీలింపగా, ఈ జన్మలో ఆ వస్తువునుభవము కలగవందున పూర్వజన్మమున కలిగినదని సమాధానమును చెప్పక తప్పదు. ఇట్లు జీవునికి వివిధ వస్తువులపై హానోపాదానాది రూప వివిధ బుద్ధి ప్రవృత్తులు కలుగుటకు పూర్వ పూర్వ జన్మలలో కలిగిన ఇష్టసాధనత్వ - అనిష్టావహత్వ జ్ఞానములే కారణము గనుక, ఈ జన్మ పరంపరను పొందు జీవుడు నిత్యుడేనని తేలును. స్వతః ఉత్పత్తి వినాశములులేని నిత్యుడైన ఇతడు జన్మ మరణములను పొందుట యనగా -- ఇతనికి దేహ సంబంధము వచ్చుట జన్మమని, ఆ దేహము తొలగిపోవుట మరణమని సిద్ధించును. మనకు ప్రత్యక్షముగా కనబడు ఉత్పత్తి వినాశములు ఆ దేహమునకు చెందినవేగాని, దానిలోనుండు జ్ఞానరూపుడగు జీవునివికావు అని బోధించుటయే విపశ్చిత్పదము నిచట ప్రయోగించుటలోగల సూక్ష్మమగు పరమార్థము.

ఆక్షేపము :

(న జాయలే - న మియలేవా) ఉత్పత్తి వినాశములు రెండును ఆత్మకు లేవు. దీని భావమేమి? "నారాయణాత్ బ్రహ్మ జాయలే నారాయణా ద్రుద్రో జాయలే" ఇర్యాది శ్రుతులనుబట్టి బ్రహ్మ రుద్రాదులకే జన్మము చెప్పబడుచుండగా ఇతర జీవుల సంగతి చెప్పనేల? "యో బ్రహ్మణం విదధాతి పూర్వం" "సూర్యా చన్త్ర మసౌ ధారా - యథా పూర్వమకల్పయత్" "తోయేన జీవాన్ వ్యసపర్ష భూమ్నాం" ఇర్యాది ప్రమాణము రెన్నియో బ్రహ్మ - సూర్య చన్త్రాది సర్వ జీవోత్పత్తిని చెప్పుచునే యున్నవి. మరియు ఈ కథోపనిషత్తులోనే ఈ అధ్యాయములోనే పైన 25వ మంత్రమున "యస్య బ్రహ్మ చ క్షత్రం చ - ఉభే భవత ఓదనః మృత్యుర్యస్యోపసేచనం" అనుచోట మృత్యువులోపాలు సర్వ జీవరాశికిని మహా ప్రళయమున వినాశము చెప్పబడుచున్నది. మరి ఇవట ఉత్పత్తి వినాశములు జీవునికి లేవనుట పైప్రమాణములకు విరుద్ధమేకదా! అంతే కాదు. అసలు ఉత్పత్తి వినాశములనగా నేమి? పూర్వము అసలే లేని వస్తువు కొత్తగా పుట్టుట - ఉత్పత్తి. ఆ వస్తువు ఉరుపు లేకుండా పూర్తిగా ధ్వంసమగుట వినాశము అని చెప్పుదురా? లేక పూర్వము ఉన్న వస్తువునకే ఆ ఆకారముపోయి వేరొక విధముగా మార్పు (పరిణామము) కలుగుట - ఉత్పత్తి. పూర్వకారము రొంగిపోవుట వినాశము - అని చెప్పుదురా? ఇట్లు రెండువిధములుగా నిర్వచింపబడిన ఉత్పత్తి వినాశము లను జీవునికి ఉండవు. అని ఈ మంత్రమునకు అర్థమును చెప్పినచో ఈ జీవరాశిగూడ పరమాత్మకంటే భిన్నముగా సర్వదా నిత్యముగా ఉన్నదని తేలును. అప్పుడు మరొక చిక్కువచ్చును. ఈ జీవనిత్యలావాదము ఏక విజ్ఞానేన సర్వ విజ్ఞానమును చెప్ప శ్రుతిలో విరోధించును. ఆ శ్రుతి సమస్త జగత్తునకు బ్రహ్మమే మూల (ఉపాదాన) కారణమని, కనుక సమస్తము ఆయననుండి పుట్టిన కార్యజాతమేనని, తెలుపుచూ - ఆ కారణ బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నచో కార్యమగు ఈ సమస్త జగత్తు తెలియబడునని వివరించుచున్నది. అదియెట్లు సంభవమని ఆశంకింపగా మట్టిని తెలిసికొన్నచో దానినుండి పుట్టిన చిప్పలు, బానలు, కుండలు తెలియుచున్నవి గదా యని ఆ శ్రుతియే కొన్ని దృష్టాంతములతో ఆ విషయమును విశదీకరించినది. ఈ శ్రుత్యర్థమును పరిశీలింపగా సృష్టికి పూర్వము మూలకారణమైన బ్రహ్మ తప్ప వేరేదియు లేదని, తదితర వస్తుజాత మంతయును ఆయననుండి పుట్టిన కార్య సదార్థమేనని, సృష్టమైనది

గదా! బ్రహ్మమువలె జీవరాశిగూడ నిత్యమై సృష్టికి పూర్వమే ఉన్నదన్న పక్షమున, అది కార్యవర్గములో చేరినచో ఈ సర్వవిజ్ఞాన శ్రుతి విరోధిండుట తప్పదు గదా! ఈ ఆక్షేపములకు సమాధానమేమి? పై శ్రుతులకు చూపిన విరోధమును ఎట్లు పరిహరింపవలెను?

ఆత్మ నిత్యత్వాధికరణము

సమాధానము :

చేదాంత సూత్రములలో వ్యాసుడు “నాత్మా-శ్రుతే, నిత్యత్వాచ్చ-తాభ్యః” అను ఒక సూత్రమును రచించి సనుంజనమైన సమాధానమును శ్రుతి విరోధ పరిహారమును చేసియున్నాడు. దానికి భగవద్ద్రామానుజుల శ్రీభాష్యములోని వివరణము ఇవట గమనింపదగినది. అత్యాన - (జాయతే) జీవుడు ఉత్పత్తిని పొందడు. శ్రుతే - ‘న జాయతే మ్రియతేవా....’ ఇత్యాది శ్రుతి ప్రమాణమును బట్టి, తాభ్యః నిత్యత్వాచ్చ అట్లే అనేక శ్రుతులను బట్టి ఆత్మ నిత్యుడని గూడ తెలియుచునున్నందున, అది పై సూత్రమునకు లక్ష్యము.

ఇవట ఉత్పత్తియనిగా -- మూలద్రవ్యమగు అచ్చువునను పూర్వకారము పోయి వేరొక విధముగా మార్పుకలుగుట అని చెప్పిన ఒక నిర్వచనము చెప్పబడినది. దీనినే స్వరూప పరిణామము అని గూడ అందురు. ఇదియే పుట్టుక. కిండాకారముగా (ముద్దగా) నుండిన మూలద్రవ్యమగు మట్టి ఆ ఆకారము పోయి కుండయ పిట్టయగా మారినది. అప్పుడు వాటిని కుండయ పుట్టినవి అనుచున్నాము. అట్లే మట్టిగానుండిన దారములు నేతనుబట్టి వస్త్రముగా మారినవి. దారానుండి వస్త్రము పుట్టినది అనుచున్నాము. జీవుడు పుట్టుటకు ఇట్లోక మూలవస్తువు దానికి స్వరూపపరిణామ మనబడు పుట్టుకయులేదు గనుక, మట్టినుండి కుండపుట్టినదన్నట్లు జీవుడు ఫలానా వస్తువునుండి పుట్టినాడనుటకు వీలులేదని భావము. ఇట్లోక వస్తువునుండి పుట్టినందున అనాది నిత్యమైన జీవునికి వినాశము (మరణము) గూడలేదని “న జాయతే మ్రియతేవా....” అను ఈ శ్రుతివాక్యమునకు తాత్పర్యము. ఇట్లే అనేక శ్రుతులు ఉత్పత్తి వినాశములు జీవునికి లేవని ఘోషింపచున్నవి.

అయితే, బ్రహ్మ రుద్రాదులు పుట్టిరి. సూర్యులు చంద్రులు పుట్టిరి. గోవు పుట్టెను. గుర్రము పుట్టెను. ఇత్యాది లౌకిక వైదిక వ్యవహారముల

తేమి యర్థము? అని ప్రశ్న రావచ్చును. అయీ జీవులు పుణ్య పాప రూప కర్మ కారితత్వమును బట్టి ప్రహృతుడౌదురుగను, గో అహృదులుగను అయీ శరీరములను పొందిరి అని దాని యర్థము. జ్ఞానరూపుడైన ఆ జీవులకు అయీ శరీరములలో కొత్తగా సంబంధమేర్పడుటనే (జాతులే) మనము “పుట్టిరి” అనుచున్నాము. ఇంతేకాని, జీవులకు చెనుక చెప్పబడి నట్లు ఘటాదులకు వలె ఒక వస్తువునుండి వ్యర్తూప పరిణామ రూపమైన ఉత్పత్తియగునునది లేదని గ్రహింపవలెను.

ఈ విధముగా ప్రహృతుడౌదురు పుట్టికను శ్రుతులకును, జీవులకు ఉత్పత్తి వినాశములు లేవను శ్రుతులకును, రాత్నవ్యమే చేరైనందున విరోధమేమియు లేదుగదా!

మరి ఏక విజ్ఞాన - సర్వ విజ్ఞాన శ్రుతికి విరోధము కాదా - అను విక్కును విడదీయవలసి యున్నది. కార్య కారణములు ఏక ద్రవ్యమేనని ఐక్యమును బోధించుట - కారణమును తెలిసికొన్నచో దానినుండి పుట్టిన కార్యములన్నియు తెలియబడును - అను న్యాయమును బోధించుటయు, ఆ శ్రుతికి అర్థము. అందులకిచ్చబడిన దృష్టాంతములును లట్టివే గదా! అచ్చట మృత్తుండమే ఘటములుగా మారుటచే కార్యకారణముల వైక్యము. ఇప్పుడు జగత్తున కంతటికిని పరప్రహృ కారణము, జగత్తంతయు ఆయన నుండి పుట్టిన కార్య జాలము అని జగద్ప్రహృములను పేరుగా విడదీసి చెప్పరాదు. ప్రహృమే కారణము. ఆయనయే కార్యము గదా. అని కార్య కారణములకు ఐక్యమును చెప్పవలెను. ఏకమైన ప్రహృమే “అహృష్యాం” అని సంకల్పించి నానా రూపములు కందిగా మారెను. మృత్తుండము ఘటములుగా మారినట్లు - దారములు గుడ్డగా మారినట్లు. ఈ ప్రహృము ఎంపుడును (అనగా కారణమైనప్పుడును కార్యమైనప్పుడును గూడ) పేరనా చేతనములతో విశిష్టమే. ఇవి సర్వవ్యాపియగు ఆయనలో చేరియున్నచేగాని, ఎన్నటికి ఆయనను విడిచియుండవు. ప్రళయ కాలములో నామరూప ములు లేనివై అతి సూక్ష్మదశలో ఆయన యందు ఇమిడి యుండును. సృష్టి కాలమున ఆయనచేత ఇవి నామ రూపకల్పనలో స్థాందశను పొందిం పబడినను, ఆయనకు శరీరములే కనుక ఆయనతో అనుబంధము కలిగియే యుండును. ఆయన వాటికి బహిరస్తర్యాప్తిని కలిగియుండి నియామ కుడు. ఇట్లు సూక్ష్మ విదచిద్విశిష్ట ప్రహృమే కారణము. ఆయనయే తాను ఒకప్పుడు సంకల్పించి స్థాందచిద్విశిష్టదుగా పరిణమించుటచేత కార్యముగదా - అని కేలింది. సూక్ష్మదశ నొంది తనలో ఇమిడియున్న

విదవిత్తులతో కూడుకున్న ఆ విశిష్ట కారణ బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నప్పుడు ఆయనయే స్థూల విదవిద్విశిష్టుడుగా మనకు దర్శన మిచ్చుచేత, అతడే ఇతడని ఏకవిజ్ఞానముచే సర్వవిజ్ఞానము కుడుకును గదా! బాల్యమున విన్న శరీరము గలవాడు పెరిగి మహాకాయుడైనపుడు వాడే వీడని మనము గ్రహించుట లేదా! అట్లే ఇది.

అయితే ఇంతకును ఆసలు విక్కు విడలేదే. అది విడక పోగా మరొక విక్కు ఏర్పడినదే! “అవికారాయ శుద్ధాయ” అన్నట్లు నిర్వికారుడైన బ్రహ్మకు ఈ జగద్రూప పరిణామమును వికారమేమి? ఇట్లు చెప్పుట సర్వేశ్వర శ్రుతి విరుద్ధము గదా! పైగా ఆ బ్రహ్మమే కార్యమగునను మంటిరి. కార్యమైనచో అనిత్యమే గదా! బ్రహ్మము అనిత్యమా? ఇక ఇచట ప్రస్తుతమైన ఆసలు విక్కు అట్లే ఉన్నది. స్వరూప పరిణామమనటడే ఉత్పత్తి జీవునికి లేనందున అనాది నిత్యుడైనపుడు ఇతడు కార్యవర్గములో చేరనందున తెలియబడదు గనుక అది సర్వ విజ్ఞాన మెట్లుగును. మరియు ఈ జీవవర్గముగూడ బ్రహ్మము వలె నిత్యమై యుండగా సృష్టికి పూర్వము ఏకమే బ్రహ్మము కలదనుట యెట్లు?

ఇందులకు శ్రీ భాష్యకారులిచ్చిన సమాధానమును వినుడు. కార్యము అన్నది రెండు విధములు 1) ఒక వస్తువు స్వరూప పరిణామము నొందక పూర్వము కారణమనియు అదే వస్తువు పరిణామము నొందిన పిదప కార్యమనియు చెప్పుదుమన్నది. ఇట్టి పరిణామ పరంపరను పొందిన వన్నియు కార్యములు. మూల ప్రకృతికి పరిణామ పరంపరగా ఏర్పడిన పంచభూతాత్మక ప్రపంచమంతయు కార్యవర్గము. ఇట్లే మట్టికి వివిధ పరిణామములు కలిగినపుడు ఏర్పడిన కుండలు, చిప్పలు, ఇటుకలు వగైరా దానికి కార్యములు ఇది ఒక విధము . 2) స్వరూపమునందు మార్పు లేకుండ, దాని స్వభావమైన ధర్మమునకే పరిణామ మేర్పడుట కూడా కార్యమనదును. ఇచట ఆ వస్తువు నిత్యమే. అది మార్పు లేకుండ ఏక విధముగానే ఉన్నది గదా! మార్పుకలిగినది దాని ధర్మము నందే గదా! ఈ స్వభావ పరిణామము గల వస్తువు నిత్యమైనను రెండవ విధమగు కార్య మున్నమాట. జ్ఞానగుణము ప్రధానముగా గల అణువు నిరవయవమునగు జీవాత్మ స్వరూపములో ఎట్టి పరిణామము లేనందున నిత్యుడే అయినను అతని ధర్మమగు జ్ఞానములో ప్రకృతి సంస్కర్ష మేర్పడినపుడు సంకోచ విరాసరూప పరిణామము కలుగుచున్నది. ఇది మనకు అనుభవములో నున్న స్వభావ పరిణామము. ఈ మార్పును పొందుచున్న జీవాత్మగూడ

కార్యమనబడును. ఇట్లు జీవరాశి లంఛనము రెండవ రకమైన కార్యవర్గమే గాని అనిత్యము కాదు. మొదట చెప్పిన స్వరూప పరిణామమునే ఉత్పత్తి యందుము. కనుక అది జీవునిలో లేనందున అతడు నిత్యుడే యగును. ఇక ప్రళయ దశలో తనలో సూక్ష్మముగా ఇమిడియున్న జడ ప్రకృతికిని, జీవరాశికిని పై రెండు విధములైన స్వరూప స్వభావ పరిణామములను కలిగించి వాటికి స్థూల రూపమును ఈశ్వరుడు కల్పించుటచేత ఆయనే సర్వసృష్టి కర్త మూల కారణభూతుడు. ఇట్లు ఈశ్వరునిచే కల్పించబడిన స్వభావ పరిణామమును పొందిన జీవవర్గము గూడ కార్యవర్గములలోనే చేరిపోయినది.

పైన చెప్పిన రెండు రకములైన కార్యములను ఒకే సాధారణమైన లక్షణమును "అవస్థాశ్రయత్వం కార్యత్వం" అని శ్రీభాష్యకారులు తెలిపిరి. అవస్థాశ్రయత్వం - అనగా మార్పును (పరిణామమును) పొందుట అని యర్థము. స్వరూపములోనే మార్పు వచ్చిననేమి, స్వభావములో మార్పు వచ్చిననేమి ఏదైనను కార్యమేనని భావము. ప్రకృతియు జీవ రాశియు ఈశ్వరుని అంశములే. తన శరీరములను ఆ రెంటికి రెండువిధములైన మార్పులను కలిగించి తద్విశిష్టమైన ఆ ఈశ్వరుడే జగద్రూపుడగుచున్నాడు. కనుక శరీరములో కలిగిన పరిణామములను ఆయనపై ఆరోపించి ఆయనే కార్యజగద్రూపుడైనందున కార్యము, కారణము గూడ ఈశ్వరుడే ననుచున్నది వేదాంతశాస్త్రము. ఇట్లు సృష్టించిన ఆ రెండు కార్యవర్గములలో తాను అంతఃప్రవేశము చేయుట, వాటిని నియమించుట, ధరించి పోషించుట ఇత్యాది వ్యాపారములు ఈశ్వరునికి ఈ సృష్టి కాలములో ఇప్పుడే కలిగినందున ఆయన గూడ ఇట్లు అవస్థాశ్రయమైన కార్యమే. సర్వమునకు మూలకారణమైన ఇట్టి బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నపుడు ఈ ఉభయవిధ కార్యవర్గములు తెలియబడుటచేత ఏక విజ్ఞానేన సర్వ విజ్ఞానము రెన్నగా సరిపడినది. ఈ వాదమునంతయు పరిశీలించగా తేలిన సారాంశమిది. స్వరూప పరిణామము నొందిన జడ ప్రపంచమంతయు అనిత్యము. స్వరూప పరిణామము లేనందున జీవుడు ఈశ్వరుడును నిత్యులు, ఐనను అవస్థాశ్రయత్వమును కార్యత్వము వారిలో నుండవచ్చును. ఇట్లే జీవుని స్వరూపములోను ఈశ్వరుని స్వరూపములోను మార్పులేనందున వారు నిత్యులైనట్లు నిర్వికారులుగూడనని గ్రహింప వలెను. ఈశ్వరుడు నిర్వికారుడను శ్రుతులకును (బహుస్యాం) ఆయన జగద్రూపముగ పరిణమించునను శ్రుతులకును ఇట్లు విషయ భేదమున్నందున విరోధమేలేదు.

జ్ఞానానంద స్వరూపములో మార్పులేనందున ఈశ్వరుడు నిర్వికారుడే. తన లంకములగు ప్రకృతి జీవ వర్గములలో కలిగి మార్పును తద్విశిష్టదగు ఆయనపై ఆరోపించుచూ ఆయనయే జగద్రూపుడనుటచేత సవికారత్వము (నేరుగా కాక) పరంపరగా వచ్చినది.

ఇట్లు జీవుడు నిత్యుడని ఆత్మాధికరణములో సమర్థింపబడినది. (నాయం కుతశ్చిత్ - న భూవ కశ్చిత్) పైన చెప్పినట్లు జీవుడు ఘటమువలె ఒక వస్తువుయొక్క పరిణామముగా పుట్టిన వాడుకాదు. మరియు తాను పూర్వమునుండియు ఏ ఒక మనుష్యుని రూపమునలో ఉండినవాడు కాదు. కర్మానుభవమునకై దేవ మనుష్య పశుపక్ష్యాది శరీరములు అతనికి ఆగస్త్యకములై వచ్చిపోవుచుండునని భావము.

(అజః నిత్యః, శాశ్వతః, అయం పురాణః) అతని స్వరూపమునకు పుట్టుకలేనందున నిత్యుడు, కనుకనే ఎల్లపుడును ఏకరూపముగ నున్నవాడు, అనాదిగా అతని స్వరూపమట్టిదేనని నిర్ణయము. (న హన్యతే హన్యమానే శరీరే) శస్త్రాదులచేత శరీరము ఖండింపబడి నశించినను అతనికి నాశము కలుగదు. అణువగు జీవ స్వరూపము నిరవయవమైనందున దానిని నశింప జేయగల శక్తి శస్త్రాగ్నివాద్యుని భూతములకు, వేటికిని లేదని భావము.

ఈ మంత్రమును పోలియున్న భగవద్గీతా శ్లోకమువద్ద శ్రీ రామా నుజుల వారి భాష్యమును వివరించుచూ శ్రీ దేదాన్తదేశికులవారు ఆత్మ నిత్యము అనుటకు నాల్గు హేతువులను, శరీరము అనిత్యమనుటకు నాల్గు హేతువులను తమ తర్కశాస్త్రపటిమతో సమర్థించి చివరకు “తస్మాత్ పిదధం అష్టై అపి హేతవః అష్ట దిగ్విజయినః ఇతి” అని ముగించిరి. ఈ వాదమున భాష్యకారులు చూపిన ఎనిమిది హేతువులను ప్రపంచమున ఏ దిక్కుకు పోయినను ఎవ్వరును ఖండింపజాలరని శ్రీదేశికులవారు నిర్ధారణ చేసిరి. ఇప్పటికే ఈ మంత్రముపై చాలా వేదాన్త విచారము గొడవగా సాగినది. దీనిపై ఆ తర్కవాదమునుగూడ ఇవట తెచ్చిపెట్టి పాఠకుల శిరోవేదనను మరింత హెచ్చింప దలచుకొనలేదు. బుద్ధి కుశలత కలవారు పెద్దలవద్ద ఆగ్రహమున సేవించి ఆత్మ నిత్యత్వ నిశ్చయమును పొందుదురుగాక.

19వ మంత్రము :

హస్తా చేన్మన్యతే హంతుం హతశ్చేన్మన్యతే హతమ్,
ఉభౌ తౌ న విజానీతః నాయం హన్తి న హన్యతే,,

ప్రతిపదార్థము :-

హస్తా	-	చంపువాడు
హంతుం	-	తనను చంపుటకు కత్తనుగా
మన్యతే చేత్	-	తలంచిన యెడల
హతః	-	చంపబడినవాడు
హతం	-	తనను చంపబడినవానినిగా
మన్యతే చేత్	-	తలంచినయెడల
తౌ ఉభౌ	-	వారిద్దరును
న విజానీతః	-	ఆత్మస్వరూపము నెరుగరు
నాయం న హన్తి	-	వీడు చంపువాడుకాదు
నహన్యతే	-	ఆత్మ స్వరూపము చంపబడునది యురారు.

వివరణము :

దేహమునే ఆత్మయని భ్రమించు పాపరులలో ఒకడు నేను చంపు వాడననియు, మరొకడు నేను చంపబడుచుంటిననియు, భావించుచున్నారు. అది వారి భ్రమ మాత్రమే! నిత్యము అణువు జ్ఞానానందరూపమునగు ఆత్మ నశించు పదార్థముకాదు గనుక, ఈ ఆత్మ స్వరూపము నెరుగక వారట్లు భావించుచున్నారు. మరణమనగా ఆత్మ దేహమును విడచి పోవు టయేగాని స్వరూపనాశము కాదనియు, అట్లే జన్మమనగా - ఆత్మ క్రొత్త దేహమును స్వీకరించుటయేగాని పూర్వము లేనిది అపుడే కొత్తగా ఆత్మ పుట్టుట కాదనియు, వివరించుచున్నాము. ఇట్లు నిత్యుడైన ఆత్మకు దేహ సంబంధము దేహ వినియోగము ఏర్పడుచుండుటయే సంసారమని, ఇదియే ప్రకృతి బన్ధమనియు భావింపదగును. ఇట్లు 18, 19 మంత్రములచేత జీవ స్వరూపము నిరూపితమైనది.

మంత్రములోని “హంతుం” అను పదము సేతుం-జంతుం- ఇత్యాది పదములవలె దృఢీయా విభక్త్యంతమగు ఉకారంత శబ్దమేగాని, తుము న్నంతమగు అవ్యయము కాదని గ్రహింపవలెను. శ్రీభాష్యములోని కర్తృధిక

రణములోగల శ్రుత ప్రకాశికా వ్యాఖ్యానమున ఈ విషయము స్పష్టము.
20వ మంత్రము :

అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్
ఆత్మాస్య జంతోః నిహితో గుహాయామ్ |
తమక్రతుః పశ్యతి వీరశోకః
ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమాన మాత్మనః ||

ప్రతిపదార్థము :-

అణోః	-	అణుపరిమాణముగల జీవునికంటె
అణీయాన్	-	మిక్కిలి సూక్ష్మమైనవాడు
మహతః	-	విస్తృతమైన ఆకాశాది పదార్థముకంటె
మహీయాన్	-	అతి విస్తృతమైనవాడు
ఆప్యజంతోః	-	ఈ జీవునికి
ఆత్మా	-	లోపల ప్రవేశించి శాపకుడునగు ఈశ్వరుడు (అంతర్యామియైనవాడు)
గుహాయాం	-	ఈ జీవుని హృదయగుహయందు
నిహితః	-	వేరియున్నాడు
అక్రతుః	-	కామ్యకర్మలను త్యజించిన జీవుడు
ధాతుః ప్రసాదాత్	-	భగవంతుని అనుగ్రహమువలన
ఆత్మనః	-	తనకు
మహిమానం, తం	-	మోక్షమును గొప్పలనమును ఈయగల ఆ పరమాత్మను
(యదా) పశ్యతి	-	ఎప్పుడు సాక్షాత్కరించగలుగునో
(తదా) వీరశోకః	-	అప్పుడు సంసార దుఃఖమునుండి విముక్తుడగును

వివరణము :

ఈ మంత్రము శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులోను, తైత్తిరీయములోను కొద్ది భేదముతో పరింపబడియున్నది. ఉత్తరార్థములో “అక్రతుం” అనియు, “మహిమానమీశం” అనియు, “ధాతుప్రసాదాత్” అనియు పాఠ భేదములు కలవు.

“అణ్కోరణీయాన్” చెనుకటి రెండు మంత్రములలో జీవుని స్వరూపమును విశదముగా తెలిపి, ఇప్పుడు పరమాత్మ స్వరూపమును వివరించుచున్నారు. జీవుడు అణుస్వరూపుడు (అణియాన్) అతనిలోగూడ ప్రవేశించి నియమించగల అణుతర స్వరూపుడు మిక్కిలి సూక్ష్మమైనవాడు పరమాత్మయని భావము.

“మహతో మహీయాన్” పెద్దవి అనగా విస్తృతమైనవి అని చెప్పబడు ఆకాశదులకంటెను ఆయన అతి విస్తృతమైనవాడు.

గిరిర్మహాన్, గిరే రద్ధిః అభేరపినభో మహాత్

నభసోపి పరం బ్రహ్మ.....అ అని ఒక కవి చమత్కారముగా చెప్పినట్లు, లోకమున పర్వతములు పెద్దవి, అంతకంటె సముద్రములు పెద్దవి, వాటి కంటెను ఆకాశము మిక్కిలి పెద్దది, దానికంటెను అతి విస్తృతము సర్వవ్యాపియునైనది పరబ్రహ్మము అని దీని భావము.

“ఆత్మా అస్య జంతోః” అణువైన జీవునిలో గూడ ప్రవేశించి అంత ర్యామిగా శాసించువాడు పరమాత్మ, శరీరమునందుండి ఆత్మ యెట్లు ధారకుడై నిర్వహించుచున్నాడో, అట్లే ఆత్మలోగూడ ప్రవేశించి పరమాత్మ నిర్వాహకుడగుచున్నాడని చెప్పబడేత శరీరమునకంటె ఆత్మ చేరైనట్లు ఆత్మ (జీవుడు) కంటె గూడ పరమాత్మ చేరని జీవేశ్వర భేదము ఈ వాక్యముచేత స్పష్టమగుచున్నది.

“గుహయాం నిహితః” హృదయకోశము ఒక గుహవంటిది. దహర కుహరము అనిగూడ ఆ హృదయ గుహకు నామాంతరము. అది పరమాత్మకు ఆవాసస్థానము.

చిన్న ఆక్షేపము -- రక్తమాంస మంభాయిష్ణమైన ఈ జీవుని శరీరంలో, అందులోను చాలా ఇరుకైన చిన్న గదివంటి దహరహృదయ కోశంలో, పరమాత్మకు ఉండవలసిన ఇర్మం ఏం పట్టింది? జీవుడుమూలం పుణ్యపాపాది కర్మ పరవశుడు గనుక తత్పరితంగా క్షుద్ర సుఖ దుఃఖాది అనుభవానికై ప్రవేశించి యుండవచ్చును. అతనికి అది తప్పదు. కాని పరమాత్మ “అపహత పాప్మా” అని శ్రుతిలో చెప్పినట్లుగా పుణ్య పాప కర్మలకు ఉత్తీర్ణుడు గదా! “న మాం కర్మాణి లింపంతి” అని గీతలో తానే చెప్పుకున్నట్లు ఈ కర్మఫలం ఆయనకు అసలే అంటుకొను ప్రసక్తి లేదుగదా! ఐనప్పడు ఈ క్షుద్ర హృదయకోశంలో ఆ పరమాత్మ ఎందుకు

ఉన్నట్లు?

దీనిపై కొందరి సమాధానం :

బెను! ఆయన అపహత పాప గనుకనే ఏ మలిన ప్రదేశంలో ఉన్నా తప్పలేదు. అగ్నిలో ఏ మలిన పదార్థాన్ని వేసినా దానికి ఆ మాలిన్యం అంటనట్లు, పైగా ఆ మలిన వస్తువు భస్మమై అగ్నిచేత అదే పవిత్రంగా మారిపోయినట్లు, బురదలో తిరిగే కుమ్మరిపురుగునకువలె హేయ ప్రతిభ తమైన స్వభావంగల పరమాత్మకుగూడా ఏ మాలిన్యమున్నూ అంటదు. సర్వవ్యాపి గనుక ఆయన ఈ హృదయమనే మలిన ప్రదేశంలో ప్రవేశించి యున్నా తప్పలేదు! లోపంలేదు!!

ఇక పెద్దల సమాధానం :

ఇవట శ్రీ వేదాంత దేశికుల వారిచ్చిన మధురమైన సమాధానం వారి ఈక్రింది శ్లోకంలో చూడండి.

“దహరకుహరే దేవప్తిష్ఠన్, నిషద్వర దీర్ఘికా
నిపతిత నిజాపత్యాదిత్యావత్స్థిపితృ క్రమాత్।
ధమనిమిహ నః తస్మిన్ కాలే స ఏవ శతాధికాం
అకృతకపుర ప్రస్థానార్థం ప్రవేశయతి ప్రభుః”॥

“నిషద్వరస్తు జంబాలః” అనే నిఘంటు ప్రకారం నిషద్వర దీర్ఘిక అనగా - బురదతో నిండిన దిగుడుబావి. దానిలో అజ్ఞానియైన ఒక చిన్న పిల్లవాడు పడి బురదలో కూరుకుపోయినాడు. వాడి మీదగల అపారమైన వాత్సల్యంతో వాణ్ణి పైకి తీయటానికి సమర్థుడైన తండ్రిగూడ ఆ బావిలో దిగులాడు. ప్రేమపరవశుడు గనుక చూస్తూ ఊరుకోలేదు గదా! అదే మాదిరిగా మలినమైన ప్రాకృత శరీరంలోపడి కొట్టుమిట్టాడుతున్న ఈ జీవుని ఉద్ధరించటానికై పరమ దయాళువైన జగత్పిత ఆ పరమాత్మగూడ మలినమైనా లెక్కచేయకుండా ఈ దహరకోశంలో ప్రవేశించినాడు. మనం ఈ సంగతిని ఎరిగి మనకోసమే ఈ బురదలోకి దిగిన ఆయనయొక్క శ్రీపాదపద్మములను గట్టిగ పట్టుకుంటే, ఆయన జ్ఞానదీపాన్ని చూపించి మూర్ఖవ్యావాడి అనే సరైన మార్గంలో హృదయ గుహలోనుండి ఊర్ధ్వగతిని ప్రసాదించి వెలుపలికి తీసుకువెళ్ళగలడు. ఆయన మన హృదయ గుహలో

ప్రవేశించింది అందుకే! “దహరకుహరే తిష్ఠన్” “విహితో గుహాయాం” అనే రెండు సూక్తాలూ భగవంతుని పరమ దయాళుత్వాన్ని ఈ విధంగా వాడుతున్నవి.

“ఆత్మనః మహిమానం తం” - ఇక్కడ “మహిమానం” అనే పదం మహత్త్వమును (గొప్పతనమును) ప్రసాదించువాడు అనే అర్థాన్ని బోధిస్తుంది. తనకుగల సర్వజ్ఞత్వ సత్య సంకల్పత్వాది మహిమల నన్నిటిని పరమాత్మ మోక్షదశలో జీవునికి ప్రసాదిస్తాడని అర్థం.

“అక్రతుః యదాపశ్యతి” అట్టి పరమాత్మను భక్తుడు క్షుద్ర ఫలితాలకై కామ్యకర్మలను ఆచరించకుండా సేవాభావంతో ఆరాధించి సాక్షాత్కరించుకోవాలి. భక్తుడు క్షుద్ర విషయాంపై ఆసక్తిని త్రెంచుకోవాని, మోక్షమునే పరమ పురుషార్థాన్ని ప్రసాదించగల ఆ స్వామిని ప్రసన్నుని చేసుకొనిగూడా అల్పముగు ఫలమునిమ్మని కోరటం కామధేనువును దర్శించి గరిష్ఠం పొలిమ్మని కోరటంలాంటిదని దీని భావము.

“తదా వీతశోకః భవతి” ఆ విధంగా భగవత్ సాక్షాత్కారాన్ని పొందినవాడు జన్మ జరామరణాది రూపమైన సర్వవిధ శోకములను తొలగించుకొనగలడు. ముక్తినిొందగలడు.

జీవుడు అణుస్వరూపుడు, అణువనగా నిరనయమమైన సూక్ష్మపదార్థం, దానికి లోపలిభాగం అంటూ ఉండదు గదా! అట్టి అణురూపమైన జీవునిలో ఈశ్వరుడు అంతఃప్రవేశము చేయుటం ఎట్లా సంభవము? అని కొందరిలో సందేహం కలగవచ్చు. దీనిపై శాస్త్రీయము సంప్రదాయసిద్ధము అయిన మా సమాధానాన్ని పాఠకులు మా ఈశావాస్యోపనిషద్వివరణంలో 5వ మంత్రంవద్ద “తదంతరస్య సర్వస్య” అనేచోట చూచుకొనగలరు.

21వ మంత్రము :

ఆసీనోదూరం వ్రజతి శయానో యాతి సర్వతః,

కస్తం మదామదం దేవం మదన్యో జ్ఞాతుమర్హతి,,

ప్రతిపదార్థము :

ఆసీనః	-	ఒకేచోట కూర్చొనియున్నను
దూరం వ్రజతి	-	ఆ క్షణములో ఎంతోదూరము వెళ్ళగలడు
శయానః	-	పడుకొని యున్నను

సర్వతః యాతి	-	అంతట సంచరించగలడు
మదామదం	-	హర్షకోకములు రెంటికీని అతీతుడైన
తం దేవం	-	ఆ పరమాత్మను
మదన్యః కః	-	నాకంటే వేరే మరెవ్వడు
జ్ఞాతుం ల్హరితి	-	తెలిసికొనగలిగినవాడు.

వివరణము :

ఇది పరమాత్మయొక్క ఆశ్చర్యకర శక్తిని తెలుపు మంత్రము, మానవులలో కనబడనివి పరస్పర విరుద్ధములుగా తోచునవియునగు అద్భుతశక్తులు పరమాత్మలో కలవని ఇతరోపనిషత్తులలో కీర్తింప బడిన విషయమే ఇచట చెప్పబడుచున్నది. “అపాణి పాదః జవనః గ్రహీతా” అని శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు. పరబ్రహ్మకు కాళ్ళలేవు. ఎంతదూరమైన వేగముగా పోగలడు. చేతులులేవు. దూరమందున్న వస్తువునైన పట్టుకొనగలడు. కళ్ళలేవు చూడగలడు. చెవులు లేవు వినగలడు. అతడన్నిటినీ తెలుసుకొనగలడు. అతనిని ఎరిగినవాడు లేడు.

ఇక ఈశావాస్యముగూడ “అనేజల్ మనసో జవీయః” - “అష్టత్ ధావతోన్యాన్ ఆత్మేతి” అని చెప్పుచున్నది. బ్రహ్మము పర్వతాదులవలె నిశ్చలముగా నుండునది. మనస్సుకంటే వేగముగా పోగలడు. ఒకేచోట నిలచియున్నను పరుగెత్తి పోవువారికంటే ముందే మరొక చోటికి చేరగలడు. ఈ విరుద్ధ ధర్మములు ఒకే వ్యక్తిలో సంభవించుట ఎట్లని మనకు ఆశ్చర్యము కలుగును. అది పరమాత్ముని ప్రభావము -- అట్లే ప్రకృత మంత్రమున గూడ ఆ ప్రభావాతిశయము కీర్తింపబడుచున్నది.

(అసీనో దూరం ప్రజతి) ఇర్యాది - ఒకేచోట ఆసీనుడై యున్నట్లు దర్శనమిచ్చిన పరమాత్మ ఎంతో దూరములో ఉన్నవారికిగూడ అదే క్షణములో అక్కడ దర్శనమిచ్చును. శ్రీవైకుంఠమున ఉన్నవాడు ప్రహ్లాదుని ప్రతిజ్ఞానుసారము అదే క్షణమున స్తంభమునుండి ఆవిర్భవించినట్లు, గజేంద్రుని మొరను విని లపుడే సరస్వతీరమున సాక్షాత్కార మొసగినట్లు భక్తుడుగాని తానుగాని సంకల్పించుకున్న క్షణమున ఆయా ప్రదేశములలో ఒకేసారి ఆవిర్భవించగల ప్రభావ విశేషము ఆయనలో కలదని భావము. కార్తవీర్యార్జునాదులకే ఇట్టి ప్రభావముండగా పరబ్రహ్మమునకు ఈ శక్తి యుండుటలో ఆశ్చర్యపడనవసరము లేదని ఈశావాస్య వివరణములో 4 వ

మంత్రమువద్ద మా వ్యాఖ్యను గమనింప గోరెదము.

క్షీరాబ్ధిలోనో శ్రీరంగాది క్షేత్రములలోనో దివ్యమంగళ విగ్రహముతో శయనించియున్న ఆ స్వామియే అట్లే ఇతర ప్రదేశములలోగూడ భక్తుల ఆపేక్షానుసారము దర్శనమివ్వగలడు. జ్ఞానానంద స్వరూపముతో అంతట వ్యాపించి యుండుటచేత అభీష్ట విగ్రహమును స్వీకరించి ఎక్కడనైన సాక్షాత్కార మీయగలడని భావము, “అసీనః” “శయానః” అను పదములు విగ్రహమును బట్టి సాకారతను “యాతి” “నైజతి” పదములు నిరాకార స్వరూప వ్యాప్తిని సూచించును.

ఇచ్చట “విరుద్ధతయా ప్రతీయమానా అపి అసీనత్వ దూర గన్త-త్వాది ధర్మాః జీవద్వారా తత్ర బ్రహ్మాణి సన్నీతి భావః” అని శ్రీరంగరామానుజులు ప్రకటించిన అభిప్రాయము సమంజసముగలేదు. జీవునికి ఆయన అంతర్యామి గనుక జీవునిలోగల ధర్మములు (కూర్చొనుట - పడుకొనుట - నడచుట మొదలైనవి) ఈశ్వరునిలో కలవన్నట్లు ఆరోపించి చెప్పవలెనని వ్యాఖ్యానించుట కంటే సాక్షాత్ తన దివ్యమంగళ విగ్రహం ద్వారా శయన ఆసన- గమనాగమనాదులను ఒకేక్షణమున వివిధ ప్రదేశములలో ప్రదర్శింపగలవాడు అని శ్రీ పురిశై శ్రీరంగాచార్యస్వామివారు ఈశావాస్యమున వ్యాఖ్యానించిన పద్ధతియే స్వరసము ఉచితమునని భావింపదగినది.

“మదామదం దేవం” మదము సంతోషము. అమదము తద్విన్నమగు దుఃఖము. ప్రాకృతములై క్షణక్షణమును మారుచుండు ఈ రెండు ధర్మములకు ఆయన అతీతుడని, సర్వదా జ్ఞానానందములతో ప్రకాశించువాడని దీనిభావము. “మదన్యః కః జ్ఞాతు మర్హతి?” ఇట్టి భగవంతుని స్వరూప స్వభావాది విశేషములను ఆయనయొక్క అనుగ్రహము లేనిచో ఎంతటి జ్ఞానము కలవారైనను తెలిసికొనజాలరు. ఆ పరమాత్ముని అనుగ్రహమునకు పాత్రుడనై నేను మాత్రము తెలిసికొనగలిగినని యముడు ఆచార్యుడుగా నవికేతునికి తన తత్త్వజ్ఞతను సంతోషముతో చెప్పకొనుచున్నాడు. “అర్హు నాదులు ఏ కొందరో ఆయన ప్రసాదించిన దివ్యదృష్టితో విశ్వరూపమును దర్శించినట్లే ఈ తత్త్వజ్ఞానము ఆయన అనుగ్రహము లేనిచో లభింపదని” తేలిన సారాంశము.

22వ మంత్రము :

అశరీరం శరీరేషు - అనవస్థేష్వవస్థితమ్

మహంతం విభుమాత్మానం - మత్వా ధీరో న శోచతి॥

ప్రతిపదార్థము :

అశరీరం	-	శరీరరహితుడు
అనవస్థేష్వ	-	అస్థిరములైన
శరీరేషు	-	శరీరములయందు
అవస్థితం	-	నిత్యుడైయుండువాడు
మహంతం	-	గుణములనుబట్టి సర్వోన్నతుడు
విభుం	-	సర్వవ్యాపియగు స్వరూపముగలవాడు
ఆత్మానం	-	(అగు) ఆన హృదయగుహలో నుండు పరమాత్మను
మత్వా	-	ఉపాసించి
ధీరః	-	ఇంద్రియ నిగ్రహశాలియగు ఉపాసకుడు
నశోచతి	-	దుఃఖమునుపొందడు

వివరణము :

'అపాణిపాదః - అచక్షుశ్శ్రోతం - అశరీరం' - మొదలైన ఇట్టి ఉపనిషద్భాష్యములు కొన్ని పరమాత్మకు శరీరము లేదని మన్నవి. "రుక్మవర్ణం - హిరణ్యయః పురుషః - హిరణ్యశృత్రుః హిరణ్యకేశః కప్యాసంపుండరీక మేషమక్షిణీ" అని మరికొన్ని ఉపనిషత్తులు ఆయనకు శరీరమున్నట్లు అది దివ్యలేజోవిరాజితమైనట్లు తెలుపుచున్నవి. ఇది పరస్పర విరుద్ధముగదా! ఈ విరోధమునకు పరిహారమేమి?

దాస్తవముగా పరమాత్మకు శరీరము లేదని అశరీర శ్రుతికి అర్థము. మాయాకల్పితమైన శరీర మతనికి కలదని సశరీరశ్రుతులకు అర్థము. కావున విషయ భేదమునుబట్టి విరోధములేదని కొందరు చెప్పి పరిహారము.

పరమాత్మకు దివ్యశరీరము కలదు. అది నిత్యమేకాని కల్పితముకాదు. అయితే శరీరము లేదని చెప్పి ఉపనిషత్తులతో విరోధము రాదా అన్నచో - రాదు. అశరీరం అనగా పుణ్యపాపాది కర్మలచే జీవులకు కలిగిన పాపచ. భౌతికమైన నశ్వరమైన శరీరము లేనివాడు పరమాత్మ అని యర్థము. ఇది

రత్నజ్వలన సెట్టలు చెట్లు సమాదానము. శ్రీ భాష్యమున అన్వయభేదమున భగవద్రామానుజులు ఈ విషయమును సెలవిచ్చిరి.

వారేరాదు. శ్రీ శంకరాచార్యులుగూడ విష్ణుసమీపరామ భాష్యమున "విశ్వమూర్తిః మహామూర్తిః దీప్తమూర్తిః అమూర్తిమాన్" అనుచోట అ నాయిగు నామములకు ఎట్లు భాష్యమును వ్రాసిరో చూడవలెను.

"విశ్వం మూర్తిః అస్య, సర్వాత్మకత్వాత్ ఇతి విస్తృతమూర్తిః. సేషసర్వంక థాంసః అస్య మహతీ, మూర్తిః ఇతి మహామూర్తిః. దీప్తా జ్ఞానమయీ మూర్తిర్యస్మైతి, స్వేచ్ఛయా గృహీతా తైజసీమూర్తిః దీప్తా అస్మైతివా దీప్తమూర్తిః, కర్మనిబద్ధనా మూర్తిః అస్య న దీప్తిశ్చ ఇతి అమూర్తిమాన్"

"జగత్సర్వం శరీరంతే" అని చెప్పబడినట్లు జగత్సంకరము అనగా శరీరమే గనుక విశ్వమూర్తి యనబడుచున్నాడు. క్షీర్ణార్థమున అది స్వేచ్ఛ నిపై అతివిశాలమగు శరీరముతో శయనించుచున్నాడు గనుక మహామూర్తి యనబడుచున్నాడు. జ్ఞానమయమైనదియు లేక తేజోమయమైనదియునగు ఉజ్జ్వల శరీరముకలవాడు గనుక "దీప్తమూర్తిః" అనబడుచున్నాడు. కర్మ - సంబంధముచే కలుగు నశ్వరము భౌతికమునగు శరీరము లేనివాడు గనుక "అమూర్తిమాన్" అనబడుచున్నాడు. అని ఇట్లు అశరీర సశరీర స్రుతులను విరోధ పరిహారమును శ్రీ శంకరులును తెలిపియుండుట గమనార్హము.

(అనవస్థేషు శరీరేషు అవస్థితం) శరీరములు అనిచ్ఛములు క్రతర్షణము మారుచుండునవియునైనను, వాటిలో వ్యాపించియుండు పరమార్థ నిత్యుడు పరిణామరహితుడైన ఏకరూపముగనే యుండును.

(మహంతం విధుం ఆత్మానం మత్స్యా) ఆయన స్వాభావికములగు జ్ఞాన - బల - జశ్వర్య - వీర్య - శక్తి - తేజస్సులనబడు ఏడ్గుణముల నుబట్టి సర్వాధికుడు మరియు సర్వవ్యాపి. ఈ మంత్రమున "మత్స్యా" అనునది ముఖ్యము. "న జాయతే" "హన్తాచేత్" అను రెండు మంత్రము లతో మొదట జీవస్వరూపమును గూర్చి తెలిపి, పిదప "అణోరణీయాన్" "ఆపీనోదూరం" అను మంత్రములతో ఉపాస్యభగవద్వైభవమును వివరించి, ఇటుపై మూడు మంత్రములతో ఉపాసన స్వరూపము దాని ప్రత్యేకత దానికి కావలసిన కొన్ని సాధనములును విశదముగా ఉపదేశించబడుచున్నవి.

"మత్స్యా" అనగా నియమ పూర్వకముగా ధ్యానించి అని యర్థము. "నాన్యః పంథా ఆయనాయ విద్యతే" అన్నట్లు సర్పదుఃఖ ధ్వంసరూప మగు మోక్షమునకు ధ్యానముతప్ప మరొక సాధనము లేదని భావము.

ఉపాసకుడు 'ధీరః' స్థిరచిత్తుడై యుండవలెను. బాహ్య విషయములపై చాపల్యము కలిగి యుండరాదు. చిత్తమునందు ఇట్టి స్వైర్యము నిలిచినపుడే ఆవిచ్ఛిన్నము ఏకాగ్రమునగు ఉపాసనము నిలుచుటకు అవకాశము. లేనిచో "ఛిన్నాభివినశ్కలి" అన్నట్లు గాలికి ఎగిరిపోయి శిథిలమైన మేఘమువలె యోగభ్రష్టుడు కాకతప్పదు. మనన మనగా ఒకసారి తలంచుకొనుట కాదు. అది సంరత ధ్యానము. పైగా ప్రీతిపూర్వకమగు అనుధ్యానము. కేవలం కర్మాచరణమో లేక కేవల జ్ఞానమాత్రమో మోక్షసాధనము కాదని నిర్ణయము. 23వ మంత్రము :

నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యః

నమేధయా న బహునా శ్రుతేన

యమేవైష వ్యణులే తేన లభ్యః

తస్యైష ఆత్మా దివ్యణులే తనూం స్వామ్

ప్రతిపదార్థము :

అయం ఆత్మా	- ఈ పరమాత్మ
ప్రవచనేన	- మననముచేత
న లభ్యః	- పొందబడదు
మేధయా న (లభ్యః)	- ఉపాసనముచేత పొందబడదు
బహునాశ్రుతేన న(లభ్యః)	- సాంగవేదాంత శ్రవణముచేత పొందబడదు
ఏషః	- ఈ పరమాత్మ
యమేవ వ్యణులే	- ఎవనిని తనవద్దకు చేర్చుకొనవలెనని సంకల్పించునో
తేన లభ్యః	- అట్టివానిచేతనే పొందబడును
తస్య	- తనకు ఇష్టుడగు ఆ భిక్షునికే
ఏష ఆత్మా	- ఈ పరమాత్మ
స్వాం తనూం	- తన దివ్యస్వరూపమును
దివ్యణులే	- ప్రకటింపజేయును.

వివరణము :

ముందకోపనిషత్తులో గూడ ఈ మంత్రము పఠితమైయున్నది. భగవదుపాసనకు అవశ్యమగు ఒక విశేషము ఇందు చెప్పబడుచున్నది. భగవంతునిపై నిరతిశయమగు ప్రీతివిశేషము ముముక్షువునకు ఉండవలెనని అట్లు ప్రీతిపూర్వకమైన ఉపాసనమే మోక్షసాధనమని ఇందు బోధింపబడుచున్నది. “ప్రీతిపూర్వమనుధ్యానం భక్తిరిత్య భీధీయతే” అను భక్తి నిర్వచనమునకు ఈ మంత్రమే కారణమని భగవద్రామానుజులు శ్రీ భాష్యములో లఘుసిద్ధాంతమున తెలిపి దీని తాత్పర్యమును వివరించియున్నారు. ప్రీతిపూర్వకములు కానిచో శ్రవణ మనన నిది ధ్యాసనములు మూడును నిష్ఫలమౌజనమేనని ఈ మంత్రమునకు తాత్పర్యము.

ఇందు “యమేవైష వృణుతే - తేవ అభ్యః” అను వాక్యముచేత భగవంతుడెవనిని తనవద్దకు చేర్చుకొనవలెనని (వృణుతే) ఆపేక్షించునో, అట్టి ఉపాసకుని చేతనే ఆ భగవంతుడు పొందబడునని చెప్పబడినది. సరే - ఆ భగవంతునికి “పీని నావద్దకు చేర్చుకొనవలెను” అను ఆపేక్ష ఎవనిపై కలుగును? అని విమర్శించినపుడు, ఎవడు ఆయనకు ప్రీతిపాత్రమగునో అట్టివానిపై కలుగునని సమాధానము వచ్చును. అట్లు భగవంతునికి ప్రీతి పాత్ర మెవడగును? అని తిరిగి ప్రశ్నించుకొన్నప్పుడు “నదేహం వస్రాణాన్” ఇత్యాది స్తోత్రరత్న శ్లోకమున శ్రీ యామనాచార్యులవారిచే చెప్పబడినట్లు ఎవడు దేహ ప్రాణాదులన్నింటిపై నపేక్షను విడిచి భగవంతునే నిరతిశయముగా ప్రేమించునో, అట్టివాడే ఆయనకు ప్రీతిపాత్రమగునని “పియో హి జ్ఞానినోత్కర్షం అహం సచ మమ ప్రీయః” అను గీతాశ్లోకమే సమాధానమిచ్చుచున్నది.

ఇంతకును తెలిసదేమనగా - భగవత్ప్రీతికి పాత్రమైనవాడే ఆయనను పొందగలడు గనుక - ఎవడు భగవంతునిపై నిరతిశయ ప్రేమభరితుడై యుండునో, అతడే భగవంతునికి ప్రీతిపాత్రమగును గనుక, ఈ ఉపాసకుడు భగవంతుని గూర్చి చేయు అవిచ్ఛిన్న స్మృతి సంతాన రూప-దర్శన సమానాకారమగు ధ్యానము ప్రీతిపూర్వకముగా ననుష్ఠించబడవలెను. అప్పుడే అది భగవంతునికి ప్రీతిహేతువై ఫలప్రదమగును. దర్శన సమానాకార స్మృతి పరంపర భయమువలనగూడ కలుగవచ్చును. కావున అట్లుగాక ప్రీతిపూర్వకమై యుండవలెనని నిర్ణీతమైనది. ధ్యానోపాసనాది శబ్ద వాచ్య స్మృతి పరంపరా రూపమగు ఈ జ్ఞానవిశేషమే భక్తియనబడును. “ప్రీతి

పూర్వమనుధ్యానం భక్తి రిత్య భిదీయతే" ఇత్యాది వాక్యములు ఇందులకు ప్రమాణములు. ఈ భక్తి తప్ప ముక్తికి మరొక మార్గము లేదని "తమేవం విద్వానమృత ఇహ భవతి నాన్యః పంథాః అయనాయ విద్యతే" అను శ్రుతియు, దీనికి ఉపబృంహణ రూపములగు "నాహం వేదైర్నతపసా నదానేన నచేజ్యయా..... భక్త్యాత్మనన్యయా శక్యః!" "భక్త్యా లభ్యత్వనన్యయా" ఇత్యాది గీతా వాక్యములును స్పష్టికరించినవి.

మరియు - శ్రీభాష్యములోనే "పరమతస్సేతూన్మాన సంబంధభేద వ్యపదేశేభ్యః" అను అధికరణములో "ఉపపత్తేశ్చ" అను సూత్రమువద్ద గూడ భగవద్రామానుజులు ఈ మంత్రము నుదాహరించి "అనన్యో పాయత్వ శ్రవణాత్" అని వ్రాసియున్నారు. వారే వేదాంతసారమునందు ఆ సూత్రము క్రిందనే "ప్రాప్యస్యేవ పరమాత్మనః ప్రాపకత్వోపపత్తేః - యథాహ - యమేవైషవృణుతే తేనలభ్యః ఇతి" అని ప్రసాదించియున్నారు. ఈ రెండవ విధమగు వ్యాఖ్యానమునకు తాత్పర్యమేమనగా - లఘుసిద్ధాంత భాష్యమున నిరతిశయ ప్రీతి విశిష్ట భక్తిపరముగా ఈ మంత్రము సమన్వయించబడినది. ఈ సూత్రమువద్ద ఇప్పుడు "ప్రాప్యమైన భగవంతుడే తన సన్నిధికి ముముక్షువులు చేరుటకు ప్రాపకుడుగూడ అగుచున్నాడు" అని సాక్షాదుపాయత్వమును వివరించుట విశేషము.

24వ మంత్రము

నా విరతో దుశ్చరితాత్ వాశాన్తో నా సమాహితః

నాశాంతమానసోవాపి ప్రజ్ఞానేనైవ మాఘ్నయాత్ ||

ప్రతిపదార్థము :-

దుశ్చరితాత్	-	పాపకార్యమునుండి
న అవిరతః	-	మరలనివాడును
న అశాన్తః	-	కామక్రోధముల ఉపశాంతి లేనివాడును
న అసమాహితః	-	స్థిరమగు ఏకాగ్రతలేని మనస్సుకలవాడును
న అశాంతమానసోవాపి	-	మనోనిగ్రహము లేనివాడును
ఏవం	-	ఈ పరమాత్మను
ప్రజ్ఞానేన	-	ఉపాసనముచేత
న ఆఘ్నయాత్	-	పొందజాలడు

వివరణము :

ప్రతివిషయమునను సామాన్య పద్ధతిలో (అనగా అనుచితీతిలో) వాక్యమును ప్రయోగించి చెప్పలు - వ్యతిరేక పద్ధతిలో చెప్పలు అని రెండు మార్గములు. అందు రెండవపద్ధతి చెప్పలునైన విషయముయొక్క ప్రాముఖ్యమును గట్టిపరచుటకు ఉపయోగించబడును. మొదటి పద్ధతిలో సామాన్యరీతిగా క్రియాపదమును ప్రయోగించుట రెండవ పద్ధతిలో వ్యతిరేకార్థములైన రెండు "న" అను అవ్యయములగు ప్రయోగించుట విశేషము. ఉదాహరణము - (1) (సూర్యః ప్రకాశతే) "సూర్యుడు ప్రకాశించుచున్నాడు" అను వాక్యము మొదటి పద్ధతి, (2) (నహి సూర్యోన ప్రకాశతే) "సూర్యుడు ప్రకాశించదని కాదు" అను వాక్యము రెండవ పద్ధతి. సూర్యుడు ఒకప్పుడు ప్రకాశహీనుడుగా గూడ ఉండవచ్చునేమో అను సందేహ లేకమును తొలగించి "సూర్యుడవశ్యము ప్రకాశించుచునే యుండును" అని ఆ విషయమును దృఢీకరించుట రెండవ పద్ధతిలోని ప్రాధాన్యము. ఇది వాక్య విన్యాసములోగల ఒక రకమైన ప్రాతిపది. ఈ పద్ధతిలోనే ఈ మంత్రము సాగినది.

ఈ యీ లక్షణములు కలిపాడు ఉపాసనలో బ్రహ్మసాయుజ్యమును పొందగలడు. అను విషయమునే ఈ మంత్రము ఆ లక్షణముల ఆవశ్యకతను గట్టిపరచుటకై "ఈ లక్షణములు లేనివాడు ఎన్నటికినీ బ్రహ్మసాయుజ్యము నొందజాలడు" అని విడమరచి దృఢముగా రెండవ పద్ధతిలో చెప్పుచున్నది.

1. (దుశ్చరితాల్ అవిరతః న ఏనం ఆప్నుయాత్) దుశ్చరించునగా నీచముగు పాపకార్యములయందు ప్రవృత్తి. పరదార సంగమము పరద్రవ్యాపహరణము మొదలైన క్షుద్ర కార్యములు ఈ దుశ్చర్యలు. ఇట్టి పాపకార్యముల నుండి మరలనివాడు ఎంతకాలము ఉపాసనము చేసిననూ పరమార్థము పొందజాలడు - అని భావము.

2. (అశాంతః న ఆప్నుయాత్) కామాదేశమును క్రోధాదేశమును అణచుకొనలేనివాడు పొందజాలడు భగవద్గీతలో "కామఏషః క్రోధఏషః" అని మొదలిడి "విద్వేషనమిహ వైరిణం" అని తెలిపినట్లుగా కామ క్రోధములు అనునవి శ్రేయోభిలాషియగు మానవునికి పరమ శత్రువులు. వాటిని తొలగించు కొననివాడు అతడు చేయు ఉపాసనము ఫలింపజోడు.

3. (అసమాహితః న ఆప్నుయాత్) అనేక రౌకిక విషయము

లతో సంబంధమును పెట్టుకొన్నవానికి మానసికముగా స్థిరత్వముండదు. ఆయా విషయములపై మనస్సు పరుగిడుచుండును. అట్టివానికి ఉపాసన మందు ధ్యానించు బ్రహ్మముపై మనస్సు ఏకాగ్రముగా నిలవజాలదు. కనుక ఆ చంచల మనస్కుడు బ్రహ్మమును పొందలేడు.

4. (అశాంతమానసః న ఆపుయాత్) మనస్సు కోతివంటిది. మరియు పాదరసమువంటిది. దానిని పట్టి యుంచుట చాలా కష్టము. “మనో దుర్నిగ్రహం చలం” అని గదా గీతాసూక్తి. దానిని నిగ్రహించనపుడు అది మానవునికి సంసార బంధహేతువగును. నిగ్రహించినచో అదియే మోక్షహేతువు గూడ నగును. “మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధ మోక్షయోః” అని విష్ణుపురాణము ఘోషించుచున్నది. కావున ఆభ్యాసపూర్వకముగా ఎన్నటికైనను దానిని వశమందు ఉంచుకొనగలిగిన మానవుడే భగవంతుని పొందగలడు.

ఈవిధముగా ఉపాసనమునకు ఈ నాలుగు లక్షణములును అవశ్యకములగు అంగములని ఈ మంత్రము ప్రబోధించుచున్నది. ఇవి లేనిచో ఉపాసన ఫలింపదు. మోక్షము లభింపదు.

ఇచట ఒక సందేహము. పాసకార్య ప్రవృత్తి లేకుండుట కామ క్రోధములను అణచుకొనుట - ఇట్టివి మానవ సామాన్య ధర్మములేగదా! అందరికిని ఉండవలసినవే. తిరిగి ప్రత్యేకించి ఉపాసకునికి ఇవి యుండవలెనని చెప్పటలో గల విశేషమేమి?

సమాధానము = పూర్వమీమాంసలోని ఒక విషయమును ఉదాహరించి రంగరామానుజ భాష్యమున ఈ క్రింది విధముగా సమాధానము చెప్పబడినది. ఆ విషయమిది -- దర్శనార్థమాప యాగమును విధించిన ప్రకరణములో వేదమందు “నాన్యతం సదేత్” అనే ఒక వాక్యమున్నది. ఆ యాగము నాచరించు సమయమున “యజమానుడు అపత్యమును పలుకరాదు” అని ఆ వాక్యమున కర్థము. “సత్యం బ్రూయాత్” సత్యమునే చెప్పవలెను అను ఈ నియమము సామాన్యముగా ఉపనయనానంతరము అందరికిని విధింపబడినదే గదా! “ప్రాగుపనయవాత్ కామచారవాద భక్షః” అను స్మృతి వాక్యానుసారముగా ఉపనయనమునకు పూర్వము యధేష్టముగా ఎచట సంచారమును చేసినను ఏమేమి మాట్లాడినను ఏది తిన్నను దోషము కాదుకాని - ఉపనయనానంతరము మాత్రము సంచార నియమము సత్వోక్తియు సామాన్య ధర్మముగా సాటించి తీరవలెనని చెప్ప

బడియున్నందున తిరిగి ప్రత్యేకించి దరఖాస్తు మాన ప్రకరణములో ఈ “నాన్యతం వదేత్” అనే నియమముతో పనియేమి? ఇది వ్యర్థమే గదా! అని యాశంకించుకొని “విధిర్వా సంయోగాస్తరాత్” అను మీమాంసా సూత్రమున సమాధానమీయబడినది. ఇది ప్రత్యేకముగా యాగమున కంగముగా విధింపబడిన నియమము. “సత్యం బ్రూయాత్” అను సామాన్య నియమముతో దీనికి సంబంధములేదు. సామాన్య విధులను పాటించు కున్యను యజ్ఞాంగములన్నింటిని సక్రమముగా నాచరించినచో యజ్ఞమునకు లోపమురాదు. కాని ఈ “నాన్యతం వదేత్” అని నియమము ప్రత్యేకించి యజ్ఞాంగముగా విధింపబడుటచేత ఈ నియమమును పాటించనిచో యజ్ఞమునందు లోపమే యగును. ఆ దోషనివారణకై ప్రత్యేకించి ఆ యాగములోనే చేరే ప్రాయశ్చిత్తము నాచరింపవలసి యుండును అని నిర్ణయింపబడినది. అట్లే ప్రకృత మంత్రమున గూడ విధింపబడిన ఉపాసనాంగములగు ఈ నాలుగు నియమములు సామాన్య నియమములేనని భావింపరాదు. పాపప్రవృత్తిని వీడకున్నను కామ క్రోధములను ఆణచుకొనకున్నను అష్టాంగోపాసనమును సమగ్రముగా ఆచరించినచో ఫలించునుగదా - అని భావించుట పొరపాటు. ఇవి ఉపాసనకు విధింపబడిన ప్రత్యేక విధులే. వీటిని పాటించని ఉపాసకునికి ఫలితము సిద్ధింపదు - అని తేల్చిచెప్పట ఈ మంత్రమునకు ప్రధానాశయము.

25వ మంత్రము

యస్య బ్రహ్మచ క్షత్రంచ - ఉభే భవత ఓదనః,

మృత్యుర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థావేద యత్ర సః,,

ప్రతిపదార్థము :-

యస్య	- ఏ వరమాత్మకు
బ్రహ్మచ క్షత్రంచ ఉభే	- స్థావర జంగమ రూపమగు ఈ ప్రపంచమంతయు
ఓదనః భవతః	- మహాప్రళయమున ఆహారమువలె భుజింపదగినది యగునో
యస్య	- ఏ వరమాత్మకు
మృత్యుః	- ప్రాణులకు వినాశనమునిచ్చు మృత్యుదేవతగూడ

- ఉపసేచనం (భవతి) - ఇతర వినాశసాధనమై తానుగూడ
భుజింపబడునో
- సః - అట్టి పరమాత్మ
- యత్ర - ఏ విధమగు ప్రభావములు కలిగియుండునో
- ఇతా - ఇట్టిది అని
- ఈ వేద - ఎవడెరుంగును?

వివరణము :

ఇది ప్రళయమున పరమాత్మయొక్క సర్వసంహర్తృత్వమును నిరవ
ధిశ ప్రభావ విశేషమును తెలుపునట్టి మంత్రము. ఓదన మనగా తిను
అన్నము. ఉపసేచనమనగా - ఆ అన్నమును తినుటకు వ్యంజనమైన
ఈరగాయవంటి సాధనము. ఎవనికి బ్రహ్మక్షత్రములు (ఓదనమో) తిను
అన్నమో - మృత్యువు (ఉపసేచనమో) అన్నమును తినుటకు సాధన
మైన వ్యంజనమో - అతడు మహామహిమశాలియగు పరమాత్మయని
మంత్రార్థము. బ్రహ్మక్షత్ర పదములు బ్రాహ్మణ జాతిని క్షత్రియ జాతిని
బోధించును. ఆ జాతికి చెందినవారిని అన్నముగా తినుట సంభవింపదు
గనుక - ఇచట ఓదనమనగా తిను అన్నమువలె నశించిపోవునది అని లాక్ష
ణికార్థమునే చెప్పవలసి యుండును. అట్లు వాటిని నశింపజేయు కర్త అనగా
- ప్రళయకర్త పరమాత్మయని అర్థము సిద్ధించును. ఉపసేచనము తోడైన
సాధనము గనుక మృత్యువు అట్లు ప్రళయకర్తకు ఆ వినాశ వ్యాపారములో
తాను సాధనమై చివరకు తానుగూడ ఉపసేచన వస్తువువలెనే భక్షింపబ
డును. అనగా నశింపజేయబడును అని ఈ మొత్తమునకు లాక్షణికముగా
భావమును గ్రహింపవలెను. అయితే స్థానీపులక న్యాయముచేత ఒకటి
రెండు మెతుకులను పట్టి చూచినపుడు మొత్తము అన్నమంతయు పక్కమై
నదని గ్రహించినట్లుగా ఇచట బ్రహ్మ క్షత్ర పదములుగూడ ఆ జాతివారే
కాదు - మొత్తము చరాచరాత్మక ప్రపంచమునంతయుగూడ ప్రళయమున
వినాశమేనని గ్రహింపవలసి యుండును. ఈ మంత్రముతోపాటు ఈ
ఘట్టము నంతయును చర్చించిన వ్యాసుడు “అత్తా చరాచర గ్రహణాత్”

అను సూత్రమున ఈ పంగతినే స్పష్టముగా వివరించియున్నాడు.

ఈ విధముగా మొత్తము చరాచరాత్మక ప్రపంచమునంతయు అన్న
మునువలె అనాయాసముగా ఆరగించగలవాడును (ప్రళయకర్తయును)
చివరకు మృత్యువునుగూడ నశింపచేసినవాడును అగు పరమాత్మయొక్క

స్వభావమును ఆ స్వశయములో ఏ మూలలో అంతరింపజేపు మనచింతి
 విన్నప్రాణికి తెలుసుకొనుటకు సాధ్యమగునా! అని యముడు నవతేతునికి
 ఉపదేశించుచున్నాడు. ఇవట మృత్యువు ఆ యముడే. అయివు తీరిన
 పుడు అయా ప్రాణులను తానే నశింపజేయువాడు కాగా - వివరకు
 తానుగూడ పరమార్థచే స్వశయమున అంతరింప చేయబడునట్లుగా చెప్పి,
 అంతటి మహిమశాలియగు పరమార్థుని స్వభావమును కొలిచి చెప్పటకు
 ఎవరికి సాధ్యమగును? అని ఆశ్చర్యముతో జరుకుచున్నాడు. వెనుక
 21వ మంత్రములో “కష్టం... దేవం మదన్యో జ్ఞాతుమ్మర్హతే” అని సాధి
 కారముగా “నాకంటే వేరెవడు బ్రహ్మతత్త్వము నెరిగినవాడు” అన్నవాడు
 ఆ యముడే ఇపుడు “ఎవరికినీ తెలిసికొనుటకు సాధ్యముకాని స్వభావము
 ఆ పరబ్రహ్మకు కల”దని వాపోవుచున్నాడు. “యస్మాదుతం తస్యమతం”
 అని తేనోపనిషత్తులో తెలుపబడినట్లు ఎవరికినీ గ్రహింపనలవికాని వైభవము
 కలవాడని గ్రహించుటయే బ్రహ్మను తెలిసికొనుటయని సారాంశము.

కరోషనిషత్ ద్వితీయ వర్ణ వివరణము సమాప్తము

* * * * *

తృతీయవల్లీ

1వ మంత్రము :

ఋతం పిబన్తే సుకృతస్య లోకే
గుహం ప్రవిష్టౌ పరమే పరాధ్యే,
ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదంతి
పంచాగ్నయో యేచ త్రిణాచికేతాః ,,

ప్రతిపదార్థము :

యేచ	- ఎవరైతే
పంచాగ్నయః	- పంచాగ్ని విద్యానిష్ఠులో
త్రిణాచికేతాః	- మూడు అనువాకాలుగల నాచికేత బ్రాహ్మణమును పఠించినవారో
బ్రహ్మవిదః	- అట్టి బ్రహ్మవేత్తలు
ఛాయాతపౌ	- అజ్ఞ - సర్వజ్ఞులగు జీవ పరమాత్మలనుగూర్చి
ఋతం పిబన్తే	- కర్మఫలమును అనుభవించుచుందురనియు
సుకృతస్య	- పుణ్యమునకు (ఫలమైన)
లోకే (వర్తమానా)	- ఈ లోకము (కర్మభూమి) యందే ఉందురనియు
గుహం ప్రవిష్టౌ	- హృదయమనుగుహలో చేరియున్నారనియు
పరాధ్యే	- ఉత్కృష్టమైన
పరమే (వర్తమానా)	- హృదయగతమైన దహరాకాశమునందు ఉందురనియు
వదంతి	- చెప్పుదురు

వివరణము :

యముడు నచికేతునికి ఉపదేశించిన బ్రహ్మోపదేశ రూపమైన కఠో పనిషత్తులో తృతీయవల్లీ ఆరంభమైనది. వెనుకటి ద్వితీయవల్లీలో చివర “క ఇత్థా వేద, యత్రపః” అని ఉపదేశమయగు యముడే ఆశ్చర్యముతో “ఆ పరమాత్ముని స్వరూప స్వభావములను ఎవడెరుంగును”. అని పలికియు

న్నాడు. అట్లు గురువులకే తెలియరాని ఆ బ్రహ్మతత్వమును ఉపాసించుట ఎవరితరము? అని ఉపాసించువారు చికిరిసడవచ్చును. అట్లు ఉపాసకులకు నిష్ప్రహ కలగకుండుటకై ఇప్పుడు 1-2 మంత్రములతో “పరమాత్మ జీవునిలోపాటు హృదయ గుహలోనే చేరియున్నా”డనియు “అట్లు అతి సన్నిహితుడైన ఆయనను ఉపాసించుటలో ఎట్టి కష్టములేద”నియు నిరూపింపబడుచున్నది. అందు ఈ మొదటి మంత్రము జీవేశ్వరులకు ఇద్దరికి కలిపి అన్వయించును. (ఋతం పిబంతౌ) ఋతము అనగా అవశ్యము అనుభవింపదగిన కర్మఫలము. ఇద్దరును ఆ కర్మఫలమును అనుభవించుచున్నారు. చిన్న సందేహము, జీవుడు కర్మఫలమును అనుభవించుట కర్మ పరతంత్రుడు గనుక సబబేకాని సర్వేశ్వరుడు కర్మఫల మనుభవించెననుట ఎట్లు కుదురును? నిజమే - ఇక్కడ జీవుడు నేరుగా తాను చేసిన కర్మఫలము ననుభవించుచుండగా ఈశ్వరుడు తాను (అనన్యస్ అన్యః) అన్నట్లు అనుభవింపక పోయినను దగ్గరనుండి జీవునిలో అనుభవింపజేయుచున్నాడు. ఈ సన్నిహితత్వమునుబట్టి ఇద్దరిని (ఋతం పిబంతౌ) కర్మఫలమును అనుభవిస్తున్నారని మంత్రము చెప్పుచున్నది. ఇందులో తప్పులేదు. ఎట్లనగా ఒక గృహస్థుని ఇంటికి యాచకుడు భిక్షార్థియై వెళ్ళినాడు. అప్పుడు గృహస్థుడు భిక్షాదానం చేయమని భార్యను ఆదేశించినాడు. ఆమె భిక్ష పెట్టినది. ఆ యాచకుడు పోవుచూ ఇతరులతో ఆ పుణ్యదంపతులు వాకు భిక్ష పెట్టినారు అంటున్నాడు. ఇక్కడ నేరుగా భిక్షను దానం చేసినది భార్యయే. భర్త ఇప్పించినవాడు మాత్రమే. ఐనా ఇద్దరినీ కలిపి వీరు భిక్షాదానం చేసినారనటం లోకవ్యవహారసిద్ధమే కదా! అలాగే శరీరంలో ప్రవేశించి కర్మఫలమైన సుఖదుఃఖాలను అనుభవించే జీవులకు సాక్షిగా వారి హృదయాలలోనే నిలచియుండి పరమాత్మ వారిచేత ఆ కర్మఫలాన్ని అనుభవింపజేస్తూ శాసిస్తున్నాడు గనుక ఒకేచోట ఉన్న ఇద్దరినీ కలిపి శ్రుతి “ఋతం పిబంతౌ” అంటున్నది. ఒకడు (జీవుడు) ఋతపానం చేస్తున్న ప్రధానకర్త. మరొకడు (ఈశ్వరుడు) ఆ పనినిచేయుస్తున్న ప్రేరణకర్త అని గ్రహించాలి.

(మక్యతస్య లోకే) ఈ భూమిపై జన్మించుట సుకృతసాధ్యమైన ఫలము. జీవుడట్లు జన్మించి ఈ లోకములోనికి రాగా - అతని వెంటనే ఈశ్వరుడును “అనేన జీవేనాత్మవా అను ప్రవిశ్య” అన్నట్లు సాక్షిగా శాసకుడుగా ప్రవేశించినాడు.

(గుహం ప్రవిష్టౌ) నవద్వార పురమునంటి శరీరములో ప్రవేశించిన

జీవునికి హృదయము రహస్య స్థావరమైన గుహవంటిది. ఆ హృదయ గుహయే జీవేశ్వరులిద్దరును కలిసి నివసించు స్థానమైనది.

హృదయగుహలో చేరియున్న ఇద్దరు ఎవరు?

ఇక్కడ జీవేశ్వరులకు భేదమును ఒప్పుకొనని కొందరు వ్యాఖ్యాన కర్తలు మాయచే ఈశ్వరుడే జీవరూపాన్ని పొందినాడు గనుక హృదయ గుహలో ఉన్నది ఒకటి జీవులు లేక ప్రాణ జీవులు అని వివరించారు. అంతేకాని జీవేశ్వరులు ఆ ఇద్దరు అనరాదు అన్నారు. కాని సూత్రకారుడైన వ్యాసుడే “గుహం ప్రవిష్టవాత్మానా హి తద్దర్శనాత్” అని హృదయగుహలో ఉన్న ఇద్దరినీ “ఆత్మానా” అని వ్యవహరించటంవల్ల జీవేశ్వరులిద్దరూ వేరేనని తెలుస్తున్నది గదా! ఇక వేరే సమాధానమెందుకు?

ఇక ఈ మంత్రం వలెనే ద్వివచనాంత పదాలతో కూడిన ముండ కోషనిషత్తులోని “ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా” అనే మంత్రం కూడా జీవేశ్వర భేదాన్ని స్పష్టీకరిస్తునే ఉన్నది. కాని అక్కడ గూడా కొందరు వ్యాఖ్యానకర్తలు హైంగరహస్య బ్రాహ్మణమనే వేదభాగంలోని ఒక మంత్రమును ప్రమాణంగా చూపి (దౌ) ఆ ఇద్దరూ అంతః కరణము జీవుడున్నా అని అర్థం చెప్పుతున్నారు. అది సరికాదని శ్రుతప్రకాశికానుసారంగా మేము ముండకోషనిషత్తు వ్యాఖ్యానంలో 149 పేజీ నుండి 152 పేజీ వరకు విపులంగా సమాధానమిచ్చియున్నాము. పాఠకులు ఆ భాగాన్ని చూడవచ్చును. కావున హృదయగుహలో ఉన్నవారు జీవేశ్వరులేనని గ్రహింపదగును.

(పరమే పరార్థే) పరార్థము అనగా విట్టవివరి సంఖ్య. “పారే పరార్థం గణితం యది స్యాత్” అని నైషధంలో చెప్పినట్లు పరార్థం పైన సంఖ్యలేదు. (పరార్థం అర్హతీతి పరార్థ్యః) అనే వ్యుత్పత్తిని బట్టి ఎన్నో రకములుగా స్తుతింపదగినది. అనగా సర్వోత్కృష్టమైనది అని యర్థము. పరమశక్తియు దహరాకాశమును బోధించును. శ్రీవైకుంఠమును పరమారాశము అని వ్యవహరించుట శాస్త్రసిద్ధము. హృదయగుహలోని దహరాకాశమనబడు ఆ మహోత్కృష్ట స్థానమందు ఈ జీవేశ్వరులిద్దరును కలిసి ఉన్నారని భావము. “అల వైకుంఠపురములో, నగరులో నామూలసౌధంబు దాపల....” అన్నట్లు శరీరమనుపురములో హృదయకోశమొక రాజసౌధము, అందులోగూడ సంతాపురమువంటి దహరాకాశములో ఈ ఇద్దరు వసించురని సారాంశము. (ధాయాతపౌ) ఎండ నీడ ఈ రెండును

పరస్పరముగా విడువక కలసియున్నట్లు జీవేశ్వరులను లక్ష్మీనృణులుగా కలసియుందురని సూచించుటకు ఉపమాన వాచకములైన వాయురస శబ్దములతోనే వారిద్దరిని వ్యవహరించుట జరిగినది. “జ్ఞా జ్ఞా ద్వా లజో ఈశశిశా” అని శ్లోకాశ్చరములో చెప్పబడినట్లు ఏదవలె లభింపజూసము (జ్ఞానశక్తి) కలవాడు గనుక ఈశ్వరుడు అతపశబ్దముతోను - ఏదవలె ప్రకాశము (అల్ప జ్ఞానశక్తి) కలవాడు గనుక జీవుడు వాయుశబ్దముతోను - వ్యవహరింపబడుదురు. ఇట్లు సర్వజ్ఞ - అజ్ఞలైన ఇద్దరును ఒకడు కర్మఫలభోక్త కాగా మరొకడు (ఈశ్వరుడు) దానిని అనుభవించజేయు కానకుడై హృదయ గుహలోని దహరావాశమను దివ్యస్థానమునందు కలసియుందురనియు, కావున జీవుడు తనకు అతినన్నిహితుడైన ఈశ్వరుని ఉపాసించుట అతి సుఖభవనియు తెలుపుటయే ఈ మంత్రమునకు ప్రధానోద్దేశ్యము.

2వ మంత్రము :

యస్మేతురీజానానాం - అక్షరం బ్రహ్మ యత్పరం !

అభయం తిత్తీర్తాం పారం - నాచికేతం శరేమహి ||

ప్రతిపదార్థము :

ఈజానానాం	- యజ్ఞముల నాచరించు యజమానులకు
యస్మేతుః	- ఏ పరమార్థ ఫలప్రదుడై ఆధార మగుచున్నాడో
అక్షరం	- నిర్వికారమైన
యత్ పరంబ్రహ్మ	- పరబ్రహ్మము అని ఎవడు వ్యవహరింప బడుచున్నాడో
తిత్తీర్తాం	- సంసార సముద్రమును దాటగోరువారికి
(యత్) అభయం పారం	- ఎవడు నిర్భయమైన అవతలి వాడ్డు (దరి) లగుచున్నాడో
నాచికేతం	- నాచికేతాగ్ని విద్యచే పొందదగిన ఆ పరమార్థము
శరేమహి	- మనముగూడ ఉపాసించగలము

వివరణము :

ఈ మంత్రమున 'నాచికేతం' అనగా - నాచికేతాగ్ని విద్యాసాధ్యుడైన వాడు పరమాత్మ అని యర్థము. ప్రథమ వల్లిలో నచికేతుడు యమునిగూర్చి రెండోవరముగా నాచికేతాగ్ని విద్యయను ఒక అతి రహస్య యజ్ఞప్రక్రియను నాకు ఉపదేశింపుమని కోరుటయు, యముడు 14 వ మంత్రము నుండి 20వ మంత్రము వరకు ఈ నాచికేతాగ్ని విద్యా ప్రభావ ప్రక్రియలను వివరముగా ఉపదేశించి యుండుటయు, పాఠకులకు గుర్తుండియుండును. ఆ నాచికేత విద్యచే ఆరాధింపబడువాడు పరమాత్మ.

(యస్మేతురీజానానాం) ఆయనయే వివిధ యజ్ఞకర్తలగు యజమానులకు నేరుగా ఫలమును ప్రసాదించువాడు. "ఫలమత ఉపపత్తే" అని వ్యాసుడు బ్రహ్మసూత్రములలో చెప్పినట్లు యజ్ఞాది కర్మలకుగాని ఉపాసనాది జ్ఞానములకుగాని తగిన ఫలమును ప్రసాదించువాడు సర్వజ్ఞుడైన పరమాత్మయేగాని, జైమిన్యాదులు చెప్పినట్లు కేవల యజ్ఞాదికర్మలే ఫలితము నిచ్చుననుట పాసగదని భావము. అచేతనములైన కర్మలకు ఫలప్రదాన శక్తి ఆసంభవము గదా!

(అక్షరం బ్రహ్మయత్పరం) సర్వజగత్కారణముగాను కర్మకృతమగు వృద్ధిక్షయాది వికారములు లేనివాడుగాను కీర్తింపబడిన పరబ్రహ్మ ఈ శ్రీమన్నారాయణుడే. ఇతడే (అభయం తిత్తీర్షతాం పారం) "విష్ణుపోతో నరాణాం" అని ముకుందమాలలో చెప్పినట్లు సంసార సముద్రమునుండి బయట పడవలెనని అర్చులైన భక్తులకు నిరపాయమైన నావవలె దరిజేర్చుటకు ఆధారమగుచున్నాడు. ధర్మ - అర్థ - కామ - మోక్షరూప పతుర్విధ పురుషార్థములను ప్రసాదింప గలవాడు ఇతడొక్కడేనని భావము, "సకల ఫలప్రదో హి విష్ణుః" అను సూక్తి ఇచట స్మరణార్హము.

(శేతమపి) నిరతిశయ ప్రభావశాలియగు ఆ పరమాత్మను మనము ఉపాసించలేమని పొందలేమని భయపడేసాములు మనకు అనవసరము. మన హృదయములోనే ఉండి నిత్యపన్నిహితుడైన ఆయనను ".....హృది స్థితః తేనచేత్ అవివాదశ్చే" అని మనుస్మృతిలో చెప్పినట్లు ప్రేమతో ఉపాసించుట సులభము గనుక నిర్భయముగా ఉపాసింపుడని ఈ 1 - 2 మంత్రములకు తాత్పర్యము.

3,4 మంత్రములు :

ఆత్మానం రథినం విద్ధి - శరీరం రథమేవచ,
 బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి - మనః స్రగహమేవచ,
 ఇంద్రియాణి హయానాహుః - విషయాంస్తేషు గోచరాన్,
 ఆత్మేంద్రియ మనోయుక్తం - భోక్తేర్భాహుర్మనీషిణః,
 (రెండు మంత్రములకు కలిపి ప్రతి పదార్థము)

ఆత్మానం	- శరీరమునకు అధిష్టాతయగు జీవుని
రథినం	- రథముపై నెక్కి పయనించువానినిగా
విద్ధి	- తెలిసికొనుము
శరీరం	- దేహమును
రథమేవ (విద్ధి)	- రథముగా తెలిసికొనుము
బుద్ధిం	- జ్ఞానమును
సారథిం విద్ధి	- రథమునుతోలు సారథినిగా భావింపుము
మనః	- మనస్సును
స్రగహమేవ (విద్ధి)	- కల్గెముగా భావించుము.
మనీషిణః	- విజ్ఞానవంతులు
ఇంద్రియాణి	- ఇంద్రియములను
హయాన్ ఆహుః	- అశ్వములవంటివి అని చెప్పదురు
తేషు గోచరాన్	- ఆ ఇంద్రియములు సంచరించు మార్గములనుగా
విషయాన్ (ఆహుః)	- శబ్దాది విషయములను చెప్పదురు
ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం	- శరీరేంద్రియ మనస్సులతో కూడిన జీవుని
భోక్తా ఇతి ఆహుః	- సుఖాదులనుభవించు 'భోక్త'
	యని చెప్పదురు.

వివరణము :

ఈ రెండు మంత్రములును జీవన పథమున పయనించు జీవా త్మయొక్క స్వరూపమును అతని పరికరమగు శరీరేంద్రియాదులను సావ

యవరూపకాలంకార పద్ధతిలో నిరూపించుచున్నది. ఈ శరీరము ఒక రథము. ఇది జీవుడు జీవనము ఉజ్జీవనము అనబడు లౌకిక-అలౌకిక పురుషార్థములను పొందుటకు ముఖ్యసాధనము. ఈ రథముపై నెక్కి పయనించు జీవుడు ఒక బాటసారి. అతనికి ప్రధాన గమ్యము శ్రీవైకుంఠము పరమ పదము అనబడు విష్ణుస్థానము. ఈ దేహము అను రథమును నడిపించు సారథి జీవునియొక్క బుద్ధిశక్తి, స్థిరసంకల్ప రూప మగు ఈ బుద్ధిశక్తి ప్రేరేపించినపుడే కదా శరీరమునందు ప్రవృత్తి కలుగుట. ఇక మనస్సు ఒక కళ్యాణుల్రాడువంటిది. శరీరమందు చలన ప్రవృత్తికి హేతువులైన ఇంద్రియములు రథమునులాగు గుఱ్ఱముల వంటివి. ఆ ఇంద్రియ శక్తులు సంచరించు మార్గములు వాటికి భోగ్యములైన రూప రస గంధాది విషయములు. ఇట్లు పయనించు బాటసారివంటి జీవుడు ఇవట ప్రధానుడుకాగా శరీరేంద్రియ మనోబుద్ధ్యాదులు అతనికి పరికరములగు రథాశ్వాదుల వంటివి. ఈ సామాగ్రియంతటితో కూడిన జీవుడు భోక్త (కర్మఫలము ననుభవించువాడు) యని వ్యవహరింపబడుచున్నాడు. ఈ శరీరేంద్రియాదులు లేని కేవల శుద్ధజీవునికి కర్తృత్వము భోక్తృత్వమును లేదని భావము.

5,6 మంత్రములు :

యష్టవిజ్ఞానవాన్ భవతి అయుక్తేన మనసాసహ,

తస్యేంద్రియాణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్చ ఇవ పారథేః॥

యస్మి విజ్ఞానవాన్ భవతి అయుక్తేన మనసా సదా,

తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదశ్చ ఇవ పారథేః॥

రెండు మంత్రములకు కలిపి ప్రతిపదార్థము :

యస్మి	-	ఏ ఉపాసకుడైతే
అయుక్తేన	-	నిగ్రహములేనటువంటి
మనసా సహ	-	మనస్సుతోపాటు
అవిజ్ఞానవాన్	-	వివేకాత్మకమగు బుద్ధిశక్తియు లేనివాడుగా
భవతి	-	ఉండునో
తస్య	-	అట్టివానికి
ఇంద్రియాణి	-	చక్షురాదీంద్రియములు

సారథేః	-	సారథికి
దుష్టాశ్వాః ఇవ	-	హిగమదోరుష్టాశ్వి గుర్జములవలె
అవశ్యాని (భవంతి)	-	అధీనములో లేనిదైముందును
యస్మై	-	ఏ ఉపాసకుడైతే
సదాయుక్తేన	-	విల్లపుడును నిగ్రహించుకొనుటచే
మనసా	-	మనస్సుతోపాటు
విజ్ఞానవాన్ భవతి	-	వివేకాత్మక బుద్ధిశక్తి కలవాడగునో
తస్య	-	అట్టివానికి
ఇంద్రియాణి	-	చక్షుర్దాక్షిణ్ద్రియములు
సారథేః	-	సారథికి
సదశ్వాః ఇవ	-	సుశిక్షితములైన గుర్జములవలె
వశ్యాని (భవంతి)	-	స్వాధీనములై యుండును.

వివరణము :

జీవునికి ఉపకరణములైన శరీరేంద్రియాదులను రథమని అశ్వములని సారథియని కల్గెమని ఈ విధముగా నిరూపించుటకుగల ప్రయోజనమును అన్వయవృత్తిరేక పద్ధతిలో ఈ రెండుమంత్రములలో వివరించుచున్నాడు. ఉపాసకునికి వివేకాత్మకము స్థిరమునగు అధ్యవసాయజ్ఞానము యుజ్యము. అది రథమును నడిపించు సారథివంటిది. ఇక మనస్సు ఈ అధ్యవసాయ జ్ఞానమునకు ఇంద్రియములకును నడుమ అనుసంధాయకముగా (లింక్) ఉన్నది. అది అశ్వములను నిగ్రహించుటకు సారథి చేతిలో నుండు కల్గెము త్రాడు వంటిది. నైపుణ్యముగల సారథియు అతనిచేతిలో గట్టి కల్గెమును ఉన్నప్పుడు అశ్వములు సుశిక్షితములై అతని ఆదర్శమున్నట్లు ఇంద్రియములుగూడ, మనోనిగ్రహయుక్తుడైన వివేక జ్ఞానవంతునికి వశములో నుండునని రెండవ మంత్రము బోధించుచున్నది.

ఇక మొదటిమంత్రము వృత్తిరేక పద్ధతిలో ఈ భావమునే స్థిరపరచు చున్నది. నేర్పరియగు సారథియు, గట్టికల్గెమును లేనప్పుడు దుడుకుతనముగల గుఱ్ఱములు ఏ విధముగా వశములోనుండవో, అట్లే అధ్యవసాయ జ్ఞానము స్థిరమగు మనస్సును లేని వారికి ఇంద్రియములును ఆదుపులో నుండవు. “లోఽద్భిరింద్రియహయైరపథేషు నీతాః” అని శ్రీచైతన్యవస్తువమున శ్రీ కూరత్తాఞ్చన్ స్వామివారు ప్రసాదించినట్లు ఆదుపుచేసిన ఇంద్రియములు జీవుని చెడుమార్గములలోనికి లాగుకొనిపోయి వివరకు సంసారకూ

పమను బొందరో పద్మదోయనని సారాంశము. ఇందియములు వశములో నుండవలెనన్నచో మొదటమనోనిగ్రహము వివేకజ్ఞానములు ఈ రెండును అవసరమని గ్రహింపదగును.

7,8 మంత్రములు :

యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి అమనస్కః సదా శుచిః

న స తత్పదమాప్నోతి సంసారంచాధిగచ్ఛతి

యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి సమనస్కః సదా శుచిః

స తు తత్పదమాప్నోతి యస్మాద్భూయో న జాయతే

ఈ రెండు మంత్రములకు కలిపి ప్రతిపదార్థము

యస్తు	-	ఏ ఉపాసకుడైతే
అవిజ్ఞానవాన్	-	స్థిరమగు బుద్ధి శక్తిరేనివాడును
అమనస్కః	-	మనోనిగ్రహరహితుడును
సదా శుచిః	-	ఎల్లప్పుడును క్షుద్రప్రవృత్తి కలవాడును
భవతి	-	అయిఉండునో
సః	-	తతడు
తత్ పదం	-	ఆ పరమాత్మయొక్క స్థానమును
న ఆప్నోతి	-	పొందజాలడు
సంసారంచ	-	జన్మమరణరూపసంసార చక్రమును
అధిగచ్ఛతి	-	పొందగలడు
యస్తు	-	ఏ ఉపాసకుడైతే
విజ్ఞానవాన్ భవతి	-	వివేకజ్ఞానముకలవాడగునో
సమనస్కః	-	మనో నిగ్రహము కలవాడును
సదా శుచిః (భవతి)	-	ఎల్లప్పుడును పవిత్రమగు ప్రవర్తన కలవాడైయుండునో
స తు	-	అట్టివాడు
యస్మాత్	-	ఏ రోకమునుండి
భూయః న జాయతే	-	పునర్జన్మకై దిగిరాడో
తత్ పదం	-	అట్టి పరమాత్మని దివ్యస్థానమును
ఆప్నోతి	-	పొందగలడు.

వివరణము :

ఇంద్రియ నిగ్రహమును సాధింపవలెనని అందులకై అధ్యవసాయ జ్ఞానము మనఃస్థైర్యములు అవశ్యకమని చెనుకటి రెండుమంత్రములలో నిరూపితమైనది. ఆ ఇంద్రియములను వశీకరించుకొనుటవలన ఫలమేమో, అది లేనిచో కలుగునష్టమేమో ఈ 7-8 మంత్రములు వివరించుచున్నవి. పునర్జన్మ రహితమైన పరమాత్మదివ్యసాన్నిధ్యము నొందుట ఉపాసకునికి లభించు ముఖ్యఫలము. అది ఇంద్రియ వశీకరణాదులచేతనే లభ్యము. అది లేనిచో ఈ ఫలితము లభించకపోగా జన్మజరామరణాదిరూప సంసారచక్ర పరిభ్రమణమే సిద్ధించును. చేతగాని సారథిని, దుష్టాశ్వుములను, ధృఢముకాని రథమును తన యాత్రాపరికరముగా పెట్టుకున్నవాడు గమ్యస్థానమును చేరలేక పోగా మార్గముతప్పి ఏ బొందలలోనో పడక తప్పుడు కదా!

9వ మంత్రము :

విజ్ఞానసారథిర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవాన్సరః,

సోఽధ్యనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమంపదం

ప్రతిపదార్థము :

యస్తునరః	-	ఏ మానవుడైతే
విజ్ఞానసారథిః	-	అధ్యవసాయ జ్ఞానమును సారథిగా కంపాడై
మనః ప్రగ్రహవాన్	-	మనస్సనబడు కళ్ళెము కలవాడై యుండునో
సః	-	ఆ మానవుడు
అధ్యనః పారం	-	సంసారమార్గమునకు ఆవలనుండు
విష్ణోః	-	శ్రీమహావిష్ణువునకు
పరమంపదం	-	ఉత్తమ నివాస స్థానమగు
తత్	-	ఆ శ్రీవైకుంఠమును
ఆప్నోతి	-	పొందగలడు.

వివరణము :

వెనుక 8వ మంత్రములో “ఛక్రే పదం” అని సామాన్యంగా నామ నిర్దేశం లేకుండా, పునర్వన్మరహితమైన ఆ స్థానమును పొందుతాడని తెలుపబడింది. అటువంటిస్థానమేదీ? అనే సందేహాన్ని “విష్ణోః పరమం పదం” అని స్పష్టంగా నివారిస్తున్నది ఈ మంత్రం. అది శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యస్థానము. అది పరమము. అంతకంటే గొప్పది విస్తృతమైనది మరొకటి లేదన్నంత సువిశాలమైనది. “పాదోఽస్య విశ్వభూతాని - త్రిపాదస్య అమృతం దివి” అనే ఉపనిషద్వాక్యం ఈ ప్రాకృత బ్రహ్మాండసృష్టినంతా ఒక పాదం (పావలావంతు) అని చెప్పి, ఆ దివ్యలోకాన్ని “త్రిపాత్” ఇంతకు మూడు రెట్లు అధికమని, “అమృతం”. సృష్టి సళయాలకు లోబడని శాశ్వత స్థానమని వివరిస్తున్నది. ఈ “పరమం” అనే పదం “యద్గత్వా న నివర్తంతే - తద్దామ పరమం మమ” అను గీతాచార్యుని వాక్యాన్ని స్మరింపజేస్తున్నది. ఇంద్రుని స్వర్గంకాని బ్రహ్మాది ఇతరదేవతల లోకాలుకాని అట్టివికావా? అంటే కావు. అని “అబ్రహ్మభువనాత్ లోకాః పునరావర్తినః” అనే గీతావాక్యం తేల్చి చెప్పతున్నది. విజ్ఞానాన్ని సారథిగా పెట్టుకొని మనస్సునే కల్గమును దృఢంగా పట్టుకొని, తద్వారా బాహ్యేంద్రియములనే గుర్రాంను క్రమపద్ధతిలో నడుపుకుంటూ ఈ శరీరమనే రథాన్ని వేద ప్రతిపాదితమైన సన్మార్గంలో తోలుకుంటూ పోయినవాడు ముక్తులకు పరమప్రాప్యమైన ఆ శ్రీవిష్ణులోకాన్ని పొందగలుగుతాడని దీని భావం. శరీరేంద్రియ మనోబుద్ధులను రథాశ్వాదులుగా రూపకాలంకార ప్రక్రియలో ప్రతిపాదించుటచేత, అవన్నీ జీవుడు సరైనరీతిలో ఉపయోగించుకుంటే మోక్షసాధనములైన పరికరములుగా కావచ్చునని, లేకపోతే అనే అతనికి అగాధ సంసారసముద్రపాతానికి హేతువు తొలవి అని బోధింపబడుతున్నది.

10,11 మంత్రములు :

ఇన్ద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థాః అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః,
మనసశ్చ పరాబుద్ధిః బుద్ధేరాత్మా మహాన్ పరః ॥
మహతః పరమవ్యక్తం - అవ్యక్తాత్ పురుషః పరః,
పురుషాన్నపరం కించిత్ - సాకాష్టా - సాపరాగతిః॥

రెంటికి కలిపి ప్రతి పదార్థము :

ఇంద్రియేభ్యః	-	ఇంద్రియములకంటె
ఆర్థాః	-	(వాటిచే గ్రహింపబడు) వాహ్యావిషయములు
పరాః	-	అధికమైనది
అర్థేభ్యశ్చ	-	ఆ విషయములకంటె, గూడ
మనః పరం	-	మనస్సు అధికమైనది
మనసశ్చ	-	మనస్సునకంటె
బుద్ధిః పరా	-	నిశ్చయాత్మకమైనబుద్ధి అధికమైనది
బుద్ధిః	-	ఆ జ్ఞానముకంటె
ఆత్మా	-	కర్తయైన జీవుడు
మహాన్ పరః	-	మిక్కిలి అధికుడు
మహతః	-	ఆ జీవునికంటె
అవ్యక్తంపరం	-	ప్రకృతిమయమైన శరీరము అధికమైనది
అవ్యక్తాత్	-	ఆ శరీరమునకంటె
పురుషః పరః	-	పరమాత్మయే అధికుడు
పురుషాత్	-	అట్టిపరమాత్మకంటె
పరంకించితన	-	వేరే అధికమైనదిలేదు
సాకాష్టా	-	ఆయనే చివరిమెట్టు
సాపరాః గతి	-	ఆయనే ప్రధానముగ పొందదగినవాడు.

వివరణము :

ఈ రెండు మంత్రములలోగల "పర" శబ్దములకు అన్నిటికీనీ అధికమైనవి అనగా ప్రధానమైనవి అని యర్థము. ఉపాసకుడు వెనుకచెప్పిన శరీరేంద్రియమనోబుద్ధ్యాది సామగ్రినంతటిని తన వశములో నుంచుకొనవలెను. లేనిచో అతి ప్రమాదమని వెనుకనే చెప్పబడినది. అట్లు వశీకరించుకొనుట అను విషయమున వేటికంటె ఏవి ప్రధానమైనవో తెలుపుటయే ఈ రెండు మంత్రములలోని పరమార్థము. అట్టి ప్రాధాన్యము విడివిడిగా ఒక్కొక్క వాక్యములో వివరింపబడినది.

(ఇంద్రియేభ్యః ఆర్థాః పరాః) ఉపాసకునికి మొదట ఇంద్రియ నిగ్రహము అవసరము. అర్థములనగా రూపరసగంధాధి విశిష్ట భోగ్యపదార్థములు. ఇంద్రియములనే ఆశ్వాసలు ఇవే ఆహారములు. ఈ భోగ్యవస్తువులు పరి

సర ప్రాంతాలలో దగ్గరలోకింటే ఇంద్రియాలను ఎంత బిగబట్టి ఉంచినా లాభంలేదు. దగ్గరచూచిన ఆహారాన్ని తినటానికి ఆశ్వాలు ఎంత కష్టం బిగించి నిరోధించినా ఎగబడ్డట్లుగానే ఈ ఇంద్రియాలుగూడా ఆ బాహ్య విషయాలపైకి పరుగిడక తప్పదు. కాబట్టి కళ్ళు చెవులు మూసుకొని ఇంద్రియ నిగ్రహాన్ని పాటిస్తానను కోవటంకంటే మొదట ఆ బాహ్యపదార్థాలను ఎంతోదూరంలో ఉంచటం మంచిది. ఇది ఇంద్రియనిగ్రహంకంటే ప్రధానమైన విషయం అని భావం.

(అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః) ఇక మనస్సును వశంలో ఉంచుకోవటం అంతకంటే ముఖ్యం. ఆ భోగ్య పదార్థములు దగ్గరలో లేకపోయినా మనస్సు ఎల్లప్పుడున్నా పూర్వవాసనలనుబట్టి వాటినే తలంచుకుంటూ ఉష్ణిల్లారుతుంటే ఉపాసన ఎలా సిద్ధిస్తుంది? ఏకాగ్రత ఉండదుగదా! కనుక మనోనిగ్రహమనేది మరీ ముఖ్యమైనది అన్నమాట.

(మనసశ్చ పరాబుద్ధిః) ఆ మనోనిగ్రహం కంటేగూడా ప్రధానమైనది మరొకటి ఉన్నది. అదే బుద్ధి నిగ్రహం. బుద్ధి అనగా స్థిరమైన అధ్యవసాయ జ్ఞానం. అదే నిశ్చయాత్మకమైన దృఢ సంకల్పం. నేనీ ఉపాసనతో అవశ్యం పరమాత్మసాక్షాత్కారం చేసుకొని తీరాలి. అనే గట్టి నిశ్చయం ఉండాలి గాని కొంతకాలం గడచినపిదప నిరాశతోనో సోమరితనంతోనో ఆ స్థిరబుద్ధి మారిపోకూడదు. మనోనిగ్రహాశక్తి ఏర్పడినా ఈ అధ్యవసాయం నిలకడగా లేక ప్రతిక్షణం మారిపోతుంటే ఉపాసనకు వీలుండదుగదా! కాబట్టి ఈ స్థిరబుద్ధి ఎంతో అవసరం.

(బుద్ధేరాత్మా మహాన్ పరః) ఆ బుద్ధికంటే జీవాత్మ అత్యంత ముఖ్యుడు. అసలు ఇటువంటి మంచి గట్టి సంకల్పాలకు కర్త అతడేకదా! కోరికగలగటం దాన్ని సాధించటానికి స్థిర సంకల్పాన్ని చేయటం మన స్సును ఇంద్రియాలను ప్రేరేపించటం ఇదంతయును ఆ జీవాత్మ అధీనంలో ఉండేదే. కనుక అతడు అనుక్షణం ఆత్మ విమర్శచేసుకుంటూ పెడత్రోవన పోకుండా తననుతానే కాపాడుకోవాలన్నమాట. ఇదే ముఖ్యమైన ఆత్మనిగ్రహము.

సందర్భం వచ్చిందిగనుక ఈ ఆత్మనిగ్రహానికి ఒక ఉదాహరణం చూద్దాము. రఘువంశంలో మొదటిసర్గలో దిలీపుణ్ణి కాశిదాసు ఇలా వర్ణిస్తున్నాడు.

జగోపాత్మానమర్రస్యః భేజే ధర్మమనాచరః!

అగృధ్నురారదే సోక్తం - అపక్తః సుఖమన్వభూతే॥

దిలీపుడు వివిధ శస్త్రాస్త్రసంపత్తి గలవాడు, మహాబలశాలి. పైగా అతన్ని కాపాడే సైనికులు అంగరక్షకులు ఎందరో ఉన్నారు. కాబట్టి అతనికి ఏ అపాయము కలుగుతుందనే భయమూలేదు. (అత్రస్తః) అయినా అతడు తననుతాను అతి జాగరుకతతో కాపాడుకుంటున్నాడట. అంటే ఏమిటి? తనకు బాహ్యశత్రువులతో ఎట్టి భయం లేకపోయినా అంతశ్శత్రువులైన కామ క్రోధాదులతో తాను అధః పతితుడు కావచ్చుననే భయంతో వాటికితాను వశంకాకుండా ఆత్మ నిగ్రహాన్ని పాటిస్తున్నాడన్నమాట.

లోకంలో రోగాతురుడో ఇతరబాధలేవైనా కలవాడో కొన్ని ధర్మ కార్యాలు ఆ బాధనివారణ కై చేస్తాడు. కాని ఆ దిలీపునికి (అవాతురః) అట్టి బాధలేమియు లేవు. అయినా ధర్మాచరణ తత్పరుడై ఉన్నాడట. ఎందుకు చేస్తున్నాడు. అంటే అది తన విధిగనుక చేస్తున్నాడు. తాను ధర్మాన్ని కాపాడితే అది తనను కాపాడుతుందని చేస్తున్నాడు. లోకానికి తాను ఆదర్శంకావటానికి చేస్తున్నాడు. ఇంకా మహైశ్వర్యసంపన్నుడు గనుక అతనికి ఆశలేమియులేవు (అగృధ్నుః) అయినా ప్రజలనుండి పన్నురూపంలో బాగా డబ్బుపుచ్చుకుంటున్నాడట, ఎందుకు? తన కొరకుకాదు. ఆ ధనమంతా ప్రజలక్షేమానికై ఉపయోగించటానికే.

చక్రవర్తి గనుక అతడు అనేక భోగాలను అనుభవిస్తున్నాడు. అయినా ఆ సుఖానుభవ వ్యసనంలో పడిపోలేదు. (అపక్తః) అసక్తిలేకుండా సుఖాన్ని అనుభవిస్తున్నాడు. అసక్తి అనగా - “అది లేకపోతే నేను బ్రతకలేను” అన్నంతటి దుర్వ్యసనం, ఎందరో ఈ సుఖవ్యసనానికి లోనై నశించిపోతున్నారు. దిలీపుడు అలాకాక తామరాకుపై నీటివలె అనాసక్తితో అనుభవిస్తున్నాడని భావం. ఈ విధంగా జీవనయాత్రను కొనసాగించే ఉత్తమ పురుషునిలో ఆత్మనిగ్రహం కనబడుతుంది.

ఇది ఉపాసకునికి ముఖ్యమని తాత్పర్యం.

(మహతః పరం అవ్యక్తం) ఇక్కడ అవ్యక్తమనగా - మూల ప్రకృతి పరిణామమైన మన శరీరం. దానిని స్వాధీనంలో ఉంచుకోవటమనేది ఆత్మ నిగ్రహంకంటే అతిముఖ్యమట. ఇది వాస్తవమే కదా! ఏ పురుషార్థాన్ని మానవుడు సాధించుకొనవలెనన్నా ఈ మానవ శరీరమే ముఖ్యసాధనం.

దీనిని సాత్త్వికాహారంతో పోషించుకుంటేనే ధర్మాచరణకు ఉపాసనకు ఉపయోగపడుతుంది. ఈ శరీరం దృఢంగా లేకపోతే ఒక్కడుగైనా ముందుకు వేయలేము గదా! కాబట్టే “శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం” అన్నాడు కాళిదాసు.

(అవ్యక్తాల్ పురుషఃపరః) అవ్యక్తమనబడే ఈ శరీరంకంటే మనం వశంచేసుకోవలసిన ముఖ్యాతిముఖ్యమైనవాడు మరొకడు ఉన్నాడు. ఆయనే పరమ పురుషుడు, పరమాత్మ. మనకు అందరికీ అంతర్భావి. ఆయన మనపై అనుగ్రహపరుడయ్యేటట్లు వశంచేసుకోవటం ప్రధానం. ఆ అనుగ్రహమే సిద్ధిస్తే సర్వమూ మనకు సిద్ధించినట్లే. అందరూని చందమామవంటి ఆ పరాత్పరుణ్ణి వశంచేసుకోవటం ఎట్లా! అది మనకు సాధ్యమా? ఈ ప్రశ్నకు భగవద్రామానుజులు ప్రసాదించిన చక్కని సమాధానమేమంటే -- “తద్యశీకరణంచ తచ్చరణాగతిరేవ” అని. “స్వామీ! నన్ను రక్షించే భారం నీదే”నని ఆయన శ్రీపాద పద్మాంపై సంపూర్ణ విశ్వాసంతో శరణాగతి చేయటమేతప్ప ఆయనను అనుగ్రహింపజేసుకోవటానికి మరొక సులభమైన నిరపాయమైన మార్గంలేదని ఆ దివ్యమూర్తికి భావం. ఇంతకాలంగా మన పాపాలకు కోపించి మనపై నిగ్రహస్త్రాలను (నానావిధశిక్షలను) ప్రయోగిస్తున్న పరమాత్మ ఒక్కసారి అనుగ్రహపరుడై మారిపోవటానికి ఈ భక్తుడు ప్రయోగించే ప్రత్యక్ష శరణాగతి సూచకమైన అంజలిబద్ధనేనని శ్రీవేదాంత దేశికులవారుగూడా “ప్రత్యక్షమంజలిరహితం నిగ్రహస్త్రై” అనే శ్లోకఖండములో ప్రసాదించియున్నారు.

(పురుషాల్ తమ..... పరాగతిః) ఇదే చివరిమెట్టు. ఈ పరమాత్మ వశీకరణమన్నదే అతి ప్రధానమైనది. దీనిపైన మరొకటి లేదు. గమ్యస్థానమును చేరుటకు అశ్వరథ సారథ్యాదులు వశమునందుండి సాధనములైనట్లు ముముక్షువునకు ఈ శరీరేంద్రియాద్యపకరణములును వశమునందుంచుకొనబడినచో పరమప్రాప్తమైన శ్రీవైకుంఠరూపవిష్ణుపద ప్రాప్తి లభించునని సారాంశము.

ఈ రెండు మంత్రములను శ్రీభాష్యమునందు భగవద్రామానుజుల వారు ఆనుమానికాధికరణమందు ఇదేవిధముగా వ్యాఖ్యానించి యున్నారు. అచట శ్రుతప్రకాశికా వ్యాఖ్యలో ఒకదానికంటే మరొకదానికి పరత్వమనగా వశపరచుకొనవలసిన విషయములో ప్రాధాన్యమేనని నిరూపింపబడినది. కావున సందర్భమునుబట్టి ఈ మంత్రములను ఇట్లే వ్యాఖ్యానించుట ఉచిత

తము. సమంజసము.

12వ మంత్రము :

ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోఽత్మా న ప్రకాశతే,
దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా - సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః

ప్రతిపదార్థము :

సర్వేషు భూతేషు	-	అన్నిప్రాణులయందును
ఆత్మా ఏషః	-	అంతర్యామిగా ప్రవేశించియున్న ఈ పరమాత్మ
గూఢః	-	ప్రకృతియను మాయచే కప్పబడి యున్నాడు (కనుక)
న ప్రకాశతే	-	సామాన్యమానవులకు బుద్ధిగోచరముకాదు
అగ్ర్యయా	-	ఏకాగ్రతకలిగిన
సూక్ష్మయాబుద్ధ్యా	-	సూక్ష్మవిషయములను గ్రహించగల వివేక జ్ఞానముచేత
సూక్ష్మదర్శిభిః	-	ఇన్ద్రియని గ్రహముగల కుశాగ్ర బుద్ధులచేతనే
దృశ్యతే	-	గ్రహింపబడును.

వివరణము :

సర్వవ్యాపియైన పరమాత్మ అందరికినీ ఆతి సమీపములో తమ తమ హృదయములలోనే చేరియున్నను గ్రహింపలేక పోవుటకు కారణమును "గూఢః" అను పదము తెలుపుచున్నది. మాయచేత ఆవరింపబడి యున్నాడు గనుక = అని యర్థము. "యవనికా మాయా జగన్మోహినీ" అని శ్రీ యామునాచార్యులవారు ప్రసాదించినట్లు ఈ మాయ ఒక విచిత్ర మైన తెరవంటిది. బైటనుండు వారికి లోపలి వ్యక్తి కనబడదు. లోపలనుండు ఆ పరమాత్మకు ఇది అడ్డముకాదు. ఆయన బైటి వ్యవహారము నంతయు సాక్షిగా స్పష్టముగా గమనింపగలడు. నేడు మోటారు వాహనములకును భవనములకును అమర్చబడియుండు అడ్డములును ఇట్టివేగదా!

అయితే మానవులెవ్వరికినీ లోపలనుండు భగవంతుని తెలిపి కొనుటకు సాధ్యము కాదా! అని సందేహింపవలదు. “దృశ్యతే” ఎవరు జితేంద్రియులై తమ మనోదృష్టిని భక్తియను సిద్ధాంజనముచేత నిర్మలము చేసుకొందురో, అట్టి వారికి అంతరాత్మను దర్శించుట; సులభసాధ్యమే. “మనసి విలసతాక్షాభక్తిసిద్ధాంజనేన” అని కదా! శ్రీ గుణరత్న కోశములో పరాశర భట్టరువారి దివ్యసూక్తి. ఒక్క త్రుటికాలమైనను ఇతర వస్తువుల పైకి పోనీయకుండా మనస్సునకు పరమాత్మయందే లగ్నమగునట్లు ఏకాగ్రతను కలిగించి సంతతము ధ్యానించుట చేతనే భగవత్సాక్షాత్కారము సంభవమని భావము.

13వ మంత్రము

యచ్చేద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞః తద్యచ్ఛ్రోత్ర జ్ఞాన ఆత్మని,
జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛ్రోత్ర తద్యచ్ఛ్రోత్ర శాంత ఆత్మని,,

(ప్రతిపదార్థము :-

ప్రాజ్ఞః	-	వివేకవంతుడైన ఉపాసకుడు
వాక్	-	వాగ్వింద్రియమును
మనసీ	-	మనస్సునందు
యచ్చేత్	-	అధీనమై యుండునట్లు నిగ్రహింపవలెను
తత్	-	ఆ మనస్సును
ఆత్మని జ్ఞానే	-	ఆత్మను గురించిన జ్ఞానమునందు
యచ్చేత్	-	ప్రవర్తించునట్లు నిగ్రహింపవలెను
జ్ఞానం	-	అట్టిజ్ఞానమును
మహతి ఆత్మని	-	ప్రధానకర్తయగు ఆత్మయందు
నియచ్ఛ్రోత్ర	-	వశమగునట్లు నిగ్రహింపవలెను
తత్	-	ఆ ఆత్మస్వరూపమును
శాంతే ఆత్మని	-	కామక్రోధాది దోషరహితుడైన పరమాత్మయందు
యచ్చేత్	-	లగ్నమైయుండునట్లు నియమింపవలెను.

వివరణము :

ఈ మంత్రమును శ్రీరామానుజులవారు శ్రీభాష్యమునందు అనుమానికాధికరణమున వివరించియున్నారు. వెనుక 9-10-11 మంత్రములలో, మోక్షమార్గమున పయనమైనవాడు శరీరేంద్రియాది వివిధ సామగ్రిలో వేటికంటే వేటిని అతిజాగ్రత్తగా తన వశములో ఉంచుకొనవలెనో తెలుపబడినది. ప్రస్తుతము వాటిని వశీకరించుకొనవలసిన పద్ధతి వివరింపబడుచున్నది.

(వాక్ మనసి యచ్చేత్) వాక్ పదమును (వాచం) అని ద్వితీయా విభక్త్యంతముగాను, “మనసి” అను దానిని (మనసి) అని సప్తమీ విభక్త్యంతముగాను, గ్రహింపవలెను. ఈ మార్పునకు వైదిక వ్యాకరణము మూలము. ఇక ఇక్కడ వాక్ అను పదము అన్ని జ్ఞానేంద్రియములను (చక్షురాదులను) కర్మేంద్రియములను (హస్తపాదాదులను) గ్రహించును. ఈ బాహ్యేంద్రియముల నన్నింటిని మనస్సుయొక్క అధీనములనుగా చేయవలెనని ఈ వాక్యమున కర్థము. అనగా మనస్సు ఎప్పుడు వీటిని ప్రేరేపించునో అప్పుడే ఇవి ప్రసరించవలెను. దాని ప్రేరణలేనిచో ఇవి ప్రసరింపరాదు. ఆ విధముగా ఇవి మనస్సుయొక్క కంట్రోలులో ఉండవలెను అని భావము. మనస్సు కల్గెము వంటిదిగదా. దీనినే శ్రుతప్రకాశికాచార్యులవారు “మనసో-వసుగుణ ప్రవృత్తి వైముఖ్యా పాదనం” అని వివరించిరి.

(తత్ ఆత్మవి జ్ఞానే యచ్చేత్) ఇక ఆ మనస్సును ఆత్మజ్ఞానమునకు వశము చేయవలెను. ఇచట జ్ఞానమనగా - వెనుకటి మంత్రములలో సారథిగా నిరూపింపబడిన అధ్యవసాయ రూపబుద్ధి. “నేను ఆత్మ - పరమాత్మ తత్త్వములను తెలిపికొని తీరవలెను” అను దృఢసంకల్పమే ఈ అధ్యవసాయ రూపబుద్ధి. ఈ బుద్ధి చంచలమై బాహ్యకృద్విషయములపైకి మరలకూడదు. అవి అన్నియు హేయములు అను భావన స్థిరముగా నుండవలెను. మనస్సును ఇట్టి స్థిరసంకల్పబుద్ధికి అధీనముగా ఉంచవలెను. పై సంకల్పమునకు వ్యతిరేకముగా మనస్సును పోనీయరాదని భావము. “మనసః బుద్ధౌ నియుమనం - అధ్యవసాయాను గుణప్రవృత్తితాపాదనం” అని శ్రుత ప్రకాశికలో ఈ సంగతినే వివరించిరి. కల్గెమును (మనస్సును) సారథి (బుద్ధి) తన చేతిలో గట్టిగా బిగబట్టుకొని యుండవలెను గదా!

(బుద్ధిం మహతి ఆత్మవి నియచ్చేత్) అసలు కర్త ఈ జీవాత్మయే. ఆజ్ఞాపించవలసినవాడు, కర్మలనుచేసి ఫలమును అనుభవించవలసినవాడును అతనే. అతడే ఈ సామగ్రి కంతటికినీ యజమాని - అధికారి.

“మహతి” అను పదము ఆత్మకుగల ఈ గొప్పతనమునే తెలుపుచున్నది. వెనుక చెప్పిన స్థిరబుద్ధియను సారధిగూడ ఈ ఆత్మకు (కర్తకు) అధీనమై యుండవలెను. సారధి యజమానియొక్క ప్రాధాన్యమును గుర్తించినట్లు ఈ సంకల్ప బుద్ధియు ఆత్మసాక్షాత్కారమే నాకు ముఖ్యము అని గుర్తెరిగి యుండవలెనని భావము.

(తత్ శాస్తే ఆత్మని యచ్ఛేత్) “శాస్తే ఆత్మని” అనగా - ఊర్మి షట్కరహితుడైన పరమాత్మయందు అని యర్థము. కామ క్రోధ రోభ మోహ మద మాత్సర్యములను ఊర్మిషట్కము అందురు. సముద్రమున తరంగములు పుట్టి అందే లీనమగుచున్నట్లు కామ క్రోధాదులును మానవుల హృదయములలో పుట్టి అంతరించుచుండుటచేత వాటికి ఊర్మి (తరంగ) షట్కమనిపేరు వచ్చినది. అవి లేకుండుటయే శాంతగుణమనబడును. పర మాత్మ ఎల్లపుడును అట్టివాడు కావున ఆయన శాంతాత్మడు. అట్టి పరమాత్మకు తన ఆత్మను(తనను) వశమొనర్చవలెను. ఆయన సర్వే శ్వరుడనియు, తాను ఆయనకు పరశంతుడననియు భావించి విధేయుడై వర్తించవలెనని భావము. ఇట్లు ఇన్ద్రియాదుల నన్నిటిని తనవశములో నుంచుకొని, తాను పరమాత్మకు శేషభూతుడనని యెంచి ఉపాసించు ముముక్షువే గమ్యమైన విష్ణువుయొక్క పరమపదమును చేరగలడని సారాం శము.

14వ మంత్రము :

ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్యవరాన్నిబోధత|

క్షురస్వధారా విశితా దురత్యయాదుర్గం పథస్తత్ కవయోవదంతి||

ప్రతిపదార్థము :-

ఉత్తిష్ఠత	-	లెండు! (ఆత్మజ్ఞానసాధనకై సిద్ధపడుడు)
జాగ్రత	-	అజ్ఞానమను నిద్రనుండి మేల్కొనుడు
వరాన్ ప్రాప్య	-	సదాచార్యులను ఆశ్రయించి
నిబోధత	-	తత్వమును తెలిసికొనుడు
కవయః	-	విజ్ఞానవంతులు
తత్	-	ఆయాత్మతత్త్వమును
విశితా	-	పడునైన
దురత్యయా	-	తాకుటకు సాధ్యముకాని

క్షురస్య ధారా	-	చురకత్తియొక్క అంచువంటిదనియు
పథః దుర్గం	-	క్షదేశించుటకు సాధ్యముకాని అడవిమార్గం వంటిదనియు
వదంతి	-	చెప్పెదరు.

వివరణము :

ఇంతవరకు జీవ - పరమాత్మస్వరూపములను గూర్చియు మోక్ష సాధనమైన కర్మజ్ఞానాంగక ధ్యాన స్వరూపమును గూర్చియు వివరముగా ఉపదేశింపబడినది. ఇకపైన అపేక్షయు అధికారమును కలిగిన వారందరును వచ్చి ఈ తత్త్వజ్ఞానమునుపొంది ఉజ్జీవింపుడు, అని ఆహ్వానింపుచు న్నాడు. అనాదిగా విఘ్నములను ఆవరించియున్న అజ్ఞానమును నిద్రనుండి మేల్కొనుడు. సమర్థుడైన ఆచార్యుని ఆశ్రయించి తత్వోపదేశమునుపొంది, మోక్షప్రాప్తికై సాధనకు ఉపక్రమింపుడు. ఈ ఆత్మజ్ఞాన సాధనము కత్తిపై సామువంటిది. ఘోరారణ్యమార్గమున పయనించుటవంటిది. అయినను దీనిని జాగ్రత్తగా సాధించ గలిగినపుడే శాశ్వతానందరూపమోక్ష ప్రాప్తి. లేనిచో ఆత్మస్వరూప నాశమే సుమా! ఔదాసీన్యమును వీడుడు.

15వ మంత్రము :

అశబ్దమస్పర్శమరూప మవ్యయం

తథాఽరసం నిత్యమగంధవచ్చయత్|

అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం

నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ప్రముచ్చయే||

ప్రతిపదార్థము :-

యత్	-	ఏ బ్రహ్మ స్వరూపం
నిత్యం	-	ఎల్లప్పుడును
అశబ్దం అస్పర్శం అరూపం	-	శబ్దస్పర్శ రూపగుణములు లేనిదో
తథా అరసం అగంధవత్	-	అట్లే రసము గంధము అను గుణములు లేనిదో
అవ్యయం	-	పెరుగుట తరుగుటలేనిదో
అనాద్యనంతం	-	ఆద్యంతములు లేనిదో

మహతః పరం	- మహత్తనబడు
ధ్రువం	- జీవస్వరూపమునకంటె గొప్పదియో
తం నిచాయ్య	- ఏకరూపమైనదో
మృత్యుముఖాల్	- అట్టిపరమాత్మను ఉపాసనతో
ప్రముచ్యతే	- సాక్షాత్కరించుకొని
	- సంసారబంధమునుండి
	- విముక్తిని పొందగలడు.
వివరణము :	

ఇందు పరమాత్మను ప్రకృతి పురుషులకంటె వ్యతిరిక్తుడు అధికుడును అని చెప్పి, ధ్యాన యోగముచేత అతనిని సాక్షాత్కరించుకొనుటయే మోక్షసాధనమని నిరూపించి ఉపదేశము ముగింపబడుచున్నది.

రూప రస గంధ స్పర్శ శబ్దములు పంచభూతములకు చెందిన గుణములు, ఆ పంచ భూతములు మూర్త్యము త్రిగుణాత్మకమునగు మూల ప్రకృతియొక్క కార్యములు, పరమాత్మకు వృద్ధి క్షయములు సృష్టి స్థితి సంహారములు లేవు. ప్రాకృతములైన నశ్వరములైన ఈ రూపరస గంధాదులు లేవు. కనుకనే ఆయన అవ్యయుడు, అద్యంతహీనుడు.

ఈ లక్షణములు జీవునికిని ఉన్నవి. అతడును జడమైన ప్రకృతి కంటె భిన్నుడే వృద్ధి క్షయములు స్వరూపమునందు లేనివాడు గనుక, అవ్యయుడు అద్యంతహీనుడును. కాని కర్మవశుడై ప్రకృతిలో బద్ధుడై అందుండి తనను తాను విడిపించుకొనలేని అశక్తుడై యున్నాడు. పరమాత్మ ఈ జీవుని కంటె గూడ వ్యతిరిక్తుడు. సర్వజ్ఞుడు సర్వ కారణభూతుడు. వెనుక చెప్పిన విధముగా కర్మ-జ్ఞాన-యోగ సహితమైన భగవదుపాసనముతో ఆయనయొక్క అనుగ్రహమును సంపాదించియే ముక్తి నొందవలెను గాని, వేరు మార్గము లేదని నచికేతునికి యుముడుపదేశించిన ఈ ఘట్టమున కంతటికి తాత్పర్యము.

16,17 మంత్రములు :

నాచికేతముపాఖ్యానం మృత్యు ప్రోక్తం సనాతనమ్,
ఉక్త్వాశ్రుత్వాచ మేధావీ బ్రహ్మలోకే మహీయతే॥

య ఇదం పరమం గుహ్యం శ్రావయేద్బ్రహ్మ సంపది,
ప్రయతః శ్రాద్ధకాలేచ తదానంత్యాయ కల్పతే॥
తదానంత్యాయ కల్పతే

రెంటికి కలిపి ప్రతి పదార్థము :

మృత్యుప్రోక్షం	-	యమునిచే ఉపదేశింపబడినది
నాచికేతం	-	నచికేతుడు గ్రహించినదియునగు
సనాతనం ఉపాఖ్యానం	-	అనాదిసిద్ధమైన ఈ బ్రహ్మోపదేశమును
ఉత్తైష్ఠ-శ్రుత్వా	-	ఉపదేశించియు వినియు
మేధావీ	-	తత్త్వజ్ఞానము నొందిన బుద్ధిమంతుడు
బ్రహ్మలోకే	-	శ్రీ మహావిష్ణువుయొక్క పరమపదమున
మహీయతే	-	శాశ్వతానందమునొందును
పరమం గుహ్యం	-	అతిరహస్యమైన
ఇదం	-	ఈ తత్త్వోపదేశమును (యమ నచికేత సంవాదమును)
బ్రహ్మసంపది	-	బ్రాహ్మణ సమాజమునందు
యః శ్రావయేత్	-	ఎవడు వినిపించునో
శ్రాద్ధకాలేచ	-	శ్రాద్ధ సమయమునందుగూడ
ప్రయతః (శ్రావయేత్)	-	నియమవిష్ణుడై వినిపించునో
తత్	-	అట్లు చేసినచో (ఆది)
అనంత్యాయ కల్పతే	-	అనంత మోక్షసాధనమగును.

వివరణము :

నచికేతుడు కోరిన మూడవ వరానికి పర్యవసానంగా చేయబడిన సమగ్రమైన ఈ తత్త్వోపదేశమునంతా ఎవరు ప్రవచనం చేస్తారో, ఎవరు వింటారో, వారు ఆ జ్ఞానంతో భగవన్నిష్ఠుని పొంది 'దేహ త్యాగానంతరం ఆయన అనుగ్రహంతో శ్రీ వైకుంఠ ధామాన్ని చేరుకొని శాశ్వతానందమును పొందగలరు.

అలాగే ఈ యమనబిరేక సంవాదాన్ని ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణ సమాజంలోను, శ్రాద్ధములను నిష్కర్ ఆచరిస్తున్న సమయంలోను వినిపించటం మంచిది, అలాచేయడంవల్ల శ్రాద్ధ కర్తలకు పితృదేవతలకు ప్రవచన కర్తలకున్న అనంతమైన శ్రేయస్సు లభిస్తుంది.

ఇంతవరకు మూడు వల్లలతో కూడిన ప్రథమాధ్యాయం ముగిసింది. ఇది కరోషనిషత్తుకు పూర్వభాగం. ఈ ప్రథమాధ్యాయానికి ఫలశ్రుతిని చెప్పి ముగింపునకు సూచకంగా “ తదానంత్యాయ కల్పతే” అనే వాక్యం తెండుసార్లు ఆవృత్తిగా పఠింపబడినది.

కరోషనిషత్ పూర్వభాగ వివరణము సమాప్తము

తృతీయవల్లీ సమాప్తము

*****

ద్వితీయాధ్యాయము

చతుర్థవర్ణ

1వ మంత్రము :

పరాంచి భాని వ్యత్యణత్ స్వయంభూః
తస్మాత్ పరాజ్ పశ్యతి నాస్తరాత్మన్,
కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మాన మైక్షత్
ఆవృత్త చక్షురమృతత్వ మిచ్ఛన్॥

ప్రతిపదార్థము :

స్వయంభూః	-	సృష్టికర్తయగు పరమాత్మ
భాని	-	ఇంద్రియములను
పరాంచి	-	బాహ్య వస్తువులపైనే ప్రసరించునట్లు
వ్యత్యణత్	-	సృష్టించెను
తస్మాత్	-	అందువలన
(లోకః)	-	మానవుడు
పరాజ్ పశ్యతి	-	బాహ్య వస్తువులనే గ్రహించుచున్నాడు
నాస్తరాత్మన్ న (పశ్యతి)	-	లోపలనుండు ఆత్మను గ్రహింపలేకున్నాడు
ధీరః కశ్చిత్	-	వివేకవంతుడైన ఏవడో ఒకడు
అమృతత్వం ఇచ్ఛన్	-	నిత్యమగు మోక్షసుఖమును కోరినవాడై
ఆవృత్తచక్షుః	-	బాహ్యములనుండి ఇంద్రియములను మరల్చినవాడై
ప్రత్యగాత్మానం	-	లోపలనుండు ఆత్మ స్వరూపమును
ఐక్షత్	-	గ్రహించగలుగుచున్నాడు.

వివరణము :

వెనుక 3వ వర్గంలో 14వ మంత్రంలో “ఉత్తిష్ఠత, జాగ్రత్” అని మానవులను గూర్చి అజ్ఞాన నిద్రలోనుండి మేలుకొనడని తత్వ జ్ఞానాన్ని పొందటానికి సిద్ధపడండి - అని, ప్రబోధింపబడినది. కాని వేద పురుషుడు చేసిన ఈ ప్రబోధాన్ని ఖినేవారెవరు? అందరున్నూ బాహ్య సాంసారిక విషయ సుఖాలకై ఆరులు సాచేవారేగాని, ఈ ప్రబోధాన్ని వినేసితిలో ఎవరారేరు. ఈ మానవ ప్రవృత్తిని చూచిన వేదపురుషుడే నిర్వేదంతో తిరిగి ఇలాగంటున్నాడు. మానవులకు ఇంద్రియాలను సృష్టించి ఇచ్చిన ఆ పరమాత్మ వాటికి బాహ్యవిషయాలపైకి పరుగెత్తే స్వభావాన్నే కలిగించినాడు. ఆత్మావలోకనానికి కావలసిన అంతర్ దృష్టిని వాటికి కలిగించలేదు. పరమాత్మ జ్ఞానానికి ఉపయోగించవలసిన వాటిని ఈ విధంగా ఆయన పాడుచేసినాడనవచ్చు. వాటికి ఆ దుష్ప్రవృత్తి ఆయన కలిగించిందే గదా! కనుకనే మానవుడే వదున్నా ఇంద్రియాలను తనలో గూడమైయున్న అధ్యాత్మ విషయాలపైకి మరల్చలేక పోతున్నాడు. ప్రబోధించినా వినరేనంతగా మానవుడు ఈ ఇన్ద్రియాలకు రోనైపోయినాడు. సర్వసామాన్యంగా జీవులకు కలిగిన ఈ మహానర్థాన్ని తలంచుకొని వేదపురుషుడు పొందిన వేదన ఇది.

నూటికో కోటికో వివేకవంతుడైన ఒకడు ఒకప్పుడు బాహ్యక్షుద్ర సుఖాలపై జగుప్స కలిగి శాశ్వతమైన మోక్షాన్ని పొందాలనే అపేక్ష ఏర్పడి అందులకై ఇంద్రియాలను బాహ్యవస్తువులపైకి ప్రసరించకుండా నిగ్రహించుకొని ఆత్మావలోకనానికి ఉపక్రమించగలుగుతాడు.

ఆత్మావలోకనమనగా ఏమిటి?

మంత్రంలో “ప్రత్యగాత్మనం ఐక్షత్” అని ఉన్నది. ప్రత్యగాత్మ అనగా - జీవుడా, పరమాత్మా అని విమర్శించవలసియున్నది. పరస్మైభాసమానం పరాక్, స్వస్మైభాసమానం ప్రత్యక్-అనే వ్యత్యతలనుబట్టి బాహ్య వస్తువులన్నీ పరాక్ శబ్దార్థాలుకాగా, ప్రత్యక్ పదం “తన కోసమే తాను” అని చెప్పబడే ఆత్మతత్వాన్ని బోధించేదిగా శాస్త్రవేత్తలు నిర్వచించియున్నారు. శరీరేంద్రియాలతోపాటు ఇతర బాహ్యవస్తువులన్నీ తన కొరకేనని అభిమానించే స్వయంప్రకాశ జ్ఞాన స్వరూపుడైన ఆత్మ (జీవుడు) నేను (అహం) అని వ్యవహరింపబడుతూ ప్రత్యగాత్మ యని చెప్పబడ్డాడు. అంతేకాదు, అతనికిన్నీ అంతరాత్మగా ఉండి ప్రేరకుడైన పరమాత్మను గూడా ప్రత్యగాత్మ

అనవచ్చును. కావున తన స్వరూపంతోపాటు అంతర్యామియైన భగవత్స్వరూపాన్ని గూడా విశదంగా తెలుసుకోగలగటమే ఆత్మావలోకనమన్నమాట, లోకానికి భిన్నంగా ఇతడు ఎదురీదినట్లుగా ప్రవర్తించినా ఇతడే తత్త్వవేత్త, ముక్తికి అర్హుడునని భావము.

2వ మంత్రము :

పరాచః కామావనుయంతి బాలాః

తే మృత్యోర్యాంతి వితతస్య పాశమ్,

అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా

ధ్రువ మధ్రువేష్యహ న ప్రార్థయంతే,

ప్రతి పదార్థము :

బాలాః	-	అజ్ఞానులైన మానవులు
పరాచః కామాన్	-	బాహ్యములైన విషయములను
అనుయంతి	-	ఆపేక్షింతురు
తే	-	అట్టివారు
వితతస్య మృత్యోః	-	అందరిని నిగ్రహించగలిగిన నాయొక్క
పాశం యాంతి	-	పాశముచే బంధించబడుదురు
అథ ధీరాః	-	కాని బుద్ధిమంతులైనవారు
ధ్రువం అమృతత్వం	-	శాశ్వతమైన మోక్షమును
ఇహ విదిత్వా	-	ఈ ఆత్మజ్ఞానముచేతనేనని తెలిసికొని
అథ ధీరాః	-	అపిహంతురేన తేనైవ గూఢ
న ప్రార్థయంతే	-	అపేక్షించరు.

వివరము :

కంటికి ఇంపైన ప్రతి వస్తువును చంటిపిల్లలు నోటిలో పెట్టుకొంటారు. అది వారి అజ్ఞానము అనుకొనుచున్నాము. కాని పెద్దవారు గూడా నివేదహీనులై క్షుద్ధ బాహ్య విషయముల కొరకే ప్రవర్తించుచున్నప్పుడు అ బాలురకును వీరికిని తేడా గేరుగదా! బాలురవలె వీరు పూర్తిగా అజ్ఞానులు కానందున జ్ఞాన యోగ్యులకలిగి కూడ క్షుద్ధ ఫలములకై పాప

కర్మలను చేయుదురు కనుకనే నేను వారిని శిక్షింపక తప్పదు. తెలిసిచేసిన పాపములు గనుక వారిని నా పాశములతో బంధించి ఈడ్చుకొనిపోయి నరకయాతనలను అనుభవించ జేయుదును. ఇది నవికేతునికి యముడు చెప్పచున్న వాక్యము. ఇది మంచి - ఇది చెడు అను వివేకము కలవారు మాత్రము అట్టి కోరికలను వదిలి, అనంతము నిరవధికమునైన మోక్ష ప్రాప్తికై భగవదుపాసనమును చేయుదురు. దేహేంద్రియాదులకంటె భిన్నమైన తన స్వరూపము నెరిగి, తనకును అంతర్యామియగు పరమాత్మనుపాసించుటయే జీవునికి శ్రేయస్కరమని భావము.

3వ మంత్రము :

యేనరూపం రసం గంధం - శబ్దాన్ స్పర్శాంశ్చ మైథునాన్,
ఏతేనైవ విజానాతి కిమత్ర పరిశిష్యతే, -- ఏతద్వైతత్॥

ప్రతిపదార్థము :

రూపం రసం గంధం	-	పుథివ్యాదులతో నుండు రూపరసగంధములను
శబ్దాన్	-	మధుర శబ్దములను
స్పర్శాంశ్చ	-	సుఖస్పర్శములను
మైథునాన్	-	సంభోగాది కర్మేంద్రియ వ్యాపారములను
యేన ఏతేనైవ	-	యే ఈ పరమాత్మను బట్టియే
విజానాతి	-	(మానవుడు) తెలిసికొనగలుగుచున్నాడో
అత్ర కిం పరిశిష్యతే	-	అయినచే ప్రకాశితము కానిదేమున్నది?
తత్ ఏతద్వై	-	వెనుకచెప్పిన ఆ ప్రత్యగాత్మ తత్త్వమిదియే.

వివరణము :

ఇక్కడినుండి ఈ చతుర్థ వర్ణిలోని 13వ మంత్రమువరకు వివర "ఏతద్వైతత్" అను వాక్యం చేర్చబడి ఈ మంత్రాలన్నింటిచేత వెనుక చెప్పబడిన ప్రత్యగాత్మ స్వరూపము (అనగా అహం శబ్ద వాచ్యమైన తనకు అంతర్యామియగు భగవత్స్వరూపము) వివరంగా నిరూపింపబడుచున్నది.

రూప రస గంధాది బాహ్య వస్తువులను తెలిపే జ్ఞానేంద్రియాలున్నా తనకు సుఖానుభవాన్ని కలిగించే హస్తపాదాది కర్మేంద్రియాలున్నా అంత ర్యామియైన పరమాత్మ ప్రసాదించిన జ్ఞాన- శక్తి-గుణముల చేతనే జీవునికి ఉపకరిస్తున్నవి. కనుక మానవుడు తన సర్వేంద్రియములకు ఇట్టి జ్ఞానశక్తు లను ప్రసాదించి నడిపిస్తున్న ఆ అంతర్యామియే. తనకు ప్రత్యగాత్మాయని, ఆయనచే ప్రకాశతము ప్రభావితము కాని వస్తువంటూలేదని ముఖ్యంగా గమనించవలె! “మత్తః స్మృతిః జ్ఞాన మహోహనం చ” అని భగవద్గీతలో చెప్పినట్లు తన సర్వ జ్ఞాన ప్రవృత్తులకు అనుక్షణం కారణమై అంత ర్యామియై నిత్య సన్నిహితుడైన ఆ పరోక్ష భగవత్ప్రత్యాన్ని తెలిసికొమ్మని భావము. ఏతత్వై = ఇదియే, తత్ = ఆ భగవత్స్వరూపము.

4-5 మంత్రములు :

స్వప్నాంతం జాగరితాంతం - చోభాయేనానుపశ్యతి।

మహాంతం విభుమాత్మానం - మత్నా ధీరో నశోచతి,,

య ఇదం మధ్యదం వేద - ఆత్మానం జీవమన్తికాత్,

ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజగుష్పతే॥ --ఏతద్వైతత్ ॥

ప్రతిపదార్థము :

స్వప్నాంతం	- కలలో కనబడు పదార్థ సముదాయమును
జాగరితాంతం చ	- మెలకువ దశలో అనుభవించు పదార్థ సముదాయమును
(జీవః) ఉభౌ	- జీవుడు ఈ రెంటిని
యేన అనుపశ్యతి	- ఏ పరమాత్మ సృష్టించుటను బట్టియే పొందగలుగుచున్నాడో
మహాంతం విభుం	- గొప్పవాడును సర్వవ్యాపియగు
(తం) ఆత్మానం మత్నా	- ఆ ప్రత్యగాత్మను తెలిసికొన్నచో
ధీరః నశోచతి	- వివేకవంతుడు దుఃఖములకు లోను కాదు
ఇదం మధ్యదం	- ఈ కర్మ ఫలముననుభవించువాడైన
జీవం ఆత్మానం	- జీవుడగు తన స్వరూపమును
భూత భవ్యస్య ఈశానం	- సర్వకాలములందు

- నియామకుడైన
- అన్నికాల్** - తనకు నిత్య సన్నిహితుడైన
పరమాత్మను గూడ
- య: వేద, (స:)** - ఎవడు తెలుసుకొనగలడో అతడు
- తత: న విజగుస్వతే** - ఆ కారణముచేతనే దేనిని గూడ
ద్రోషింపజాలడు!
- ఏతత్వైతత్** - ఆ భగవత్పరూపము ఇదే.
- వివరణము :**

జాగ్రద్దశలో మనం అనుభవించే పదార్థాలన్నీ భగవంతునిచే సృష్టింపబడినట్లే స్వప్నదశలో (కలలో) మనం అనుభవించే వస్తువులు గూడా ఆయనచే సృష్టింపబడినవే. కలలో కన్నవి అసత్యమనుకోవలసివచ్చును. అవి గూడా సత్య పదార్థాలే. మనకర్మఫలాలన్ని అనుభవింప చేయుటకై వాటిని వీటిని గూడా ఆయన తాత్కాలికంగా సృష్టించి యిస్తున్నాడు. ఈ విషయాన్నే “నతత్ర రథా: సరథయోగా: నతత్ర వేశవా: పుష్కరిణ్యా: సృజతే, సహికర్తా” అనే బృహదారణ్యకోపనిషత్ వాక్యం గూడ చాటి చెప్పుతున్నది. స్వప్న పదార్థాలకున్నూ సృష్టికర్త పరమాత్మేనన్నమాట.

ఈ విధంగా తనకు స్వప్న జాగ్రద్దశలలో ఆయా పదార్థాలను సృష్టించి అనుభవింపచేసే అంతర్యామి ఎవడో, అతడే మహామహిమశాలి సర్వవ్యాపియునని గుర్తించి ఆ ప్రత్యగాత్మను భక్తితో సేవించినవాడు అటుపైన ఎట్టి దుఃఖాలను పొందడు. అంతేకాదు మరొక విశేషాన్ని గూడా గమనించాలి. ఏమంటే = వెనుక తృతీయ వల్లి మొదటి మంత్రంలో చెప్పినట్లు (ఋతం పీఠస్తా) గాను, ముండకోపనిషత్తులోని “ద్వాసుపర్ణా-సయుజా.... ఏప్రలం స్వాద్వత్తి” అనే మంత్రంలో చెప్పినట్లుగాను, ఈ శరీరములో ఉండి జీవుడు తాను వివిధ కర్మఫలాలను (సుఖదుఃఖాలను) అనుభవిస్తున్నానని తాను చేసే పుణ్య పాపాలకు సాక్షిగా తనలో పరమాత్మ సన్నిహితుడై నిలచియున్నాడని గుర్తుంచుకోవాలి. సర్వకాలములలో సర్వదేశములలో శాసుకదాయనేననీ ఈ వాస్తవాన్ని తెలిసికొన్నపుడు ఇక ఎవరినీ దూషింపవలసిన పనిలేదు.

ఈశావాస్యంలో 6వ మంత్రంలో చెప్పినట్లుగానే ఇక్కడ గూడా “న విజగుస్వతే” అనే వాక్యమునకు అర్థం చెప్పకోవాలి. తనకు ఇతడు దేవదైవా అవకారాన్ని చేసినా, తన పాపానికి శిక్షగా పరమాత్మే ఈ

వ్యక్తి ద్వారా తనకు దండన నిస్తున్నాడని భావించి అతనిని ద్వేషించటం మానుకోవాలి. ఎలాగంటే -- ఒక యజమాని వద్ద ఇద్దరు భృత్యులున్నారు. వారిలో ఒకడు తప్పచేయగా యజమాని వానిని రెండవ భృత్యునితో కొరడాదెబ్బలు కొట్టించినాడు. ప్రభువుయొక్క శాసనానికి లోబడి తనను కొట్టిన రెండవ భృత్యునిపైన దెబ్బలుతీస్తే భృత్యునికి వాస్తవంగా ద్వేషం కలగటానికి అవకాశమే లేదుగదా! ఇద్దరున్నా యజమానికి పరతంత్రులే! ఇదేవిధంగా జగత్తంతా భగవంతునికి పరతంత్రుమని భావించిన ఉపాసకుడు గూడా లోకములో ఎవరినీ ద్వేషించడని తాత్పర్యము. ఇట్లా సర్వసౌత్తిగా తనలోగూడా ఉన్నవాడు ఆ ప్రత్యుగాత్రయేనని రెండుమంత్రాలకు కలిపి భావము.

యః పూర్వం తపసోజాతం | అద్యః పూర్వమజాయత,
గుహం ప్రవిశ్య తిష్ఠంతం యో భూతేభిర్వ్య పశ్యత,,

ప్రతిపదార్థము :

యః	-	ఏ చతుర్ముఖుడు
పూర్వం	-	సృష్టికి పూర్వము
అద్యః	-	జలములనుండి
అజాయత	-	జన్మించెనో
తపసః	-	భగవత్సంకల్పముచేత
పూర్వం జాతం	-	మొదటివాడుగా జన్మించినట్టియు
గుహం ప్రవిశ్య	-	హృదయగుహలో చేరి
భూతేభిః తిష్ఠంతం	-	శరీరేంద్రియాదులతో కూడియున్న
తం	-	ఆ చతుర్ముఖ బ్రహ్మను
యః వ్యపశ్యత	-	ఏ పరమాత్మ కటాక్షించెనో
ఏతత్ వైతత్	-	ఆ పరమాత్మ సర్వజనాశ్రయ
		ణీయుడైన శ్రీ మహావిష్ణువే.

వివరణము :

సర్వ సృష్టికర్తయగు శ్రీమన్నారాయణుడు మొట్టమొదట సృష్టించి నది జలతత్త్వమునే అని మనుస్మృతి “అప ఏవ సవర్ణాదా” అను శ్లోకమున తెలిపినది, శాకుంతల నాటకారంభ శ్లోకమున కాలిదాసును “యా సృష్టిః ప్రప్టురాద్యా” అని చెప్పియున్నాడు. ఏ కార్ణావముగానుండిన అట్టి జల

ములనుండి భగవంతుని సంకల్పముచేత మొదట జన్మించిన జీవుడు. చతుర్ముఖబ్రహ్మ. హిరణ్యగర్భుడు అని కీర్తింపబడిన దివ్య శరీరేంద్రియములతో శోభించుచున్న ఆ చతుర్ముఖ బ్రహ్మను తన దివ్య కటాక్షముతో వీక్షించి, అతనికి బ్రహ్మాండములోని సర్వప్రాణి వర్గ సృష్టిని నీవు చేయుమని ఆదేశించి, అతనికి కావలసిన సృష్టి రహస్య విజ్ఞానమును వేదమును ప్రసాదించినవాడు శ్రీ మహావిష్ణువేనని భావము.

శ్వేతాశ్వుతరోపనిషత్తులోని ఈక్రింది మంత్రము గూడ ఈ భావమునే తెలుపుచున్నది.

“యో బ్రహ్మణం విదధాతి పూర్వం, యోవై వేదాంశ్చ ప్రహీణోతి తస్మై - తంహ దేవమాత్మ బుద్ధి ప్రకాశం, ముముక్షుర్వైశరణమహం ప్రపద్యే,,

మొదట చతుర్ముఖ బ్రహ్మను సృష్టించి, అతనికి సకల వేదములను ఉపదేశించి, ఈ వేద విజ్ఞానముతో సమస్త ప్రాణి సృష్టిని చేయుము అని ఏ పరమాత్మ ఆదేశించినాడో స్వయం ప్రకాశజ్ఞానానంద స్వరూపుడైన ఆ భగవంతుని నేను మోక్షార్థినై శరణువేడుచున్నాను అని ఆ మంత్రమునకు భావము.

దీనినిబట్టి బ్రహ్మను గూడ సృష్టించిన అదికర్త శ్రీమన్నారాయణుడే ననియు, ఆయనయే మోక్షప్రదుడైన పరదైవమనియు, తేలిక సారాంశము.

7వ మంత్రము :

యాప్రాణేన సంభవతి అదితిర్దేవతామయీ

గుహం ప్రవిశ్యతిష్ఠంతీ యాభూతేభిర్వజాయత,, - ఏతద్వైతత్,,

ప్రతిపదార్థము :

యా	-	ఏ జీవరాశి
ప్రాణేన సంభవతి	-	ప్రాణవాయువుతో కూడినదో
దేవతా మయీ	-	జ్ఞాన కర్మేంద్రియములతో భోగములను అనుభవించుచున్నదో
గుహంప్రవిశ్య	-	పద్మముకుళాకారమైన హృదయకోశములోచేరి
తిష్ఠంతీ	-	ఉన్నదో

యా భూతేభిః	-	ఏ జీవరాశి పంచభూతాత్మకమైన వివిధ శరీరములలో
వ్యజాయత	-	దేవ - మనుష్య - షణ్ శుష్కాది రూపములుగా జన్మించుచున్నదో
అదితిః ఏతత్	-	కర్మఫలము ననుభవించు ఇట్టి జీవరాశియంతయు
తత్ వై	-	ఆ పరమాత్మచే అన్తర్వాప్తమై నియమింపబడునదే సుమా!

వివరణము :

ఈ మంత్రమును సందర్భవశమున భగవద్రామానుజులు శ్రీభాష్యములో అత్తధికరణమువద్ద వివరించి యున్నారు. "కర్మఫలాని అత్తి - ఇతి అదితిః" అను వ్యుత్పత్తినిట్టి తానుచేసిన పుణ్యపాప ఫలములను అనుభవించువాడుగనుక, జీవుడు అదితి శబ్దవాచ్యుడు. అతడు అందులకై తత్తత్కర్మాను సారముగా దేవ తీర్థజ్ఞానుష్ఠాది వివిధ జన్మములను పొందుచున్నాడు. పంచభూతాత్మకమైన ఆయా శరీరమందు దహరాకాశ మనబడు సూక్ష్మహృదయ కోశమున ప్రవేశించియుండి ప్రాణ వాయు సంపర్కముచే జీవించుచూ చక్షురాది జ్ఞానేంద్రియములతోను పాణిపాదాది కర్మేంద్రియములతోను సుఖ దుఃఖాదులను అనుభవించుచున్నాడు. పుణ్య పాపరూప కర్మ తారతమ్యమునుబట్టి దేవమనుష్ఠాది నానావిధ శరీరములలో సుఖదుఃఖములను అనుభవించుచున్న చతుర్ముఖ బ్రహ్మ మొదలుకొని క్షుద్రకీటము వరకుగల ఈ సమస్త జీవరాశికిని అంతర్యామిగా సాక్షిగా లోపల ప్రవేశించియుండి నియమించువాడు ఆ పరమాత్మయేనని భావము. ఇట్లు పరమాత్మచే వ్యాప్తముకాని పదార్థమంటూ ఏదీ ఈ ప్రపంచములో లేదని చెప్పటచేత సర్వము ఆయనకు అధీనమని సూచితము.

8వ మంత్రము :

అరణ్యోర్నిహితో జాతవేదాః

గర్భిణవ సుభృతో గర్భిణీభిః

దివే దివ ఈడ్యో జాగ్రవద్భిః

హవిష్మద్భిః మనుష్యేభిరగ్నిః - ఏతద్వైతత్||

ప్రతిపదార్థము :

గర్భణీభిః	-	గర్భవతులైన స్త్రీలచేత
సుభృతః	-	అహారాదులచే బాగుగా పోషింపబడిన
గర్భః ఇవ	-	గర్భమునందున్న శిశువువలె
అరణ్యోః	-	నిష్పన్ను తరచు కర్రలయందు
నిహితః	-	సూక్ష్మముగ దాగియున్నదియు
దివే దివే	-	ప్రతిరోజును
జాగ్రవద్భిః	-	శ్రద్ధావంతులైన
హవిష్మద్భిః	-	హవిష్సును సమర్పించు
మనుష్యేభిః ఈడ్యః	-	మనుష్యులచేత స్తుతించ
		దగినదియును అగు
జాతవేదాః అగ్నిః	-	యజ్ఞవేదికపైనుండు
		అగ్ని హోత్రుడును
ఏతద్వైతత్	-	ఆ పరమాత్మ స్వరూపమైనవాడే.

వివరణము :

యజ్ఞమునకు కావలసిన అగ్నిని చంద్ర - జమ్మి కర్రలను తరచి పుట్టింపవలెను. అట్టి అగ్నినే యజ్ఞములో ఉపయోగింపవలెను గాని తౌకికమైన (అగ్నిపుల్లనుండి వెలిగించిన) అగ్ని పనికిరాదు. ఇది వైదిక శాసనము. అట్లు అగ్నిని తరచు కర్రలకు అరణి అని పేరు. చంద్ర, జమ్మి కర్రలలో సూక్ష్మరూపమున లోన అగ్ని ఇమిడియుండునని, వాటిని గట్టిగా తరచగా అగ్ని బయల్పడునని యాజ్ఞకుల వ్యవహారము. “అగ్నిగర్భాం శమీమివ” అని కాలిదాసోక్తి. గర్భవతులైన స్త్రీల గర్భకోశమున సూక్ష్మరూపముతో శిశువు ఇమిడి యున్నట్లు అగ్నియు ఆ కర్రలలో ఇమిడియుండునని ఉపమానము మాపబడినది.

వేదమందు చోదింపబడిన వన వైదిక క్రియలన్నియును ఈ అగ్ని హోత్రునిపై ఆధారపడియున్నవి. అతని ద్వారానే దేవతలకు పితృదేవతలకును స్వాహా స్వభాతారములతో మనము పూజలను సల్పుచున్నాము. “అగ్నిముఖావైదేవాః” అను ప్రమాణము ఈ విషయమునే తెలుపును.

ప్రతిదినమును అతిశ్రద్ధతో హవిస్సులనిచ్చు మానవులందరిచేత ఆరాధింపబడు ఆ అగ్నిహోత్రుడుగూడ పరమాత్మ స్వరూపములో చేరినవాడేగాని వేరువాడు. అగ్నికిని అంతర్యామిగానుండి నియమించువాడు పరమాత్మయేనని భావము.

9వ మంత్రము :

యతశ్చోదేతి సూర్యో అస్తంయత్రచ గచ్ఛతి

తందేవాస్సర్వే అర్చితాః తదువాత్యేతికశ్చన -- ఏతద్వైతత్

ప్రతిపదార్థము :

సూర్యః	-	సూర్యభగవానుడు
యతశ్చోదేతి	-	ఏపరమాత్మచేతనే సృష్టింపబడినాడో
యత్రచ	-	ఏ పరమాత్మయందే
అస్తంచ గచ్ఛతి	-	ప్రళయకాలములో లయమునొందునో
తం	-	ఆ పరమాత్మపైననే
దేవాస్సర్వే	-	ఇంద్రాది సర్వదేవతలును
అర్చితాః	-	ఆధారపడియున్నారు
కశ్చన	-	ఎవడుగూడ
తత్ నాత్యేతి ఉ	-	ఆ పరమాత్మను అతిక్రమింపజాలడు
ఏతద్వైతత్	-	ఆయన అంత గొప్పవాడు.

వివరణము :

మూడు కాలములందును సంధ్యావందనాదులచేత సర్వమానవులు ఆరాధించు ప్రత్యక్షుడైన మనదగిన సూర్యుడు భగవంతునిచేత సృష్టింపబడినవాడే. మహాప్రళయములో సర్వజగత్తుతోపాటు ఆయనలో లీనమైపోవువాడే. ఇంతెందుకు? ఇంద్రాది సర్వదేవతలు ఆభగవంతునికి లోబడియుండువారేగాని, ఆయనయొక్క ఆజ్ఞను మీరజాలరు. “భీషాస్మాద్వాతః పవతే - భీషోదేతి సూర్యః” అని తైత్తిరీయోపనిషత్తులో తెలిపినట్లుగా ఆయనచే నియమింపబడు ఈ దేవతలందరును ఆజ్ఞాబద్ధులై ఆయనకు భయపడి తమ తమ విధులను నెరవేర్చుచుందురు. “మహద్భయం స్రజముద్యతం” అని చెప్పబడినట్లు “పిడుగు వాపైపడునేమో”యని వణకువానివలె దేవతలందరును భగవంతుడు మనను శక్తిించునేమోనని భయపడుచుందురు. ఇట్లు సర్వదేవాధికుడు పరమాత్మయని తాత్పర్యము.

10 మంత్రము :

య దేదేహ తదముత్ర - యదముత్రదన్విహ ।

మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతి - య ఇహ నానేవ పశ్యతి ॥

ప్రతిపదార్థము :

యదేవ	= ఏ పరబ్రహ్మమయితే
ఇహ	= ఈ లోకమున (కలదో)
తత్	= ఆ పరబ్రహ్మమే
అముత్ర	= లోకాంతరమందు (కలదు)
తత్	= ఆ పరబ్రహ్మమే
ఇహ అను	= ఈ లోకమునందును (కలదు)
యః ఇహ	= ఎవడైతే ఈ పరబ్రహ్మమునందు
నానా ఇవ పశ్యతి	= భేదమున్నట్లు భావించునో,
సః	= అట్లు భేదమును భావించువాడు
మృత్యోః మృత్యుం	= మృత్యువు నుండి మరొక మృత్యువును
అప్నోతి	= పొందగలడు

వివరణము :

వెనుక ఈ చతుర్దశల్లిలోని మొదటి మంత్రం వద్ద “ప్రత్యగాత్మానమైక్షత్” అనే వాక్యమునకు ఆర్థం వివరిస్తూ సర్వపదార్థాలలోను అంతర్వ్యాప్తిని కలిగియున్న పరమాత్మనే ప్రత్యగాత్మయని అంటారని తెలిపియున్నాము. ఆ తరువాత 3వ మంత్రము నుండి 9వ మంత్రము వరకు, ప్రపంచమందు గల బ్రహ్మది స్థావరాంత సర్వపదార్థములకు అన్తర్యామిగానున్నది ఆ పరమాత్మయేనని “ఏతద్వైతత్”, “ఏ తద్వైతత్” అనే చివరి వాక్యములతో ప్రబోధింపబడినది. అట్లు సర్వాన్తర్వ్యాపియై నియామకుడైన ఆ పరమాత్మ అంతటను ఒక్కడేగాని ఈ లోకమున ఒకడు మరో లోకమున ఇంకొకడు అను భేదము లేదని ఈ మంత్రమున వివరింప బడుచున్నది.

“ఐహాస్యామ్” - నేను వికార జగ్గమాడుచున్న పరిణమింతును - అను ప్రతి వాక్యము చేతను “ఐహాస్యా..... నిర్లబ్ధాతాపిన్విత” - అన్నాడు అలా ఆస్తరాత్యగా వ్యాపించియున్నవాడను నేనే “విష్ణుభాహువిదల కృత్స్నం పితృశేష స్థితః జగత్” - నేనే ఈ జగత్తునందంతయు వ్యాపించి వలించుచున్నాను - ఇచ్చాది గీతావాక్యములచేతను. ప్రపంచమంతయు తనదే అనియు చాచే అనియు అభిమానించు పరబ్రహ్మమే ప్రత్యగాత్మయని స్పష్టమగుచున్నది. ఇతరులకి ఉపయోగపడునదిగా వాసింపు భోగ్యప్రదార్థ జాతమంతయు పితృస్మృతినియు, నేను అను అభిమాన భావము కలిగి దానిసంతతిని తన కొరకై స్వయముగా ఉపయోగించుకొను భోక్తయే ప్రత్యగాత్మ యనియు, ప్రతిపాదితమైన శాస్త్రీయ నిర్వచనమును బట్టి ప్రత్యక్ శబ్దము పరమాత్మకు వర్తించుననుటలో ఆక్షేపము లేదు. ఇక శరీరేంద్రియ గృహరామక్షేత్రాదులనబడు ఈ పరాగ్నస్తువులను “నేను-నాది” అని అభిమానించు జీవుడు గూడా పరిమితములగు వాడనై తనకై ఉపయోగించుకొనుచూ ప్రత్యగాత్మయని వ్యవహరింపబడుటలో సందేహమే లేదు. ఇట్లు జీవుడు ఒక్కొక్క శరీరమునకు మాత్రమే ప్రత్యగాత్మకాగా, ఈశ్వరుడు సంపూర్ణప్రపంచమునకు అంతరాత్మ గనుక ఆయన యొక్క ప్రత్యగ్భావము విస్తృతమైనది.

ఈ విషయము “హస్తాహమిమాః...అనేన జీవేనాత్మనా అనుప్రవిశ్య...” ఇత్యాదిశ్రుతి ప్రమాణముచే నిరూపింపబడుచున్నది. అను ప్రవేశమనగా ప్రతి వస్తువునందును సూక్ష్మరూపమున ప్రవేశించియుండుట. నేను ఈ ప్రపంచమున నాకంటే వేరుకాని ఈ జీవునితోపాటు అంతఃప్రవేశమును చేయుదును అని భగవత్సంకల్పము. దీనినిబట్టి ఈశ్వరుడు తాను ప్రవేశించుచూ జీవుని గూడ ప్రవేశింపబట్టుటచేత, ఇద్దరునూ (స్వస్మై) తమ కొరకై ఈ ప్రపంచమును (భాసమానం) ప్రకాశింపజేసుకొని తాము మాత్రము స్వయంప్రకాశరూపులై వినియోగించు కొనుచున్నారని గ్రహింపదగినది. కనుక ఇద్దరునూ ప్రత్యగాత్మలే అగుదురు. ఇవట మరొక సూక్ష్మము - ఏమనగా - ప్రతి శరీరమునను ప్రవేశింప జేయబడు జీవవ్యక్తులు అనేకులు కాగా, స్వతంత్రకర్తయగు ఈశ్వరుడు సర్వత్ర ఒక్కడే

యగుట విదేషము. “అహం” అనియు “తనేన జీవేన” అనియు విడివిడిగా నిర్దేశింపబడుటచేత జీవేశ్వరులకు భేదము స్వరూపసిద్ధమే గాని, “జీవోబ్రహ్మైవ - నా పరః” అని కొందరు కల్పించినట్లు అభేదమును గ్రహింపరాదు.

తన దేహమునకు మాత్రమే ప్రత్యగాత్మ ఆయా జీవుడు. సర్వాంతర్యామియగు పరబ్రహ్మము ప్రపంచమునకు అంతటికిని ప్రత్యగాత్మయగుచున్నాడు. “యస్మాత్కా శరీరం - యః ఆత్మాన మస్తరే యమయతి” ఇత్యాది ప్రత్యక్ష సప్రమాణమునుబట్టి ఈ జీవునికి గూడ పరబ్రహ్మము అంతర్యామి యగుటచే ప్రత్యగాత్మయే. పామరుడు తన దేహములో నుండు జీవుని వేరుగా గుర్తించలేక దేహమాత్రమునే నేనని భ్రమపడినట్లే, కొద్దిపాటి జ్ఞానముగల వ్యక్తిగూడ తనకునూ అంతర్యామియగు పరమాత్మను గుర్తింపలేక తానే స్వతంత్రుడను అనుకొనుచున్నాడు. కాని తనకు వలె సర్వప్రపంచమునకు అంతర్యామి - ప్రత్యగాత్మ - ఆయనయేనని గుర్తింపుమని ప్రబోధించుటకే వెనుకటి ప్రతి మంత్రమునకును చివర “ఏతద్వైతత్” అని మాటిమాటికిని ప్రయోగింపబడియున్నది. ఇట్టి సర్వేశ్వరుడు సర్వత్ర ఒకడే కలడుగాని, ఇచటనొకడు - పై లోకమున మరొకడు కలడని భ్రమించి అనేక పరబ్రహ్మములను కల్పించరాదని ఈ మంత్రమునకు ముఖ్య తాత్పర్యము. దేహమునందు గల ఆత్మ (అహం) నేను అను పదముచే వ్యవహరింపబడుచున్నట్లు సర్వప్రపంచాంతర్యమైయగు పరమాత్మగూడ “అహమాత్మా..... సర్వభూతాశయస్థితః” అనియు “అహంబహుస్యాం” అనియు తనను “అహం” అను పదముతోనే వ్యవహరించుచున్నాడు.

నేను అని వ్యవహరింపబడునదియే ప్రత్యగాత్మయైనపుడు “నేనిచ్చుటనే ఉన్నాను” “రేపు అచ్చటికి వెళ్లుదును” ఇత్యాది వ్యవహారములనుబట్టి ఈ ఆత్మ ఒక ప్రదేశమందే యుండినట్లును ఇతర ప్రదేశమున లేడనియు తేలుటచేత పరిమిత స్వరూపుడగు నితనిని ఆకాశాదులవలె సర్వవ్యాపిగ గ్రహించుటయెట్లు? అని యాక్షేపము కలుగవచ్చును. కాని అజ్ఞానులమగు అస్మదాదుల వ్యవహారము ఇచట ప్రమాణము కాదు. దేహమునే ఆత్మయనుకొనుచున్న పామరుల భావనకంటే

మన వ్యవహారము దేహాతిరిక్తమగు వేరొక అత్యవరకు పర్యవేషించినను బ్రహ్మచేతల "అహం" అను వ్యవహారము శమకు "హా" అన్తర్వామింపించి పరమాత్మ పర్యంతము వర్తించుచున్నట్లు "అహం మనుచిత్తవం - సూక్ష్మ" ఇత్యాది వాక్యములనుబట్టి తెలియుచున్నది తల్లిగర్భమునున్నప్పుడే వామచేర్చి వసు మూర్తి "నేను సూర్యుడను - నేనే చంద్రుడను" ఇత్యాదిగా భావించినా వట్టి ప్రజ్ఞాముగూడ "మత్తస్సర్వం, అహం సర్వం, మయి సర్వం సునాతనే" అని భావించినా వట్టి "నా వల్లనే సర్వము పుట్టినది, ఈ సర్వమును నేనే, ఇదింతము నాలెనే తీనమగును-" అను ఈ భావమునకు మూలము - నా వలెనే సర్వమునకును పరమాత్మ ఒక్కడే అనే తత్త్వజ్ఞానము. ఇట్లు సర్వాంతర్వామిగా గ్రహించబడిన పరమాత్మ జీవుని వలె పరిమిత ప్రదేశపర్తిగాక ఆకారాదులవలె సంతతి వ్యాపించియున్నవాడైనందున, ఈ లోకములో నొకడు - పై లోకములో మరొకడు అను భ్రమ, సరికాదని తెలిపి, ప్రతిచోటను వేరువేరు ఈశ్వరులు ఉండరు - పరమాత్మనుగూడ అట్లు సంకుచితముగా భావించినచో, ఇట్టి అజ్ఞానముచే తనకు మాటిమాటికి సంసారము (జన్మమరణములు) తప్పదు అని ఈ మంత్రములో నిష్కర్షించి తేల్చబడినది. ఇదే విషయమును ఇదే రీతిలో మరికొంత వివరముగా ధృఢీకరించుచూ కొనసాగిన దీనిపై 11వ మంత్రము వద్ద విశేషచర్చను పాఠకులు గమనింపవచ్చును.

11 మంత్రము :

మనసైవేదమాప్తవ్యం - నేహనాస్తి కించన ।

మృత్యోస్స మృత్యుం గచ్ఛతి - య ఇహనానేవ పశ్యతి ॥

ప్రతిపదార్థము :

ఇదం	=	ఈ సర్వాంతర్వామియగు పరబ్రహ్మము
మనసైవ	=	నిర్మలమగు మనస్సుచేతనే
ఆప్తవ్యం	=	దర్శింపదగినది
ఇహ	=	ఈ పరమాత్మయందు

కించన = కొద్దిమాత్రముగూడ

నానానాస్తి = అనేకత్వము లేదు

(ఇక పై భాగమునకు పూర్వమందువలె అర్థమును గ్రహింపదగును)

వివరణము :

పెనుక 8-9 మంత్రములలో కాలత్రయవర్తి సర్వపదార్థములకు నియామకుడుగా ఈశాన శబ్దముచే బోధితమైన పరమాత్మ అగ్ని - సూర్యాది సర్వదేవతలకును సర్వప్రాణి సముదాయమునకును సృష్టి సంహార కారకుడనియు, ఎవడునూ ఆయనయొక్క ఆజ్ఞను మీరజాలడనియు, విపులముగా బ్రహ్మ ప్రభావము ఉద్భోషింపబడినది. ఇక 10వ మంత్రమున ఇహ పరభేదము లేకుండా సర్వత్ర సర్వదా ఆ పరమాత్మ యొక్కడే అన్తర్యామిగాని, నానాత్వము - అనగా వేరువేరు బ్రహ్మలు, లేరు అని స్పష్టము చేయబడినది అట్లుగాక లౌకిక పరిపాలకులవలె ప్రతిలోకమునకు ప్రతి బ్రహ్మాండమునకును వేరువేరు పరమాత్మలుందురేమోనని భ్రమపడి నానా బ్రహ్మలను కల్పించినచో, అట్లు భ్రమపడిన అజ్ఞానియగు మూఢుడు (మృత్యోః స్మృత్యం అస్మాత్) నానా జన్మపరంపరను పొందుచూ మాటిమాటికిని మృత్యువునుగూడ పొందుచునే యుండునుగాని, అమృతత్వమనబడు పునర్జన్మరహిత శాశ్వతానందరూప మోక్షమును ఏనాడునూ పొందబోడనియు వివరింపబడినది.

ఈ 11వ మంత్రము ఆ విషయమునె ధృఢీకరించుచూ “మనసై చేదం ఆప్తవ్యం” అను మొదటి వాక్యములో - సర్వవ్యాపియైననూ ఆ బ్రహ్మతత్త్వమును సాక్షాత్కరించుటకు అందరికిని సాధ్యము కాదనియు అష్టాంగయోగ పరిష్కృతమైన మనస్సు కలిగిన వారికి మాత్రమే సాక్షాత్కారము సాధ్యమనియు ఒక విశేషమును ప్రస్తావించినది. దీని తదనంతరము 12-13 మంత్రములలో ఆ పరమాత్మకే ఇచట చెప్పబడిన (మనసైవ ఆప్తవ్యం) మనస్సాక్షాత్కారమునకై ఉపాసకుని హృదయమున అంగుష్ఠప్రమిత స్వరూపము జ్యోతిస్స్వరూపము మొదలగు విశేషములను తెలిపి “ఏతద్వైతత్” అని ముగింపబడుచున్నది.

“ఇచట అద్వైత వ్యాఖ్యానము ప్రకరణ విరుద్ధము”

ఇట్లు ఈ ప్రకరణమున పూర్వోత్తర మంత్రములన్నియు వివిధవ్యాపైచిమును విశదీకరించుచుండగా, అద్వైత సంప్రదాయస్థులు ప్రకృతమంత్రములొని “నానా నానాస్తి కించన” అను వాక్యమును మాత్రము తీసుకొని సర్వజగన్విద్యార్థ బోధకముగా వ్యాఖ్యానించుట ప్రకరణ విరుద్ధము. మరియు సర్వజగదాణ విరుద్ధము. వారు పూర్వోత్తర సందర్భమును చూడరు. “నాస్తి” అని కనబడిన ప్రతి వాక్యమునను సర్వం మిథ్యయనుటయే దాని యర్థమందురు. వెనుకటి మంత్రాలలో చెప్పిన సూర్యాగ్ని చంద్రాది సర్వము భగవద్దేవమనుట వారి దృష్టిలో మిథ్యయే. “ఇహ-అముత్ర” ఈ లోకము పై లోకము అంతయు మిథ్యయే. “మనసైవేదం అప్రవ్యం” ఈ మనస్సుగూడ మిథ్యయే. పై మంత్రములలో వెంటనే చెప్పబడుచున్న అంగుష్ఠ మాత్రము - జ్యోతీరూపము ఇత్యాదులు గూడ మిథ్యయే. ఇట్లు చెప్పుచున్న వేదము గూడ మిథ్యయే. దీనిని పఠించు గురుశిష్య పరంపరయు మిథ్యయే. వ్యావహారిక సత్యముగా ఇదంతయు ఉన్నట్లు భాసించుచున్ననూ పరమార్థముకాదు. మనము అంతరించి పోవునంత వరకు మాత్రమే ఈ వ్యావహారిక ప్రపంచముండును గాని, ఆటు తరువాత ఏమియునుండదు. ఇట్లు వారి అద్వైతమత ప్రతిపాదన ప్రక్రియ సాగును. ఏది చెప్పిననూ తలలూపుచుండు మూర్ఖజనమునకు ఎదుట ఈ మెట్ట వేదాంతము ప్రచారము నొందవచ్చునుగాని సందర్భ శుద్ధిలేని ఈ వాదము వివేకవంతులకు అంగీకరణీయముకాదు. అతిబుద్ధిమంతుడగు శిష్యుడుగా యమునిచే వెనుక ప్రశంసింపబడిన నచికేతుడు మాత్రము అసలు అంగీకరింపడు. “తందేవాః సర్వే అర్చితాః - సతదత్యేతి కశ్చన” - మనుష్యులుగాని, దేవతలుగాని. ఆ దేవతలలో చేరిన నేను కాని ఎవరును ఆ పరమాత్మను అతిక్రమించి వర్తింపజాలము. అని ఇంతకుముందే చెప్పిన యముడుగూడ హఠాత్తుగా మాటను మార్చి ఆ బ్రహ్మ తప్ప ఈ ప్రపంచమంతయు లేదు పొమ్మనడు. ఇంతలోనే మరల ఈ మాటను గూడా మార్చి “అంగుష్ఠమాత్రః పురుషః.....” ఇత్యాది పై మంత్రము నెత్తుకొనడు.

మరి “నానా ఇహ నాస్తి” అని భేదమును నిషేధించు ఈ యముని వాక్యమునకు సరియగు భావమేమో “మనసైవ ఇద మాప్రవ్యం” అనే పూర్వ వాక్యమునుబట్టియే గుర్తింపవచ్చును. లోకములో విగ్రహ రూపమున బ్రహ్మమును

నానారూపములలో (రామ-కృష్ణ-న్యసింహాది రూపములలో) ప్రజలు దర్శించుచుండగా బ్రహ్మ మొకడే ఎట్లుగును? అను శంకను తొలగించుచూ, “భక్తానుగ్రహమునకై అనేక మూర్తులుధరించుచున్నంత మాత్రమున ఆ బ్రహ్మము గూడ వేరు వేరని భ్రమింపవలదు. ఈ బాహ్యములగు మూర్తులకంటే అతిరిక్తము సర్వవ్యాపియునగు జ్ఞానానందమయమైన ఆ బ్రహ్మము ఇచట గాని పై లోకమునగాని అంతట నొకటియే. ఆ ఆత్మతత్త్వము పరిశుద్ధ మనస్కులకే అష్టాంగ యోగాది ప్రక్రియ చేతనే తెలియదగును. కనుక ఆ బ్రహ్మమునందు నానా భేదములు లేవు” - అనియే ఇచట నచికేతునికుపదేశించుటలో గల పరమార్థము. అంతేగాని అద్వైతుల విపరీతార్థము అసలే ఇచట పొసగదు. ఇకపై మంత్రములో ఆ సర్వవ్యాపి బ్రహ్మతత్త్వము నెట్లుపాసింపవలెనో చెప్పి విశేషములను గమనింతము.

12 మంత్రము :

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషః । మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి ।

ఈశానో భూత భవ్యస్య - సతతో విజుగుప్సతే = ఏతద్వైతత్ ॥

ప్రతిపదార్థము :

భూతభవ్యస్య	=	త్రికాలవర్తి పదార్థ సముదాయమునకు
ఈశానః పురుషః	=	నియామకుడైన ఆ పరమాత్మ
ఆత్మని మధ్యే	=	ఉపాసకుని యొక్క శరీరమందు మధ్యభాగమున
అంగుష్ఠమాత్రః తిష్ఠతి	=	(హృదయకోశమున) బొటనవ్రేలంతటి పరిమాణము కలిగియుండును.
తతః	=	అట్లు పరమాత్మ సర్వనియామకుడు గనుకనే
స విజుగుప్సతే	=	ఈ జీవుని దేహమందుండు మాలిన్యమును చూచి అసహించుకొనడు
ఏతద్వైతత్	=	ఆ బ్రహ్మ ప్రభావమిట్టిది.

వివరణము :

ఈ మంత్రములోను దీని తరువాతనున్న మంత్రములోను “అంగుష్ఠమాత్రం పురుషః” అనియుండుట వలన ఈ రెంటిని విడియముగా తీసుకొని బ్రహ్మసూత్రములలో ప్రమితాధికరణము వచ్చినది. “శబ్దచేష్ఠమితః” అనియు “హృద్యచేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్” అనియు రెండు సూత్రములు ఈ యధికరణమున వ్యాసునిచే రచింపబడినవి. వెనుకటి మంత్రములలో చెప్పబడినట్లు సర్వవ్యాపియగు పరమాత్ముని హృదయమునందు ఉపాసించుట ఎట్లు? అను ప్రశ్నమునకు ఈ మంత్రములలో సమాధాన మియ్యబడుచున్నది. పరమాత్ముని స్వరూపము అంగుష్ఠ ప్రమాణము కలిగి ఉపాసకుల హృదయములలో ప్రతిష్ఠితమైయుండును. అంగుష్ఠము అనగా మనుష్యుని చేతి బొటనవ్రేలు. మానవులకు తప్ప పశుపక్ష్యాది ప్రాణులకు బ్రహ్మోపాసనము చేయునవకాశము లేదు. అట్టి మానవుల హృదయము అంగుష్ఠ ప్రమాణమంతటి ఆకారములో నుండుననియూ, దానిలో జ్ఞాన స్వరూపులైన జీవ, ఈశ్వరులు ఇద్దరును ఉండురనియు శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. అందుండు ఆ జీవ ఈశ్వరుల పరిమాణముగూడ అంగుష్ఠప్రమితముగనే చెప్పబడుచున్నది. వేదాంత సిద్ధాంత ప్రకారము జీవుని స్వరూపము అణువు గనుక హృదయమునందు పట్టవచ్చును గాని సర్వవ్యాపియగు భగవంతుని స్వరూపము హృదయమందు ఎట్లు ఇముడును? అని సందేహమేర్పడును ఇచట కొందరు “అంగుష్ఠమాతః పురుషః” అని చెప్పబడిన వ్యక్తి జీవుడేనని, ఈ మంత్రములు ఈశ్వరుని ప్రతిపాదించుట లేదని పూర్వపక్షము చేయుదురు. వారికి “ప్రాణాధిపః సంచరతి స్వకర్మభిః అంగుష్ఠమాత్రే రవితుల్యరూపః” అను శ్రుతి వాక్యము “అంగుష్ఠమాత్రం పురుషం నిశ్చకర్మ యమో బలాత్” అను మహాభారత వాక్యము ప్రమాణము లగుచున్నవి. ప్రాణాధిపు డనగా జీవుడు, (స్వకర్మభిః = తన పుణ్యపాపాది కర్మలచేత) అంగుష్ఠమాత్ముడై శరీరమున ప్రవేశించి సంచరించుచుండుననియు సూర్యుని వలె ప్రకాశమానుడై యుండుననియు చెప్ప వేనుకంటే శ్రుతి వాక్యమునుబట్టి ప్రాణసంబంధము, కర్మసంబంధము కలవాడు జీవుడేనని స్పష్టమగుచున్నదిగదా! ఇక రెండవ భారత శ్లోకమున యముడు సావిత్రి భర్తయగు సత్యవంతుని శరీరమునుండి అంగుష్ఠ ప్రమాణముగల అతని ఆత్మను పాశముతో

బంధించి లాగుకొని పోయినట్లు చెప్పుట చేత జీవుడే అంగుష్ఠమాత్రుడు అనుట స్పష్టమేగదా! పరమాత్మను పాశముతో ఆకర్షించగల శక్తి యమునికెక్కడిది? కనుక ఈ రెండు ప్రమాణములను బట్టి ఈ కథోపనిషన్మంత్రములలో గూడ అంగుష్ఠమాత్రుడనగా జీవుడేనని అర్థము చెప్పుకొనవలెనని ఈ పూర్వపక్షము వచ్చినది. ఐతే మంత్రమునందుగల “భూత భవ్యస్య ఈశానః” అను పదములో చెప్పబడినట్లు త్రికాలవర్తి పదార్థములకు ఆల్పశక్తిగల జీవుడు నియామకుడెట్లగును? అని ప్రశ్నించుకొని ఆ పూర్వపక్షియే. తన శరీరమందుగల ఇంద్రియములకు వ్రాణములకు నియామకుడు కావచ్చునని సంకుచితార్థమును చెప్పి సరిపెట్టుకొనుటకు వీలున్నదని తానే సమాధానము చెప్పుకొనెను.

ఈ పూర్వపక్షము సరికాదని పై రెండు సూత్రములలో వ్యాసుడు సిద్ధాంతీకరించెను. “భూతభవ్యస్య ఈశానః” అని ఈ మంత్రములో గల శబ్ద ప్రయోగము సంపూర్ణముగా త్రికాలవర్తి సర్వపదార్థములకు నియామకుడు అని చెప్పుచుండుటచేత తన శరీరేంద్రియములకు మాత్రమే నియామకుడని పరిమితార్థమును చెప్పరాదనియు అట్లు సర్వనియామకుడైన పరమాత్మగూడ ఉపాసకుల అంగుష్ఠప్రమిత హృదయమున ఉపాసింపబడి తన సాక్షాత్కారమును ఇవ్వవచ్చుననియు, కనుక ఇచట అంగుష్ఠమాత్రుడుగా కీర్తింపబడినవాడు పరమాత్మయేననియూ గ్రహింపదగును. కనుకనే శ్వేతాశ్వతథోపనిషత్తులో “అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోస్తరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః” అను మంత్రముచే సర్వమానవుల హృదయములలో అంగుష్ఠమాత్రుడుగా పరమాత్మ చెప్పబడినది. జీవుడు గూడ అంగుష్ఠమాత్రుడేనని చెప్పబడినను అతనికి భూతభవ్య ఈశానత్వము సంభవము కాదు గనుక ఈ కథోపనిషన్మంత్రములు రెండును పరమాత్మనే బోధించునని సారాంశము. ఇట్లు జీవ శరీరములో హృదయకోశ మధ్యమున చేరియుండు ఈశ్వరుడు ఈ దేహగత మాలిన్యమును చూచి (న విజుగుప్సతే) అసహించుకొనువాడుకాదు. ఆయన సర్వదోషములకు ప్రతిభటుడు కావున ఈ దోషము లాయనను స్పృశింపవు అను విషయమును వెనుక ద్వితీయవల్లిలో 112 వ పేజీలో మేము వివరించియున్నాము. దానినిచట గ్రహింపదగును.

13వ మంత్రము :

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషః - జ్యోతిరివాధూమకః :

ఈశాన్ భూత భవ్యస్య - స ఏవాద్య స ష శ్చ = ఏతద్వైతతే :

ప్రతిపదార్థము :

ఇందు 1-3 పాదములకు సూర్యమంత్రమందు కలె ప్రతిపదార్థము

గ్రహింపవచ్చును ఇక

అధూమకః జ్యోతిః ఇవ = పాగలేని ఎండుకర్రలోని అగ్నివలె ప్రకాశించునట్టి

సఏవ = ఆ పరమాత్మయే

అద్య = నేడు కనబడు సర్వప్రపార్థములకు స్వామి

సః ఉశ్చః = రేపు కనిపించు సర్వప్రపార్థములకును అతడే

స్వామి

ఏతద్వైతత్ = నీకు మొదటనుపదేశించిన బ్రహ్మస్వరూపమిదే

వివరణము :

ధూమావరణములేని ఎండుకర్రలోనుండు అగ్నివలె నిత్యోజ్జ్వలమైనది.

భగవంతుని స్వరూపము. ఈ నిరతిశయ జ్యోతి స్వరూపమే పైన పంచమవల్లికి చివర “న తత్ర సూర్యో భాతి.....” ఇత్యాది మంత్రముచే వివరింపబడును. ఇట్లే షష్ఠవల్లిలో 2-3 మంత్రములచే సృష్టిలో గల సర్వప్రాణి సముదాయము అగ్నింధ్రాది దేవతలతో పాటు భయకంపితమై తమ తమ విధులను నిర్వర్తించుచుండునని ప్రతిపాదిత మైనది. ఈ విధముగా ఉపాసకహృదయాలలో అంగుష్ఠమాత్రుడగు పరమాత్మ యొక్క నిరతిశయ తేజోరూపము సర్వజగద్భయ హేతుత్వము గూడ వర్ణింప బడుటచేత అంగుష్ఠమాత్రుడుగా ఈ 12-13 మంత్రములలో వర్ణింపబడినవాడు జీవుడు కాడని, పరమాత్మయేననియు సిద్ధాంతీకరింపబడినది. బ్రహ్మ సూత్రములలోని ప్రమితాధికరణము “శబ్దదేవ ప్రమితః” “హృద్యః కేకయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్” అను రెండు సూత్రములచే మొదట ఆరంభింపబడి - ఆపైన మధ్యలో ప్రసంగవశమున వచ్చిన దేవతాధికరణ - మధ్యధికరణ అపశూద్రాధికరణముల తరువాత, తిరిగి “కంపనాత్” “జ్యోతిర్గర్భనాత్” అను సూత్రములతో ఆ అంగుష్ఠ ప్రమితబ్రహ్మకే సర్వజగద్భయ హేతుత్వమును నిరతిశయతేజోరూపత్వమును వివరించి ముగింపబడినది.

10వ మంత్రము :

యథోదకం దుర్గేవృష్టం పర్వతేషు విధావతి,
ఏవం ధర్మాన్ పృథక్ పశ్యన్ - తానేవానువిధావతి,,

ప్రతిపదార్థము :

దుర్గే	-	పర్వత శిఖరము పైన
వృష్టం ఉదకం	-	వరింపబడిన జలము (ఏకమేయైనను)
పర్వతేషు	-	పర్వతప్రాంతములయందు
యథా విధావతి	-	ఎట్లు వేరువేరు మార్గములలో ప్రవాహమై పోవునో
ఏవం	-	అదేవిధముగా
ధర్మాన్	-	ఈశ్వరునియందు గల దేవమనుష్యాద్యారములను
పృథక్ పశ్యన్	-	ఆయా వ్యక్తులకే చెందినట్లు ఖిన్నముగా భావించువాడు
తానేవ అను	-	ఆయాశరీరములనే పొందును
విధావతి	-	నరకకూపము నొందును.

వివరణము :

లోకమున గల సర్వవిధ పదార్థములలోను పరమాత్మ అంతర్యామిగా వ్యాపించియున్నాడు. ఇవన్నియు ఆయనయొక్క స్వరూపములో చేరినవే. ఆయనయొక్క మూర్తురే - శరీరమురే. బాహ్యములైన ఆకారములను మాత్రము గుర్తించగలిగిన మానవుడు ఇవి వేటికవే వేరు వేరేనని భ్రమించుచున్నాడు. “మూత్రే మణిగణా ఇవ” అని భగవద్గీతలో తెలిపినట్లు నీటిన్నిటిలో అనుస్యూతమై వ్యాపించియుండు పరమాత్మకు చెందినవే ఇవి. తదధీనమురే. ఆయనను విడచినచో వీటికి ఎన్నటికినీ ప్రత్యేకతలేదు అను విషయమును మానవుడు గుర్తింప లేకున్నాడు. పర్వత శిఖరముపై వర్షించిన జలమే క్రమముగా పర్వతము యొక్క వివిధభాగములలోనుండి

దిగజారుచు వేరు వేరు పాయలుగా ప్రవహించినపుడు మూడులు అదే జలమిదియని గ్రహింపలేక ఈ నదీ జలం వేరు, ఆ నదీ జలంచేరు అని భ్రమించుదురు. కాని వాస్తవమునకు ఆ జలమంతయు నొక్కటే. అట్లే భగవంతుని నుండి ఉత్పన్నములై సర్వవ్యాపియగు ఆయనయొక్క ఆకారములే ఇవి అని గుర్తింపగలిగిన ఆత్మైకత్వజ్ఞానము లేనందున, నేను వేరు వాడు వేరు, ఇది నాది అది వానది అనురీతిగా ప్రతి వస్తువుపై భేదజ్ఞానము ప్రబలినందున ఈర్ష్యాసూయాది దోషములకులోనై పాప ప్రకృత్యచే వివిధ నరకాది యాతనలను మానవుడు అనుభవించుచున్నాడు. రోకమున ప్రతి అణువుగూడ బ్రహ్మాత్మకమే అను యథార్థమును గుర్తించుట అవసరమని భావము.

11వ మంత్రము :

యథోదకం శుద్ధే శుద్ధ మాసిక్తం తాదృగేవ భవతి,

ఏవం మునేర్విజానతః ఆత్మాభవతి గౌతమ,,

ప్రతిపదార్థము :

గౌతమ!	-	ఓ నందకేతుడా!
శుద్ధే	-	స్వచ్ఛమైన జలమునందు
శుద్ధం ఉదకం	-	స్వచ్ఛమైన జలము
ఆసిక్తం	-	చేర్చబడినపుడు
యథా	-	ఎలాగైతే
తాదృగేవ భవతి	-	అచ్చముగా దాని వంటిదే అగునో
ఏవం	-	అదే విధముగా
విజానతఃమునేః	-	బ్రహ్మమును ధ్యానించు యోగియొక్క
ఆత్మాభవతి	-	ఆత్మగూడ అచ్చముగా
		పరమాత్మవంటిదే అగును.

వివరణము :

వెనుకటి మంత్రములో “పర్యం బ్రహ్మాత్మకమే గాని వేరు కాదు” అను తత్వజ్ఞానమావశ్యకమని ప్రబోధింపబడినది. “ఈ పర్య ప్రపంచములో చేరిన నేను గూడ బ్రహ్మ స్వరూపుడనే, తదధీనుడనే, వేరుకాను” అను దృఢభావముతో భగవదుపాసనము చేయువాడు ఆయనలో పరమసామ్యము

నొందునని భావము. శుద్ధమైన జలములో కలువబడిన జలము విడ దీయరాని విధముగా మిశ్రితమైపోయినట్లు ఉపాసకుడును ముక్తి నొందిన పిదప పరమాత్మతో భేదము తెలియని విధముగా కలసియుండునని ఈ మంత్రములో దృష్టాంతపూర్వకముగా చెప్పబడుచున్నది.

ఇది చాలా సూక్ష్మమైన విషయము. ముక్తి దశలో జీవేశ్వరులకు పూర్తిగా ఐక్యమేర్పడునా? లేక వారు భిన్న వ్యక్తులుగనేయుండి భేదము తెలియరానంతటి అత్యంత సామ్యమును పొందుదురా? అను రెండు పక్షములు ఆయా సిద్ధాంతకారులచే అంగీకరించబడినవి. రెండు మతముల వారును ప్రమాణములను చూపుదురు. అందు అద్వైత సంప్రదాయస్థులు పరమాత్మతో ముక్తినొందినవ్యక్తి పూర్తిగా ఐక్యమునోరునని తెలుపుదురు. “బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి” ఇత్యాది శ్రుతులలో చెప్పబడిన విధముగా బ్రహ్మమేయగునుగాని వేరు వ్యక్తిగానుండ వీలులేదని వారి అభిప్రాయము. ఇక శ్రీ విశిష్టాద్వైత ప్రచారస్థులు, మోక్షమనగా పరమాత్మతో ఐక్యము కాదనియు, అచ్చముగా ఇతడు ఆ బ్రహ్మమే అనదగినంత పరమ సామ్యము నొందుటయే, అనగా ఆయనలో గల సర్వ ఆకారములను, శక్తులను ఇతడును పొంది ఆకారసామ్యమును గూడ పొంది సర్వభోగములను ఆయనతో సమానముగా అనుభవించుచుండుటయే అనియు తెలుపుదురు. “యథోదకం శుద్ధే” అను ప్రస్తుత మంత్రమువంటిదేయగు ముండకోపని షత్తులోని రెండు మంత్రములలో గూడ “యథానద్యః స్యందమానాః” అనియు “నిరంజనః పరమం సామ్యముపైతి” అనియు బ్రహ్మతో ముక్తునికి పరమసామ్యమే చెప్పబడియున్నది. గీతలో శ్రీ కృష్ణభగవానుడు “మమ సాధర్మ్యమాగతాః” అని తెలిపి ముక్త పురుషునికి తనతో సామ్యమే కలుగననుచున్నాడు.

మరి కొంత లోతుగా విమర్శింపవలసియున్నది. శుద్ధమైన నీటిలో నీరు కలియుట, సముద్రములో నదీజలములు కలియుట అను రెండు దృష్టాంతములను బట్టి అక్కడ ఐక్యమే బోధింపబడుచున్నదా? లేక పూర్వపు నీటితో కలసిన నీటికి కేవలము తేడా తెలియని విధముగా మిశ్రణము మాత్రమేనా? అను సందేహమును ముండకోపనిషత్తులోని “పరమం సామ్యం” అను పదము, ప్రస్తుత మంత్రములోని “తాదృగేవ” అను పదము తీర్చుచున్నవి. తాదృగేవ అనగా “అట్టిదే” అని గదా యర్థము. “తదేవ భవతి” అటువంటిదేయని చప్పక “తాదృక్” అనుటలోగల సూక్ష్మాంశమిదియే. నీటిలో కలిసిన నీటికి పూర్తి ఐక్యమే కలుగునట్లుచో అపుడు

ఏ భేదమున్నూ (మార్పున్నూ) ఏర్పడరాదు. కాని రెంటికలయిక వలన స్వరూపములో వైశాల్యము బరువు మొదలగు మార్పులు కలుగుచున్నవి. కనుక అది స్వరూపైక్యము కాజాలదు. కలయిక మాత్రమే జలమునుండి క్షీరమును విడదీయుటకు హంసకు శక్తియున్నట్లే, ప్రభావ సంపన్నులైన కొందరు మహనీయులచే ఆ జలములుగూడ విభజింపబడవచ్చును. కనుకనే రెండు శ్రుతి వాక్యములు “పరమం సామ్యం” అని “తాదృక్” అని చెప్పుచున్నవి గాని, “తదేవ భవతి” అనుటలేదు.

అనిలే - “బ్రహ్మైవ భవతి” అను వాక్యమునకు శ్రీరామానుజ సంప్రదాయస్థులేమని అర్థము చెప్పుదురు? అని అడుగుదురేమో! ఇది మంచి ప్రశ్నయే. సమాధానము వినుడు. “బ్రహ్మ+ఏవ” అనగా “బ్రహ్మవలె” అగు ననియర్థము. “ఏవ” అను పదమునకు ‘ఏ’ అను నిశ్చయార్థమును గాక (ఇవ)వలె అను సాదృశ్యార్థమును చెప్పకొన వలెనని దీనిభావము. ఇదేమి చోద్యము? ఏవ అను పదమునకు, (ఇవ) ‘వలె’ అను అర్థమున్నదా? అని కొందరికి ఆశ్చర్యమే కలుగవచ్చును. ఇదేమియు కొత్తకాదు. వేదము లోనే విష్ణుదేవుని గూర్చి చేసిన ఒక యాగమునకు ఫలితము చెప్పుచూ “విష్ణురేవ భూత్వా ఇమాన్ లోకాన్ అభిజయతి” అను వాక్యమున్నది. దానికి వేదభాష్యకర్తలందరును “విష్ణుః + ఏవ + భూత్వా” అనగా యాగకర్త విష్ణువువలె మహాశక్తి సంపన్నుడై సర్వలోక విజేతయగును అని అర్థమును సెలవిచ్చియున్నారు. యజ్ఞముచేసిన ప్రతివాడును ఆ విష్ణువే యుపోవుట అసంభవమని గుర్తించి “లోకాన్ అభిజయతి” అను పదములనుగూడ గమనించి “విష్ణురేవ” అనగా “విష్ణువువలె” అని అర్థమునుచెప్పి వారు సమన్వయము చేసియున్నారు. అట్లే “బ్రహ్మైవ” అనుదానికిని అర్థమును “బ్రహ్మవలె” అని చెప్పటలో కొత్తవంత ఏమియులేదు.

శ్రీ శంకరులకు స్వరూపైక్యము సమ్మతమా! కాదా?

బ్రహ్మముతో ఐక్యమనగా ఏకవ్యక్తిగా మారిపోవుట. మోక్షదశలో ఇట్టి స్థితియేగాని జీవబ్రహ్మలకు వ్యక్తిభేదము లేదని శ్రీ శంకరుల అభిప్రాయమై నట్లు అనేకులు భావించుచున్నారు. కాని వారు బృహదారణ్యకోపనిషత్తునకు వ్రాసిన భాష్యములో నొకచోట ప్రాచీనులైన ద్రమిదాచార్యులు తెలిపినట్లు ఒక దృష్టాంతమును చూపియున్నారు. అచట వారి వాక్యములివి “కర్మ-ద్రాజకుమారః.... శబరేణ వివర్జితః తజ్జాత్యనుగుణ వ్యవహారః, పశ్యత్

సిద్ధపురుషుణ్ణి తత్సంప్రతి బోధితః రాజాహమస్మీతి ప్రతిపద్యతే” ఇత్యాది - విరి శిష్యులైన త్రోటకాచార్యులవారు గూడ తాము రచించిన శ్రుతిసార సముద్ధరణం అను గ్రంథములో ఇదే భావమును తెలుపు ఒక శ్లోకమును వ్రాసియున్నారు.

“ద్రవిడోపి చ తత్త్వమసీతివచః వినివర్తకమేవ నిరూపితవాన్,
శబరేణ వివర్ణితరాజశిశోః నిజతత్త్వవిదుక్తి నిదర్శనతః,,”

దీని భావ మేమనగా - ఒక రాజకుమారుడు అతిబాల్యమునందు రాజ భవనమునుండి తప్పిపోయినాడు. బోయజాతివారు ఆ బాలుని పెంచి నారు. అచట పెరుగుచుండిన ఆ బాలుడు “నేను ఈ శబర (బోయ) జాతివాడనే”నను భావమును ఆ జాతికి తగిన వేషమును వేటవంటి వ్యాపారమును, తలిగియున్నాడు. ఇట్లుండ నొకప్పుడు ఒక సిద్ధ పురుషుడు ఆ బోయపల్లెప్రాంతమునుండి పోవుచూ ఇతనిని చూచి, యోగదృష్టితో వీని పూర్వ చరిత్రమును తెలిసికొని “వత్సా! నీవు నీచ వృత్తికలిగిన ఈ బోయ జాతివాడవుకావు. ఫలానా రాజుగారి వంశములో జన్మించిన రాజపుత్రుడవు” అని అతనికి వాస్తవమును ప్రబోధించినాడు. ఈ తత్వోపదేశముతో ఆ కుమారుడు ఇంతకాంతముగా తనలో ఆరోపితమైయుండిన శబరజాత్యుచిత వృత్తిని విడచి “తాను రాజును” అను యథార్థ భావనను పొందినాడు. ఇది పై శ్రీ శంకరాచార్యవాక్యమునకును త్రోటకాచార్యుని శ్లోకమునకును తాత్పర్యము.

ఈ దృష్టాంత కథచేత తేలినదేమి? ఈ రాజకుమారుడు తాను రాజునను వాస్తవమును తెలిసికొన్నంతమాత్రమేగాని, తన తండ్రితో ఐక్యమును పొందలేదు. ఆయనతో సమానమగు భోగభాగ్యములను పొందగలిగినాడు. ఆరోపితమైన నిహీనశబరజాతియు వృత్తియుపోయి ఉన్నతము వాస్తవమునైన రాజస్థితి ఏర్పడినది. ఇట్లే జీవుడును తాను సహజముగా బ్రహ్మవరె శుద్ధస్వరూపుడై యుండిగూడ ప్రకృతి సంబంధమోహితుడై జన్మ మరణ పరంపరా రూప సంసార బంధమున అనాదిగా పడియుండి, తత్త్వవేత్తయగు ఆచార్యుని ఉపదేశముచేత “నేను బ్రహ్మ స్వరూపుడను” అను వాస్తవమునెరిగి తాను శుద్ధ బ్రహ్మ స్వరూపుడైనాడు. ఇట్లే ప్రతి జీవుడునూ తన వాస్తవరూపమగు బ్రహ్మత్వము నొందవచ్చును. అంతేగాని వీరందరికినీ ముక్తి కలిగినపుడు, ఆ జగత్కారణ సాక్షాద్బ్రహ్మముతో ఐక్యమే ఏర్పడునని ఈ దృష్టాంతమునుబట్టి

సిద్ధింపదు. విమర్శకులు ఇందలి అద్వైత మర్కమను గమనింపవలెను. దీనిపై మా ముండకోపనిషత్తులో 156-157-202-203 శ్లోకాల్ విశేష చర్చను చూడుదు.

ఈ మంత్రంలో చివర "గౌతమ!" అని సంబోధించటం యమునికి కలిగిన సంతోషాన్ని సూచిస్తున్నది. విన్నవా గౌతమా! పరమాత్మయొక్క బౌదాధ్యం ఎంతటిదో? తనను ఉపాసించినవానికి తనలో సంపూర్ణ సామ్యాన్ని ఆయన ప్రసాదిస్తాడు అని భావం.

ఈ మంత్రంలో చెప్పబడిన శుద్ధోదక దృష్టాంతముపంటిదే దన భృంగ కీటక న్యాయాన్నిగూడా ఇక్కడ మనం స్మరించుకొనవచ్చును. తుమ్మెద ఒక పురుగునులెచ్చి దాన్ని తన గూటిలో దేర్చుకొని తన మధురనాద ప్రభావంతో తనవంటిదాన్నిగా మార్చేస్తుందని లోక ప్రతీతి. పరమాత్మగూడా అట్లా స్వసాదృశ్యాన్ని ప్రసాదిస్తాడన్నమాట.

చతుర్థవల్లి వివరణము సమాప్తము

కఠోపనిషత్తు ద్వితీయాధ్యాయంలో ఒకటవవల్లి సమాప్తము

*****

పంచమవల్ల

పురమేకాదశద్వారం అజస్యావక్రచేతసః,
అనుష్టాయ స శోచతి విముక్తశ్చ విముచ్యతేఏతద్వైతత్,,
ప్రతి పదార్థము :

అజస్య	-	జన్మాది వికారములు లేనివాడును
అవక్రచేతసః	-	మార్పులేని జ్ఞాన స్వభావముగలవాడును ఐన ఆత్మకు
ఏకాదశద్వారం	-	ఇంద్రియములనెడు పదకొండు ద్వారములుగల
పురం	-	నగరమువంటిది ఈ శరీరము
అనుష్టాయ	-	దేహమునకు అధికారియగు అట్టి ఆత్మను ధ్యానించినచో
స శోచతి	-	అధ్యాత్మికాది దుఃఖములకు వశముకాదు
విముక్తశ్చ	-	ఆ దుఃఖములనుండి విముక్తి నొందినవాడు
విముచ్యతే	-	ప్రకృతి బన్ధమునుండి విముక్తుడై భగవత్సన్నిధిని పొందును
ఏతద్వైతత్	-	ఇట్టి ముక్తుని స్వరూపము గూడ భగవదాత్మకమే.

వివరణము :

ఈ పంచమవల్లి సంపూర్ణముగా పరమాత్మ వైభవమును పలువిధములుగా ప్రతిపాదించి, “యేయం ప్రేతే విచికిత్సా. . .” అను ప్రథమవల్లిలోని 20వ మంత్రములో మూడవ పరముగా నవికేతుడడిగిన ప్రధాన ప్రశ్నకు సూటిగా సమాధానమును నిరూపించుటకు ఉపక్రమింపబడినది.

ఈ మంత్రములోని “విముక్తశ్చ విముచ్యతే” అను వాక్యమును, “యథాచ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి” ఇత్యాది 6వ మంత్రము నుండి ఆపై భాగమంతయును, ఆ సమాధాన సారాంశమే.

విముక్తికి పూర్వము బంధ నిరూపణము అవసరముగదా! ఆ బన్ధము

“పురమేకాదశ ద్వారం” అని ఆరంభింపబడినది. సహజముగా నిత్యము అణు స్వరూపుడునైన జీవునికి జన్మ మరణ వృద్ధిక్షయాది వికారము లేవియును లేవు. “న జాయతే మ్రియతేవా” అని వెనుక 2వ పత్రిలో 18 వ మంత్రమువద్ద చెప్పినట్లుగా జీవుడు కొత్తగా పుట్టుటయు గిట్టుటయు ఇవేమియులేవు. అతడు నిత్య నిర్మల జ్ఞాన స్వరూపుడుమాత్రమే. ఇట్టి వానికి అనాది పుణ్య పాప కర్మవశముచేత బన్ధకమైన శరీరములో ప్రవేశము కలిగినది. ఆ శరీరము “పురం ఏకాదశద్వారం” రాకపోకలకు అనుకూల ముగా నిర్మించబడిన పదకొండు ద్వారాలుగల నగరంవంటిది అని భావము. నగరంలో భవన నిర్మాణం చేసుకొని ఉన్న యజమాని తన అవసరాలకై ఆయా ద్వారములనుండి రాకపోకలను సాగిస్తున్నట్లుగా జీవుడున్నూ తన సుఖ దుఃఖాది భోగావసరాలకై శరీరంలోని ఏకాదశేంద్రియములద్వారా జ్ఞాన ప్రసారమును పొందుతూ బాహ్య విషయములను గ్రహిస్తున్నాడు. ఇలా జ్ఞానంతో బైటి ప్రపంచంపై సంచారంచేస్తూ తిరిగివచ్చి శరీరంలో విశ్రమిస్తున్నాడు.

ఐదు చక్షురూది జ్ఞానేంద్రియములు, ఐదు వాక్పాణి పాదాది కర్మేంద్రియములు, మనస్సాక్ష్కటి, మొత్తం ఈ 11 ఇంద్రియములే ఇక్కడ 11 ద్వారాలుగా నిరూపింపబడినవి. ప్రసరణ స్వభావంగల ఇదేగదా సుఖదుఃఖోత్పత్తిని జీవునికి కలిగించే ముఖ్య సాధనాలు. ఇలాంటి ద్వారాలుగల ఒక శరీరం శిథిలమైపోతే మరొక శరీరంలోకి తన పూర్వకర్మానుసారంగా విధిగా మారటమనేది జీవునికి తప్పని సరియైనందువల్ల, ఇది తప్పించుకొనరాని బంధమే అయినది.

ఇక్కడ ఇంద్రియాలను ద్వారాలని శ్రీరంగరామానుజులవారు నిరూపించగా, శ్రీశంకరాచార్యులవారు మరొక విధంగా ఏకాదశద్వారాలను నిరూపించినారు. రెండు కర్ణ రంధ్రాలు, రెండు నేత్ర రంధ్రాలు, రెండు నాసిక రంధ్రాలు, నోరు ఒకటి, ఇవి ముఖంలో ఉన్న 7 ద్వారాలు. ఇక నాభి రంధ్రం మల-మూత్ర-విసర్జన రంధ్రాలు, మూడు ద్వారాలు. శిరస్సనందు యోగులకు ప్రాణోత్క్రమణమునిచ్చే బ్రహ్మ రంధ్రమొకటి. ఈ 11న్నూ ఏకాదశ ద్వారాలని శంకర భాష్యంలో చూపబడినది. అది గూడా ఉచితమే.

ఇక్కడి శరీరమును ద్వారాలుగల నగరంతో పోల్చడంలో తేలిక సారాంశ మేమనగా - నివాసమునకు భోగాను భవమునకు స్థానమైన నగరంలో ఉండే యజమాని ఆ నగరం కంటే వేరై, దానికి అధికారియై

నట్లే, ఇక్కడ శరీరంలో ఉండే జీవుడున్నూ దేహానికంటే వేరేనని, దేహమే ఆత్మయనే పామరుల భావన అజ్ఞానమేనని, ఈ దేహాత్మల భేదమును విడమరచి తెలుసుకోవటం అవసరమని ప్రబోధించటమే దీని పరమార్థము.

(అనుష్టాయ న శోచతి) ఇవట అనుష్ఠానమనగా ధ్యానము. దేహము నకంటే భిన్నముగా ఆత్మతత్త్వమును ధ్యానముచేత సాక్షాత్కరించుకొన్నచో తాపత్రయరూపమగు దుఃఖములను పొందజాలడు.

(విముక్తశ్చ విముచ్యతే) ఇవట రెండు విముక్తులు చెప్పబడుచున్నవి. అందులో నొకటి దేహముతో జీవించియున్న దశలోనే కలుగునది. ఇది తాప త్రయమునుండి విముక్తుడగుట, రెండవది దేహ త్యాగానంతరము అర్చిరాది మార్గమున పోయి ప్రకృతి మండలమునకు ఆవలనుండు శ్రీవైకుంఠమున భగవత్ప్రసిద్ధిలో ఆయనతో పరమ సామ్యమునొంది శాశ్వతానందమును బడయుట -- ఇదియే సాక్షాన్మోక్షము.

(ఏతద్వైతత్) ఇట్లు ముక్తిని పొందిన ఆ ముక్తపురుషుని శుద్ధాత్మ స్వరూపముగూడ భగవదాత్మకమే. అనగా పరమాత్మ స్వరూపములోనేక దేశమే. సర్వాంతర్యామియగు ఆయనయే ముక్తాత్మలోగూడ వ్యాపించి యున్నాడని భావము.

2వ మంత్రము :

హంస శుచిషత్, వసురస్తరిక్షసత్

హోతా వేదిషత్, అతిథిర్దురోణసత్,

నృషద్వర సదృతసద్వ్యోమసత్

అబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్,,

ప్రతిపదార్థము :

శుచిషత్	-	గ్రీష్మర్తువునందు వెలుగొందు
హంసః	-	సూర్యుడుగాని
ఆస్తరిక్షసత్	-	ఆకాశమందు వీచుచున్న
వసుః	-	వాయువుగాని
వేదిషత్	-	యజ్ఞవాటికయందు ప్రకాశించు
హోతా	-	అగ్నిగాని,
		(లేక) హోమకర్తయగు ఋత్విక్కుగాని

దుర్గోదాసన్	-	గృహములకు వచ్చుచుండు
అతిథి:	-	అభ్యాసముగాని
స్వషల్	-	మానవశరీరములోనుండు, జీవుడుగాని
ముతసల్	-	సర్వలోకవాసియగు జీవుడుగాని
స్వేమసల్	-	పరమపదమందు ఉండు నిత్యముక్త జీవులుగాని
అబ్జ:	-	నీటిలో పుట్టిన ప్రాణులుగాని
గోజా:	-	భూమిలోపుట్టిన ప్రాణులుగాని
ముతజా:	-	యజ్ఞఫలములైన స్వరాదులుగాని
అద్రిజా:	-	పర్వత ప్రాంతములలో పుట్టిన జంతువులుగాని
బృహత్ ముతం	-	(ఇవన్నియును) అపరిచ్ఛిన్నమై సర్వవ్యాపియగు ఆ పరమాత్మయొక్క స్వరూపము లోనివే.

సంకలనము :

నెనుక పలు మంత్రములకు చివర “సీతద్యోతత్” అని వాడబడి యున్నది. ఆయా మంత్రాలలో ప్రతిపాదించబడినట్టి పదార్థములన్నిటికిని అంతర్యామి ఆ పరమాత్మయేనని అర్థము చెప్పబడుచున్నది. ఇది యది యనలే? బ్రహ్మాండములోని సర్వ పదార్థములును భగవత్స్వరూపము లోని వేగాని ఆయనకుంటే వేరుకావు అని ఈ మంత్రమున పట్టికా రూపములో నామ నిర్దేశ పూర్వకముగా విశదీకరింపబడుచున్నది.

(హంసః శుచిషల్ = ఇత్యాది) గ్రీష్మ ఋతువులో తీర్క్షణముగా వెలు గొందు సూర్యతేజము పరబ్రహ్మమునకు చెందినదే, ఆకాశంలో సంతత సంచారియు బలశాలియునగు వాయువు బ్రహ్మ స్వరూపుడే, యజ్ఞాది పుణ్య కార్యములలో వేదికపైనుండి ఆహుతులను స్వీకరించు అగ్నిహో త్రుడుగాని, మంత్ర పూర్వకముగా ఆహుతులిచ్చు ఋత్విక్కుగాని, బ్రహ్మ స్వరూపుడే! అపుడప్పుడు గృహస్థ కుటుంబీకుల ఇండ్లకు అతిథిగా వచ్చి పూజనీయుడగుచున్న వ్యక్తియును బ్రహ్మాత్మకుడే! మరియు మానవులు, దేవ తలు, చతుర్ముఖుని సత్యలోకములో నుండు జ్ఞాన సంపన్నులైన మహర్షులు,

పరమపదములోని నిత్యులు, ముక్తులు, వీరంగరికిని అంతర్యామి ఆ పరమాత్మయే! జలమునను భూమిలోను, పర్వతములపైనను జన్మించు వివిధ ప్రాణులుగాని, యజ్ఞాది పుణ్యకర్మల చేతనో, హింసాది పాపకర్మలచేతనో కలుగు స్వర్గ నరకాది లోకములుగాని, ఇవన్నియు బ్రహ్మస్వరూపాన్తర్భూతములే. బ్రహ్మ వ్యాప్తంకాని వస్తువేదియు ఎక్కడను లేదని తెలుపుటచేత పరమాత్ముని మహిమ ఎంత విశాలమైనదో గొప్పదో గ్రహింపవచ్చును.

3వ మంత్రము :

ఊర్ధ్వం ప్రాణమున్నయతి అపానం ప్రత్యగస్యతి,
మధ్యే వామన మాసీనం విశ్వేదేవా ఉపాసతే,,

ప్రతిపదార్థము :

మధ్యే	- సర్వప్రాణుల హృదయములోనుండు పరమాత్మ
ప్రాణం	- ప్రాణవాయువును
ఊర్ధ్వం ఉన్నయతి	- పైకి ఎగద్రోయును
అపానం	- అపాన వాయువును
ప్రత్యక్ అస్యతి	- శరీరములోని క్రిందిభాగమునకు త్రోయును
(మధ్యే) ఆసీనం	- ఇట్లు హృదయకోశములో ప్రేరకుడైయుండు
వామనం	- సూక్ష్మరూపుడైన పరమాత్మను
విశ్వేదేవాః	- సత్త్వగుణ సంపన్నులైన వారందరును
ఉపాసతే	- ధ్యానించి సాక్షాత్కారము నొందుదురు.

వివరణము :

మన శరీరంలోని ప్రాణ అపానాది వాయు సంచారం మన ప్రయత్నంతో జరుగుతున్నదికాదు, మన ప్రేరణలేకున్నా జరుగుతున్నది. అందుకు ప్రేరణకర్త అంతర్యామి పరమాత్మయేనని గుర్తించవలె. సర్వ ప్రాణులలోని ప్రాణాది వాయు సంచారము గూడా హృదయకోశంలో సూక్ష్మరూపియై ఉండే ఆ పరమాత్మయొక్క వ్యాపారమే. “తేన వినా త్వణమపి నచలతి” అయిన యొక్క సంకల్పము లేనిది గడ్డిపోచ గూడా కదలదనే పరమార్థ

మును గ్రహించిన తత్త్వవేత్తలు తమ దహరాశాశ మనబడే హృదయ పుండరీకంలో వేంచేసియున్న ఆ పరమాత్మను ధ్యానయోగాద్యుపాయాలతో సాక్షాత్కరించి ధన్యులౌతారు.

4వ మంత్రము :

అస్య విస్రంసమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః,
దేహోద్విముచ్యమానస్య కిమత్రపరిశిష్యతే? (ఏతద్వైతత్)

ప్రతిపదార్థము :

శరీరస్థస్య	-	దృఢమైన శరీరము కలవాడైనను
విస్రంసమానస్య	-	దేహ వియోగరూప మరణమును పొందుచున్నవాడైనను
దేహోద్విముచ్యమానస్య	-	శిథిల శరీరుడైనను
దేహినః అస్య	-	శరీరములో ఉన్న ఈ ఉపాసకునికి
అత్ర కిం పరిశిష్యతే	-	ఈ లోకములో కర్తవ్యము వేరే ఏమున్నది?
ఏతద్వైతత్	-	ఈ ఉపాసకుని ఆత్మయు భగవత్ స్వరూపమే.

వివరణము :

బ్రహ్మోపాసకునికి శ్రుతి-స్మృతి సూత్ర ప్రమాణములనుబట్టి ఉపాసన ప్రభావముచేత పూర్వోత్తరాశుములన్నియు ఫలితము నిష్పకుండ పోవునని తెలియుచున్నది. ఏ కర్మ ఫలానుభవమునకై ఈ శరీరము వచ్చినదో, అట్టి ప్రారబ్ధకర్మను మాత్రము అనుభవించునంతవరకు ఈ శరీరము ఉండునని, ఈ ప్రారబ్ధ కర్మానుభవము అను విలంబము తీరిపోయిన వెంటనే శరీర పాతానంతరము మోక్షము లభ్యమనియు, “తస్య తావదేవ చిరం యావత్ న విమోక్ష్యే అథ సంపత్సే” అను శ్రుతి తెలుపుచున్నది. అదే భావమును ఈ మంత్రముగూడ వివరించుచున్నది.

వెనుకటి మంత్రములలో చెప్పినట్లు సర్వ పదార్థములు బ్రహ్మాత్మక ములేనను భావనతో బ్రహ్మనుపాసించువానికి ఉపాసనము పరినిష్ఠితమైనచో ఆపైన కర్తవ్యమేమియునులేదు. ప్రారబ్ధకర్మ క్షయమగు నప్పటికి దృఢ

శరీరుడైయున్నను రోగ వార్తకాదులచేత శరీరము శిథిలావస్థలోనున్నను లేక మరణావస్థలో నున్నను, అతనికి ఆ ఉత్తర క్షణమున మోక్షముతప్పదు. కృతకృత్యుడగుటచేత మరేమియు చేయనవసరములేదు. పూర్వమువలెనే “ఏతద్దైత్యే” అను వాక్యమునకు ఈ ముక్తాత్మ స్వరూపము గూడ బ్రహ్మాత్మకమేగాని, వేరుకాదని భావము. ఇవట “కిం పరిశిష్యతే” అను వాక్యమునకు, మిగిలిన దేమున్నది-అనగా ఇక చేయవలసిన దేమియులేదు అన్నట్లు శ్రీరంగరామానుజులు వివరించియున్నారు.

శ్రీ శంకరాచార్యులవారు మాత్రము ఉపాసక ముముక్షు విషయముగా కాకుండా, ప్రతి ఆత్మయు, శరీరమునుండి విడివడి ఉత్క్రమణము నుచేందు విషయముగా ఈ మంత్రమును వ్యాఖ్యానించిరి. “కిం పరిశిష్యతే” అనగా ఆత్మ తొలగిపోయిన పిదప శరీరములో ఏమి మిగిలియుండును? ప్రాణములు ఇంద్రియములతోసహా అన్నియు దేహమును విడచి అతనితోనే లేచిపోవును అని భావమును వ్రాసిరి. నగరమునకు నాయకుడైనవాడు నగరమును విడిచి పారిపోవునపుడు అతని అధీనములోనుండు జీవవర్గముగూడ బలహీనపడుటచేత అతనితో లేచిపోవుట సహజమేగదా! అని చక్కని ఉదాహరణమును గూడ చూపిరి. మరణ సమయమున ప్రతి జీవి విషయమునను ఇట్లు సమన్వయమును చెప్పుట సమంజసమే. బ్రహ్మ సూత్రములలో “తదంతర ప్రతిపత్తై రంహతి సంపరిష్యక్తః, ప్రశ్న నిరూపణాభ్యాం” అను అధికరణంలో శరీరము నుండి వెడలిన ఆత్మతోపాటు సూక్ష్మములైన ఏకాదశేంద్రియములు భూతసూక్ష్మమనబడు పంచభూతాణురూప సూక్ష్మ శరీరము ఇత్యాదులు అన్నియు ఆత్మను వెంబడించుచు పోవునని, వాటితోనే ఆ ఆత్మ తిరిగి స్థూల దేహాంతరమునకు వచ్చి చేరునని, శ్రుతి ప్రమాణముతో నిరూపింపబడినది, ఈ దృష్టితో శ్రీ శంకరుల సమన్వయము ఇవట ఉచితమే.

కాని, ఈ చర్చ అంతయు మృతుడైన ప్రతి ప్రాణిని గురించినది కాదని, “యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే” అను ప్రథమవల్లిలోని మంత్రమువద్ద తెలిపినట్లు అసలు ప్రశ్నయు జిజ్ఞాసయు ముక్తుడగు ఉపాసకుని గురించినదేనని, భావించినపుడు, ఆ ముక్తిపాపకునితో ఈ ఇంద్రియ ప్రాణాదులన్నియు వెంటపోయి ముక్తిదశలో గూడ అన్వయించవు గనుక, ఆ అర్థమును విడచి శ్రీరంగ రామానుజులవారు “కిం పరిశిష్యతే” అనగా ఇక నతనికి చేయవలసినదేమున్నది? అని వ్యాఖ్యానించుట, శ్రీభాష్యకారుల అభిప్రాయానుసారము సమంజసమైనది.

5వ మంత్రము :

న ప్రాణేన నా పానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన,
ఇతరేణతు జీవంతి యస్మిన్నేతా పుష్కరితా,,

ప్రతిపదార్థము :

- కశ్చన మర్త్యః - భూమిలో జన్మించిన ఏ ప్రాణీయునూ
న ప్రాణేన జీవతి - ప్రాణవాయువుతో జీవించజాలడు
యస్మిన్ - ఏ పరమాత్మపైననే
ఏతా ఉపాశ్రితా - ఈ ప్రాణాపానములు ఆధారపడియున్నవో
ఇతరేణతు - అట్టి వేరొక పరమాత్మచేత మాత్రమే
జీవంతి - (ఈ ప్రాణులు) జీవించుచున్నవి.

వివరణము :

ఇది ఉపాసంపదడు పరమాత్ముని యొక్క మహాత్మ్యమును ప్రతిపాదించు మంత్రము. ప్రళయములో ప్రకృతియందు లీనులైపడియుండి దాని వలనే జడ ప్రాయులైయున్న జీవరాశినంతటిని తిరిగి సృష్టించి జీవమును పోసినవాడు ఈ పరమాత్మయే. గాదెలో పోసియుంచిన గింజలకు అంకు రించి వృద్ధిచేసినట్లే ఈయన లేనిచో జడప్రాయులైన జీవులకును జీవనావకాశమేలేదు. కొందరు మూడులు-ప్రాణ అపానాది వాయు సంచారముతో ఏ ప్రాణియైన బ్రతుకవచ్చుననియు, కనుక ఆ ప్రాణాది వాయువులే ముఖ్యములనియు, భ్రమపడుచున్నారు. మన శక్తితోనే ఆ ప్రాణాది సంచారమును శరీరములో సాధించుకొని జీవించవచ్చునని తల పోయుచున్నారు. అది కేవలము వారి అజ్ఞానము మాత్రమే. అసలు దేహములో ఆ ప్రాణాది వాయు సంచారముగూడ జీవుని ప్రయత్నముతో జరుగదు. నిద్రలో జరుగుచున్న ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసరూపమగు ప్రాణాది సంచారము జీవుని ప్రయత్నముతో జరుగుటలేదు గదా! అది స్తంభించినచో మరల దానిని చలంపచేయగల శక్తియును వీని అధీనములో లేదుగదా!

కావున సర్వాంతర్యామియగు పరమాత్ముని సంకల్పమే ప్రాణాది వాయు సంచార ప్రవృత్తికి కారణమని భావించవలెను. ఇట్లు మనకు అదృశ్యమైన ఆ భగవత్తత్వమే సర్వజీవన హేతువను పరమార్థమును శాస్త్ర

విశ్వాసమును బట్టి మనము అంగీకరించి తీరవలెను అని ఈ మంత్రమునకు తాత్పర్యము. జీవుడు తాను ఇంద్రుడో చంద్రుడో కావలెనని ప్రయత్నించినను కాలేదు గదా! పంచభూత సమ్మేళన రూపమైన ఈ శరీరోత్పత్తిగాని అందులో ఇంద్రియాది సంబంధమేర్పడుటగాని, ఇట్టి వ్యవహారమేదియును ఈ జీవునికి తాను అనుకున్న విధముగా వచ్చినదికాదు, పొమ్మన్న పోవునది కెందు, పరోక్షమై దీని నంతటిని నడుపుచుండు పరమాత్ముని ప్రభావము వాచామగోచరము.

రివ మంత్రము

హస్త! త ఇదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనమ్!

యథాచ మరణం ప్రాప్య ఆత్మాభవతి - గౌతమ!

ప్రతిపదార్థము :

గౌతమ	-	ఓ నచికేతుడా!
గుహ్యం	-	అతిరహస్యమును
సనాతనం ఇదం బ్రహ్మ	-	నిత్యమును అగు ఈ బ్రహ్మతత్త్వమును గూర్చియు
ఆత్మా	-	ఈ జీవుడు,
మరణం ప్రాప్య	-	మోక్షమును పొందిన పిదప
యథాచ భవతి	-	ఎట్టి స్వరూపమును దాల్చి గలడో దానిని గూర్చియు
తే	-	జిజ్ఞాస కలవాడవైన నీకు
హస్త! ప్రవక్ష్యామి	-	అద్భుతమైన విషయమును చెప్పెదను.

వివరణము :

ఓ నచికేతుడా “దేవైరత్రాపి విచికిత్సితం పురా” అని పూర్వం ప్రపృనట్లు దేవతల వంటి వారికే అంతుపట్టని అతి సూక్ష్మము పరమ రహస్యము ఐన విషయం గనుక, ఈ బ్రహ్మ తత్త్వాన్ని గూర్చిస్తే, నీవు మూడవ వరముగా అడిగియున్న ముక్త పురుష స్వరూపాన్ని గురించిన్ని మళ్ళీ ఒకసారి వివరిస్తాను విను.

శిష్యుడైన నచికేతుడు తాను ఉపదేశించే విషయాన్ని ఏమరుపాటు లేకుండా సావధానంగా వినటానికై, యముడు మరొకసారి మధ్యలో అతనిని హెచ్చరిస్తూ పలికిన వాక్యమిది. విషయము గంభీరమైనప్పుడు ఒకటికి రెండు సార్లుగా సులభావగాహనకై ఆచార్యుడు ఆ విషయాన్ని పునః పర్యాయం చేస్తూ వివరించటం సహజమే కదా! తత్వాన్ని తెలుసుకోవాలనే ఉత్కంఠయే జిజ్ఞాస, ఎంతటి సూక్ష్మాంశమునైనా గ్రహించగల మేధాశక్తి, ఆస్తిక్య రూపమైన స్థిర విశ్వాసమున్నూ కలిగిన శిష్యుడు లభించటమే అరుదైనపుడు, అట్టి శిష్యుడు లభించగా ఆ సదవకాశాన్ని సదాచార్యుడు జారవిడుచుకుంటాడా! తాను చేసే విద్యాదానానికి అట్టి శిష్యుడు సత్ప్రాప్తి లభించటం తన అదృష్టమేనని ఆయన హర్షిస్తాడు. ఇచట మంత్రంలోని “హస్త!” అనే పదం యమునిలో ఉత్సాహ పూర్వకమైన అట్ట సంతోషాన్ని సూచిస్తున్నది. “హస్త! తే కథయిష్యామి భూయ ఏవ మహా బాహో! శృణు” ఇత్యాది గీతా వాక్యములున్నూ ఇటువంటివే. యమ నచికేతుల సంవాద రూపంగా వెలసిన కరోపనిషత్తులోని ఈ బ్రహ్మవిద్య ఎంత కాలమైనా చిరస్థాయిగా నిలిచిపోవటానికి కారణం ఇట్టి ఉత్తమ శిష్యాచార్యుల సమాగమమే గదా!

7వ మంత్రము

యోనిమన్యే ప్రపద్యంతే శరీరత్వాయ దేహిసః

స్థాణుమన్యేను సంయంతి యథాకర్మ యథాశ్రుతమ్!

ప్రతిపదార్థము :

అన్యే దేహిసః	-	కొందరు ప్రాణులు
శరీరత్వాయ	-	శరీరప్రాప్తికై
యోనిం	-	స్త్రీ గర్భకోశమును
ప్రపద్యంతే	-	పొందుదురు
అన్యే	-	మరికొందరు ప్రాణులు
స్థాణుం	-	శిలా వృక్షాది స్థావర రూపమును
యథాకర్మ	-	తమతమ పుణ్యపాప కర్మానుసారముగా
యథా శ్రుతం	-	తమ ఉపాసన జ్ఞానాను

సారముగా

అనుసంయంతి

పొందుదురు.

వివరణము :

మరణించిన వారందరికిన్నీ ప్రయాణానికి ఒకటే మార్గమని భావించరాదు. బ్రహ్మచేతలై భగవంతుని ఉపాసించినవారు పోవునది అర్చిరాది మార్గముగా పునరావృత్తి రహితమైనట్టి పరమపదము. “సోధ్యనః పార-మాప్నోతి - తద్విష్ణోః పరమం పదమ్” అని వెనుక తృతీయవల్లీలో ఈ విషయం చెప్పబడినది. ఇక బ్రహ్మ జ్ఞాన హీనులైన వారిలో పలు రకములైన పుణ్యవంతులు పాపిష్ఠులును ఉన్నందున వారందరును తమతమ పుణ్యపాప కర్మానుసారంగా పుణ్యవంతులు సుఖానుభవానికై స్వర్గాది లోకాలను ధూమాది మార్గంగాను, పాపిష్ఠులు నరకలోకములను యావ్య మార్గముగాను పోవుదురు. ఆయా లోకములలో వారు సుఖములను శిక్షలను అనుభవించిన పిదప తిరిగి భూమిపై జన్మించినపుడు గూడ పురాకృతములైన ఆయా కర్మల తారతమ్యమును బట్టియు ఆస్తిక నాస్తిక జ్ఞాన తారతమ్యమును బట్టియు మానవ-పశు-పక్షి-క్రిమి కీటాది జన్మలను పొందుదురు. అప్పుడు శుక్ర-శోణితాది రూపమున పురుషులను పర్కం ద్వారా స్త్రీ గర్భమున ప్రవేశించుదురు. ఆయా పాపులలోని పాప ప్రాబల్యమును బట్టి “శరీర జైః కర్మదోషైః యాతి స్థావరతాం నరః” అని ధర్మ శాస్త్రములలో చెప్పబడినట్లు అట్టివారు శిలావృక్షాది స్థావర జన్మలను పొందగలరు. కొద్దిపాటి జ్ఞానముగూడ లేక, సుఖలేశమైనను లేని ఈ స్థావర జన్మము ప్రబల పాప ఫలితమే, మానవ జన్మలో గూడ తారతమ్యములు, పశుపక్ష్యాది జన్మ భేదములు, ఇవన్నియు పూర్వజన్మలలోని కర్మ-జ్ఞాన దోష ఫలితములేనని భావము.

8వ మంత్రము :

య ఏష సుప్తేషు జాగర్తి కామం కామం పురుషో
నిర్మిమాణః తదేవ శుక్రం తద్భ్రహ్మ తదేవామృత ముచ్యతే
తస్మిన్ లోకాశ్శ్చితా స్సర్వే తదునాత్యేతి కశ్యప, ఏతద్వైతత్॥

ప్రతిపదార్థము :

యః పురుషః	-	ఏ పరమాత్మ
ఏషు సుప్తేషు	-	ఈ ప్రాణులందరు నిద్రింపయున్నను
కామం కామం	-	ఆయా సంకల్పమును చేసి చేసి
నిర్మిమాణః	-	స్వప్నదృశ్య పదార్థమును సృష్టించుచూ
జాగర్తి	-	మెలుకువ కలిగియే ఉండునో
తదేవ శుక్రం	-	ఆపరమాత్మయే లోక ప్రకాశము
తదేవ బ్రహ్మ	-	ఆయనయే పరబ్రహ్మ శబ్దవాచ్యుడు
తదేవ అమృతం	-	ఆయనయే అమృత స్వరూపుడు (మోక్ష ప్రదుడు)
ఉచ్యతే	-	అని చెప్పబడుచున్నాడు
లోకాః సర్వే	-	లోకములన్నియు
తస్మిన్ శ్రితాః	-	ఆయన పైననే ఆధారపడియున్నవి,
కశ్చన	-	ఎవడు గూడ
తదు నాత్యేతి	-	ఆయనను అతీతమింది యుండలేడు.
(ఏతద్వైతత్)	-	ఆ పరమాత్మ స్వరూప మిదియే.

వివరణము :

శిష్యుడైన నచికేతునికి తానుపదేశిస్తున్న బ్రహ్మవిద్యను వినటంలో ఏకాగ్రతను కలిగించటానికై హెచ్చరించిన యముడు వెనుకటి మంత్రంలో మృతి సమయంలో శరీరాన్ని త్యజించి పోయే ఇతర జీవుల మార్గ భేదాన్ని వివరించినాడు, అయితే తనవంటి ముముక్షువులకున్నూ ఆ మార్గములలోనే ప్రయాణమా! అట్లాగే తిరిగి క్షుద్రమైన పునర్జన్మ గూడా తప్పదా! అనే సందేహంతో తత్త్వజిజ్ఞాసకై నచికేతుడు ఆరాటపడటం సహజం. ప్రధానమైన అతని సందేహాన్ని తొలగించటానికై, ముముక్షువులు పొందబోవు బ్రహ్మ సాన్నిధ్యాన్ని 'తదేవామృతం' అని ఉపదేశిస్తున్నాడు యముడు. అమృతమనగా పరమానందరూపమైనది. వినాశరహితమైనది గూడా, అని అర్థము. సర్వవ్యాప్తమైన బ్రహ్మస్వరూపాన్ని అనుభవించటానికి అనువైన స్థలం మాత్రం 'పోఽధ్వనః పారం .... తద్విష్ణోః పరమం పదం' అని చెప్పబడిన దివ్యస్థానమే గాని, ఇక్కడ కాదు అని వెనుకనే నిరూపింపబడింది.

ఆ పరమాత్మ ప్రభావాన్ని వేరొక పద్ధతిలో వివరించటం ఇచట

ముఖ్యాంశం. ప్రతిజీవుడు ప్రకృతికి వశుడై నిద్రాదేవత ఒడిలో వడియుండుట సహజం. సార్వత్రికమైన ఈ స్థితిని తప్పించుకొని నిత్యజాగరూకుడై వెలుగొంద గలవాడు పరమాత్మ తప్ప మరెవ్వడున్నా ఉండడు. అయితే అట్లా ఒక్కడే మేల్కొని యుండి ఆయన చేసేదేమిటో 'కామం కామం విర్మిమాణః' అనే పదాలతో వివరిస్తున్నాడు. సర్వ జగన్నిర్మాణము పరమాత్మ చేసినదేనని ఉపనిషత్తులు చెపుతున్నవి. జీవుల పుణ్యపాపరూప పూర్వ కర్మానుభవానికై తత్తత్కర్మానుసారంగానే ఈ విషమ సృష్టి చేయబడినట్లున్నా ఆ శాస్త్రాలు చెపుతున్నవి, ఇట్లు సృజింపబడి కనబడుతున్నదంతా జాగ్రత్తపంచమని వ్యవహరిస్తున్నాము. దీనివలనే ఆయా వ్యక్తులకు మాత్రమే దృగ్గోచరమై సుఖదుఃఖాలను కలిగించే మరొక ప్రపంచం కూడా ఉన్నది. అదే స్వప్న ప్రపంచము. అందులో కనబడే పదార్థాలు ఆయా వ్యక్తులకు మాత్రమే అనుభవంలోకి వస్తవి. వాటికిన్నీ సృష్టికర్త ఈ పరమాత్మ యేనని ఈ 'ఏషు సుష్టేషు' అనే వాక్యానికర్థము. ప్రకృత మంత్రము వంటి మరికొన్ని ఉపనిషత్తులలోని మంత్రాలు కూడా ఈ విషయం చెప్పుచున్నవి. ఈ స్వప్న విషయక శ్రుతులన్నిటిని పరిశీలిస్తూ వేద వ్యాసుడు బ్రహ్మ సూత్రాలలో సంధ్యాధికరణాన్ని వ్రాసియున్నాడు. ఆరుసూత్రాలు గల ఆ అధికరణంలో అశ్రుర్యకరమైన స్వప్నదృశ్య పదార్థాలు గూడా ఆయా జీవులపుణ్యపాప ఫలాను భావార్థమే తాత్కాలికములుగాను తత్తత్పురుష మాత్రానుభవ గోచరములు గాను ఈశ్వరుని చేత సృష్టించబడుతుంటవి, అని సిద్ధాంతీకరించినట్లు శ్రీ భాష్యంలో శ్రీ రామానుజులవారు వ్యాఖ్యానించియున్నారు.

“న తత్ర రథాః న రథయోగాః, న పంధానః భవంతి

అథ రథాన్ రథ యోగాన్ పథః సృజతే ... సహి కర్తా”

అనే బృహదారణ్యకోపనిషద్వాక్యం, నిదురిస్తున్న వ్యక్తి శయనించిన రథములో వాటికి కట్టబడే అశ్వాలో, అవి తిరిగే మార్గాలో, ఇవేవీ కపోయినా పరమాత్మ తన సంకల్ప ప్రభావంతో ఇతరులకు కనబడని విధంగా వాటిని సృష్టించి నిదురిస్తున్న ఆ వ్యక్తికే వాటి అనుభవాన్ని కలిగిస్తాడని స్పష్టంగా చెప్పుతున్నది. “సృజతే -సహి కర్తా” అనటాన్ని బట్టి ఆ స్వప్న పదార్థాలేవీన్నీ మిథ్య కావని, ఈశ్వరుడే సృష్టించిన వనిన్ని నిర్ణయింపబడుతున్నది. జాగ్రద్దశలో అందరికీన్నీ కనబడే పదార్థాల వలె గాక

ఆ ఒక్కనికే కనబడే ఈ స్వప్న ప్రపంచం ఒక రకంగా ఆశ్చర్యకరమైన భగవత్సృష్టి.

సర్వ ప్రాణీకోటి నిద్రిస్తున్నా నిత్యజాగరూకుడై ఉండడం పరమ త్మలో గల ఒక విశేషం. సంకల్ప మాత్రంలో ఆయా వ్యక్తులకు మాత్రమే తగిన విధంగా ఆశ్చర్యకరమైన ఈ స్వప్నపదార్థాలను సృష్టించుట మరొక విశేషం. 'తదేవ అమృతం' అన్నచోట "ఏవ" అనే పదాన్ని బట్టి శాశ్వత - నిరవధికానంద రూపమై ముక్త పురుషుల చేత ప్రాప్యమైనది ఆ పరమాత్మయే తప్ప మరెవరున్నా కాదని తెలుపబడినది. సర్వలోకములు ఎవనిపైన ఆధారపడియున్నవో, ఆ భగవంతుని ఆత్మికమింది వర్తించ గలవాడు ఎవడున్నా లేడు.

9వ మంత్రము :

అగ్నిర్యధైకో భువనం ప్రవిష్టోరూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ
ఏక వ్రథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ
ప్రతిపదార్థము :

ఏకః అగ్నిః	-	అగ్ని లను తేజః పదార్థమొకటియే
భువనంప్రవిష్టః	-	లోకమునందు ప్రవేశించి
రూపం రూపం	-	ప్రతి భౌతిక పదార్థమునందును
ప్రతిరూపః	-	తత్త్వదాకార విశిష్టముగా
యథాబభూవ	-	ఏ విధముగా ఆయ్యెనో
తథా	-	అదే విధముగా
సర్వభూతాంతరాత్మా	-	సర్వపదార్థములలోను అన్నగ్గా మిగా చేరిన పరమాత్మ గూడ
ఏకః	-	ఒకడే అయిననూ
రూపం రూపం	-	ఆ ప్రతి భౌతిక పదార్థమందును
బభూవ	-	తత్త్వదాకార విశిష్టమగుచున్నాడు
బహిశ్చ	-	ఆయా పదార్థములకు ఆకాశమువలె వెలుపల గూడ వ్యాపించి యున్నాడు

వివరణము :

పరమాత్మ ఒకడే సర్వ పదార్థములలోను అవిభాజ్యముగా (విడచి యెర్రాని విధముగా) వాటిలో వ్యాపించి యున్నాడు, అను విషయము సామాన్యులకు దురవగాహమైనందునపై రెండు మంత్రములలో దృష్టాంతములను చూపి స్పష్టముగా యముడే నచికేతునికి ఉపదేశించుచున్నాడు. అందు మొదటిది అగ్ని దృష్టాంతము.

అగ్ని అనునది ఒకే తేజః పదార్థము. అది ఆయా పదార్థములలో సూక్ష్మముగా వ్యాపించి నపుడు తత్తద్వస్తు రూపమును పొందుచున్నది. ఆయఃపిండములో ప్రవేశించినపుడు దానితో అభిన్నమై దానివలె వర్షు లాకారము కలిగియున్నది. మరియు అపుడది వాటితో అవిభాజ్యముగా నున్నది. అట్లే పరమాత్మయు సర్వ భౌతిక పదార్థములలో అన్తర్వ్యాప్తిని కలిగి తదభిన్నుడై తత్తదాకారములతోనే మనకు భాసించును. ఇక్కడ అంతః ప్రవేశ శక్తికి మూలమే అగ్ని ఉదాహరణము, (బహిశ్చ) అగ్నిలో రేని విశేషమొక్కటి పరమాత్మలో ఉన్నది. అది ఆకాశమువలె సర్వ పదార్థములకు వెలుపల గూడ అదే సమయములో వ్యాపించియుండుట. ఈ బహిర్వ్యాప్తి మనకు అదృశ్యము.

10వ మంత్రము :

వాయుర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ,
ఏక స్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ,,

ప్రతిపదార్థము :

ఏకః వాయుః	-	వాయువు ఒకడే
భువనం ప్రవిష్టః	-	లోకమునందు ప్రవేశించి
రూపం రూపం	-	ప్రతి భౌతిక పదార్థములోను
ప్రతి రూపః	-	తత్తదాకార విశిష్టముగా
యథాబభూవ	-	ఏవిధముగా అగునో
తథా	-	అదే విధముగా
సర్వభూతాన్తరాత్మా	-	సర్వ పదార్థములలోను

ఏకః	-	చేరిన పరమాత్మయు
రూపం రూపం	-	ఒక్కడే అయిననూ
ప్రతిరూపః	-	ఆ ప్రతిపదార్థములోను
బహిశ్చ	-	తత్తదాకార విశిష్టుడగుచున్నాడు.
	-	వాటి వెలుపల గూడ
		వ్యాపించియున్నాడు.

వివరణము :

వెనుకటి మంత్రములో ఉదాహరణమైన అగ్ని రూపవంతము. ఇక్కడ వాయువు రూప రహితమైన తత్త్వము. ఇది గూడ ప్రాణా పానాది రూపమున సూక్ష్మముగా సర్వ ప్రాణులలోను అంతః ప్రవేశము చేయుచు న్నది. ఇది తోలుతిత్తి మొదలైన వాటిలో చేరి తావన్మాత్ర పరిమితమైనట్లే పరమాత్మయు సూక్ష్మ రూపమున తత్తదంతః ప్రవిష్టుడగుచున్నాడు. అంతే గాక బహిర్వాప్తిని గూడ కలిగియున్నాడని, వెనుకటి వలె భావమును గ్రహించునది.

11వ మంత్రము :

సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షుః

న లిప్యతే చాక్షుషైర్బాహ్య దోష్టైః,

ఏక స్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా

న లిప్యతే లోక దుఃఖేన బాహ్యః,,

ప్రతిపదార్థము :

సర్వలోకస్య	-	సమస్త ప్రాణి
		సముదాయము యొక్క
చక్షుః సూర్యః	-	నేత్రములయందు అధిష్ఠాతగా
		నుండు సూర్యుడు
చాక్షుషైః బాహ్యదోష్టైః	-	నేత్రములనుండి వెలువడు
		మాలిన్యముచేత
యథా న లిప్యతే	-	ఏ విధముగా పూయబడడో
తథా	-	ఆ విధముగా

సర్వభూతాంతరాత్మా	-	సర్వ ప్రాణులకు అంతర్యామియగు పరమాత్మయు
ఏకః	-	ఒకడే అయిననూ
లోక దుఃఖేన	-	ఆ ప్రాణుల దుఃఖము చేత
న లిప్యతే	-	అవరింపబడడు
బాహ్యః	-	ఆ దోషములకు ఆశ్రితుడై యుండును.

వివరణము :

సర్వ చేతనాచేతన పదార్థములలోను పరమాత్మ అన్తఃప్రవేశము కలిగియున్నప్పుడు వాటిలో నుండు వివిధ మాలిన్యములు పరమాత్మకు అంటకుండునా? వాటిచేత ఆయన అపరిశుద్ధుడు కాడా? అను ఆశంకకు సమాధానమును సూర్య దృష్టాంతముతో నిరూపించుట ఈ మంత్రములోని ముఖ్యాంశము.

“ఆదిత్యః చక్షుర్భూత్వా అక్షిణీ ప్రావిశత్” అనియు “రశ్మిభిః ఏషోఽస్మిన్ ప్రతిష్ఠితః” అనియు ఉపనిషత్తులు సర్వప్రాణుల నేత్రగోళములలోని చక్షురింద్రియములకు అధిష్ఠాతగా సూర్యుడు చేరియుండునని తెలుపుచున్నవి. ఇట్లే “అగ్నిః వాగ్భూత్వా ముఖం ప్రావిశత్” ఇత్యాదులును ప్రమాణములుగా నున్నవి. ఇట్లు సూర్యుడు తన కీరణముల ద్వారా నేత్రములలో ప్రవిష్టుడై యున్నను కనుపూసల వంటి మాలిన్యాదులు అతనికి అంటనట్లుగానే, సర్వాంతర్యామియైన పరమాత్మకును వాటియందలి దోషము లేవియును అంటవు. అది పరమాత్మయొక్క విలక్షణ స్వభావ విశేషము. ‘అపహతపాపా’ అను ఉపనిషత్తునందలి నామధేయము ఈ విశేషమునే ఆయనకు నిరూపించుచున్నది బురదలో నుండు కుమ్మరి పురుగునకు ఆ మాలిన్యమంటకుండుటను మనము చూచుచున్నాము గదా!

12వ మంత్రము :

ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా
ఏకం బీజం బహుధా యః కరోతి,
తమాత్మస్థం యేనుపశ్యంతి ధీరాః
తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్,,

ప్రతిపదార్థము :

- ఏకః - సాటిరేనివాడును
 వశీ - జగత్తు తన వశమందు
 కలవాడును
 సర్వభూతాంతరాత్మా - సర్వ ప్రాణులకు
 అంతర్యామియైన వాడును
 యః - ఇట్టి ఏ పరమాత్మ
 ఏకం బీజం - తనలో ఏకమైయున్న సూక్ష్మమగు
 మూల ప్రకృతిని
 బహుథా కరోతి - నానావిధ ప్రపంచ రూపముగా
 పరిణమింప చేయుచున్నాడో
 ఆత్మస్థం తం - తన హృదయాకాశములోనుండు
 పరమాత్మను
 యే ధీరాః - ఏ విజ్ఞాన వంతులు
 అనుపశ్యంతి - సాక్షాత్కరించుకొందురో
 తేషాం - అట్టివారికే
 శాశ్వతం సుఖం - నిత్యమగు మోక్షరూపానందము కలుగును
 ఇతరేషాం - ఆత్మజ్ఞానములేనివారికి కలుగదు.

వివరణము :

వెనుకటి మంత్రములలో అగ్ని-వాయు-సూర్య దృష్టాంతములలో పరమాత్మ సర్వాంతర్యామియై వ్యాపించియుండునను విషయము నిరూపితమైనది. సర్వకారణ భూతుడు గూడ ఆయన ఆయనను యోగిజలముచేత ఎవరూ తమ హృదయ పుండరీకమున దర్శించుకొన గలుగుదురో, అట్టివారికే మోక్షము లభ్యమని ఈ మంత్రములో ప్రతిపాదించబడుచున్నది.

(ఏకః-వశీ) ఈ రెండు పదములు భగవద్వేదన బోధకములు. తనకు సాటిగాని, తనకంటె అధికులుగాని, అన్యులు లేనందున అట్టివాడు ఆయన ఒకడే అని 'ఏక' పదమున కర్థము. తక్కిన చేతనాచేతన ప్రపంచమంతయు ఆయనకంటె తక్కువయేగనుక సర్వమును తనవశమునందుంచుకొన్నవాడు అని 'వశీ' అను పదమునకర్థము. లేక తనను గాఢముగా ప్రేమించు భక్తులకు తాను సులభుడై వారివశమునందుండువాడు అని గూడ పెద్దలు

వశీ అనుదానికి లర్థమును చెప్పదురు. “ఇహౌ స్వ మునిశార్థం! కింకరౌ సముపస్థితౌ” అని రామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రునితో నన్నట్లు రామాయణము తెలుపుచున్నది. “ఓ మహర్షీ! మేము నీ ఆజ్ఞను నెరవేర్చుటకు సిద్ధముగానున్న వీ కింకరులము” అనుటచేత భగవత్స్వరూపులైన రామలక్ష్మణులు భక్తులకు తాము విధేయులై యుందురని తెలియుచున్నది గదా! ఈ భక్తపరాధీనతయే ‘వశీ’ అను పదముచే బోధింపబడుచున్నదని భావము.

(ఏకం బీజం బహుథా యః కరోతి) ఇవట బీజ మనగా జడ ప్రపంచమున కంతటికి మూలకారణమైన త్రిగుణాత్మక ప్రకృతి, అది ఏకము, అనగా - మహా ప్రళయమున నామరూప రహితముగా అనిభాజ్యమై పరమాత్మలో లీనమై కలసిపోయినది. “తమః పరే దేవే ఏకీ భవతి” అను శ్రుతివాక్యము ఇందులకు ప్రమాణము. తమస్సనబదు మూల ప్రకృతి ప్రళయమున పరమాత్మలో ఏకమై కలసిపోయెనని దాని అర్థము. అట్లు తనలో ఏకమైయున్న ఆ ప్రకృతిని తిరిగి సృష్టదశలో “బహుస్యాం” “నామరూపే వ్యాకరవాణి” అని శ్రుతులలో చెప్పినట్లు పరమాత్మ నానావిధ ప్రపంచ రూపముగా విస్తరింప జేసినాడని భావము.

“తమాత్మష్టం” ఇత్యాది -- ఆయన తనలోగూడ అన్తర్యామిగా సున్నాడని యెరిగి శాస్త్రోక్త నియమములతో ఎవరు ధ్యానయోగముతో దర్శింపగలుగుదురో, అట్టివారే ఆ భగవదనుగ్రహమునకు బ్రాత్రులై శాశ్వత సుఖమును బ్రహ్మనందరూప మోక్షమును పొందగలుగుదురు. ఇవట “శాశ్వత సుఖము” అనుటచేత చతుర్ముఖాది దేవతల ఎవకు తత్తర్లోకములలో లభ్యమగు సుఖములన్నియు దుఃఖమిశ్రములు నశ్వరములు గూడనని తెలుపబడినది. భగవత్సన్నిధికి చేరుటయే శాశ్వతానంద హేతువని, ఇతర దేవతా సాయుజ్యము దుఃఖమిశ్రమై, వారితోపాటు పునరావృత్తికే హేతువని, “ఆ బ్రహ్మ భువనాల్లోకాః పునరావర్తినః” - “మాముపేత్యతు కౌంతేయ! దుఃఖాలయ మశాశ్వతం. నాపునన్తి మహాత్మానః” ఇత్యాది భగవద్గీతా వాక్యములు నిరూపించుచున్నవి గదా!

(నేతరేషాం) ఇట్టి మోక్ష సామ్రాజ్యము బ్రహ్మజ్ఞాన హీనులైన మంద భాగ్యులకు లభ్యముకాదు. “ఏకోవశీ విష్ణియాణాం బహువాం” అని ప్రథమ పాదములో కొద్దిభేదము కలిగి, మిగతా భాగమంతయు సమానముగా ఈ మంత్రము శ్వేతాశ్వతరములోని 6వ అధ్యాయములో 12వ మంత్రముగానే పఠితమైయున్నది.

13వ మంత్రము :

నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానాం
ఏకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్,
తమాత్మస్థం యేనుపశ్యంతి ధీరాః
తేషాం శాంతి శ్యాశ్వతీ, నేతరేషామ్,,

ప్రతిపదార్థము :

నిత్యః చేతనః	- నిత్యుడును జ్ఞానశక్తిమంతుడును
ఏకః యః	- సాటిలేనివాడును అగు ఏ పరమాత్మ
నిత్యానాం బహూనాం	- నిత్యులు అనేకులునగు
చేతనానాం	- జ్ఞానవంతులగు జీవులకు
కామాన్ విదధాతి	- అపేక్షితములైన సర్వ ఫలితములను ప్రసాదించునో
ఆత్మస్థతం	- తనలో ఉన్న ఆయనను
యే ధీరాః అనుపశ్యంతి	- ఏ విజ్ఞానవంతులు దర్శించెదరో
తేషాం	- అట్టివారికే
శ్యాశ్వతీ శాంతిః	- తాపత్రయరూప దుఃఖ పరంపర శమించును
ఇతరేషాం న	- ఇతరులకు అట్టి దుఃఖ శాంతికలుగదు.

వివరణము :

జీవేశ్వరులకు అత్యంత భేదమేననియు, జీవులుగూడ నిత్యులే అనేకులేననియు, నిరూపించుటకు శ్రీ రామానుజులవారు ఈమంత్రమును ప్రధాన ప్రమాణముగా పరిగ్రహించిరి. ఈ మంత్రములోని మొదటి సగభాగము ఇట్లే శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులోగూడ 6వ అధ్యాయములో 13 వ మంత్రములో పఠితమైనది. ఉత్తరార్థములో మాత్రము మార్పు కలదు. భగవద్గీతా భాష్యమున 2వ అధ్యాయమున “సత్యే వాహం జాతహాసం” అనే శ్లోకము వద్దను శ్రీభాష్యమునందు పలుచోట్లను జీవేశ్వరులు అత్యంత భిన్నులే - వారికి స్వరూపైక్యమును చెప్పట అసంబద్ధము అని నిరూపించుటకై శ్రీ రామానుజులవారు ఈ మంత్రము నుదాహరించిరి.

తనవలె నిత్యులు చేతనులునైన అనేక జీవులకు, నిత్యుడు చేతనుడు నైన ఒకానొక పరమాత్మ సర్వకామ ప్రదుడై వెలుగొందుచున్నాడనుటచేత కామముల నిచ్చువాడు వాటిని పరిగ్రహించువారును నిత్యులే భిన్నులేనని స్పష్టమగుచున్నది గదా! ఇచ్చువాడు పుచ్చుకొనువాడును ఒకడు కాదు గదా! ఆ పుచ్చుకొనువారును ఆయనవలె నిత్యులేనని అనేకులేనని 'నిత్యానాం - చహూనాం' అను పదములు తెలుపుచున్నవి.

గీతాచార్యుడైన పరమాత్మయే అర్జునునికి “నత్యేవాహం జాతునాసం” అను శ్లోకములో ఈ పరమార్థము నుపదేశించుచున్నాడు. పూర్వము నేను లేనని కాదు, నీవు లేవని కాదు, వీరందరు లేరని కాదు. మన మందరము అనాదిగా ఉన్నవారమే. అట్లే ఇకముందు గూడా శాశ్వతముగా నుండు వారమేగాని, నశించువారముకాము. అని ఆ గీతా శ్లోకమున కర్థము. యుద్ధములో నశించునది దేహమే గాని ఆత్మ స్వరూపముకాదని ఉపదేశించుటచేతను, నీవు నేను వారు అని అందరిని నిత్య సత్యమైన భిన్న వ్యక్తులుగా నిరూపించుట చేతను, జీవేశ్వర భేదము పరమార్థమే కాని కల్పితముకాదని స్పష్టమగుచున్నది. జీవేశ్వరులకు ఐక్యమే పరమార్థమై నానా విధముగా కన్పట్టు ఈ భేదములన్నియు వాస్తవములు కాని యెడల, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, మనమందరము త్రికాలములందును ఉండువారమే కాని నశించిపోము అని యుపదేశించునా! అట్టిచో ఆయన ‘మనమందరమును ఒకటే నీవు-నేను-వారు-అను భేదము లేనేలేదు’ అని ఐక్యోపదేశముతో ఆరంభింపవలెను.

ఇవట ప్రధానముగా శ్రీరామానుజులు తెలిపిన దోషము ఉపదేశా నుపపత్తి. జీవేశ్వరులకు అభేదమే పరమార్థమైనచో, కృష్ణుడు అర్జునునకు ఉపదేశించుట అనుచితమని దోషారోపణము. కృష్ణుడు తత్త్వజ్ఞానము కల వాడైనందున తనకంటె భిన్నుడుకాని అర్జునునికి ఉపదేశించుట ఎట్లు? తనకు తానే ఉపదేశించుకొనుట తగదు గదా! ఇక అర్జునుడు తనకంటె భిన్నుడైనని భావించి కృష్ణుడుపదేశించినాడన్నచో, కృష్ణునికి పరమార్థమైన అభేద జ్ఞానము లేదనవలసి వచ్చును. అట్టి తత్త్వజ్ఞాన హీనుడు ఉపదేశి ఎట్లుగును? ఇది ఎటు చూచినను పాపగని దుర్బలమైన విషయము. ఒక్క కృష్ణుడేకాదు, నాటి నుంచి నేటి వరకు వచ్చు అద్వైతమతాచార్య స్వాము లలో ఎవరును పరోపదేశమునుచేయుట అసంభవమని ప్రతిపాదించుటయే ఈ ఉపదేశానుపపత్తి వాదనముకు తాత్పర్యము. ఒక్క ఉపదేశానుపపత్తియే

కాదు జ్ఞాన స్వరూపమగు బ్రహ్మమునకంటే చేరేదియు సర్వము కాదని భావించు తత్త్వవేత్తకు ఎట్టి వ్యావహారిక ప్రవృత్తియు సంభవముకాదు. సర్వవ్యావహారికములనుండి నివృత్తి యొక్కటే ఆతనికి నిర్వాణము.

అద్వైతులవాదము - తత్త్వండనము

ఇక సర్వప్రవృత్తికి భేదజ్ఞానమే కారణము గనుక అది భ్రమరూపమైన అజ్ఞానమే కాబట్టి, అద్వైత తత్త్వజ్ఞానముచే ఆ భ్రమ తొలగిపోయినవారికి స్వాన-అన్న-పానాది సామాన్య ప్రవృత్తి గూడ ఎట్లు కూడును? అను ఈ ఆక్షేపముపై అద్వైత సంప్రదాయస్థులు “బాధితానువృత్తి” అను ఒక సమాధానమును చెప్పారు. భిన్న పదార్థములు కలపు అనుకొను ఈ భేద భ్రమయు తనకు కలిగిన తత్త్వజ్ఞానముచేత బాధితమైనను (యః పదార్థమని తేలినను) అనాది వాసనారూపమైన పూర్వ సంస్కారముచేత మరొకొంఠ కాలము అనువర్తించుచుండును. చక్రమును త్రిష్టుట ఆపివేసినను, వేగ మను సంస్కారముచేత అది కొంతసేపు తిరుగుచున్నట్లు, భేదభ్రమకు మూలహేతువైన అజ్ఞానము తత్త్వజ్ఞానాగ్నిచే దగ్ధమైపోయినను తజ్జన్యమైన భేదభ్రమము కొంత కాలమునువర్తించును. ఇదే బాధితానువృత్తి. కాలక్రమ మున ఈ పూర్వవాసనా సంస్కారము అనువర్తించుచున్న భేదభ్రమయు గూడ దానంతట అదే నశించిపోవును. భేదభ్రమము ప్రవృత్తియు కొంత కాలముపాటు కొనసాగిననూ దుఃఖాది ప్రమాదములకు అది కారణము కాజాలదు. దగ్ధమైన వస్త్రము చెదరిపోకుండా మడతగానే కనిపించిననూ ధారణమునకు ఉపయోగించదు గదా! చంద్రిణ్డొకడే అను నిశ్చయము న్నందున, నేత్రదోషముచే ద్విచంద్ర జ్ఞానము కలుగుచున్నను ప్రమాదము లేదు గదా!! అట్లే తత్త్వవేత్తలకు గూడా ప్రబలమైన పూర్వవాసనా ప్రభావముచేత స్వాన-అన్న-పానాది ప్రవృత్తియు ఉండవట్టలేక ఇతరులకున్నట్లా తత్త్వముపదేశింపవలెనన్న ప్రవృత్తియు జరుగుచుండును. అది దుఃఖహేతువైన పాపప్రవృత్తి వంటిది కానందున ప్రమాదములేదు. శ్రీకృష్ణుడుచేసిన గీతోపదేశము గూడ ఇట్లు బాధితానువృత్తిచేత ఏర్పడినదే.

ఇది పొందికగా పలికిన అసత్కమువలె వినుటకు సొంపుగా ఉన్ననూ విమర్శమునకు నిలువజాలదు. ఎట్లనగా!

బాధితానువృత్తియననేమి? మొదట అజ్ఞానము ఉండి అది తత్త్వ జ్ఞానముచే బాధితమైనను ప్రబల పూర్వ సంస్కారముచేత భేదభ్రమాదులు

కొంతకాల మనువర్తించుటయేగదా! దీనిని బట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మకును మొదట అజ్ఞానముండెనని అది పిదప తత్త్వజ్ఞానము కలుగుటచే బాధితమై పోయెననియు నిరూపించుట అత్యంతానుచితమేగదా! “యస్పర్వజ్ఞః పర్వ-విత్” అనియు “స్వాభావికీ జ్ఞాన బలక్రియాచ” అనియు శ్రుతిలో చెప్పబడినట్లు స్వాభావికమగు సర్వజ్ఞత్వాది ప్రభావము కలిగిన శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు అజ్ఞానము బాధితానువృత్తియు కలిగెననుట హాస్యాస్పదమైన వాదము. మరియు బాధితానువృత్తిని ఒప్పుకొన్నను అది ఉపదేశాది సాధనాన ప్రవృత్తికి హేతువనుటకూ వీలులేదు. భ్రమ కార్యములు అనువర్తించుచుండగాచేయు ఉపదేశము తత్త్వోపదేశ మెట్లుగును? పైగా దగ్ధపటమువలె బాధితమైనందున దుఃఖాది ప్రమాద హేతువు కాదని మీరే తెలుపుటచేత అది ఉపదేశ ప్రవృత్తికినీ వీలుకాజాలదు. ఎండమావులలో నీరు ఉండదని నిర్ణయజ్ఞానము కలవాడు తన కంటికి నీరున్నట్లు కనబడుచున్నను, అచట జలహరణ - పానాది ప్రవృత్తికై ఉబలాటపడుటలేదని స్పష్టమే గదా! అట్లే భేదభ్రమ కారణమైన అజ్ఞానము బాధితమైనందున (భేదము ఆయధార్థమని తేలినందున) పిదప కొంతకాలము అది కొనసాగినను ఉపదేశ ప్రవృత్తికి హేతువు కాజాలదు. “ఏకః చంద్రః” అను నిశ్చయమున్నను ఇద్దరు చంద్రులున్నట్లు కంటికి కనబడినట్లుగా - అని ద్విచంద్ర జ్ఞానసృష్టాంతమును చూపుట గూడ ఇచట కుదరదు, అచట ఏకచంద్ర నిశ్చయమున్నను, నేత్రములో తిమిరదోషము నశింపనందున ద్విచంద్రజ్ఞానానువృత్తి కుదురును. కాని ఇచట శ్రీకృష్ణునికో ఉపదేశకర్తలగు ఆచార్యులకో సమూలముగా అజ్ఞానము నష్టమైపోయినందున (కారణాభావాత్ కార్యాభావః) అన్నట్లు భేదభ్రమానువృత్తి అసలే కుదరదు. కనుక అద్వైత తత్త్వవేత్తలు ఉపదేశించుట సర్వధా అసంభవమే!!

ఇంకొక సంగతి - “తానే బ్రహ్మము -- తన కంటె ఇతరులెవ్వరును లేరు” అని ఎరిగిన ఈ ఉపదేశకర్తలుచేయు ఉపదేశ మెవరికోసము? ఎదురుగా ఎవరునూ లేరుగదా! తమ ప్రతి బింబములవలె ఉన్న కనబడుచున్న అర్జునాదులకోసం ఈ ఉపదేశమన్నచో! ఇదేమి చోద్యము! శ్రుతిబింబములకు, అవి ప్రతిబింబములేనని తెలిసిగూడ ఎంత మూర్ఖుడైనను ఉపదేశించునా? ఇది ఉన్నత ప్రలాపమా? తత్త్వజ్ఞుడుచేయు ఉపదేశమా? -- ఇట్లు విమర్శింపగా అద్వైతుల వాదము అసమర్థనీయము గనుక “ఉపదేశానువృత్తి”యను దోషము వీరికి అపరిహార్యమే. ఇట్లే “కథానధికారము” అను మరొక దోషము గూడ వీరికి అపరిహరణీయమేనని

శ్రీభాష్యాదులలో నిరూపితమైనది. కథానధికారము అనగా, వాదమునందు “బ్రహ్మమే తప్త తదితరము పర్వము మిథ్యయే”నని వాదించు వీరికి అధికారమే లేదని ప్రతిపాదించుట. ఒక యుక్తి ఒక ప్రమాణము ఒక ప్రతివాది కొన్ని వాదనియమములు అన్నవి ఏవియు లేవని (సర్వం మిథ్యయని) వాదించువాడు వాదవేదికపై కూర్చోనుటకు అధికారి యెట్లుగును? ఎవరితో వాదించును. ఏ సత్యప్రమాణమును తన వాదమునకు ఆంబనముగా చూపును? ఇట్టి అతుకులబొంతవంటి దుర్వాదమును శతదూషణీగ్రస్తమునందు తూర్పారబట్టిన శ్రీ వేదాన్తదేశికులవారు విశిష్టాద్వైతమునందు గూడ ఈ ఉపదేశానుపపత్తి దోషము కందు గదా అని తామే ఆక్షేపించుకొని సమాధానము చెప్పియున్నారు.

వారి వాక్యములివి -- “నను పరస్పరం శిష్యాచార్యాది భావేన అవస్థితేషు భగవదవతారేషు, పరమార్థతః ఆత్మభేదాభావేషి వ్యవస్థా సుస్థా. ఫలంచాస్త్యేవ కించిత్... అత్ర బ్రూమః అస్తిహి సమస్త సమాధాన హేతు-రీశ్వరతీలా! స భగవాన్ పురుషోత్తమః స్వమాహాత్మ్యానుగుణతీలా ప్రవృత్తః స్వేచ్ఛయా స్వీయమేవ రూపం వివిధ్రాకారం పరిణమయ్య తత్తజ్జాతీయోచిత ముభయేషు నిఖిలజగదుత్పత్తివయషయో శిష్యాచార్యాది భావ మవ్యభిచీయ స్వేచ్ఛదేశానుష్ఠానాదిభిః ధర్మసంస్థాపనం రోక నిర్వాహాదికంఽనిర్వర్యతీతి కింనోపపద్యతే?... న చ యుష్మచ్ఛిష్యాచార్యేష్యపి ఇయమేవ రీతిరితి వత్తుం శక్యా! పరస్వేవాభావేన పరార్థత్వాసిద్ధే! దుఃఖమయత్సేన కేవలం స్వార్థత్వాయోగాత్, అస్మన్మతే ఈశ్వరస్యతు స్వవ్యతిరిక్తవంతే సంపారి చేతన పద్మావేన తదర్థం స్థలీలారసోచిత తత్తత్సంవ్యవహారోపపత్తిః! చిన్మా-త్రస్యతు నిర్విశేషత్వేన కథంలీలా? కథంచేశ్వరత్వమ్?... అతోవాస్తవం జీవభేదం జీవేశ్వరభేదంచ అనభ్యుపగచ్ఛతాం మోక్షార్థోపదేశాది ప్రవృత్తిః న సంభవతీతి” - ఈ సంస్కృత వాక్యముల భావమేమనగా - భగవంతుడు గూడ కొన్ని అవతారములలో తానే శిష్యాచార్యాది రూపములను ఒకేసారి పొందియున్నాడు గదా! బదరిరాశమమున తానే శిష్యుడుగను అచార్యుడుగను నరనారాయణ రూపమున దర్శనమిచ్చుచున్నాడు. గీతలో దశమాధ్యాయమున “పాండవానాం ధవంజయః” (అహం) అని చెప్పిన విధముగా పాండవులలో అర్జునరూపమున తానే శిష్యుడుగా శ్రీకృష్ణరూపమున అచార్యుడుగాను ఉన్నాడు గదా! వాస్తవమునకు అచట శిష్యాచార్య శరీరములలో ఉన్న ఆత్మ ఒకటే అయినను ఉపదేశము కల్పితభేదవ్యవస్థచేత సంభవమైనది. ఇట్లు శిష్యాచార్య భేదంతో ఒకే అవతార పురుషుడు

ఉపదేశించుటకు ఏదో ఒక ప్రయోజన ముంటుంది గాని, నిప్పుయోజనం కాదు. ఇదేవిధంగా మా అద్వైతాచార్యులు చేసే ఉపదేశం గూడా స్వాభిన్నులైన శిష్యుల విషయంలో కొనసాగరాదా! తప్పేమిటి? -- దీనిపై మా సమాధానమేమనగా -- అనేకాక్షేపాలకు సమాధానముగా బ్రహ్మసూత్రకారుడైన వ్యాసమహర్షి “లోకవత్తు లీలాకైవల్యం” అనే సూత్రంలో చెప్పినదే ఇవట సమాధానము. పురుషోత్తముడైన ఆ భగవంతుడు స్వప్రభావానుగుణముగా స్వేచ్ఛగా లీలాలోలుడై తన విదచిద్విశిష్ట స్వరూపమును విచిత్ర జగద్రూపంగా పరిణమింపజేసుకున్నాడు. అందులో తాను గూడా అవతరించి దేవమనుష్యాది జాతీయుడుగా అభినయిస్తున్నాడు. జగదుజ్జీవనాపేక్షతో తానే ఏకకాలంలో శిష్యాచార్య రూపములను పొంది శిష్యాచార్య లక్షణాలను తన అభినయంతో లోకానికి చాటి చెప్పచూ, తన ఉపదేశాలతోను ఆదర్శప్రాయమైన అనుష్ఠానముతోను ధర్మసంస్థాపనమును చేయుచూ జగద్రక్షణమును నిర్వహిస్తున్నాడు. ఇందులో అనౌచిత్య మేమున్నది? కాని ఈ శిష్యోపదేశ వ్యవహారం మీ అద్వైత సంప్రదాయానికి సరిపడదు. మీ అచార్యుని ఉపదేశం స్వార్థమా! పరార్థమా! ఆ పరులే వాస్తవంగా రేరని తెలిసినపుడు పరార్థమనుట చెల్లదు. దుఃఖమయమైన ఈ ఉపదేశాది వివిధ ప్రవృత్తి అంతా నిర్విశేష స్వస్వరూపానికి విరుద్ధమైనందువలన స్వార్థమనుట గూడ చెల్లదు. ఇక మా మతంలో ఈశ్వరవృత్తిరిక్తమైన అనంతజీవరాశి యున్నందున వారి ఉజ్జీవనకై ఆయనయే ధర్మప్రబోధానికై శిష్యాచార్య రూపమున లీలగా ఏకహితాభినయమును చేయుటలో ఔచిత్యమున్నది. కాని నిర్విశేష చైతన్యరూప బ్రహ్మమే పరమార్థమనుకొన్నపుడు ఈ లీలాది వ్యవహార ప్రవృత్తి అత్యంతాసంబద్ధమే. కనుక వాస్తవంగా అనేక జీవులున్నారని, జీవేశ్వరులకు భేదము గూడా వాస్తవమే కాని మిథ్య కాదని, అంగీకరించనంత వరకు మీ మతంలో మోక్షార్థమైన ఉపదేశాది వ్యవహారములు అసంబద్ధమేననక తప్పదు.

కావున “నత్వేవాహం” అను గీతా శ్లోకములో తెలిపినట్లును, ఈ “నిత్యోనిత్యాహం” అను మంత్రములో తెలిపినట్లును జీవభేదము జీవేశ్వర భేదము గూడ వాస్తవమే. అద్వైతవాదము ప్రమాణానుభవ విరుద్ధమే॥

14వ మంత్రము :

తదేతదితి మన్యంతేనిర్దేశ్యం పరమం సుఖమ్,
కథంను తద్విజానీయాం కిముభాతి? విభాతివా?,,

ప్రతిపదార్థము :

అనిర్దేశ్యం	-	ఇట్టిదని నిరూపింపరానటువంటి
పరమం సుఖంతత్	-	మహానంద రూపమైన
		ఆ బ్రహ్మమును గూర్చి
ఏతదితి	-	ఇది బ్రహ్మస్వరూపమని
మన్యంతే	-	(నీవంటి యోగవిష్టులు)
		తెలుసుకొనగలరు
తత్	-	రూపాదులు లేని ఆ బ్రహ్మమును
కథంను విజానీయాం	-	నేనెట్లు ఎరుగజాలుదును?
కిముభాతి	-	తేజోవంతమై ప్రకాశించునా ?
విభాతివా	-	స్పష్టముగా ప్రకాశించ
		గలుగునా? లేదా?

వివరణము :

యముని గూర్చి శిష్యుడైన నచికేతుడు ప్రశ్నించుచున్నట్లు దీనిని శ్రీరంగ రామానుజులు వ్యాఖ్యానించిరి. శ్రీ శంకర భాష్యమున నచికేతుడు ప్రశ్నించినట్లు అర్థము చెప్పబడలేదు గాని ఈ మంత్రము ప్రశ్న రూపమని పై మంత్రము దీనికి సమాధానమని వ్రాయబడెను.

వెనుక 12-13 మంత్రములలో ఎవరు స్వాంతర్యామియైన పరమాత్ముని సాక్షాత్కరించుకొనగలుగుదురో - అట్టివారికి మాత్రమే మోక్షరూప శాశ్వత సుఖ ప్రాప్తియనియు, తాపత్రయోపశాంతియనియు, ఇతరులకిట్టి మహాఫలితము అసంభవ మనియు నొక్క చెప్పబడెను. అది విన్న నచికేతునకు మనస్సులో ధ్యానయోగ స్వరూపమునే ఎరుగని తానెట్లు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును పొందగలనా యనియు ఇట్టిదని నిర్దేశింపరాని దానిని సాక్షాత్కరించుట ఎట్లా యనియు - అనేదన కలిగినది. “పరిప్రశ్నేన పేవయా” అని భగవద్గీతలో చెప్పినట్లు ఆచార్యుని వద్ద తన సంశయములను అన్నియు ప్రశ్నించియే తత్త్వమును తెలిసికొనవలెను అని యతడు

భావించెను. ఆ ప్రశ్నయే ఈ మంత్రములో నున్నది.

స్వామీ! మీవంటి యోగశక్తిసంపన్నులైన మహాత్ములు కరతలామలకముగా ఆ బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించు కొనగలరుగాని నాకది సాధ్యమా? అది అనిర్దేశ్యము -- అపరిచ్ఛిన్న స్వరూపస్వభావములు కలదైనందున, నిరాకారమైనందున ఇట్టిదని గ్రహింప సాధ్యము కాదని తామే తెలిపితిరి. అట్టిదానిని మనస్సులో పట్టించుకొనుట యెట్లు? అది జ్యోతిస్స్వరూపమైన పదార్థమా? దాని తేజస్సు నక్షత్రాదుల వలె అల్పమాత్రము ప్రకాశించునదియా? లేక స్పష్టముగానే విశేష తేజోమయమై ప్రకాశించునా? మంత్రములో “విభాతివా” అనుచోట “నభాతివా” అని గూడ పాఠాంతరమున్నది. అప్పుడు అపరే ప్రకాశింపదా ? అని యర్థము చెప్పవలెను. లేక బాహ్యపదార్థములవలె సూర్యాది తేజః పదార్థములచేతనే ప్రకాశితమగునా? తెలుపుమని తాత్పర్యము.

15వ మంత్రము :

న తత్ర సూర్యోభాతి న చన్ద్రోతారకం

నే మా విద్యుతో భాంతి కుతోయమగ్నిః ?

తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం

తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి॥

ప్రతిపదార్థము :

తత్ర	- ఆ బ్రహ్మముయొక్క తేజస్సు వద్ద
సూర్యః న భాతి	- సూర్యునికి ప్రకాశములేదు
చన్ద్రోతారకం న(భాతి)	- చన్ద్రునికి నక్షత్రములకు ప్రకాశములేదు
ఇమాః విద్యుతః న భాంతి	- ఈ మెఱుపులకు ప్రకాశము లేదు
అయం అగ్నిః కుతః	- ఈ అగ్ని సంగతి చెప్పవలెనా?
తం భాంతమేవ	- ప్రకాశించు ఆ బ్రహ్మతేజస్సు ననుసరించియే
సర్వం అనుభాతి	- సూర్యచన్ద్రాది తేజోవర్గమంతయు ప్రకాశించును
సర్వభాసా	- ఆ బ్రహ్మముయొక్క తేజస్సుచేతనే

సర్వమిదం విభాతి

ఈ లేజోవర్ణమంతయు ప్రకాశించును

వివరణము :

ఇది యముడు తెలిపిన సమాధానము. ఈ మన్తము ఇదేవిధముగా ముండకోపనిషత్తులోను, త్రేతాశ్వుతరోపనిషత్తులోను పరింపబడియున్నది. శ్రీభాష్యమున ప్రమితాధికరణమునందు “జ్యోతిర్వర్ణాత్” అను సూత్రం వద్ద సంగ్రహముగా శ్రీరామానుజులవారు దీనిని వివరింపగా శ్రుత ప్రకాశికాచార్యులవారు విపులముగా వ్యాఖ్యానించియున్నారు. దెనుక 4వ వల్లీలో ఇదే ఉపనిషత్తులో ఉపాసకుల హృదయకోశములో పరమాత్మ అంగుష్ఠపరిమాణ రూపములో దివ్యమంగళ విగ్రహవిశిష్టుడై భాసించునని తెలుపబడినది గదా! ఆ దివ్యమూర్తియొక్క లేజోరూపమే ఇదట వల్లీంపబడినట్లు శ్రీ రామానుజులవారి సమన్వయము, “ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్” అనియు “ఆ ప్రణఖాత్ సర్వవీవ మవర్ణః” అనియు తక్కిన ఉపనిషత్తులలో సూర్యసమాన లేజో విశిష్టముగాను సున్నముయముగాను భగవన్నూర్తిని వర్ణించి యుండుట సుప్రసిద్ధము. అంతేగాక

“దివి సూర్యసహస్రస్య భవేద్యుగపదుత్థితా,

యది భాః సదృశీ సా స్యాత్ భాసస్తస్య మహాత్మనః”

అని పురాణాదులలో వేయిమంది సూర్యులొకేసారి ఉదయించినచో ఎంతటి కాంతియుండునో అంతటి మహాలేజున్న భగవంతుని దివ్యమంగళ విగ్రహమునకు కలదని ప్రతిపాదితమైనది -- ఈ మంత్రమును వివరించిన శ్రీభాష్యసూక్తి ఈవిధముగా నున్నది -- “సర్వ లేజసాం ఛాదకం సర్వలేజసాం కారణభూతం అనుగ్రాహకం అంగుష్ఠపరిమితస్య జ్యోతిర్ద్విశ్యతే” ఇత్యాది. దీనిని వివరించిన శ్రీ శ్రుత ప్రకాశికాచార్యులవారు “స తత్రసూర్య ఇతిమంత్రే పూర్వార్థస్య అర్థమాహ - సర్వలేజసాం ఛాదకమితి ఉత్తరార్థస్య పూర్వ పాదార్థమాహ - సర్వలేజసాం కారణ భూతమితి । అనుభానం - పశ్చాద్భానం । తేన కార్యకారణ భావః పిదగః పౌర్యా-పర్యనియమోహి కార్యకారణభావః ఇతిభావః. చతుర్థ పాదార్థమాహ - అనుగ్రాహకమితి । యస్యాదిత్యో భాం ఉపజీవ్య భాత - ఇతి శ్రుతిప్ర అనుగ్రాహకత్వే ప్రమాణమ్” అని ప్రసాదించియున్నారు.

ఈ రెండు గ్రంథములనుబట్టి క్రిందివిధముగా ఈ మంత్రమునకు

తాత్పర్యమును గ్రహింపవలెను. పరమాత్మయొక్క దివ్యదేహమునందలి నిరవధిక తేజో విశేషము సాక్షాత్కరింపబడినపుడు దానిముందు ఈ సూర్య చంద్ర నిక్షత్ర వహ్నుల కాంతులన్నియు ప్రకాశహీనములై కప్పబడిపోవును ఇదే “న భాతి న భాంతి” అని చెప్పటలో భావము. అధికమైన సూర్య ప్రకాశము నందు ఖద్యోతాదుల యొక్క (మిణుగురు పురుగులయొక్క) అల్పతేజము ఆచ్ఛాదితమై పోవుటను మనము చూచుచున్నాము గదా! అట్లే భగవద్విగ్రహ దివ్యతేజమువద్ద ఇతర తేజః పదార్థములన్నియును ఆచ్ఛాదితములై పోవునని “సర్వతేజసాం ఛాదకం” అను శ్రీ భాష్యసూక్తికి తాత్పర్యము. ఇది మంత్రములోని మొదటి రెండు పాదముల సారాంశము. ఇక “తమేవ భాంతం అనుభాతి సర్వమ్” అను మూడవ పాదమునకు నిత్యమై దేదీప్యమానమగు భగవద్విగ్రహ తేజమే ఈ సూర్యాది తేజములకు కారణమని తాత్పర్యము. ‘అనుభాతి’ అనే క్రియాపదములోని ‘అను’ అనే ఉపసర్గకు తరువాత యని అర్థము. మొదట కారణము ఉన్నప్పుడు తరువాత కార్యము కలుగును గదా! కావున సూర్యాది తేజో వర్ణము ‘అనుభాతి’ అనుటచేత మొదటినుండి నిత్యముగా భగవత్తేజము ప్రకాశించుచుండగా తరువాతనే సూర్యాదుల ప్రకాశము కలిగినందున వీటికి భగవత్తేజమే కారణమని సిద్ధించును. ఈ భావమునే “సర్వ తేజసాం కారణభూతం” అని శ్రీ భాష్యకామలనిరి.

“తమ్యభాసా సర్వమిదం విభాతి” ఇది నాల్గవపాదము. “యస్యా-దిత్యో భాముపతీవ్య భాతి” ఇత్యాది శ్రుతివాక్యముచేత పరమాత్మనుండి సూర్యుడు ప్రకాశశక్తిని పొందియే తాను లోక ప్రకాశకుడగుచున్నాడని సిద్ధించుచున్నది. మరియు భగవద్గీతలో శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు

“యదాచిత్కృతం తేజః జగద్భాసయతేఽఖిలమ్,

యచ్ఛన్త్రామసి యచ్ఛాగ్నౌ తత్రేజో విద్ధి మామకమ్”,

అను శ్లోకమున “సూర్యచంద్రాదులలోని తేజస్సు వాదే! వారిచేత అరాధింపబడిన నేనే వారికి ఆ తేజశ్శక్తిని ప్రసాదించితిని.” అని తెలిపియున్నాడు. పై శ్రుతినిబట్టి ఈ గీతావాక్యమును బట్టియు సూర్యాది తేజస్సులకు లోకమును ప్రకాశింపచేయగల శక్తి భగవదనుగ్రహముచేత వచ్చినదేనని స్పష్టమగుచున్నది. దీనినే “అనుగ్రాహకంచ” అని శ్రీ భాష్యకారులు తెలిపిరి. అయితే - సూర్యాది తేజస్సులకు భగవత్తేజమే కారణమన్నను,

అనుగ్రహకమన్నను లేదా లేదే - ఇది పునరుక్తియే కదా ! అని సంపదేహము కలుగవచ్చును. ఈ మూడు నాలుగు పాదములలో పునరుక్తిలేదు. ఎట్లనగా - కారణమనగా ఉత్పత్తి హేతువని యర్థము. అట్లు ఉత్పత్తి హేతుచేగార వాటిలో లోక ప్రకాశనశక్తిని గూడ ప్రసాదించినది ప్రహ్లాదేహమని నాల్గవ పాదమున కర్థము. కావున పునరుక్తి లేదు.

ఇచట శ్రీ శంకర భాష్యమున “సూర్యః నభాతి - న ప్రకాశయ- తీత్యర్థః” అని అర్థము వ్రాయబడినది. అపలు “భాతి” అను పదము ణి జన్తము (ప్రేరణార్థకము) కాదు గనుక ప్రకాశించును అను అర్థ మునే ఇచ్చునుగాని ప్రకాశింపచేయును అనే అర్థము నీయదు. కాబట్టి ప్రకాశింపజేయుట లేదు అని యర్థమును చెప్పట అనుచితము. ఒకదేశ ప్రేరణార్థమును అంగీకరించి, (సూర్యః నభాతి) “సూర్యుడు దేనిని ప్రకా- శింపచేయుట” అని కర్మపదమును ఆరాంక్షించినపుడు ద్వివీయాంతమైన కర్మపదము మంత్రములో లేదు. “తత్ర” అని సప్తమ్యర్థకమైన పదమే యున్నది. అందువలన ప్రేరణార్థమును చెప్పటకు వీలేలేదు.

ఆక్షేపము :

భగవద్గీతలో 15వ అధ్యాయంలో 6వ శ్లోకమున “న తద్భాషయతే సూర్యః న శశాంకో న పావకః” అని సూర్య చంద్రాదులు ఆ ప్రహ్లాదమును ప్రకాశింప చేయలేరు అని చెప్పబడి యున్నది గదా! ఆ ఛాయలోనే శ్రీ శంకరాచార్యులవారు “న భాతి” అనుదానిని “న భాషయతే” అని ప్రేరణార్థకముగా భావించి సూర్యచంద్రాది తేజములు ఏవియు ప్రహ్లాదత్వమును ప్రకాశింపచేయ జాలవు అని వ్యాఖ్యానించుటలో తప్పుమి?

సమాధానము :

ఆ గీతాశ్లోకమునకును ఈ ప్రకృత మంత్రమునకును విషయమే వేరు. దాని నిచ్చట దృష్టాంతముగా చూపుటకు వీలేలేదు. ఆ శ్లోకమునకు ఉత్తరార్థము--

“యద్గత్వా న నివర్తంతే- తద్దామపరమం మమ” అని యున్నది. ఏ దివ్య లోకమునకు చేరినవారు తిరిగి ఈ ప్రకృతి మండలమునకు రారో ఆ వైకుంఠము నా దివ్యధామము అనియు అది సూర్యచంద్రాదులచేత ప్రకాశింపచేయ నవసరములేని నిత్యతేజోమయమైన శ్రీ వైకుంఠ దివ్యదేశ మనియు అచట వర్ణింపబడి యున్నది. ఆ పరమపదమున ఈ సూర్యాది

తేజస్సులకు అవకాశమే లేదని అభిప్రాయము. ఆ శ్లోకమును తెచ్చి జ్ఞానైక స్వరూప బ్రహ్మ ప్రతిపాదకమైన ఈ మంత్రముతో ముడిపెట్టుటకు వీలే లేదు.

ప్రకరణమును బట్టి అంగుష్ఠప్రమితమై ఉపాసకుల హృదయ కోశమున భాపించు పరమాత్ముని దివ్యశరీర తేజోవర్ణన పరముగా శ్రీ రామానుజులు చేసిన వ్యాఖ్యానమునందు సామంజస్యము కలదు. వెనుక చెప్పినట్లు ఈ మంత్రములోని ఉత్తరార్థము “యదాదిత్య గతం....” ఇల్లాది గీతాశ్లోకానుసారముగా సూర్యాది తేజస్సులకు స్వతః ప్రకాశము లేదు -- భగవంతుడు ప్రసాదించిన తేజస్సుతోనే వీటికి ప్రకాశశక్తి అని యర్థమును నిరూపించుటచేత ఇచట యాచితకమండిత పురుషన్యాయము సూర్యాది తేజస్సులకు అన్వయింపవచ్చునని శ్రీరంగరామానుజులు వ్యాఖ్యానించిరి. ఆరువుగా అడిగి తెచ్చుకొన్న భూషణములతో అలంకరించుకున్న పురుషుని శోభ ఎట్లు తాత్కాలికమో అట్లే భగవంతుడు ప్రసాదించిన తేజస్సుతో తాత్కాలికముగా వెలుగొందు సూర్యాది తేజస్సులుకూడ అని తాత్పర్యము--

పంచమవల్లీ వివరణము సమాప్తము

*****

షష్ఠవల్లీ

1వ మంత్రము :

ఊర్ధ్వమూలో అవాక్ శాఖః ఏషోశ్వత్థః సవారసః |
తదేవ శుక్రం తద్భ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే |
తస్మిన్ లోకాః శ్రితాస్పర్షే - తదునాత్యేతి కశ్యవ ||

ప్రతిపదార్థము :-

ఏషః - ఈ పరమాత్మ
ఊర్ధ్వమూలః - పై భాగమున వేళ్లు కలిగిన
అవాక్ శాఖః - క్రింది భాగమున కొమ్మలు కలిగిన
సవారసః అశ్వత్థః - అతి ప్రాచీనమగు రావిచెట్టు వంటివాడు.

వివరణము :

(ఇక 'తదేవ శుక్రం' అన్నది మొదలుకొని "నాత్యేతి కశ్యవ" అనునంతవరకును గల మంత్ర ఖండము వెనుక 5వ వల్లీలో 8వ మంత్రం వద్దనే వివరింపబడినది, దీని అర్థ, తాత్పర్యములను అచ్చటనే (గ్రహింపదగును) ఇక "అశ్వత్థః ఊర్ధ్వ మూలం" ఇత్యాది పూర్వభాగమునకు తాత్పర్యమేమనగా? ఇదియొక అద్భుతమైన ప్రాచీనమైన రావిచెట్టు. దీని కొమ్మలు అడుగునను, వేళ్లు పై భాగమునను ఉండును. పరమాత్మనే ఈ రావిచెట్టుగా నిరూపించుట ఇచట విశేషము. ఈ అశ్వత్థ వృక్షము పైనుండి క్రిందికి దిగినది. మామూలు వృక్షమునలె క్రిందినుండి పైకి పెరిగినది కాదు, మరి ఇచట వేళ్లు, కొమ్మలును ఏవి? అనగా దీని మొదట వేరు సప్తలోకములకు పైనున్న సత్యలోకములో నుండు చతుర్ముఖ బ్రహ్మతో ఆరంభమైనది. దీని చివరి కొమ్మలు ఏడు లోకములకు అడుగునగల భూలోకమునందుండు మనుష్య పశు పక్షి క్రిమి కీటకస్తావరాస్త మగు సమస్త ప్రాణీరూపమున వ్యాపించి యున్నవి. పైలోకమునందున్న చతుర్ముఖునితో ఆరంభమై భూమియందలి సర్వప్రాణి సముదాయమువరకు వ్యాపించిన సప్తలోకాత్మక సృష్టియంతయు పరమాత్మ యొక్క స్వరూపములోనిదే సవి అతి ప్రాచీనమైనదనియు దీని తాత్పర్యము. అశ్వత్థ వృక్షము వివిధ ప్రాణులకు ఆధారమైనట్లు పరమాత్మయు సర్వధార భూతుడని సామ్యమును

చెప్పకొనవలెను. పరమాత్మయొక్క ప్రాకృత విరాట్ స్వరూపమే అశ్వత్థ వృక్షముగా భావింపదగును.

భగవద్గీతలో 15వ అధ్యాయము ఈ క్రింది శ్లోకముతో ఆరంభ మగుచున్నది

“ఊర్ధ్వమూల మధశ్చాఖం అశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయం,
ఛందాంసి యస్య పర్ణాని యంతం వేద స వేదవిత్”

ఇత్యాది, దీని తరువాత 3 శ్లోకములు గూడ ఈ అశ్వత్థవృక్ష స్వరూపమును వివరించుచున్నవి. ఈ ఘట్టమునకు శ్రీ రామానుజులవారు గీతాభాష్యమునందు మొదట అవతారికను పెట్టి ఇట్లు వ్యాఖ్యానించి యున్నారు. వారి శ్రీ సూక్తి యిదిగో (అవతారిక)

“భగవతః క్షరాక్షరాత్మక బద్ధముక్త విభూతి మత్తాం, విభూతి భూతాత్ క్షరాక్షర పురుషద్వయాత్ నిఖిలహేయ స్రత్యనీక కళ్యాణైక తానతయా అత్యంతోత్కర్షణే విసజాతీయస్య భగవతః పురుషోత్తమత్వంచ వస్తుమారభతే. తత్రతావత్ ఆసంగరూప శస్త్రచ్చిన్నబన్ధాం అక్షరాఖ్యవిభూతిం వస్తుం ఛేద్యరూప బన్ధాకారేణ వితతం అచిత్పరిణామ విశేషం అశ్వత్థ వృక్షాకారం కల్పయన్ శ్రీ భగవానువాచ ఊర్ధ్వ మూలమిత్యాది”.

వ్యాఖ్యానము :

‘సప్తలోకోపరినివిష్ట చతుర్ముఖాదిత్యేన తస్య ఊర్ధ్వ మూలత్వమ్, పృథివీనివాసి పకల నర పశు మృగ క్రిమి కీటపతంగ స్థావరాస్తతయా అధశ్చాఖత్వమ్, ఇత్యాది’--

దీని భావమేమనగా - తలక్రిందులుగా పెరిగినట్టి ఆశ్చర్యావహమైన అశ్వత్థవృక్ష నిరూపణము ఈ ప్రస్తుత మంత్రము నందువలె ఆ భగవద్గీతా శ్లోకములొనూ కనబడుతున్నది. ఈ రెంటికీని కొంత పోలిక యుండగా ‘ఛందాంసి యస్య పర్ణాని’ ఇత్యాదిగా విశేష వివరణంగూడా గీతలో ఉన్నది. వెనుక ‘ఊర్ధ్వమూలం అవాక్యాఖం’ అనే పదాలకు శ్రీ రామానుజులవారు ఆ గీతా భాష్యములో వివరించిన విధముగానే అర్థమును వ్రాసియున్నాము.

చిన్న సందేహము :

ఈ కఠోపనిషత్సంత్రములోని అశ్వత్థవృక్షం “ఏష” అని పరమాత్మగా

నిరూపింపబడినది. గీతలోని అశ్వత్థ వృక్షం పూర్తిగా ఏలర్ భిన్నమైనది. ఎందుకనగా 'అసంగశస్త్రేణ దృఢేన ఛిత్వా' అని అది ఛేదించ దగిన సంసార వృక్షముగా శ్రీ రామానుజులే వ్యాఖ్యానించియున్నారుగదా! ఇట్లు భేదము కనబడుతున్నందున ఈ రెండు అశ్వత్థములు ఒకటికాదు.

సమాధానము :

ఆ గీతాభాష్య వ్యాఖ్యానములో శ్రీ వేదాంతదేశికులవారు ఈ ప్రశ్నకు సమాధానమును వ్రాసియున్నారు. గీతలో దశమాధ్యాయంలో చెప్పిన విధముగా అనన్త విస్తారము కలిగిన భగవద్విభూతిలో ఈ సప్తలోక రూపపరిణామము నొందిన సంసారాభ్యాచిత్తదార్థము గూడా (భగవద్విభూతిలో) ఒక అంశమే గనుక 'ఏషోశ్వత్థః' అని దీనిని భగవత్స్వరూపముగా చెప్పటలో తప్పలేదు. అయితే ఇది లీలా విభూతియనబడే విభూతి మాత్రమే. ఇది తత్తత్కర్మానుగుణముగా చతుర్ముఖుడు మొదలుకొని క్రిమికీటకాదుల వరకు గల జీవరాశికి కర్మ చారిత్ర్యమును బట్టి భోగానుభవార్థమై పైనుండి క్రిందికి దిగిన వృక్షముగా సృష్టింపబడినది. ఇది భగవత్స్వరూపములోని ఒక విభూతియే ఐనను దుఃఖప్రదము త్రిగుణ పరిణామము గనుక దీనిని బంధ హేతువుగా భావించి జీవుడు అసంగమనే శస్త్రముతో దీని సంబంధమును త్రెంచుకొనవలెనని గీతలో చెప్పబడినది.

గీతలో అట్లు చెప్పటకు ఒక కారణమున్నది. ఆ 15వ అధ్యాయం పురాణ పురుషోత్తమ ప్రాప్తియోగము. క్షరము అక్షరము అనబడు బద్ధముక్త పురుషులకంటె ఆ పరమాత్మ అతీతుడు (ఉత్తముడు) అని పురుషోత్తమత్వమును అచట నిరూపింపవలెను. ఈ సంసార మనబడు అశ్వత్థ విభూతియొకటియున్నది. దీని సంబంధముచేత జీవుడు బద్ధుడైనాడు, దీనిని త్రెంచుకొనిపోయి నిత్య విభూతిలో చేరిన ముక్త జీవుడు అక్షరుడగును. కనుక అతడు అధికుడు. అతడును పరమాత్మకు అధీనుడై శాశ్వత మోక్షానందము ననుభవించువాడే కాబట్టి పరమాత్మయే సర్వాధికుడైన పురుషోత్తముడని యెరుంగవలెను. ఈ విషయము నంతయు తెలుపుటకే గీతలో సంసారాశ్వత్థ నిరూపణము చెప్పబడినది. ప్రస్తుత కఠోపనిషత్తులో ఆ సంగతి యంతయు అప్రస్తుతము గనుక ఇచట సర్వ సృష్టికర్తృత్వమును మాత్రము తెలుపు ఉద్దేశ్యముతో ఊర్ధ్వములమై అధోవ్యాప్తిని చెందిన ఈ సప్తలోక వృక్షము గూడా భగవద్విభూతిలోనిదేగాని ఆయన కంటె భిన్నముకాదని తెలుపబడినది. ఇకపై 'తదేవ శుక్రం తద్భ్రహ్మ -

తదేవామృతం' అను మంత్రఖండముచేత ఈ సృష్టి సందారాస్తదమై ప్రళయ
ణాత్మకమైనదే బ్రహ్మస్వరూపమని భావింపకుడు. అంతకుండు పరిజుద్ధమై
శాశ్వతామృతానందరూపమైనది ఆయన రూపమని నిర్ణయింపబడినది. . .
“అశ్వత్థః సర్వవృక్షాణాం” అని గీతలో చెప్పినట్లును, పూజావిధానంలో
అశ్వత్థ నారాయణ పూజ అను పద్ధతి యున్నట్లును ఇచట గమనింప
దగును.

2వ మంత్రము :

యదిదంకించ జగత్సర్వం ప్రాణఏజతి నిస్సృతమ్,
మహద్భయం వజ్రముద్యతం యఏతత్ విదురమృతాః తే భవంతి,
ప్రతి పదార్థము :

ప్రాణే (స్థితం)	- ప్రాణసమానుడైన పరమాత్మపై ఆధారపడినదియు
నిస్సృతం	- ఆ పరమాత్మనుండియే ఆవిర్భవించినదియునగు
జగత్ యదిదంకించ	- ప్రపంచమున ఏయే ప్రాణి సముదాయము కలదో
సర్వం	- అసముదాయమంతయు
మహత్ భయం	- మిక్కిలి భయమువలన
ఉద్యతం వజ్రం	- వజ్రాయుధము నెత్తినట్లు కనబడు పరమాత్మవలన
ఏజతి	- వణకుచుండును
ఏతత్	- సర్వప్రాణి భయహేతువైన ఇట్టి పరమాత్మను
యే విదుః	- ఎవరు తెలిసికొందురో
తే అమృతాః భవంతి	- అట్టివారు ముక్తినిొందగలరు

వివరణము :

బ్రహ్మ సూత్రములలో ప్రమితాధికరణ శేషమైన ‘కంపనాత్’ అను
సూత్రమువద్ద శ్రీ భాష్యకారులు ఈ మంత్రమును వ్యాఖ్యానించియున్నారు.
దాని శ్రుత ప్రకాశికా వ్యాఖ్యానములో గూడ కొంత వివరణము కలదు,
“ఏజ్య” అను ధాతువునకు కంపనము అని యర్థము. కంపనమనగా

చలనము. భయముచేత వణకుట అనిగాని తమతమ వ్యాపారములందు స్తబ్ధతను వీడి ప్రవర్తించుట అనిగాని అర్థము కావచ్చును. దీని పైమంత్రములో స్పష్టముగా అగ్నింద్రాది దేవతలు గూడ పరమాత్మకు భయపడి తమతమ విధులను సక్రమముగా నిర్వహించుదురు అని బోధింపబడుచున్నది. ఉన్నతాధికారికి భయపడిన భుక్తులు తమతమ విధులలో ఏమరుపాటు లేకుండ వ్యగ్రతతో ప్రవర్తించు చుందురు. ఏలోపమైనా జరిగినచో యజమాని దండించునని భయముతో వణికి పోవుదురు. అదేవిధముగా ప్రపంచములోని ప్రతి ప్రాణియు భగవదధీనమై, ఆయుధమును పైకెత్తి ప్రయోగించుటకు సిద్ధపడినవానికి భయపడినట్లు ఆయనకు భయపడుదురని భావము. ఇట్టి భగవంతుని నిరంకుశైశ్వర్యము నెరిగి ఆయనకు శేషభూతులై ఎవరు వర్తింతురో వారు మోక్షమునకు అర్హులు. ఇట్టి భగవద్ జ్ఞానములేని మదాన్తులు హిరణ్యకశిపు - రావణాదులవలె నశించుదురు.

3వ మంత్రము :

భయాదప్యాగ్ని ప్రపతి భయాత్తపతి సూర్యః,
భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః,,

ప్రతిపదార్థము :

అన్యభయాత్	- ఈ పరమాత్మకు భయపడుటవలన
అగ్నిఃతపతి	- అగ్ని తన సహజమగు తపించుటయును క్రియనుచేయుచుండును.
సూర్యః భయాత్ తపతి	- సూర్యుడును అట్టి భయమువల్లనే తపించుచుండును.
భయాత్ ఇంద్రశ్చ వాయుశ్చ	- ఇంద్రుడు, వాయువు కూడ ఆ భయమువల్లనే తమ విధులలో మగ్నులైయుందురు.
పంచమః మృత్యుః	- ఐదవ వాడగు మృత్యువు గూడ
ధావతి	- తన విధిని నెరవేర్చుటకై పరుగులిడుచుండును.

వివరణము :

తైత్తిరీయములోని 'భీషాస్మాద్వాతః పవతే' అను మంత్రమునకు ఈ మంత్రమునకును శబ్దభేదము ఉన్నను అర్థము సమానమే. సూర్యుడు విశ్రాంతి లేకుండా నియత సమయములలో ఉదయాస్తమయములను పొందుట - వాయువు స్తంభించి యుండక సదాగతియై సంచరించుచుండుట -- అగ్ని తాపమును వీడకుండుట - ఇంద్రుడు త్రిలోకములలో ధర్మ వ్యవస్థాపకుడైయుండుట - మృత్యువు (యముడు) ఆయుష్యము తీరిన వెంటనే ఆయా ప్రాణులకు దండ ధారియై పాపఫలమగు శిక్షలను విధించుచుండుట వీరి ఈ వ్యవహారము లన్నియు క్రమము తప్పకుండ కొనసాగుట పరమాత్మునివల్ల భయపడుటచేతనే గదా! బ్రహ్మాండములో నిర్వాహకులైన చతుర్ముఖుని సర్వ దేవతలను ఇంతేనని భావము. దేవతల స్థితియే ఇట్లుండగా ఇతరుల సంగతి చెప్పవలెనా? బృహదారణ్యకములో గార్గి ప్రశ్నకు సమాధానము నిచ్చుచూ యాజ్ఞవల్క్యుడును "ఏతస్యవా ఆక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి! సూర్యాచన్త్రామసౌ విభృతౌ తిష్ఠతః" ఇత్యాది వాక్యములలో ఈ విషయమునే తెలిపెను. పరమాత్ముని శాసనమునకు సూర్య చంద్రాది సర్వ దేవతలను తలయొగ్గియుందురు. ఎవరును అతిక్రమించజాలరని తాత్పర్యము.

4వ మంత్రము :

ఇహచేదశకద్బోద్ధుం ప్రాక్ శరీరస్య విససః,

తతస్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే,,

ప్రతిపదార్థము :

శరీరస్య	-	దేహముయొక్క
విససః ప్రాక్	-	వివాశముకంటె పూర్వమే
ఇహ	-	ఈ లోకములో (ఉండగనే)
బోద్ధుం	-	బ్రహ్మమునుగూర్చి తెలిసి కొనుటకు
అశకత్ చేత్	-	సమర్థుడు కాని యెడల
తతః	-	ఆ అజ్ఞానము వలన
సర్గేషు లోకేషు	-	బ్రహ్మ స్పష్టములైన ఈ లోకములలోనే

శరీరత్వాయ కల్పతే - నశ్వరమైన శరీరప్రాప్తికై
యోగ్యుడగును.

వివరణము :

మానవుడు స్థిరపురుషార్థమైన మోక్షమును పొందుటకు ఈ శరీరముండగనే ప్రయత్నించవలెనని, ఈ అవకాశమును జారవిడుచుకున్నచో మరల జన్మమరణ పరంపరాప్రాప్తి హేతువైన నానావిధ క్షుద్రశరీర పరిగ్రహ రూపమైన సంసారము తప్పదని, ఈ మంత్రములో నచికేతునికి యముడు ఉద్ఘోషించుచున్నాడు.

జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు మరియు వివేకార్థమైన విశేష జ్ఞానము ఏర్పడిన ఈ ఉత్తమ మానవ జన్మములోనే మానవుడు బ్రహ్మజ్ఞానమునకై ప్రయత్నింపవలెను. వెనుక చెప్పినట్లు ఇంద్ర - వాయు - సూర్య - చంద్రాది దేవతలందరును క్రమము తప్పక ఏ పరమాత్మకు భయపడి తమ విధులను నిర్వర్తించుచున్నారో సర్వాధికుడైన ఆట్టి పరమాత్మ ఒకడు కలడని, ఆయనను సేవించుటయే నాకు సంసారజన్మ విముక్తికి మోక్షప్రాప్తికిని హేతువని, బాగుగా తెలిసికొని, యోగ్యమైన ఈ శరీరము దృఢముగా ఉన్నపుడే ప్రయత్నించుట అవసరము, క్షుద్రభోగానుభవములలో పడి ఈ సదవకాశమును జారవిడుచుకొనరాదు. ఈ అవకాశము తప్పిపోయినచో తిరిగి పశు, పక్షి, క్రిమికీటాది క్షుద్ర జన్మములు రాక తప్పవు సుమా! ఇది ప్రతి మానవుడు గ్రహింపదగిన వాస్తవిక విషయము. జీవుల దుఃఖపరంపరను గమనించి పరమ దయాళువులైన మహాచార్యులందరునుచేయు సదుపదేశమిదే!

ఆఞ్ఞానులలో ప్రధానులైన శ్రీ శఠగోపమునీస్తులు (నమ్మాళ్వారులు) తమ తిరువాయ్మొళి ప్రబంధములో ఒకచోట క్రింది పాశురములో (ద్రోడ గాథలో) ఈ పరమార్థమునే చూదయమునకు హత్తుకొనునట్లు ఉపదేశించిరి.

“వైత్తనాళ్ వరై ఎల్లై కురుగిచ్చెన్ఱు
ఎయ్త్తిళైప్ప అదన్నున్ఱు ముడైమిన్
పైత్త పాంబళైయాన్ తిరువేంగడం
మొయ్త్తళేలై మొయ్ పూంరడం తాళ్ళరే”

ఓ జనులారా! సృష్టికర్తయైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మ ఏర్పరచిన మీ ఆయుర్దాయము యొక్క గడువు సమీపించకముందే, రోగములు, రొచ్చులు, ముసలితనము, మీకు ఆవేశించి శరీరములో అశక్తిని కలిగించక ముందే, శేషశాయియైన పరమాత్ముడు వేంచేసియుండు శ్రీ వేంకటాచలమునకు పోయి చేరి స్వామిని దర్శించి తరింపుడు అని పై ఆశ్వాసుల మాక్తికి తాత్పర్యము.

లభించిన మానవజన్మను సద్వినియోగము చేసుకొనుడు, తిరిగి సంసార కూపములో పడకుడు, అని ఈ మంత్రమున చేయబడిన ఉపదేశ సారాంశము.

5వ మంత్రము :

యథాదర్శే తథాత్మని - యథాస్వప్నే తథాపితృలోకే

యథాప్సు పరీవ దదృశే - తథా గంధర్వలోకే

చాయాతపయోరివ బ్రహ్మలోకే,,

ప్రతిపదార్థము :

దర్శే యథా	-	అమావాస్య యందువలె (లేక)
ఆదర్శేయథా	-	అద్వమునందువలె
ఆత్మని	-	ఆత్మస్వరూపమునుగూర్చి
తథా (న ప్రతిభాసః)	-	అట్లే ఈ లోకమున ప్రకాశము కలుగదు
స్వప్నేయథా	-	స్వప్నమునందు వలె
పితృలోకే	-	పితృదేవతలు నివసించు లోకమునను
తథా (న ప్రతిభాసః)	-	అట్లే ఆత్మ ప్రకాశము కలుగదు
అప్సుయథా	-	నీటిలో గల వస్తువు ఎలాగైతే
పరిదృశ్యతే ఇవ	-	అస్పష్టముగా కనబడునో
గంధర్వలోకే	-	గంధర్వలోకమునందును
తథా	-	అట్లే అస్పష్టముగా కనబడును
బ్రహ్మలోకే	-	చతుర్ముఖ బ్రహ్మలోకమునగూడ
చాయాతపయోరివ	-	ఎండ నీడలు కలసినచోటవలె
(తథా న ప్రతిభాసః)	-	అట్లే స్పష్టప్రకాశముకలుగదు.

వివరణము :

జ్ఞానానంద స్వరూపమై అణువగు జీవాత్మ నిరాకారము రూపరహితముగనుక, దానిని గూర్చి స్పష్టముగా తెలిసికొనుట ఈ భూలోకము మొదలుకొని చతుర్ముఖ బ్రహ్మలోకము వరకుగల సర్వజనులకును అసాధ్యము - అని దృష్టాంతపూర్వకముగా ఈ మంత్రములో నిరూపింపబడుచున్నది.

“యథా + దర్శ్యే” - అనిగాని “యథా + ఆదర్శ్యే” అనిగాని రెండు విధములుగను పదవిభాగమును చేసుకొనవచ్చును, దర్శ్యము అనగా - అమావాస్య “దర్శ్యః సూర్యేందు సంగమః” అని నిఘంటువు. ఆదర్శ్యమనగా - అద్దము, దర్శ్యే యథా - అమావాస్య చీకటిలో వస్తువు స్పష్టముగా కనబడనట్లు. ఆదర్శ్యయథా - అద్దములో వస్తువు కుడియెడమలుగా తారుమారుగా కనబడును గాని, ఉన్నదున్నట్లుగా కనబడదు గదా! అమావాస్యరోజున గాని అద్దమునందుగాని వస్తువు స్పష్టముగా కనబడనట్లు - అని రెండు పక్షములలోను తాత్పర్యము. అట్లే తన ఆత్మస్వరూపముగూడ ఈ భూలోకమున ఎవరికినీ స్పష్టముగా ప్రకాశితముకాదు - అని దృష్టాంతమునకు సమన్వయము.

(యథాప్యప్సి తథా పితృలోకే) స్పష్టమునందు గోచరితమైన వస్తువు జాగ్రదవస్థలోనెరె నిస్సంశయముగా స్పష్టముగా ప్రకాశింపడుగదా, పితృలోకవాసులు మనకంటె అధిక జ్ఞానముకల వారైనను వారికిగూడ ఆత్మస్వరూపము స్వాప్నిక పదార్థమువలె అస్పష్టమేనని భావము.

(యథాప్సు ..... గంధర్వలోకే) నీటిలో అడుగున ఉన్న వస్తువు బైటి పదార్థమువలె విశదముగా కనబడదు, అట్లే గంధర్వలోక వాసులకుగూడ ఆత్మస్వరూపము విశదముగా తెలియబడదు.

(ఛాయాతపయోరివ బ్రహ్మలోకే) కొంత నీడయు, కొంత ఎండయు కలసియున్నప్పుడు గూడ నేరుగా ఎండలోనున్న వస్తువువలె స్పష్టగోచరముకాదు గదా! అట్లే చతుర్ముఖ బ్రహ్మలోకవాసులకు గూడ ఈ ఆత్మతత్త్వము తెలియబడదు. ఇందు క్రమముగా భూలోక - పితృలోక - గంధర్వలోక - బ్రహ్మలోక వాసులకు జ్ఞానాధిక్యము ఉన్ననూ, దర్శ్య (ఆదర్శ్య) స్పష్ట - జల - ఛాయాతప దృష్టాంతములనుబట్టి వారివారి ఆత్మజ్ఞానము అవిశద - కిందిద్విశద విశద - విశదతర రూపమై యున్నదిగాని, విశదతమమై నిస్సందేహముగా ఎవరికినీ కలుగలేదు అని భావము. ఇట్లు తమ ఆత్మస్వరూపమునే ఎరుగలేని వారికి పరమాత్మ తత్త్వము

తెలియబడుటయన్నది అత్యంతాసంభవమేనని సారాంశము.

రంగరామానుజులవారి భాష్యమునందు ఇట్లు అర్థము వ్రాయబడి యుండగా, శంకరభాష్యమునందు మరొక విధముగా వ్యాఖ్యానింపబడియున్నది. వెనుకటి మంత్రములో తెలుపబడినట్లు ఈ లోకముననే ఈ మానవ జన్మముననే ఆత్మజ్ఞానమునకై ప్రయత్నింపవలెను. గనుక, ఇచటనే అర్థమునందువలె నిర్మలమగు బుద్ధిలో ఆత్మ ప్రకాశము సాధ్యమనియు, పితృ గన్ధర్వలోకములలోకూడ స్వప్నములోను జలములోనువలె అది అస్పష్టమేననియు, ఒక చతుర్ముఖ లోకములో మాత్రము ఛాయాతపములలోవలె అది విస్పష్టమై యుండుననియు, తెలిపి ఈ కారణముచేతనే లభించిన మానవజన్మలోనే ఆత్మజ్ఞాన లాభమునకై మీరు ప్రయత్నింపుడనియు, తాత్పర్యము శంకరభాష్యమున ప్రతిపాదితమైనది.

6వ మంత్రము :

ఇంద్రియాణాం పృథగ్భావం ఉదయాస్తమయౌచయత్,

పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా ధీరో న శోచతి,,

ప్రతిపదార్థము :

పృథక్ ఉత్పద్యమానానాం	-	ప్రత్యేకముగా ఉత్పత్తి కలిగినటువంటి
ఇంద్రియాణాం	-	ఇంద్రియములయొక్క (దేహప్రాణాదులయొక్కయు)
యత్ ఉదయాస్తమయౌ	-	యే ఉత్పత్తి వినాశములు కలవో
(తా) పృథగ్భావం	-	ఆ ఉత్పత్తి వినాశములను వాటి ప్రత్యేకతను
మత్వా	-	విమర్శపూర్వకముగా తెలిసికొని
ధీరః న శోచతి	-	విజ్ఞానవంతుడు దుఃఖింపడు.

వివరణము :

ఈ మంత్రములో ఇన్ద్రియపదము దేహ - ఇంద్రియ మనః ప్రాణములను అన్నిటిని బోధించునని గ్రహింపవలెను, అవి అన్నియు చైతన్య రూపుడైన ఆత్మకంటె భిన్నములై ఆత్మకు ఉపకరణములు మాత్రమే. వాటిలో ఏ

ఒక్క దానినో ఆత్మయనుకొనుట పొరపాటు. వాటి పుట్టుకను వినాశమును మరియు వాటి స్వరూప స్వభావ భేదములను గూర్చియు పరిశీలించినచో ఎవడును వాటిని ఆత్మగా అభిమానింపజాలడు, అందు ఇంద్రియములు మనస్సుగూడ సాత్త్వికాహంకార తత్త్వము నుండి పుట్టినవి, దేహమునకు ప్రాణవాయువునకు పంచభూతములు విడివిడిగా ఉత్పత్తి కారణములు, ఆవన్మియు జడములు నశ్వరములు, జ్ఞానానందరూపుడైన నిత్యుడైన తన ఆత్మకు అవి జ్ఞాన ప్రసారమునకును సుఖ దుఃఖోపభోగమునకును సాధనములు మాత్రమే. అందులో ఏ ఒక్కటియో ఏ కొన్నియో లేకున్ననూ జీవించుట, పాత వాటిని విడిచి కొత్తగా భిన్నభిన్న శరీరములను పరిగ్రహించుట, మొదలైన ఈ స్థితిగతులను పరిశీలించినవాడు ఎవడును వాటియందు ఆత్మబుద్ధిని కలిగియుండడు - అని భావము. అనేకములగు పునర్జన్మ సాక్ష్యములను గమనించినచో ఈ విషయము స్పష్టమగును. కనుకనే ఇట్టి వివేకముగల ప్రాజ్ఞుడు ఎవడును “అయ్యో! అవి పోయినవే” అని దుఃఖంపడు. పైగా “జాతస్యహి ధ్రువో మృత్యుః” అన్నట్లు మధ్యలో వచ్చినవి మధ్యలోనే పోవుట తప్పదనియు, ఇట్టివాటిని పోషించుటకును ప్రయాసపడుట నిష్ప్రయోజనమనియు, అనేక దుఃఖహేతువులైన వీటినుండి విముక్తి నొందుటకే ప్రయత్నింపవలెననియు తాత్పర్యము

7-8 మంత్రములు :

ఇన్ద్రియేభ్యః పరం మనః మనసస్సత్త్వముత్తమమ్
 సత్త్వాదధి మహావాత్మా మహతోఽవ్యక్తముత్తమమ్ |
 అవ్యక్తైత్త పరఃపురుషో వ్యాపకోఽలింగవచ్చ యత్
 (యం) జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తుః అమృతత్వంచ గచ్ఛతి ||
 రెంటికీని కలిపి ప్రతిపదార్థము

ఇంద్రియేభ్యః	- ఇంద్రియములకంటె
మనః పరమ్	- మనస్సు అధికమైనది
మనసః సత్త్వం ఉత్తమమ్	- మనస్సుకంటె
	నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధి అధికము
సత్త్వాత్	- ఆ జ్ఞానమునకంటె
ఆత్మా	- కర్తయైన జీవుడు

మహాన్ ఆధి	- మిక్కిలి అధికుడు
మహతః అవ్యక్తం ఉత్తమమ్	- ఆ యాత్మకంటె శరీరము అధికము
అవ్యక్తాత్	- ఆ శరీరమునకంటె
వ్యాపకః	- సర్వవ్యాపియగు
అలింగః	- అనుమానాది ప్రమాణములకందనివాడగు
పురుషః పరః ఏవచ	- పరమాత్మ మిక్కిలి అధికుడు
యత్ (యం) జ్ఞాత్వా	- ఏ పరమాత్మను తెలిసికొన్నచో
జన్తుః ముచ్యతే	- జీవుడు ప్రకృతినుండి
ముచ్యతే	- విముక్తిని పొందునో
అమృతత్వంచ గచ్ఛతి	- శాశ్వతానందమును పొందునో - ("అట్టి పరమాత్మయే శరణముగా ఆశ్రయణీయుడు అని వాక్యపూర్తిని చేసుకోవలెను")

వివరణము :

వెనుక మొదటి భాగములోని తృతీయవల్లిలో గల 10-11 మంత్రములకును ఈ 7-8 మంత్రములకును తాత్పర్యము సమానమే. అందలి విషయమే మరల స్పష్టముగా అవగాహనకై ఇచట నిరూపితమైనది, ఇచట "పరః అధికః" అను పదములచేత చెప్పబడిన ఆధిక్యము "వశీకరించు-కొనుటలో ఇది ఒకదానికంటె నొకటి ప్రధానములు" అను విషయమును తెలుపును, ఆ ప్రాధాన్యమెట్టిదో ఆ తృతీయవల్లి వివరణములో పాఠకులు గమనింప ప్రార్థన. వెనుకటి మంత్రములలోను ఈ మంత్రములలోను కొద్ది తేడా ఉన్నది, అందు "పరః అర్థాః" అని బాహ్యవిషయములుగూడ వశీకార్యములుగా తెలుపబడెను. ఇక్కడ దానిని చెప్పుకున్ననూ, అదియు గ్రాహ్యమే. మరియు, అచట "బుద్ధిః" అనుటకు బదులుగా ఇందు "చత్వరం" అను పదము వాడబడినది. రెంటికీని అర్థము సమానమే. శరణాగతిచేత వశీకరించుకొనదగిన పరమాత్మ "వ్యాపకః - అలింగః" అని ఇచట అధికముగా చెప్పబడినది. ఈ తేడాను గమనించి మిగిలిన తాత్పర్య విశేషమును ఆ తృతీయవల్లిలోనే గ్రహించగలరు.

9వ మంత్రము :

న సంద్యశే తిష్ఠతి రూపమస్య
న చక్షుషా పశ్యతి కశ్యవైవమ్
హృదామనీషా మనసాభిక్లప్తాః
యఏతల్ విదుః అమృతాస్తే భవంతి

ప్రతిపదార్థము :

అస్యరూపం	-	ఈ పరమాత్మయొక్క స్వరూపముగాని, దివ్యశరీరముగాని
సంద్యశే న తిష్ఠతి	-	దృష్టిగోచరముకాజాలదు
కశ్యన	-	ఎవడున్నా
ఏనం	-	ఈ పరమాత్మను
చక్షుషా న పశ్యతి	-	కంటితో చూడజాలదు
హృదా మనీషా	-	భక్తితోను దైర్యమనబడు నిగ్రహముతోను కూడిన
మనసా అభిక్లప్తాః	-	మనస్సుచేతనే గ్రహింపబడును
యే ఏతల్ విదుః	-	ఎవరు ఈ భగవత్తత్త్వమును సాక్షాత్కరింపగలుగుదురో
తే అమృతాః భవంతి	-	అట్టివారు మహానంద రూప మోక్షమును పొందుదురు.

వివరణము :

మహాభారతములో ఒక శ్లోకమున ఈ మంత్రములోని మొదటి రెండు పాదములు యథాతథముగానుండి, మిగిలిన రెండు పాదములు ఈ క్రింది విధముగా నున్నవి. “భక్త్యాచ ధృత్యాచ సమాహితాత్మా - జ్ఞాన స్వరూపం పరిపశ్యతీహ” - దీనిని బట్టి “హృదా” అనగా భక్తితో అనియు, “మనీషా” అనగా - ధృతియనబడు నిగ్రహముతో అనియు, అర్థమును గ్రహింపదగును, ఈ రెంటితో కూడిన నిర్మలమగు మనస్సుతో మూలమే బ్రహ్మసాక్షాత్కారము సాధ్యమని భావము. అంతేగాని ఆయనయొక్క వ్యాపకమైన జ్ఞానానందాది గుణకాధిక్య స్వరూపమునో దివ్యమూర్తినో, ఎవ

రున్నా మాంసచక్షుస్సులతో దర్శింప జాలరు. “భక్త్యాత్మనన్యయా శక్యః” అని భగవద్గీతలో తెలుపబడినట్లు భక్తిపూరితమైన మనస్సు మాత్రమే మోక్ష ప్రాప్తికి ముఖ్య సాధనమని సారాంశము.

10వ మంత్రము :

యదా పంచావతిష్ఠంతే - జ్ఞానాని మనసా సహ,
బుద్ధిశ్చ న విచేష్టేత - తామాహుః పరమాం గతిమ్,,

ప్రతిపదార్థము :

పంచ జ్ఞానాని	-	ఐదు జ్ఞానేంద్రియములును
మనసా సహ	-	మనస్సుతోపాటు
యదా అవతిష్ఠంతే	-	ఎప్పుడు విషయముల పైకి ప్రసరింపక స్థిరములైయుండునో
బుద్ధిశ్చ	-	అధ్యవసాయరూప జ్ఞానవిశిష్టమగు మనస్సుగూడ
న విచేష్టేత	-	నిశ్చలమై యుండునో
తాం పరమాం గతిం ఆహుః	-	దానినే ఉత్తమయోగస్థితి యందురు.

వివరణము :

ప్రత్యాహారము అనబడు అంగముతో కూడిన యోగము భగవత్ప్రార్థి ప్తికి ముఖ్యసాధనము. ప్రత్యాహారమనగా బాహ్యేంద్రియములను విషయములపైకి ప్రసరించకుండ నిరోధించుట. ఇతరములపైకి మనస్సును పోనియకుండ ఉపాస్యమైన వస్తువుపై దానికి ఏకాగ్రతను కలిగించుట యోగమని భావము. ప్రత్యాహారముతో కూడిన ఆ యోగముతో ఆత్మను పరమాత్మనుగూడ సాక్షాత్కరించుకొన వలెనని తెలుపుట ఈ మంత్రము యొక్క ప్రధానోద్దేశ్యము.

11వ మంత్రము :

తాంయోగమితి మన్యంతే - స్థిరామిన్ద్రియధారణామ్
అప్రమత్తస్తదాభవతి - యోగోహి ప్రభవాప్యయౌ|

ప్రతిపదార్థము :

స్థిరాం	- నిశ్చలమైన
తాం ఇన్ద్రియధారణాం	- బాహ్య - ఆభ్యంతర - ఇన్ద్రియములయొక్క నిగ్రహమును
యోగమితిమన్యంతే	- యోగము అని భావించురు
తదా	- ఆ యోగము సిద్ధించినపుడే
అప్రమత్తః భవతి	- (ఉపాసకుడు) సావధానవిత్తుడగును
ప్రభవ - అప్యయా	- ఇష్టప్రాప్తి - అనిష్టనివృత్తి అను రెండును
యోగః	- యోగమనబడును.

వివరణము :

విష్ణు పురాణములో శుభాశ్రయమైన భగవంతుని దివ్యమంగళ విగ్రహమును ధ్యానించుటకు అష్టాంగయోగ పద్ధతి యోగశాస్త్రోక్త ప్రకారముగా వివరింపబడియున్నది. దానినే భక్తియోగమనియు ఉపాసనమనియు వ్యవహరింతురు. దానికి మానసికమైన ఏకాగ్రతయే ముఖ్యము. బహిర్బుద్ధియు నిగ్రహము లేనిచో అన్తర్బుద్ధియమైన ఆ మనస్సునకు నిశ్చలత ఏర్పడదు. ఇవిగాక ప్రాణాయామాది వివిధాంశములు గూడ యోగశాస్త్ర నిరూపితమైనవి ఇందు గ్రహింపదగినవి. ఆ అష్టాంగయోగమును ఉపాసకుడు సాధించవలెనని భావము.

(యోగోహి ప్రభవాప్యయా) ప్రభవము అనగా - ఉత్పత్తి, అప్యయమనగా - వినాశము. ఉత్పత్తి దేనికి, వినాశము దేనికి, అని విమర్శించినపుడు ఇష్టమైన ఫలితమునకు ఉత్పత్తియు, అనిష్టమైన దుఃఖములకు వినాశమునకు కలుగవలెనని ఉపాసకుడు ఆపేక్షించును. ఆ యపేక్షతోనే యోగమును సాధించును. భగవదనుగ్రహహేతువైన ఈ యోగమే ప్రభవాప్యయములనబడు ఆ రెండు కార్యములను సాధించును గనుక వాటినే యోగమని అభేదముగా మంత్రములో వ్యవహరింపబడినది. దీనిని “కార్యే కారణోపచారః” అని శాస్త్రకర్త లందురు.

12వ మంత్రము :

నైవ వాచా న మనసా ప్రాప్తుం శక్యో వచక్షుషా |
అస్తీతి బ్రువతోఽన్యత్ర - కథం త దుపలభ్యతే ||

ప్రతిపదార్థము :

వాచా	-	ఇట్టివాడు అని శబ్దసముదాయముచేత
నైవప్రాప్తుంశక్యః	-	తెలిసికొనుటకు సాధ్యముకాదు!
మనసా న	-	మనస్సుచేత ఊహించుకొనుటకు సాధ్యము కాదు
చక్షుషా న	-	కంటితో చూచుటకు సాధ్యము కాదు!
ఆస్తి ఇతి	-	కలదు అని చెప్పెడు
ఋవతః అన్యత్ర	-	శబ్దముకంటె వేరే మరొక ప్రమాణముచేత
-	-	ఆ పరబ్రహ్మము
స ఉపలభ్యతే	-	ఎట్లు తెలియబడును

వివరణము :

మాటతో చెప్పనలవి కాదు! కంటితో చూడబడదు! మనస్సులోని ఊహకందదు. అది బ్రహ్మతత్త్వము. అట్లాగ అయితే అది గగనకుసుమము వలె శూన్య పదార్థమేనని కొందరందురు. ఉన్న వస్తువేదైన సరే చక్షురాదీంద్రియగ్రాహ్యమై శబ్దబోధ్యమై ఇట్టిదని మనస్సులో ఊహకందినదై యుండునని వారి భావన! కాని అది సరికాదు!

యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ

అని తైత్తిరీయోపనిషత్తులో చెప్పబడినట్లు వాఙ్మనసమునకు అతీతమైనది బ్రహ్మము. అది శూన్యతత్త్వము కాదు! సర్వజగత్కారణముగా (ఆస్తి) కలదు అని చెప్ప ఉపనిషత్తులే అందులకు ప్రమాణము. ఆ ఉపనిషత్ప్రమాణమే అవాఙ్మనసగోచర వైభవము కలదియని తెలిపినది. కాని వాస్తవి అని చెప్పలేదు! కేనోపనిషత్తు గూడ వాక్చక్షురాదీంద్రియములకు అతీతమైనదని చెప్పచూ “యస్మానుతం, తస్యనుతం - అవిజ్ఞాతం విజ్ఞానతాం” అని వివరించినది. ఎవడు నేను బ్రహ్మ స్వరూపము నెరుగను అని భావించునో, అతనికి వాస్తవముగా బ్రహ్మము తెలియబడినట్లును, వాకు తెలియుననుకొను వారికి ఏమియు తెలియనట్లును, ఆ ఉపనిషత్తు నిరూపించినది. దీనిని బట్టి బ్రహ్మమునకు రూపము లేదనియో గుణములు

లేవనియో అసలు బ్రహ్మమే శూన్యమనియో భావింపరాదు. వాఙ్మనస్సులకు నిరూపింపరాని ప్రభావము కలదియనియే దీని తాత్పర్యము.

13వ మంత్రము :

అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యః - తత్త్వభావేన చోభయోః।

అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య - తత్త్వ భావః ప్రసీదతి॥

ప్రతిపదార్థము :

అస్తీత్యేవ	-	పరమాత్మకలదు అని శాస్త్ర ప్రమాణముచేతనే
ఉపలబ్ధవ్యః	-	గ్రహింపదగును
తత్త్వ భావేనచ (ఉపలబ్ధవ్యః)	-	మనస్సుచేత గూడ గ్రహింపదగును
ఉభయోః	-	శ్రవణ మననములను బట్టి
అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య	-	పరమాత్మకలదని గ్రహించిన వానికి
తత్త్వ భావః ప్రసీదతి	-	మనస్సు ప్రసన్నమగును

వివరణము :

తత్త్వం భావయతీతి తత్త్వభావః అని వ్యుత్పత్తిని చెప్పి తత్త్వమును గూర్చి నిరంతరము భావించునది గనుక తత్త్వ భావమనగా మనస్సు, అని యర్థము. రంగరామానుజ భాష్యమును బట్టి ఉపలబ్ధి (బ్రహ్మజ్ఞానము) రెండు విధములని సిద్ధించును. వెనుకటి మంత్రమున అస్తీతి బ్రువతః అని చెప్పబడినట్లు శాస్త్ర ప్రమాణము చేత బ్రహ్మస్తిత్వ గ్రహణము ఒక విధము. అట్లు శ్రవణము చేత గ్రహింపబడు బ్రహ్మమును గూర్చి మనస్సుతో భావించుట (మననము) ధ్యానించుటయు రెండవ విధమైన బ్రహ్మ జ్ఞానము. ఇది ఉభయోః అనువంతవరకు గల రెండు వాక్యములకు అర్థము.

(ఉభయోః ఇత్యాది) ఈ రెండు విధములను బట్టి బ్రహ్మస్తిత్వమును నిర్ధారణ చేసుకొన్నవానికి మనస్సు ప్రశాంతతను పొందును. “ఉపలబ్ధవ్య” అను పదమునకు గూడ కర్మార్థముగా కాక తెలిసికొన్న వానికి అని

కర్తార్థకముగా వ్యాఖ్యానము చేయబడియున్నది! “నైవవాచా నమనసా” అను వెనుకటి మంత్రములో తెలుపబడినట్లు కంటికి కనరానిది మనోవాక్కుల కందనిదియునగు బ్రహ్మతత్త్వమును శ్రవణ మనన ధ్యానములచేతనే గ్రహింపదగునని తాత్పర్యము.

ఇది రంగరామానుజ భాష్యానుసారము వివరణము. ఉపలబ్ధస్య అను పదమును కర్తార్థకముగా వివరించుట తత్త్వ భావ శబ్దమునకు మనస్సని అర్థమును వ్రాయుటయు ఇచట అస్పరసము మరియు ఈ వ్యాఖ్యానము శ్రుత ప్రకాశికకు విరుద్ధము. శ్రుత ప్రకాశికలో, తృతీయాధ్యాయములోని తృతీయపాదమున గల శరీరే భావాధికరణమునకు చివర “అస్తీత్యేవోపల-
బ్ధవ్యః ఇతి శ్రుతిస్తు జన్మాదిభావ వికార రాహిత్య విషయా. నతు సన్మాత్రం బ్రహ్మేత్యేవంపరా” అని శ్రీ సుదర్శన భట్టరువారి సూక్తి.

పరబ్రహ్మమునకు సదా అస్తీత్వమే తప్ప జాయతే - పరిణమతే - వర్ధతే - అపక్షీయతే - నశ్యతి అను భావవికారములు ఐదును లేవని ఈ మంత్రమునకు అర్థమును చెప్పవలెనని వారి అభిప్రాయము! సర్వదా ఏకరూపముగానే బ్రహ్మము ఉండును. గాని, దానికి పుట్టుక - మార్పు - పెరుగుట - తరుగుట - నశించుట అనబడు అవస్థలేవియు లేవని చెప్పటయే అస్తీత్యేవ అనుటలో గల పరమార్థము! ఈ అభిప్రాయానుసారము మంత్రమునకు ప్రతిపదార్థమేమనగా-

అస్తీత్యేవ	- (పరమాత్మ) మొదట నిరుపాధికమైన (అస్తి) సత్యత్వముకలవాడు అనియే
ఉపలబ్ధవ్యః	- తెలిసికొనదగినవాడు
తత్త్వ భావేనచ (ఉపలబ్ధవ్యః)	- అసాధారణమగు కల్యాణ గుణములు కలవాడనియు పిదప తెలిసికొనవలెను
ఉభయోః	- ఈ రెండు ధర్మములలోను
అస్తీత్యేవఉపలబ్ధస్య	- నిరుపాధికసత్యత్వమును (అస్తీత్వమును) గ్రహించిన పిదప
తత్త్వ భావః ప్రసీదతి	- బ్రహ్మముయొక్క అసాధారణ ధర్మసముదాయము విశదముగా తెలియబడును!

వివరణము :

“సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ” అను తైత్తిరీయవాక్యమునకు శ్రీ భాష్యమున జన్మాదికరణములో అర్థమును వివరించుచూ భగవద్రామానుజులు ఇట్లు ప్రసాదించిరి “తత్ర సత్యపదం నిరుపాధిక సత్తాయోగి బ్రహ్మ ఆహ! తేన వికారాస్పదమచేతనం తత్సంస్పృష్టశ్చేతనశ్చ వ్యావృత్తః నామాన్తరభజనార్థావస్థాన్తర యోగేన తయోర్నిరుపాధిక సత్తాయోగవిరహాత్” ఇత్యాది-- దీని భావమేమనగా! ఉపాధియనగా కారణము! కారణమును బట్టి దానిది (అనగా - స్వాభావికమైనది) నిరుపాధికము! బ్రహ్మముయొక్క అస్తిత్వము (సత్తా) నిరుపాధికమైనది గనుక అది సత్యము అనబడును. అచేతనమైన ప్రకృతియు దానితో కలిసి యుండు జీవుడును ఒకప్పుడు ఒక ఆకారముతో అస్తియుని, మరొకప్పుడు పూర్వాకారము మారగా నాస్తియుని, పెరిగినది తరిగినది నశించినదియుని, ఇట్లు వివిధావస్థలను పొందుటచేత స్వాభావికమై సార్వకాలికమైనట్టి అస్తిత్వము కలిగినవారు కారు! కనుక సత్యపదము వాస్తవముగా ప్రకృతికిగాని జీవునికికాని వర్తింపదు, పరబ్రహ్మ మాత్రమే నిరుపాధికమగు అస్తిత్వము (ఇతర భావ వికారములు లేకుండా) కలవాడుగను ఆయనయే సత్యపద వాచ్యుడు అనియు నిష్కర్షాప్యార్థము.

అస్తిత్వము సామాన్యముగా చిత్ - అచిత్ - ఈశ్వరతత్త్వములు మూడింటిలోను ఉన్ననూ పుట్టుట పెరుగుట తరుగుట వంటి ఇతర వికారములు (మార్పులు) ఈశ్వరునిలో లేనందున ఆయన నిరుపాధిక సత్తాయోగి గనుక ఆ విధముగా సర్వకాలవర్తి పరమాత్మయని మొదట గ్రహింపుము-- అని “అస్తీతి ఏవ ఉపలబ్ధవ్యః” అని ప్రకృత మంత్రములోని మొదటి వాక్యమునకు భావము. (తత్త్వభావేవచ) పదార్థముయొక్క అసాధారణమైన ధర్మమును తత్త్వభావము అందురు. పరమాత్మకు ఉభయలింగత్వము - అనగా అఖిలహేయ రహితమై కల్యాణాస్పదమగుట శాస్త్రబోధితమైన తత్త్వభావము. “పదా అస్తియని” సామాన్యముగా మొదట గ్రహింపబడిన బ్రహ్మమును పిదప తత్త్వ భావమనబడు పై అసాధారణాకారముతో గ్రహింపవలెనని దీని భావము. “బ్రహ్మము సత్తామాత్రమే. మరియు అధి నిర్విశేషమే” అని గాక, ఉభయ లింగత్వరూప విశేషాకారము గూడ దీనిలో నున్నట్లు స్వీకరింపవలెను. ఈ రెండు ధర్మములలో మొదట సామాన్యాకారము గ్రహింపబడకుండా విశేషమైన తత్త్వ స్వరూపము అవగాహనకు రాదని “ఉభయోః” ఇత్యాది పై మంత్రభాగమునకు

తాత్పర్యము.

ఇచట రంగరామానుజ భాష్యమునకంటె శ్రీ సుదర్శన భట్టారకులు శ్రుత ప్రకాశికలో తెలిపిన విధముగా అర్థమును గ్రహించుటయే సమంజసము.

14వ మంత్రము :

యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేష్య హృది శ్రితాః,
అథమర్త్యైఽమృతోభవతి అత్ర బ్రహ్మసమశ్నుతే,,

ప్రతిపదార్థము :

అవ్యహృది	-	ఈ ఉపాసకుని హృదయమునందు
యే కామాః శ్రితాః	-	ఏ కోరికలు బాహ్యవిషయములపై
		పూర్వము ఉండినవో
సర్వే	-	ఆ కోరికలన్నియు
యదా ప్రముచ్యంతే	-	ఎప్పుడు దూరమైపోవునో
అథ	-	అటుపిమ్మట
మర్త్యః	-	మానవుడు
అమృతోభవతి	-	పునర్జన్మ హేతువులైన
		పుణ్యపాపముల
		యొక్క వినాశము నొందును
అత్ర		ఇచటనే ఉపాసనదశ యందు
బ్రహ్మసమశ్నుతే	-	బ్రహ్మ సాక్షాత్కారముచే
		ఆనందమునొందును

వివరణము :

వెనుకటి మంత్రమున “తత్త్వభావః ప్రసీదతి” యను వాక్యము చేత భగవంతుని యొక్క యథార్థ స్వరూపమైన నిర్దుష్ట కళ్యాణగుణ సముదాయము విశదముగా హృదయమున భాసించునని తెలుపబడెను. దానిని ఆస్వాదించు భక్తునికి క్షుద్ర లౌకిక విషయములపై నుండి మనస్సు మరలుట సంభవము. భగవంతునిపై ప్రేమ రూపమైన భక్తి పెరిగిన కొలదియు ఇతర విషయములపై విరక్తియు పూర్తిగా కలుగును. అట్టి స్థితి కలిగినపుడు ఆ మానవుడు అమృతతత్త్వమును పొందును. మరియు ఈ రోకముననే ఈ దేహముతోనే బ్రహ్మనుభవము నొందును. ఇచట

అమృతత్వమనగానేమో పరామర్శింపవలెను. పుణ్యపాపకర్మలచే ఆయా ఫలమునొందుటకై జన్మమరణ పరంపరాది సంసారమున బద్ధుడైన జీవుడు మృతుడు. అట్టి పుణ్య పాపకర్మ ఫలములెవనికి బంధములు కావో అతడు అమృతుడు. బ్రహ్మోపాసన ప్రభావముచేత నతనికి పూర్వ పుణ్యపాపములుగాని ఉత్తర పుణ్యపాపములుగాని ఫలప్రదములు కాకుండా దగ్ధములై పోవునని “తదధిగమే ఉత్తరపూర్వార్థమయోరశ్లేష వినాశౌ తద్వ్యపదేశాత్” అను బ్రహ్మ సూత్రముచేతను అనేకోపనిషద్వాక్యములచేతను నిరూపితమైనది గదా! అనగా “అమృతఃభవతి” అనుదానికి కర్మ ఫలధ్వంసము నొందినవాడగును అని భావము.

ఇక “అత్రబ్రహ్మసమశ్చుతే” అనగా పరమాత్మను ధ్యానించుదశలోనే ఉపాసకుడు భగవత్సాక్షాత్కారముచేత పరమానందము నొందునని తాత్పర్యము.

అద్వైత సంప్రదాయస్థులు ఈ మంత్రమును జీవన్ముక్తి పరముగా వ్యాఖ్యానింతురు. మోక్షప్రాప్తికై దేశాన్తరగమనము (వైకుంఠాది లోకాన్తరగమనము) అవసరము లేదనియు, శరీర - ప్రాణ - ఇంద్రియాదులు పనిచేయుచున్నను సంపూర్ణముగా బ్రహ్మమునందు లీనమైన మనస్సుకలయోగికి ఇవి సుఖదుఃఖజనకములు కావు గనుక అతడు సాక్షాన్ముక్తుడైననియు, వైకుంఠాదిలోకములకు పోయి ఆయా దేవతలతో సాయుజ్యము నొందుట సగుణముక్తియేగాని సాక్షాన్మోక్షము కాదనియు, ఆ సంప్రదాయస్థుల అభిప్రాయము.

ఆ సంప్రదాయములోనే కొందరు జీవన్ముక్తిని అంగీకరింపని వారునూ కలరని శ్రీ అప్పయ్య దీక్షితులవారు సిద్ధాంతలేశ సంగ్రహమును గ్రన్థములో నాల్గవ పరిచ్ఛేదములో “సర్వజ్ఞాత్మగురవస్తు” ఇత్యాది వాక్యములచే ప్రతిపాదించియున్నారు.

భగవద్రామానుజులు తమ శ్రీ భాష్యమున చతుర్థాధ్యాయ ద్వితీయ పాదమున ఆసృత్యుపక్రమాధికరణమునందు జీవన్ముక్తి వాదమును ఖండించుచూ ఈ మంత్రము జీవన్ముక్తిని బోధింపదని తెలిపి పూర్వోక్త ప్రకారముగా వ్యాఖ్యానించిరి. వారి అభిప్రాయానుసారమే ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములు వ్రాయబడినవి.

15వ మంత్రము :

యదా సర్వేప్రభిద్యంతే హృదయస్యేహ గ్రన్థయః,
అథమర్త్యోఽమృతో భవతి ఏతావదనుశాసనమ్,,

ప్రతిపదార్థము :

ఇహ యదా	-	ఈ లోకములోనే ఎప్పుడైతే
హృదయస్య	-	హృదయకోశమునకు చెందిన
గ్రన్థయఃసర్వే	-	రాగద్వేషాది రూపములైన ముదులు అన్నియు
ప్రభిద్యంతే	-	విడిపోవునో
అథ	-	అప్పుడే
మర్త్యః అమృతో భవతి	-	మానవుడు మోక్షమును పొందగలడు
ఏతావత్ అను శాసనమ్	-	ముఖ్యముగా ఉపదేశింపదగిన అంశము ఇదియే

వివరణము :

ముండకోపనిషత్తులో ఆరవ ఖండములో 2వ మంత్రమున “కామాన్
యః కామయతే మన్యమానః - స కామభిర్జాయతే తత్ర తత్ర” అని
చెప్పబడినది. సంతతమును ఏవేవో కోరికలను మనస్సులో పెట్టుకొని
యుండు మానవుడు ఆ కోరికలను అనుభవించుటకై జన్మపరంపరను
ఎత్తుచుండునని దాని భావము. అట్లు పునర్జన్మ హేతువులైన ఆ కోరికల
న్నియు హృదయమునుండి పూర్తిగా తొలగిపోవలెనని వెనుకటి మంత్రమున
చెప్పబడెను. అసలు ఆ కోరికలు పుట్టుటకు మూలకారణము రాగద్వేష
ములు. అవి ఆయా పదార్థములపైగాని కొందరు వ్యక్తులపైగాని ఉండును.
ఆ ద్వేషముతోనే వాటిని, లేక వారిని నశింపజేయుటకు పూనుకొనును.
ఈ రాగద్వేషములు హృదయకోశమున అనాదిగా పట్టుకొనియుండు చిక్కు
వీడని పీట ముడులవంటివి. అవి తొలగిపోయినపుడే మనస్సు నిర్మలమగుట
మోక్షమునకు అర్హుడగుటయు సంభవించును. కనుక కామములును తత్కా
రణమగు రాగమును ద్వేషమును విడిపోయి నిర్మలత్వము కలిగినపుడే
నీవు ముక్తి నొందగలవు. నేను చేయు ఉపదేశమిదియే. నీవు నీ కర్మ

వ్యమును నెరవేర్చినచో, ఆ పైన పదహార్య నెన్ను మూర్త్యునాడిద్వారా ప్రాకృత శరీరమునుండి విడదీసి అర్చిరాది మార్గముద్వారా తన నిష్క్రింది చేర్చుకొనుటకు ఉద్దేశించును. అది ఆయనచేయు కృత్యము.

16వ మంత్రము :

శతం చైకా చ హృదయస్య నాద్యః

తాసాం మూర్ధానమభినిస్సృతైకా,

తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి

విష్వజ్జన్యా ఉత్క్రమణే భవంతి,,

ప్రతిపదార్థము :

హృదయస్యనాద్యః	- హృదయకోశమునకు చెందిన నాడులు
శతంచ ఏకాచ	- నూట ఒక్కటి కలవు
తాసాం ఏకా	- వాటిలో ఒకనాడి (సుషుమ్న)
మూర్ధానం అభినిస్సృతా	- శిరోభాగమునకు ప్రసరించినది
తయాఃఊర్ధ్వంఆయన్	- ఆ నాడిద్వారా పైకి నిష్క్రిమించిన ఆత్మ
అమృతత్వం ఏతి	- మోక్షమును పొందగలడు
అన్యః	- ఇతర నాడులు
విష్వక్ ఉత్క్రమణే	- స్వర్గ నరకాదిలోకాంతరములకు నిష్క్రిమించుటకే
భవంతి	- ఉపయోగపడును.

వివరణము :

మానవుని హృదయకోశము ఒక కందదుంప వంటిది. దాని నుండి పుట్టు పిలకలవలె హృదయకోశమునుండి 101 నాడులు ప్రసరించి శరీరములోని వివిధ భాగములకు వ్యాపించుచున్నవి. వాటిలో “సుషుమ్న” అనబడు ఒక నాడి హృదయమునుండి నేరుగా శిరస్థానమునకు చేరును. ప్రకృతి మండలమును వీడి మోక్షస్థానమగు విష్ణువు యొక్క పరమపదమునకు చేరబోవు ముక్తపురుషుని యొక్క ఆత్మ ఆ మూర్త్య సుషుమ్ననాడి ద్వారానే నిష్క్రిమించి ఊర్ధ్వగతిని అనగా అర్చిరాది మార్గమును చేరును. ముముక్షువులు కానివారి ఆత్మ ఇతర నాడుల ద్వారా హృదయము

నుండి నిష్క్రమించి శరీరమును విడచి కర్మఫలానుభవార్థమై స్వర్గనరకాది లోకాంతరములకు పోవును. ఇది మంత్రమునందు ప్రతిపాదితమైన అర్థము.

ఇచట చిన్న ఆక్షేపము. ఈ నిరూపణమును బట్టి - అర్చిరాది మార్గముద్వారా మోక్షప్రాప్తికి ఉద్యమించు ఆత్మకు మూర్ధన్యనాడి ప్రథమ ముఖద్వారము వంటిది. ఇతర నాడులన్నియు స్వర్గనరకాది లోకాంతరములకు పోవువారికి ప్రాథమిక ద్వారములు అని తేలినది. అయితే దేహము నుండి నిష్క్రమించు ఆత్మ ఎంత విజ్ఞానవంతుడైనను మరణ సమయమున ఆతని ప్రాణ - ఇంద్రియాదులన్నియు శిథిలములై పోయినందున జ్ఞానశక్తిని కోల్పోవుటచేత తాను ఏనాడుల నుండి నిష్క్రమింప వలెనో ఎరుగజాలడు. కావున నాడీ మార్గ పరిజ్ఞాన పూర్వకముగా నిష్క్రమించుట మానవ ప్రయత్న సాధ్యముగాని వ్యవహారము. ఇట్లు ఆయా నాడులనుండి ఆత్మ నిష్క్రమించుట యాదృచ్ఛికముగా మూర్ధన్యనాడి నుండి నిష్క్రమించినచో మోక్షమును పొందవచ్చును. అట్లే ముముక్షువు గూడ యాదృచ్ఛికముగా ఇతర నాడుల ద్వారా నిష్క్రమించినచో మోక్షమును పొందక పోవచ్చును. కనుక ముముక్షువునకే మూర్ధన్యనాడి ద్వారా నిష్క్రమణమనియు, ఇతరులకు ఇతర నాడులద్వారా నిష్క్రమణమనియు నియమమును చెప్పట అసమంజసము కదా !

ఈ ఆక్షేపమునకు సమాధానముగా బ్రహ్మసూత్రకర్తయగు వ్యాస మునీంద్రుడు క్రింది సూత్రమును వ్రాసెను. “తదోక్తోగ్రజ్వలనం తత్ప్రకాశితద్వారః విద్యాసామర్థ్యాత్ తచ్చేషగత్యనుష్ఠితీయోగాచ్చ హోర్తానుగృహీతశ్చతాధికయా” - ఈ సూత్రములో “హోర్తానుగృహీతః” అన్న పదము ముఖ్యము. ఉపాసకుని దహరాకాశమనబడు హృదయకోశములో నుండు అంతర్యామి పరమపురుషుడే ఇతని ఉపాసనకు సంతోషించి ప్రసన్నుడగును. మరియు బ్రహ్మోపాసనములోనే తదంగముగా ముముక్షువు మూర్ధన్యనాడి మొదలుకొని తానుబయల్పెడలు అర్చిరాది మార్గగతినంతయు నిత్యము చింతనము చేసుకొనవలెను. అప్పుడు భగవదనుగ్రహముచేతను నిత్యముచేయు మార్గచింతనము చేతనుగూడ ఇతడు మరణ సమయమున మూర్ధన్య నాడీ మార్గమును గుర్తించగలుగును.

మరియు “తస్యఏతస్యహృదయస్యాగ్రం ప్రద్యోతతే - తేన ప్రద్యోతేన ఏష ఆత్మా నిష్క్రమతి” అను శ్రుతి వాక్యము ఆ సమయమున ఇతని హృదయమునందు చివరిభాగమున ఒక వెలుగు కలుగుననియు ఆ వెలుగు

జాడలో ఈ ఆత్మ సుషుమ్న నాడిద్వారా నిష్క్రమించుననియు, తెలుపుచున్నది! వెనుకటి సూత్రములోని “తదోకః అగ్రజ్వలనం” అను పదము ఆ శ్రుత్యర్థమునే అనువదించుచున్నది ! ఈ విధముగా శతాధికమగు అనగా నూట ఒకటవదియగు సుషుమ్నానాడి ద్వారా నిష్క్రమించుటకు అన్తర్యామియగు పరమాత్మ యనుగ్రహము కారణమని స్పష్టమైనది !! ఇదే ఉపనిషత్తులో వెనుక ద్వితీయ వర్గంలో 20వ మంత్రము వద్ద మేము ఉదాహరించిన “దహర కుహరే దేవః” ఇత్యాది శ్లోకము ఈ మంత్రార్థమునే వివరించినది! పాఠకులు ఆ విషయమును ఇచట పునః పరిశీలించుకొనవచ్చును!!

ఉపాసనానిష్ఠులు గాని శరణాగతులైన ప్రసన్నులు గాని తన సన్నిధికి చేరుటకు వారి విషయమున పరమాత్మచేయు ఉపకార పరంపరలో మొదటిది వెనుక 14వ మంత్రమున “అమృతః భవతి” అను పదముచే చెప్పబడిన పుణ్యపాపప్రధ్వంసము కాగా, రెండవది ఈ మూర్తస్యనాడి ద్వారా నిష్క్రమణము. మరియు ఆయా ఆతివాహిక దేవతల సత్కారములను కలిగించుచూ తీసుకొనిపోయి పరమాత్మ కలిగించు విరజాస్నాన - దివ్యదేహ ప్రాప్తి - దివ్యలోకప్రాప్తి - సత్యసంకల్పత్వాదులును బ్రహ్మసూత్రచతుర్థాధ్యాయములో వివరింపబడినవి ఇచట గ్రహింపదగినవి.

17వ మంత్రము :

అంగుష్ఠమాత్ర పురుషోన్మరాత్మా।

సదాజనానాం హృదయే సన్నివిష్టః॥

తంస్వాత్ శరీరాత్ ప్రవృహేత్ ముంజాదివేషీకాంధైర్యేణ।

తంవిద్యాచ్ఛక్రమమృతం తంవిద్యాచ్ఛక్రమమృతమితి॥

ప్రతిపదార్థము :

అన్తరాత్మా పురుషః	-	అన్తర్యామియగు పరమాత్మ
అంగుష్ఠమాత్రః	-	బొటనవ్రేలంతటి పరిమాణముకల
జనానాం హృదయే	-	మానవుల హృదయకోశమునందు
సదాసన్నివిష్టః	-	ఎల్లప్పుడును చేరియుండును

నుండి నిష్క్రమించి శరీరమును విడచి కర్మఫలానుభవార్థమై స్వర్గనరకాది లోకాంతరములకు పోవును. ఇది మంత్రమునందు ప్రతిపాదితమైన అర్థము.

ఇచట చిన్న ఆక్షేపము. ఈ నిరూపణమును బట్టి - అర్చిరాది మార్గముద్వారా మోక్షప్రాప్తికి ఉద్యమించు ఆత్మకు మూర్ధన్యనాడి ప్రథమ ముఖద్వారము వంటిది. ఇతర నాడులన్నియు స్వర్గనరకాది లోకాంతరములకు పోవువారికి ప్రాథమిక ద్వారములు అని తేలినది. అయితే దేహము నుండి నిష్క్రమించు ఆత్మ ఎంత విజ్ఞానవంతుడైనను మరణ సమయమున అతని ప్రాణ - ఇంద్రియాదులన్నియు శిథిలములై పోయినందున జ్ఞానశక్తిని కోల్పోవుటచేత తాను ఏనాడుల నుండి నిష్క్రమింప వలెనో ఎరుగజాలడు. కావున నాడీ మార్గ పరిజ్ఞాన పూర్వకముగా నిష్క్రమించుట మానవ ప్రయత్న సాధ్యముగాని వ్యవహారము. ఇట్లు ఆయా నాడులనుండి ఆత్మ నిష్క్రమించుట యాదృచ్ఛికముగా మూర్ధన్యనాడి నుండి నిష్క్రమించినచో మోక్షమును పొందవచ్చును. అట్లే ముముక్షువు గూడ యాదృచ్ఛికముగా ఇతర నాడుల ద్వారా నిష్క్రమించినచో మోక్షమును పొందక పోవచ్చును. కనుక ముముక్షువునకే మూర్ధన్యనాడి ద్వారా నిష్క్రమణమనియు, ఇతరులకు ఇతర నాడులద్వారా నిష్క్రమణమనియు నియమమును చెప్పట అసమంజసము కదా !

ఈ ఆక్షేపమునకు సమాధానముగా బ్రహ్మసూత్రకర్తయగు వ్యాస మునీంద్రుడు క్రింది సూత్రమును వ్రాసెను. “తదోక్తోగ్రజ్వలనం తత్ప్రకాశితద్వారః విద్యాసామర్థ్యాత్ తచ్చేషగత్యనుష్ఠృతియోగాచ్చ హోర్తానుగృహీతశ్శతాధికయా” - ఈ సూత్రములో “హోర్తానుగృహీతః” అన్న పదము ముఖ్యము. ఉపాసకుని దహరాకాశమనబడు హృదయకోశములో నుండు అంతర్యామి పరమపురుషుడే ఇతని ఉపాసనకు సంతోషించి ప్రసన్నుడగును. మరియు బ్రహ్మోపాసనములోనే తదంగముగా ముముక్షువు మూర్ధన్యనాడి మొదలుకొని తానుబయల్పెడలు అర్చిరాది మార్గగతినంతయు నిత్యము చింతనము చేసుకొనవలెను. అప్పుడు భగవదనుగ్రహముచేతను నిత్యముచేయు మార్గచింతనము చేతనుగూడ ఇతడు మరణ సమయమున మూర్ధన్య నాడీ మార్గమును గుర్తించగలుగును.

మరియు “తస్యఏతస్యహృదయస్యాగ్రం ప్రద్యోతతే - తేన ప్రద్యోతేన ఏష ఆత్మా నిష్క్రమతి” అను శ్రుతి వాక్యము ఆ సమయమున ఇతని హృదయమునందు చివరిభాగమున ఒక వెలుగు కలుగుననియు ఆ వెలుగు

జాడతో ఈ ఆత్మ సుషుమ్న నాడిద్వారా నిష్క్రమించుననియు, తెలుపుచున్నది! వెనుకటి సూత్రములోని “తదోకః అగ్రజ్వలనం” అను పదము ఆ శ్రుత్యర్థమునే అనువదించుచున్నది ! ఈ విధముగా శరాధివమగు అనగా నూట ఒకటవదియగు సుషుమ్నానాడి ద్వారా నిష్క్రమించుటకు అన్తర్యామియగు పరమాత్మ యనుగ్రహము కారణమని స్పష్టమైనది !! ఇదే ఉపనిషత్తులో వెనుక ద్వితీయ వర్గంలో 20వ మంత్రము చర్చ మేము ఉదాహరించిన “దహర కుహరే దేవః” ఇత్యాది శ్లోకము ఈ మంత్రార్థమునే వివరించినది! పాఠకులు ఆ విషయమును ఇవట పునః పరిశీలించుకొనవచ్చును!!

ఉపాసనానిష్ఠులు గాని శరణాగతులైన ప్రసన్నులు గాని తన సన్నిధికి చేరుటకు వారి విషయమున పరమాత్మచేయు ఉపకార పరంపరలో మొదటిది వెనుక 14వ మంత్రమున “అమృతః భవతి” అను పదముంచే చెప్పబడిన పుణ్యపాపప్రధ్వంసము కాగా, రెండవది ఈ మూర్తస్యనాడీ ద్వారా నిష్క్రమణము. మరియు ఆయా ఆతివాహిక దేవతల సత్కారములను కలిగించుచూ తీసుకొనిపోయి పరమాత్మ కలిగించు విరజాస్నాన - దివ్యదేహ ప్రాప్తి - దివ్యలోకప్రాప్తి - సత్యసంకల్పత్వాదులును బ్రహ్మసూత్రచతుర్థాధ్యాయములో వివరింపబడినవి ఇవట గ్రహింపదగును.

17వ మంత్రము :

అంగుష్ఠమాత్ర పురుషోష్టరాత్మా।

సదాజనానాం హృదయే సన్నివిష్టః॥

తంస్పౌత్ శరీరాత్ ప్రవృహేత్ ముంజాదివేషీకాంధైర్యేణ।

తంవిద్యాచ్చుక్రమమృతం తంవిద్యాచ్చుక్రమమృతమితి॥

ప్రతిపదార్థము :

అన్తరాత్మా పురుషః	-	అన్తర్యామియగు పరమాత్మ
అంగుష్ఠమాత్రః	-	బొటనవ్రేలంతటి పరిమాణముకల
జనానాం హృదయే	-	మానవుల హృదయకోశమునందు
సదాసన్నివిష్టః	-	ఎల్లప్పుడును చేరియుండును

తం	-	ఆ పరమాత్మను
ముంజాత్ ఇషికాం ఇవ	-	ముంజెగడ్డి నుండి దానిలోనే దొంతరగానుండు గడ్డిపీచును విడదీసినట్లు
ధైర్యేణ	-	ధైర్యమనబడు మనోనిగ్రహముతో
స్వాత్ శరీరాత్	-	ఆయనకు శరీరభూతుడైన తన ఆత్మనుండి
ప్రవృహత్	-	(విడదీసి) వేరుగ గ్రహింపవలెను
శుక్రం	-	స్వచ్ఛమైన ప్రకాశస్వరూపుడనియు
అమృతం	-	నిరూపాధికమైన ఆనందము స్వరూపముగా కలవాడనియు
విద్యాత్	-	తెలిసికొని ఉపాసించవలెను.

(ఈ విద్యాత్ శుక్రం అమృతం ఇతి) అర్థము సమానమే.

ఇంతటితో తత్త్వపదేశము పూర్తియైనదని తెలుపుటకు మరల రెండుసార్లు (ద్విరుక్తముగా) ఇదే వాక్యమును పఠించుట ప్రాచీన సంప్రదాయము.

వివరణము :

జీవుని గురించియు పరబ్రహ్మను గురించియు “అంగుష్ఠమాత్రః” అను పదముతో వ్యవహరించుట ఇతరోపనిషత్తులలోను, మహాభారతాది పురాణములలోను కలదు. ఈ కఠోపనిషత్సంక్రమము వలెనేసాగిన మంత్రము శ్రేణాశ్చతరమను ఉపనిషత్తురో 3వ అధ్యాయములో కలదు. అచట పరబ్రహ్మవాచకముగా వాడబడినది. తిరిగి ఆ ఉపనిషత్తులోనే 5వ అధ్యాయములో “అంగుష్ఠమాత్రోరవితుల్య రూపః” అనే మంత్రమున జీవవాచకముగా వాడబడినది. “అంగుష్ఠమాత్రం పురుషం-నిశ్చకర్ష యమో బలాత్” అను మహాభారత శ్లోకమున యముడు సత్యవంతుని శరీరమునుండి అంగుష్ఠ ప్రమాణముగల జీవాత్మను పాశముతోలాగుకొని పోయినట్లు చెప్పబడినది.

ఇచట నొక విచారము॥ బొటనవ్రేలంత పొడవు (పరిమాణం) జీవునికిగాని, ఈశ్వరునికిగాని సహజమేనా? జీవుని అణుపరిమాణము కలవాడుగను ఈశ్వరుని సర్వవాపిగను చెప్పు శాస్త్రములకు ఈ అంగుష్ఠ

పరిమాణ వచనము విరుద్ధముగదా! పీఠీలికాది క్షుద్రదేహములలో ఆర్య అంగుష్ఠ ప్రమాణమునుటయెట్లు? ఇట్టి ఆశంకలకు సమాధానమును వ్యాస మునీంద్రుడు బ్రహ్మసూత్రములలో “శబ్దాదేవ ప్రమితః” “హృద్వ్యపేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్” అను రెండు సూత్రములతో వివరించెను. అందలి సారాంశమేమనగా--

జీవేశ్వరులకు అంగుష్ఠ ప్రమాణమును తెలుపుట సహజముకాదు. ఉపాసకులైన మానవులయొక్క హృదయకోశము వారి వారి అంగుష్ఠమంత పరిమాణము (కొలత) కలిగియుండును. అట్టి హృదయకోశమున వసించు జీవాత్మను పరమాత్మను గూడ ఆ హృదయముయొక్క కొలతతోనే అంగుష్ఠమాత్రుడని వ్యవహరించుట సంభవించినది. నీటికి సహజముగా కొలత లేకపోయిననూ కుండలోనున్నప్పుడు “కుండెడునీరు” అని వ్యవహరించుచున్నాముగదా! అట్లే ఇదియును. పశు పక్షి క్రిమికీటాదులకు విజ్ఞానము లేనందున, ఉపాసనమందు అధికారముగల మనుష్యుల హృదయకోశమును బట్టియే “నీ హృదయకోశమునందు అంగుష్ఠమాత్రుడైయుండు జీవుని, మరియు అతనితో గూడియుండు పరమాత్మను ఉపాసించుము” అని యుపదేశింపబడుచున్నది. ఇప్పుడు ప్రస్తుతమంత్రమున ఈ పదము “ఈశానోభూతభవ్యస్య” “భయాదస్యాగ్నిస్తపతి” ఇత్యాది పూర్వమంత్రములలో భగవత్స్వరూపమే ప్రతిపాదించబడుచూ వచ్చినందున సందర్భమునుబట్టి పరబ్రహ్మవాచకమనియే గ్రహింప దగినను. ఈ అంగుష్ఠమాత్ర పదచర్య వెనుక 4వ వల్లలో గూడ 12-13 మంత్రముల వద్ద కొంత చేయబడినది.

(“తం స్వాచ్చరీరాత్ ప్రవృహేత్ ముంజాత్”), ఇత్యాది-- హృదయ గుహలో ఉన్నది ఇద్దరు అని వెనుక చెప్పకున్నాము. ‘ఆ ఇద్దరు సమాన స్వరూప స్వభావులే’నని గాని, ‘ఇద్దరుకారు -- ఉన్నది ఒక్కడే’ననిగాని, కొన్ని మతముల ప్రకారం భావించే అవకాశమున్నది. ఆ విషయమున నిస్సంశయమైన సమాధానము ఈ వాక్యముచేత తెలుప బడుచున్నది. వెనుక “ఋతం పిబన్తా సుకృతస్య లోకే.... ఛాయాతపా” అనే మంత్రము లోను, “ద్వాసువర్ణాపయుజా సఖాయా” “సమానేవృక్షే పురుషోవిమగ్నః” ఇత్యాది ముండకోపనిషత్సూత్రములలోను శ్వేతాశ్వతరారుద్యపనిషత్సూత్రములలోను గూడ జీవేశ్వరులిద్దరు ప్రతిహృదయంలోను చేరియున్నట్లు స్పష్టముగానే నిరూపితమైనందున “ఇద్దరుకారు - ఒక్కడే” నను వాదం శ్రుతివిరుద్ధమని స్పష్టమే కదా!! “ఇక ఇద్దరు సమానులే” అనే వాదం కూడా విరుద్ధమే.

తం	-	ఆ పరమాత్మను
ముంజాత్ ఇషికాం ఇవ	-	ముంజెగడ్డి నుండి దానిలోనే దొంతరగానుండు గడ్డిపీచును విడదీసినట్లు
ధైర్యేణ	-	ధైర్యమనబడు మనోనిగ్రహముతో
స్వాత్ శరీరాత్	-	ఆయనకు శరీరభూతుడైన తన ఆత్మనుండి
ప్రవృహత్	-	(విడదీసి) చేరుగ గ్రహింపవలెను
శుక్రం	-	స్వచ్ఛమైన ప్రశాశస్వరూపుడనియు
అమృతం	-	నిరూపాధికమైన ఆనందము స్వరూపముగా కలవాడనియు
విద్యాత్	-	తెలిసికొని ఉపాసింపవలెను.

(ఈ విద్యాత్ శుక్రం అమృతం ఇతి) అర్థము సమానమే.

ఇంతటితో తత్త్వోపదేశము పూర్తియైనదని తెలుపుటకు మరల రెండుసార్లు (ద్విరుక్తముగా) ఇదే వాక్యమును పఠించుట ప్రాచీన సంప్రదాయము.

వివరణము :

జీవుని గురించియు పరబ్రహ్మను గురించియు “అంగుష్ఠమాత్రః” అను పదముతో వ్యవహరించుట ఇతరోపనిషత్తులలోను, మహాభారతాది పురాణములలోను కలదు. ఈ కరోపనిషత్సంక్రము వలెనేసాగిన మంత్రము శ్రేణాశ్చతరమను ఉపనిషత్తురో 3వ అధ్యాయములో కలదు. అచట పరబ్రహ్మవాచకముగా వాడబడినది. తిరిగి ఆ ఉపనిషత్తులోనే 5వ అధ్యాయములో “అంగుష్ఠమాత్రోరవిత్తుల్య రూపః” అనే మంత్రమున జీవవాచకముగా వాడబడినది. “అంగుష్ఠమాత్రం పురుషం-నిశ్చకర్ష యమో బలాత్” అను మహాభారత శ్లోకమున యముడు సత్యవంతుని శరీరమునుండి అంగుష్ఠ ప్రమాణముగల జీవాత్మను పాశముతోలాగుకొని పోయినట్లు చెప్పబడినది.

ఇచట నొక విచారము॥ బొటన్నచేలంత పొడవు (పరిమాణం) జీవునికిగాని, ఈశ్వరునికిగాని సహజమేనా? జీవుని అణుపరిమాణము కలవాడుగను ఈశ్వరుని సర్వవాపిగను చెప్పు శాస్త్రములకు ఈ అంగుష్ఠ

పరిమాణ వచనము విరుద్ధముగదా! పీపీలికాది క్షుద్రదేహములలో ఆర్మ అంగుష్ఠ ప్రమాణమునుటయెట్లు? ఇట్టి ఆశంకలకు సమాధానమును వ్యాస మునీంద్రుడు బ్రహ్మసూత్రములలో “శబ్దాదేవ ప్రమితః” “హృద్వక్తేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్” అను రెండు సూత్రములతో వివరించెను. అందలి సారాంశమేమనగా--

జీవేశ్వరులకు అంగుష్ఠ ప్రమాణమును తెలుపుట సహజముకాదు. ఉపాసకులైన మానవులయొక్క హృదయకోశము వారి వారి అంగుష్ఠమంత పరిమాణము (కొలత) కలిగియుండును. అట్టి హృదయకోశమున వసించు జీవాత్మను పరమాత్మను గూడ ఆ హృదయముయొక్క కొలతతోనే అంగుష్ఠమాత్రుడని వ్యవహరించుట సంభవించినది. నీటికి సహజముగా కొలత లేకపోయిననూ కుండలోనున్నప్పుడు “కుండెడునీరు” అని వ్యవహరించుచున్నాముగదా! అట్లే ఇదియును. పశు పక్షి క్రిమికీటాదులకు విజ్ఞానము లేనందున, ఉపాసనమందు అధికారముగల మనుష్యుల హృదయకోశమును బట్టియే “నీ హృదయకోశమునందు అంగుష్ఠమాత్రుడైయుండు జీవుని, మరియు అతనితో గూడియుండు పరమాత్మను ఉపాసంపుము” అని యుపదేశింపబడుచున్నది. ఇప్పుడు ప్రస్తుతమంశ్రమున ఈ పదము “ఈశానోభూతభవ్యవ్య” “భయాదస్యాగ్నిస్తపతి” ఇత్యాది పూర్వమంశ్రములలో భగవత్స్వరూపమే ప్రతిపాదించబడుచూ వచ్చినందున సందర్భమునుబట్టి పరబ్రహ్మవాచకమనియే గ్రహింప దగ్గును. ఈ అంగుష్ఠమాత్ర పదచర్య వెనుక 4వ పల్లీలో గూడ 12-13 మంశ్రముల వద్ద కొంత చేయబడినది.

(“తం స్వాచ్ఛరీరాల్ ప్రవృహేల్ముంజాల్”), ఇత్యాది-- హృదయ గుహలో ఉన్నది ఇద్దరు అని వెనుక చెప్పుకున్నాము. ‘ఆ ఇద్దరు సమాన స్వరూప స్వభావులే’నని గాని, ‘ఇద్దరుకారు -- ఉన్నది ఒక్కడే’ననిగాని, కొన్ని మతముల ప్రకారం భావించే అవకాశమున్నది. ఆ విషయమున నిస్సంశయమైన సమాధానము ఈ వాక్యముచేత తెలుప బడుచున్నది. వెనుక “ఋతం పిబంతా సుకృతవ్య లోకే.... ఛాయాతపా” అనే మంశ్రము లోను, “ద్వాసువర్ణాసయుజా సఖాయా” “సమానేవృక్షే పురుషోనిమగ్నః” ఇత్యాది ముండకోపనిషత్సంశ్రములలోను శ్వేతాశ్వతరద్యుపనిషత్తులలోను గూడ జీవేశ్వరులిద్దరు ప్రతిహృదయంలోను చేరియున్నట్లు స్పష్టముగానే నిరూపితమైనందున “ఇద్దరుకారు - ఒక్కడే” నను వాదం శ్రుతివిరుద్ధమని స్పష్టమే కదా!! “ఇక ఇద్దరు సమానులే” అనే వాదం కూడా విరుద్ధమే.

ఆ ఇద్దరిలో నొకడు నీడవలె ప్రకాశహీనుడు (జీవుడు) అనియు, మరొకడు ఆతపమువలె ప్రకాశమానుడు (ఈశ్వరుడు) అనియు, “ఛాయాతపా” అనుపదములచేత “ఋతంపిబన్తా” అను వెనుకటి మంత్రమున నిరూపించుటచేతను, ముండకోపనిషత్తు మొదలైనవాటిలో “ఒకడు కర్మఫలమును అనుభవించువాడు కాగా మరొకడు ఆ ఫలమునకు దూరముగానుండి నిత్యజ్ఞులుడు” అనియు, “ఒకడు ఈశుడు మరొకడు అనీశుడు” అనియు, చెప్పబడియుండుటచేత ఆ ఇద్దరునూ సమానులేననుట దుర్వాదమే. ఈ వాస్తవము నెరిగి జీవుడు తనకు స్వామియై నియామకుడైన సర్వేశ్వరుని స్వరూపమును తనకంటే భిన్నముగా వివేకముతో తెలిసికొని ఉపాసించుమని చెప్పటయే ఈ చివరి ఉపదేశమునకు తాత్పర్యము.

“పుథక్ ఆత్మానంప్రేరితారందమత్వా-జుష్టః తతస్తేన అమృతత్వమేతి” అను శ్వేతాశ్వుతరోపనిషద్వాక్యముగూడ తనను - తనకు ప్రేరకుడైన పరమాత్మను చేరుగా తలచి (తనగా నేనే ఈశ్వరుడనని అహంకరింపక విధేయుడైయుండి) ఆరాధించినచో, ఆయనచే అనుగ్రహింపబడి అమృతత్వమును (మోక్షమును) పొందునని స్పష్టముగా ప్రకృత మంత్రముయొక్క సారాంశమునే వివరించినది. ఇచట “ముంజాత్ ఇషీకాం ఇవ” అనునది ఉపమానవాక్యము, ముంజము అనగా ఒకరకమైనదర్శము. దాని పొట్టలో దొంతరగానుండు లేత అంశము ఇషీకయనబడును. ఆ రెండు కలసియేయున్నను ముంజమునుండి నవ నవలాడుచు ప్రకాశించు ఇషీకమును జాగ్రత్తగా విడదీసి గ్రహించినట్లుగా, తనలో అంతర్యామియగు పరమాత్మను విడిగా తనకంటే చేరుగా గ్రహింపవలెనని భావము.

(“తం విద్యాత్ శుక్రం అమృతం”) ఆయనయే పరిశుద్ధ స్వరూపుడై మోక్షమనబడు మహానందమును ప్రసాదించు పరమాత్మయని నిర్ధారణచేసుకొని ఉపాసంపుము. ఈ చివరి వాక్యము ద్వీరుక్తమై (రెండుసార్లు ఉచ్చరింపబడి) యముడు నవితేతునికి చేసిన బ్రహ్మోపదేశమింతటితో సమాప్తమైనట్లు సూచించుచున్నది.

18వ మంత్రము :

మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతోథలభ్యా

విద్యామేతాం యోగ విధించ కృత్స్నమ్।

బ్రహ్మప్రాప్తో విరజోఽభూత్ విమృత్యుః

అన్యోఽప్యేవం, యో విత్ అధ్యాత్మమేవ॥

ప్రతిపదార్థము :

అథ	-	పిదప
నచికేతః	-	నచికేతుడు
మృత్యుప్రోక్తాం	-	యమునిచే ఉపదేశింపబడిన
ఏతాంవిద్యాం	-	ఈ బ్రహ్మవిద్యను
కృత్స్నం యోగవిధించ	-	సంపూర్ణముగు ఉపాసన
		పద్ధతిని
లబ్ధ్వా	-	తెలిపికొని
విరజః విమృత్యుః	-	పాపరహితుడును ప్రకృతి
		బంధ విముక్తుడును అయి
బ్రహ్మప్రాప్తః అభూత్	-	విష్ణువుయొక్క
		పరమపదస్థానమును పొందెను
యః	-	ఎవడైతే
అధ్యాత్మం ఏవవిత్	-	ఇట్లు బ్రహ్మవిద్యను ఎరిగినవాడు
		ఆగునో
అన్యోఽపి ఏవమ్	-	ఆ ఇతరుడు గూడ ఇట్లే బ్రహ్మ
		సాన్నిధ్యము నొందగలడు.

వివరణము :

ఈ ఉపనిషత్తునకు మొదట ఆరంభమైన ఆఖ్యాయిక (కథ) ఈ చివరి మంత్రమున ముగింపబడుచున్నది. ఇచట దిక్పాలకులలో నొకడు, ప్రతి జీవుని జన్మ కర్మ రహస్యములను ఎరుగుటయేగాక బ్రహ్మతత్త్వమును గూడ ఎరిగినవాడునైన మృత్యుదేవత యముడు ఉపదేశింపవలెనని ఆచార్యుడు. ఆస్తిక్య బుద్ధియు తత్త్వజిజ్ఞాసయు గురువును నిర్బంధించియైనను విద్యను గ్రహింపవలెనను పట్టుదలయు కలిగిన నచికేతుడను బ్రాహ్మణ కుమారుడు శిష్యుడు. ఇతని ఆర్థిక మెచ్చి యముడు గూడ అతి రహస్యమైన ఈ బ్రహ్మవిద్యను కుతూహలముతోను నుపదేశించెను. ఆచార్య లక్షణ సంపన్నుడైన గురువు శిష్యులక్షణములు సమగ్రముగా గల శిష్యుడును సమకూరినపుడు ఆ ఉత్తమ విద్య ఫలింపక పోవునా? నచికేతుడు ఈవి

ధర్మముగా తత్త్వమునంతయు నిష్సంశయముగా నెరిగి గురువు చెప్పినట్లు ఉపాసన పద్ధతినంతయు అనుష్ఠించి పుణ్యపాప ధ్వంసమునొంది ప్రకృతి ఋన్ద వినిర్ముక్తుడై బ్రహ్మవిద్యా ప్రభావముచేత భగవత్సన్నిధిని (మోక్షమును) చేరెను. సదాచార్యాశ్రయణముచేసిన శ్రద్ధాళువునైన శిష్యుడెవడైనను ఇట్లే అవశ్యముగా ఉత్తమ పురుషార్థమైన మోక్షమును పొందగలడని ఫలశ్రుతిని చెప్పటతో ఈ ఉపనిషత్తు ముగియుచున్నది.

బ్రహ్మవిద్యాగౌరవమును గుర్తించినవాడు గనుక అనర్హులకు దాని నుపదేశించరాదను అభినివేశముగల యముడు ఆచార్యులకు ఆదర్శము కాదగినవాడు, కీర్తిపైనను ధనముపైనను లాభాపేక్షకలిగి తన విద్యను అమ్ముకొనజూచు ఆచార్యులు నేడెందరో కలరు. గ్రహించిన విద్యపై విశ్వాసములేక దురాచారపరులైన శిష్యులును ఎందరో ఉందురు. కాని ఆ యాచార్యునికి ఈ శిష్యునికిని నడుమగల ఈ విద్యాసంబంధము ఫలవంత మగుట సందేహస్పదమేగదా!! ఇక ఎన్ని వరములిత్తునని ప్రలోభపెట్టినను లొంగని వైరాగ్యనిష్ఠకలిగిన నచికేతుడును ఆదర్శ శిష్యుడనవచ్చును.

మూడవ వర్ణిలో చివర చెప్పబడినట్లు ఈ ఉపనిషత్తును శ్రాద్ధకాలములో పారాయణచేయటం పూర్వాచారముగా కనబడుతున్నది. సుమారు 120 మంత్రములు మాత్రం గల దీనిని అధ్యయనంచేయుట ఒక అరగంటపేపు పని. జిజ్ఞాసువులైన ఆస్తికులందరును అర్థమును గ్రహించి దీనిననుసంధించుకొందురుగాక యను అపేక్షతో సులభమైనశైలిలో పెద్దల ఆదేశానుసారం ఈ వివరణము వ్రాయబడినది. సహృదయులు గ్రహింతురుగాక!!

ఆద్యంతములలో పఠింపవలసిన శాన్తిమంత్రము

“సహనావవతు సహ నౌ భువక్తు సహవీర్యం కరవావహై

తేజస్వినా వధీతమస్తు, మావిద్విషావహై”

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తి:

వివరణము :

గురుశిష్యులిద్దరును కలసి అనుసంధించవలసిన శాన్తి మంత్రమిది. నియమపూర్వకముగా శుచిగా ఉపనిషత్తును అనుసంధించునపుడు తెలిసియో తెలియకనో ఏవైన లోపములు జరిగినచో అందువలన కలుగుదోష

ములు శాంతించుటకై ప్రాయశ్చిత్త రూపముగను, విద్యాభివృద్ధి పూర్వకముగా శ్రేయఃపరంపర కలుగుటకును, ఇద్దరికి ఈ శాన్తిపాఠము అవసరము. దీని అర్థమేమనగా--

ఇందు మొదటి “సహ” అను అక్షరములు ఏకపదముకాదు. “సః-హ” అని పద విభాగము చేయవలెను. “హ” అనునది ప్రసిద్ధి బోధకమైన అవ్యయము. సఃహ - ఉపనిషత్ప్రసిద్ధుడైన ఆ పరమాత్మ, నౌ అవతు - మా ఇద్దరిని (గురుశిష్యులను), అవతు - రక్షించుగాక! నౌ సహ భునక్తు - మా ఇద్దరిని కలిసియే యుండునట్లు విద్యా ప్రచారశక్తికలిగి యుండునట్లు కాపాడుగాక!, సహవీర్యం కరవావహై - మేమిద్దరము కలిసియే విద్యాభివృద్ధికి పాటుపడుదుముగాక!, నౌ ఆధీతం లేజస్య అస్తు - మా విద్య ప్రకాశవంతమై ఫలవంతమై ఒప్పుగాక!, మా విద్విషావహై - మేము ఎన్నడును పరస్పరద్వేషము లేకుండా అన్యోన్యముగా అనుకూల ప్రవృత్తి కలిగియుండుముగాక! ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః! మాలోని సర్వదోషములును పూర్తిగా శాన్తించుగాక! గురుశిష్యులకు అన్యోన్యముగా హృదయ పూర్వకముగా ఉండవలసిన గౌరవాభిమాన పూర్వకమగు ధృఢానుబంధము చిరకాలము వర్ధిల్లవలెనని ఈ శాన్తి మంత్రము సూచించును. ఆచార్యుడైన వ్యక్తి తన ఆచార్యుని గూర్చియు, ఇటు శిష్యపరంపరను గూర్చియు, తన సద్భావమును కృతజ్ఞతను ప్రకటించుకొనుట ఈ మంత్రముయొక్క పరమార్థము॥

ప్రాప్యం వైష్ణవధామ, తత్పరతయాచోపాయ పారంపరీం
జీవేశ ప్రకృతీశ్చ, వ్యక్తి కరవల్లియం ప్రసిద్ధా స్ఫుటమ్।
శ్రీరామానుజ యోగిదర్శితమహాసిద్ధాంత మార్గానుగైః
ఆదర్శవ్యమిదం బుద్ధైర్వివరణం మత్కం గుణగ్రాహిభిః॥
కరోపనిషదోహృద్వాం అన్తఃఖాషామయామిమాం।
వివృతించ్యలిఖత్వాత్మ్యః రఘునాథాభిధస్సుధీః॥

షష్ఠవల్లీ వివరణము సంపూర్ణము

(గంభీరము సమాప్తము)

కఠోపనిషత్తును

- * అతి రహస్యమగు బ్రహ్మత్వమును తెలుసుకొనవలెనను ఉత్కలాభిలాష మీలో ఉందా?
- * నచికేతునివంటి ఆస్తిక్యబుద్ధి, దృఢదీక్ష, శ్రద్ధా ప్రేరితమైన ప్రబల జిజ్ఞాస, మీలో ఉందా?
- * దేవతలకు గూడ అగమ్యగోచరమైన జీవుని పరమార్థమగు మోక్షదశ వట్టిదే గ్రహింపవలెనన్న ఆవేదన మీలో ఉందా?
- * భక్తి ప్రపత్తులు అనబడే భగవద్వశీకరణ సాధనమైన ఉత్తమయోగ మార్గాలను కైవసం చేసుకోవలెననే ఆర్తి మీలో ఉందా?
- * అంతేకాదు. ఇహపరములలో నర్వవిధశ్రేయములను సాధించుకొనవలెనన్న ఆరాటం కూడా మీలో ఉందా?

ఇంకేం! సమగ్రముగా కరతలామలకంగా మీకు సులభ శైలిలో వీలన్నింటిని అందించే ఈ కఠోపనిషద్వివరణమును చదివి తీరవలసిందే --

ఉపనిషత్తులన్నింటిలో తలమానికము అనదగిన ఈ మహోపనిషత్తును గంభీర సంప్రదాయార్థగర్భితముగా ప్రామాణికమైన తెలుగు వివరణంతో కూర్చి శ్రీ రామానుజ వాణి పాఠకులకు కానుకగా అందిస్తున్న అపూర్వ గ్రంథమిది.

* ఇప్పుడే ఒక ప్రతిని హస్తగతం చేసుకొండి. *

కథోపనిషత్ - మంత్రానుక్రమణిక

మంత్రము	పేజీ	మంత్రము	పేజీ
అంగుష్ఠమాత్రః	221	ఋతంపిబన్ద	126
అగ్నిర్యథైకః	179	ఏకోవశీసర్వ	182
అజీర్యతం	57	ఏతదాలంబనం	98
అణోరణీయాన్	110	ఏతద్వైష	98
అనుపశ్యయథా	14	ఏతచ్ఛ్రుత్వా	89
అన్యచ్ఛ్రేయః	67	ఏతత్తుల్యం	52
అన్యత్రధర్మాత్	94	ఏషతే అగ్నిః	35
అరణ్యోనిహితః	157	ఏషసర్వేషు	141
అవ్యక్తాత్మోపరః	209	కామస్యాస్త్రం	84
అవిద్యాయాం	73	జానామ్యహంశేవధిః	83
అశరీరం శరీరేషు	116	తందుర్దర్శం	86
అశబ్దమస్పర్శం	145	తంహకుమారం	11
అస్తీత్యేవోప	213	తదేతదితిమన్యంతే	191
అస్యవిప్రసంసమాన	171	తమబ్రవీత్	27
ఆత్మానంరధినం	131	తిస్రోరాత్రీః	19
ఆశాన్రతీక్షే	17	త్రిణాచికేతః	28
ఆసీనో	113	త్రిణాచికేతః	32
ఇంద్రియాణిహయాన్	131	దూరమేతే	71
ఇంద్రియాణాం	206	దేవైర్గతాపి	49
ఇంద్రియేభ్యః	207	దేవైర్గతాపి	50
ఇంద్రియేభ్యః	136	నజాయతేమియతే	100
ఇహచేదశకత్	202	నత్రతసూర్య	192
ఉశన్ హవై	9	ననరేణావరేణ	80
ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత	144	నప్రాణేన	173
ఊర్ద్వమూల	197	నవిత్తేన	55
ఊర్ద్వం ప్రాణం	170	నసంద్యకే	209

మంత్రిము	పేజీ	మంత్రిము	పేజీ
నసాంపరాయః	74	యస్తువిజ్ఞానవాన్	132-134
నాచికేతం	146	యస్యబ్రహ్మచ	123
నాయమాత్మా	118	యస్త్వవిజ్ఞానవాన్	132-134
నావిరతో	120	యస్సేతురీజానానాం	129
నిత్యోనిత్యానాం	185	యాప్రాణేన	156
నైవవాచా	211	యేనరూపం రసం	152
నైషాతర్కేణ	81	యేయంప్రేతే	44
పరాంచితాని	149	యేయేకామూః	53
పరాచః కామాన్	151	యోనిమన్యే	175
ప్రతేబ్రహ్మి	25	యోవాఏతాం	53
పీతోదకాఃజగ్ద	11	లోకాదిమగ్నిం	26
పురమేకాదశ	166	వాయుర్యథైకః	180
బహూనామేమి	13	విజ్ఞాన సారధిః	135
భయాదస్యాగ్నిః	201	వైశ్వానరః ప్రవిశతి	16
మహతఃపరమ	136	శతంచై కాచ	219
మృత్యుప్రోక్షాం	224	శతాయుషః	51
యశదంపరమం	147	శాంత సంకల్పః	20
యశదం మధ్వదం	153	శ్రవణాయాపి	77
యఏషసుప్తేషు	176	శ్రేయస్ప్రప్తేయశ్చ	68
యచ్చేద్వాఙ్మనసీ	142	శ్లోఽభావామర్త్యస్య	54
యతశ్చోదేతి	159	సత్వం నియాన్	70
యదాపంచావతిష్ఠంతే	210	సత్వమగ్నిం	24
యదాసర్వే	216-218	సర్వేవేదాః	96
యదిదం కేంచ	200	సహోవాచ	12
యథాదర్శితథా	204	స్వప్నాంతం	153
యథాపురస్తాత్	21	స్వర్గేలోకే	22
యథాపూర్వంతపసః	155	సూర్యోయథా	181
యథోదకం పుద్గే	161	హంత తశదం	174
యథోదకం దుర్గే	160	హంతాచేత్	109
		హంసశ్శుచిషత్	168

